

PEŠČANIK FM

Peščanik FM: KNJIGA 2
Izdavač: FABRIKA KNJIGA
Za izdavača: DEJAN ILIĆ
Urednice: SVETLANA LUKIĆ I SVETLANA VUKOVIĆ
Lektura i korektura: ZORICA GALONJA
Grafičko oblikovanje: JANA NIKOLIĆ
Kompjuterska obrada teksta: RADOVAN GALONJA
Štampa: STANDARD 2, 2005.

Objavljivanje ove knjige pomogao je

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-92
323(497.11)(047.53)
316.7(497.11)(047.53)

PEŠČANIK FM. Knj. 2 / [urednice Svetlana Lukić
i Svetlana Vuković]. - Beograd : Fabrika knjiga, 2005
(Beograd : Standard 2). - 368 str. ; 21 cm

ISBN 86-7718-021-4

1. Лукић, Светлана 2. Вуковић, Светлана

a) Србија – Друштвене прилике b) Србија –
Политичке прилике

COBISS.SR-ID 121906444

Adresa "Fabrike knjiga": Knez Danilova 55a, 11000 Beograd
Tel.: +381 (0) 11 3224577 Web site: www.fabrikaknjiga.co.yu

01. 04. 2005. : Sami na svetu

- 10 SLOBODAN G. MARKOVIĆ, *istoričar*
- 17 MIROSLAV HADŽIĆ, *iz Centra za civilno-vojne odnose*
- 18 GORAN PETROVIĆ, *bivši načelnik SDB-a*
- 22 VLADIMIR VODINELIĆ, *profesor*
- 22 VESNA PEŠIĆ *iz GSS-a, frakcija 11. decembar*
- 25 JOVAN BAJFORD, *socijalni psiholog*

08. 04. 2005. : GAMBIT

- 37 MILUTIN DRAGIĆEVIĆ, *avijatičar*
- 38 BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO *iz Jukoma*
- 45 MILAN VUKOMANOVIĆ, *sociolog religije*
- 50 MILETA PRODANOVIĆ, *slikar i pisac*

15. 04. 2005. : MRTVA STRAŽA

- 60 SVETLANA LOGAR *iz Strateškog marketinga*
- 61 VOJIN DIMITRIJEVIĆ *iz Beogradskog centra za ljudska prava*
- 62 MLADEN LAZIĆ, *sociolog*
- 67 DRAGOLJUB STOŠIĆ *iz Unije slobodnih sindikata*
- 73 NIKOLA SAMARDŽIĆ, *istoričar*

22. 04. 2005. : A EVROPA POLAKO TEČE BIRČANINOVOM ULICOM

- 86 VESNA PEŠIĆ *iz GSS-a, frakcija 11. decembar*
- 86 ŽIVORAD KOVAČEVIĆ *iz Foruma za međunarodne odnose*
- 89 BOŽIDAR ĐELIĆ, *ekonomista*
- 91 SRBIJANKA TURAJLIĆ, *profesorica*
- 98 JELENA MILIĆ *iz Foruma za međunarodne odnose*
- 104 MILOSAV MARINOVIĆ, *dramaturg*

29. 04. 2005. : EKSTREMISTI

- 116 VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ *iz Instituta za uporedno pravo,*
- 122 VELIMIR ČURĀUS KAZIMIR *iz Medijske dokumentacije "Ebart"*
- 129 JELICA GREGANOVIĆ, *saradnica B92 iz Slovenije*
- 134 TEOFIL PANČIĆ, *novinar*

06. 05. 2005. : TAKSISTA PERE LUKOVIĆA

- 142 JOVO BAKIĆ, *sociolog sa Filozofskog fakulteta*
148 BOGDAN IVANIŠEVIĆ *iz Human Rights Watcha za SCG, BIH i Hrvatsku*
155 JOVAN BAJFORD, *socijalni psiholog sa univerziteta u Notingemu*
159 PETAR LUKOVIĆ, *novinar*

13. 05. 2005. : ISTORIJA ZA PONETI

- 175 VOJIN DIMITRIJEVIĆ *iz Beogradskog centra za ljudska prava*
180 VLADIMIR DŽAMIĆ, *student FPN-a*
185 DUBRAVKA STOJANOVIĆ, *istoričarka*
192 GORAN MARKOVIĆ, *reditelj*

20. 05. 2005. : TRKAČI NA VEOMA DUGE STAZE

- 202 OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ, *profesorka Pravnog fakulteta*
208 ŽARKO KORAĆ *iz SDU-a*
214 MILJENKO DERETA *iz Građanskih inicijativa*
219 OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ, *istoričarka*
224 FILARET, *vladika*

27. 05. 2005. : NOVI DIL

- 230 NATAŠA KANDIĆ, VESNA PEŠIĆ, MILAN ST. PROTIĆ, VLADIMIR BEBA POPOVIĆ, ŽARKO KORAĆ *na tribini o Srebrenici u Centru za kulturnu dekontaminaciju*
240 MIODRAG ZEC, *ekonomista*
245 MARKO VIDOJKOVIĆ, *pisac*

03. 06. 2005. : KLJUČNI DAN

- 257 VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ *iz Instituta za uporedno pravo*
260 BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO *iz Jukoma*
263 PETAR LUKOVIĆ, *novinar*
268 MIRKO ĐORĐEVIĆ, *publicista*
272 IVAN MILENKOVIĆ *sa III programa Radio Beograda*
276 BORA ĆOSIĆ, *pisac*
277 OSKAR DAVIČO, *pesnik*

10. 06. 2005. : IZMEĐU STRAHA I LAŽI

- 284 LJUBIŠA RAJIĆ, *profesor*
292 SVETLANA SLAPŠAK, *antropoložkinja*
294 LATINKA PEROVIĆ, *istoričarka*
299 ŽIVORAD KOVAČEVIĆ *iz Evropskog pokreta u Srbiji*
301 DELOVI EMISIJE "Jedina ljubavna pesma moga jezika"

17. 06. 2005. : ULJE NA VODI

- 310 VERA MARKOVIĆ *iz SDU-a*
314 ATANASIJE, *vladika*
317 DUBRAVKA STOJANOVIĆ, *istoričarka*
320 MIROSLAV JOVANOVIĆ, *istoričar*
326 TEOFIL PANČIĆ, *novinar i publicista*
332 BORIS TADIĆ, *predsednik Republike*

24. 06. 2005. : TI DIVNI LJUDI KOJI SMO BILI

- 340 BRANKA PRPA, *istoričarka*
346 IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*
350 NADEŽDA MILENKOVIĆ, *stručnjak za marketing*
355 SRĐA POPOVIĆ, *advokat*

UREDILE

Svetlana Lukić i Svetlana Vuković

APRIL, MAJ, JUN, 2005.

Još jednom nije uspeo pokušaj da se otvore dosijea SDB-a. Vlada je odbila svaku pomisao da se dosijei otvore pod izgovorom da bi to dovelo do podrivanja mreže DB-a i ugrozilo njenu tajnost.

Umro je papa Jovan Pavle Drugi. Srpskoj pravoslavnoj crkvi je zbog toga žao, ali nije joj žao što papa nije uspeo da poseti Srbiju. Nisu se stekli uslovi. Vladikama se dopao novi papa Benedikt XVI jer je, kažu, konzervativan.

Ceo svet obeležio je 9. maj, dan pobede nad fašizmom. Antifašizam u Srbiji ovih dana nije in, pa je naša vlada odlučila da se ne meša u rezultat II svetskog rata. Predsednik vlade je odlučio da umesto 9. maja, obeleži 6. april.

Izlio se Tamiš i nekoliko sela u južnom Banatu je poplavljeno. Vlada nije proglasila stanje elementarne nepogode jer postojeći zakon to ne dozvoljava.

Na sahrani majke Radovana Karadžića mitropolit Amfilohije reče da je ona "rodila sina besmrtnika" i vaspitavala ga kao Jevrosima majka i majka devet Jugovića.

Prema rezultatima istraživanja Beogradskog centra za ljudska prava građani Srbije svetlosnom brzinom zaboravljaju opsadu Sarajeva i zločin u Srebrenici. Sedamdeset posto građana je 2001. čulo da je Sarajevo bilo pod opsadom više od hiljadu dana. Ove godine za to je čulo manje od polovine ispitanika. Manje od polovine građana Srbije veruje da se Srebrenica dogodila, a samo trideset sedam procenata to smatra ratnim zločinom.

Studentsko udruženje Nomokanon nije uspelo iz prve da na Pravnom fakultetu održi tribinu Deset godina od oslobođenja Srebrenice. Tribina je, na kraju, ipak održana, sa istim učesnicima, ali sa izmenjenim nazivom - Istina o Srebrenici. Na tribini je muslimanima poručeno da sklone svoje mrtve iz Srebrenice: to je plodna zemlja i Srbi žele da je obrađuju. Predsednik Tadić je povodom tribine zaključio: u demokratiji svako ima pravo na svoje mišljenje.

Emitovan je snimak egzekucije šestorice muslimana u okolini Srebrenice. Vide se lica i žrtava i ubica. Svi su zgroženi, i radikali i socijalisti. Međutim, Skupština Srbije nije uspela da usvoji ni najopštiju rezoluciju o Srebrenici. Posle nekoliko dana, DSS, SRS i SPS tražili su da se spreči antisrpska kampanja koju vode nevladine organizacije i glavna tačka dnevnog reda Skupštine postala je predsednica Fonda za humanitarno pravo.

PEŠČANIK_{FM}, 01. 04. 2005.

SAMI NA SVETU

Bojim se da će nas na kraju u EU uvesti neka od stranaka bivšeg režima...

Gorane, a šta je ono zacrnjeno u mom dosijeu...

Kada im kažem da sam iz Srbije, oni misle da sam iz Sibira...

SLOBODAN G. MARKOVIĆ, *istoričar*

MIROSLAV HADŽIĆ *iz Centra za civilno-vojne odnose*

VLADIMIR VODINELIĆ, *profesor*

GORAN PETROVIĆ, *bivši načelnik SDB-a*

VESNA PEŠIĆ *iz GSS-a, frakcija 11. decembar*

JOVAN BAJFORD, *socijalni psiholog*

SVETLANA LUKIĆ:

Prvi april, dan šale obeležila je i naša pravna država, oličena u ministru Zoranu Stojkoviću. Stojković je tužio DS za klevetu, a kao svedok na suđenju danas je trebalo da se pojavi i Nebojša Popov, čiju je knjigu sudija Stojković dao spaliti u vreme dok je služio drugu Titu. Mislim da se sadašnjem ministru, a tadašnjem sudiji, kao olakšavajuća okolnost mora uzeti to što je bio mlad i glup, odnosno naivan. U tim mladalačkim godinama izgleda da su sadašnji funkcioneri DSS-a bili skloni raznim nestašlucima. Jočić je nedavno svoju aferu s kioskom nazvao juvinalnim grehom. Ministar pravde je toliko ohol da ne samo da ne priznaje svoje juvinalne grehe, što bi rekao elokventni Jočić, nego besramno tuži one koji ga na njih podsećaju. A Nebojša Bakarec nam je priznao da piše pesme, koje će uskoro štampati, i da Koštunica nikada nije zamerao Stojkoviću zbog presuda beogradskejšestorici i knjizi Nebojše Popova.

U skupštini je juče rasprava nacрта zakona o semenu prerasla u priču o hladnjačama koje su prevozile ljude, mrtve, a ne breskve, o etničkom poreklu ministarke Dulović i njenom ocu "maspokovcu", kako je to rekao šef reformisanog, proevropskog SRS-a. Kada je ministarka poljoprivrede pomenula hladnjače, Vučelić i reformisani socijalisti su se odmah osetili prozvanim i napustili skupštinsku salu. To je odlična reakcija, nikada od njih nismo dobili ništa bliže priznanju za odgovornost za ratne zločine. DSS-ovci su dostojanstveno stavili do znanja da su oni došli na posao da raspravljaju o semenju i da su priče o ratu i hladnjačama za njih jedan veliki deranžman. Ta eterična stranka bi morala da shvati da se ne mogu tek tako, u božijem miru, po prolećnom sunčanom danu, pobadati petunije i praziluk u zemlju u kojoj još leže neotkopani leševi.

Američki ambasador prekjuče je izbegao da se sretne s gradonačelnicom Novog Sada poručivši da SAD ne kontaktiraju sa strankama koje se protive saradnji s Hagom. Maji Gojković nije pomoglo ni to što je naglo postala ljubitelj EXIT-a. Za utehu, mogla bi da ode u 116. uzastopnu posetu vladici Irineju, da se već jednom privede kraju taj proces uzajamne beatifikacije.

Doduše, možda je vladika Irinej zauzet sukobima u Sinodu i dežura oko onog, čas zelenog, čas nevidljivog mastila, kojim patrijarh crta one krstiče po dokumentima kao što je Memorandum o obnovi manastira i crkava na Kosovu. Nebojša Čović je pre neki dan izgrdio novinare što pišu o sukobima u Sinodu i krnje ugled crkve. Drug Čović se

ukupno tri puta prekrstio pred kamerama i to, gle čuda, u vreme predizborne kampanje, i misli da je to dovoljno da postane makar dopisni član Svetog Sinoda, ako mu opet izmakne mesto koordinatora za Kosovo. Ako je uspeo, valjda jedini, da bude bliski saradnik i Miloševića i Dinđića i Koštunice, što da ne stigne i do Sinoda.

Poslednjih dana dobijem vrtoglavicu kad god pokušam da shvatim ko je za šta zadužen u ovoj vladi. Niko nije tamo gde treba da se nalazi prema opisu svog radnog mesta. Predsednik opet izigrava premijera, obilazi fabrike i priča o privredi, prvi ministar glumi kraljicu koja se povukla u svoje odaje, boli je glava. Ministar za socijalni rad nam referiše šta je s Pavkovićem, a ministra za lokalnu samoupravu baš brižga što mu se lokalna samouprava raspada. On je, ne zna se kojim putevima gospodnjim, postao oficir za vezu Vojislava Koštunice u saradnji s Hagom. Sa svog posla je jedini opravdano odsustvovao ministar Ilić. Vidim da se svi nešto smeju njegovom magistarskom radu. Šta je tu smešno? Ako je Velja Ilić u stanju da izgovori naziv svoje teze "Razvoj modela reinženjeringa procesa održavanja, bre, voznih sredstava železničko-transportnih preduzeća", zaslužio je da postane magistar, ako ne i akademik. Ako zatežu u Srpskoj akademiji, primiče ga u rusku, tamo akademik Bogoljub ima odlične veze.

Sećate se da je 2001. godine Dinđićeva vlada donela jednu Uredbu o otvaranju dosijea. Međutim, ti dosijei su praktično odmah bili zatvoreni, Ustavni sud je doneo odluku da je to protivustavno. SPO je ovih dana ponovo predložio zakon o otvaranju dosijea, ali je Vlada rekla da to ne dolazi u obzir. Kao i ona priča o hladnjačama, i ova o otvaranju dosijea nam se stalno vraća. Slušate na početku "Peščanika" Slobodana Markovića, istoričara, koji odnedavno radi i kao predavač na Fakultetu političkih nauka.

SLOBODAN G. MARKOVIĆ:

Nisam iznenađen što je Vlada odbila ovaj predlog i to mislim da ga je pre svega odbila zbog člana 2 i člana 17, jer oni zadiru u suštinu, a očigledno je da sve tri vlade ni u jednom trenutku nisu želele da uđu u suštinu: šta su te službe radile i zašto one u stvari treba da budu rasformirane, pa da onda budu formirane nove. Na osnovu ovog predloga zakona o otvaranju dosijea službi bezbednosti u Republici Srbiji koji je podneo SPO, u članu 2, stav 3, kaže se da je cilj zakona da obezbedi diskontinuitet u radu službe bezbednosti u odnosu na raniji period vladavine autoritarnih režima i omogućiti rasvetljavanje zločina počinjenih nad građanima od strane slu-

žbi bezbednosti u ranijem periodu. To faktički znači od 1944. do 2000. godine. To je osnovni problem, jer to bi značilo da bi najveći deo Službe morao da bude otpušten. Drugi sporan član za Vladu je svakako član 17, gde se kaže da će komisija prethodno sačiniti spisak svih saradnika službi bezbednosti i pripadnika službi koji su učestvovali u praćenju građana i sastavljanju dosijea, sa tražičnim i teškim posledicama za uhođene i obrađivane ličnosti, a radi njihove krivične i druge odgovornosti. Ako znate da je postojalo nekoliko miliona dosijea, da je u obradi tih dosijea moralo da učestvuje više stotina ili hiljada ljudi, da je doušnička mreža očigledno morala da bude ogromna, znači imate, da kažemo, jednu interesnu grupu, jedan lobi koji sačinjava cela ta doušnička mreža, od nekih bakica koje su po Novom Beogradu beležile šta ko radi, pa do verovatno funkcionera svih stranaka, jer je tendencija svih službi da penetrira u sve političke stranke. A nasuprot tome imate lobi koji čini nekoliko nevladinih organizacija, nekoliko profesora Univerziteta i imate jednu političku stranku, koja je pri tome podeljena. Dakle, taj lobi s druge strane, koji se zalaže da se ovaj zakon donese, on je mnogo manje organizovan, mnogo manje moćan, i zato ja nisam iznenađen što se svaki put ponavlja jedna te ista situacija.

SLOBODAN G.
MARKOVIĆ

Protivnici ovog zakona su izneli tri grupe primedbi zašto on ne može da se donese i prvo su lansirali političke primedbe: da se podriva mreža državne bezbednosti i njena tajnost. Ta primedba je potpuno besmislena, jer to bi bilo isto kao kada biste rekli da krivični zakonik ne valja zato što je u njemu predviđeno da neko bude krivično gonjen. Pa krivični zakonik se donosi da bi neko bio krivično gonjen, a zakon o otvaranju dosijea je očigledno uperen protiv SDB-a. Da je ta Služba radila kako treba ne bi niko ni predlagao takav zakon. Znači, ta primedba, čuli smo je prethodnih dana najviše iz DSS-a, zaista je besmislena. S druge strane, imate etičke primedbe. Tvrdi se naime da su ljudi koji su radili u toj doušničkoj mreži imali različite motive. Imali ste ljude koji su radili za novac, pa onda ljude koji su radili iz ličnog zadovoljstva i konačno: da su mnogi ljudi bili ucenjeni da to rade. Kad su u pitanju primedbe da je neko bio ucenjen, ja ću vam dati jedan primer iz koga se vidi kako su različiti ljudi u jednom istom slučaju različito reagovali.

Na primer, 1984. godine veliki vođa i veliki vojskovođa Kim Il Sung posetio je Jugoslaviju. Kada je došao u Beograd pao je pred-

log da se Kim Il Sung proglasi za počasnog građanina grada Beograda. To su već naši građani zaboravili, oni znaju da je Le Pen bio počasni građanin Zemuna, ali verovatno se ne sećaju da je Kim Il Sung počasni građanin grada Beograda. Taj predlog je prihvaćen i ujutro, 11. juna, kako izveštava specijalni broj Narodne Republike Koreje, koji ja imam ispred sebe, gradonačelnik Beograda Bogdan Bogdanović uručio je povelju o počasnom građanstvu Kim Il Sungu. Nažalost, vaši slušaoci ne mogu da vide tu sliku, ali evo, u prvom redu se jasno vidi kako stoji Slobodan Milošević i aplaudira drugu Kim Il Sungu i kako mu gradonačelnik u jednom poniznom stavu uručuje povelju. Naravno, u tom udvaranju stranim diktatorima, a ovo je nesumnjivo jedan od najkrvočnijih diktatora XX veka, nije se zaustavilo samo na tome da on dobije počasnu povelju. Postojala je ideja da on dobije i počasni doktorat Univerziteta u Beogradu i trebalo je da Fakultet političkih nauka predloži da veliki vođa postane počasni doktor Univerziteta u Beogradu. Tada Fakultet političkih nauka nije podneo tu molbu, a samo nekoliko godina ranije je Fakultet političkih nauka podneo zahtev da Josip Broz bude izabran za počasnog doktora, i na predlog Fakulteta političkih nauka on je i postao počasni doktor Univerziteta u Beogradu 30. maja 1972. godine. Znači, različiti ljudi su različito reagovali, ali vidite, nije sad taj dekan uhapšen zato što je odbio da predloži Kim Il Sunga. Znači, prosto društva počivaju na određenom moralu i ako to odbacimo, ako stalno nalazimo neke olakšavajuće okolnosti, onda će nas na kraju to odvesti do toga da i ratni zločinci imaju neke olakšavajuće okolnosti. Sigurno imaju, nije neko kriv što je živeo u najgorim socijalnim uslovima, ali to ne umanjuje njegovu odgovornost.

Naravno, ja nisam očekivao da će ministar pravde da bude neki veliki zastupnik ovih zakona, pošto bi on mogao po nekom od njih da bude lustriran, ali mislim da imam pravo da očekujem da premijer jasno kaže koji je njegov stav u vezi sa ovim pitanjem. I to zato jer je upravo premijer Vojislav Koštunica zajedno sa Kostom Čavoškim dao do danas najtemeljniju analizu šta se pravno dogodilo u periodu od 1944, pa u narednih nekoliko godina, u njegovoj čuvenoj knjizi *Stranački pluralizam ili monizam*, koja je objavljena 1983. I prosto je onda neverovatno da tolike zgrade i ograde prema tom zakonu ima neko ko je dao celu tu analizu. Mislim da javnost prosto ima pravo da očekuje da se premijer obrati i da kaže zbog čega je DSS protiv toga. Ja mislim da treba da očekujemo

i izjavu premijera i izjavu predsednika države, jer sam video da je i gospodin Šutanovac imao vrlo ozbiljne primedbe na ovaj predlog. Znači, prosto da se raščisti to, da kažu - država ima interesa da štiti sve te doušnike i špijune, pa da čujemo, ako je takva naša država, u redu, onda smo mi država koja treba da štiti sve te ljude. Mi ne možemo da napravimo zajednicu zasnovanu na nekim etičkim načelima kao sav normalan svet i u redu, onda dobro, čuli smo.

SLOBODAN G.
MARKOVIĆ

Naravno, moramo da budemo vrlo analitični prema svim predlozima koji dolaze. Ako se to svede na to da neko ima pravo da vidi svoj dosije i još ako se primeni model koji je u nekim drugim zemljama primenjen, recimo u Mađarskoj: da se izbrišu imena doušnika; pa to je onda samo mučenje. Vi onda, umesto da te ljude rehabilitujete, da im date neko priznanje, vi njih maltretirate. Oni sada vide na koji su način sve progonjeni i sad oni treba da nagađaju, da li je ovo uradio Pera ili je uradio Žika i da stvorite od tih ljudi paranoike, jer će oni onda da sumnjaju na sve. I mi zapravo treba kao društvo već jednom da se izjasnimo da li mi želimo da znamo ko su bili ti profesori Univerziteta koji su špijunirali svoje kolege, ko su bili ti lekari, ko su bili ti akademici. Nas ne zanimaju tetkice u mesnim zajednicama, nas zanimaju pre svega ljudi iz intelektualne elite koji su u svemu tome učestvovali. I moramo zapravo kao društvo da stanemo na jedno stanovište, da li mi smatramo da ti ljudi imaju pravo da se finansiraju iz državnog budžeta ili nemaju. Dok se to ne desi mi smo u stanju od pre 5. oktobra, mi smo u stvari u stanju iz 1944, 1945. godine, jer sve to što je tada uspostavljeno važi i danas.

Ako sve stranke demokratskog bloka budu nastavile da prave kompromis, neće biti razlike između SPS-a, Radikalne stranke i stranki demokratskog korpusa za jedno pet godina. Već je prošlo pet godina od 5. oktobra, postavlja se pitanje dokle da se čeka. Mislim da je paradoksalno da Radikalna stranka, koliko vidim, ima umereniji stav prema ovom zakonu nego neke demokratske stranke; tu je došlo do nekih začuđujućih preokreta. Prosto mislim da javnost ima pravo da zna šta o tome misle premijer i predsednik države i da od njih moramo da očekujemo vrlo eksplicitne stavove - ako podržavaju, zašto podržavaju, a ako ne podržavaju, koje su to nove okolnosti nastale, budući da su svi podržavali pre 5. oktobra otvaranje dosijea; koje su to nove okolnosti nastale od kad su došli na vlast. Pa onda da kažu - imamo neka neverovatna nova saznanja koja su promenila sve naše stavove od pre 5. oktobra.

SVETLANA LUKIĆ:

A šta ako se ne oglase, što je sasvim moguće?

SLOBODAN G. MARKOVIĆ:

Ništa, ja i pretpostavljam da se neće oglasiti. Onda se vrši pritisak, pazite mi nemamo neki drugi mehanizam nego da preko građanskog društva stalno vršimo neku vrstu pritiska, pa sad koliko god to bio uzaludan posao, nekad nešto i prođe, je li tako? Ipak je donet taj zakon o lustraciji, vidite kako su od njega napravili lakrdiju i oni koji su ozbiljno shvatili tu priliku sada ispadaju smešni, a svi oni koji su učestvovali u tim delima, njih vraćaju na posao, oni ponovo dobijaju mogućnost da se potpuno rehabilituju i to je sad paradoks. Lakše je da se rehabilitujete ako ste učestvovali u nekim sumnjivim moralnim aktivnostima pod Miloševićem, nego ako ste bili žrtva.

Mislim da će doći do velikih lomova u svim institucijama po pitanju Kosova. Očigledno da je stav međunarodne zajednice da Kosovo i Metohija postanu nezavisni, samo je pitanje koji će se pravni oblik tome dati. Uzmite naš primer. Mi smo bili de fakto nezavisni od 1867. godine, od trenutka kada su turski garnizoni napustili šest srpskih gradova, ali i dalje se vijorila turska zastava na beogradskoj tvrđavi i formalno to je bio deo Otomanskog carstva. Tek na Berlinskom kongresu, dakle nekih jedanaest godina nakon što je de fakto postala nezavisna, naša država je i de jure postala nezavisna.

Mislim da deo crkve, od koga to ne biste očekivali, realnije vidi situaciju. Mislim da možemo očekivati, kada se krene u to konačno rešavanje statusa, da će i neki ministri podnositi ostavke, jer niko nije spreman da podnese odgovornost. Tu imate jednu igru, niko neće da prihvati odgovornost za ono što se u stvari već dogodilo ranije. Problem je što se to faktički dogodilo ranije, ali nije se dogodilo u glavama većine stanovnika Srbije.

Trećina stanovnika Srbije još uvek veruje da po Rezoluciji 1244 Srbija ima neka ogromna prava na Kosovu i Metohiji i stanovništvo živi u toj jednoj samoobmani. Normalno da je crkva još više u tom stanju samoobmane nego stanovništvo, i u tom smislu ja sam iznenađen da je Sinod zauzeo taj stav koji je zauzeo. Ja sam očekivao da će i oni zauzeti oštriji stav, tako da mislim da je dobro da crkva počinje realnije da shvata kakva je tamo situacija. U krajnjem slučaju možda je to i normalno, jer je ona na terenu.

Znate, u XIX veku ti manastiri su opstajali tako što su se sa tim bratstvima albanskim pravili dogovori, pa su oni čuvali manastire. I tad je postojala svest da ako živite u jednom etničkom okruženju koje nije vaše, koje je druge vere i koje ima neki antagonizam sa vašom grupom, da je najlakše da opstanete ako se sa njima dogovorite. Nedavno se pojavio i taj interesantan predlog grčkog stručnjaka za Balkan Evangelosa Kofosa, koji je predložio da ti manastiri i njihove okoline dobiju specijalni status kao što ga ima Sveta gora. Verovatno da i oko tog modela nije isti stav države i crkve, jer državi je potpuno svejedno, državi je važno da ona izađe iz svih tih pregovora sa nekim rezultatom koji će moći da se predstavi kao nešto što nije potpuni poraz, potpuno odustajanje. Dok za crkvu svakako ne bi bio poraz da dobije to što bi dobila tim planom, za državu bi. Sada te lomove vidimo u crkvi i vrlo brzo ćemo ih videti i u državi. Opređeljivanje stranaka prema ovom problemu može stvarati neke nove koalicije.

SLOBODAN G.
MARKOVIĆ

Kako je padao broj Srba na Kosovu, tako je rastao broj Srba u Vojvodini. Od te neke trećine Srba koja je bila tamo kada je Vojvodina ušla u sastav Srbije, znači na kraju I svetskog rata, vi ste došli do procenta od 65 posto. I sad, ako bi nekom palo na pamet da kaže - Vojvodina nije srpska, to bi bilo besmisleno, jer je takav etnički odnos. Ali paralelno sa tim dešavalo se i ovo: znači, vi ste jedan prostor kolonizovali, a na drugom prostoru ste gubili etničku većinu. Pitanje je kad je poslednji put na Kosovu i bilo naše etničke većine, ali hajde da kažemo od Velike seobe Srba, a svakako da većine nema od Berlinskog kongresa. Tu je izgubljena većina u jednom periodu koji je toliko daleko iza nas da može da bude zanimljiv samo istoričarima.

Sigurno da nije bilo lako mađarskom stanovništvu koje je živelo u Austro-Ugarskoj monarhiji, koje je držalo sve poluge moći, da mora posle 1918. godine da uči srpski jezik. Sigurno da im nije bilo lako, znate, ali su morali da nauče.

Obeshrabren sam ovim anketama javnog mnjenja, iz kojih vidimo da stranke iz doba Slobodana Miloševića imaju natpolovičnu većinu. Vidimo po današnjim istraživanjima Strategic Marketinga da imaju nekih 55 posto glasača, znači u poslanicima je i nešto više. Znači da SPS, SRS i stranka Bogoljuba Karića, dakle ministra u Vladi Mirka Marjanovića i obožavaoca Mire Marković, da te tri stranke sada imaju većinu. Eto, time sam pre svega obeshrabren. Ako se sećate, nakon 5. oktobra ozbiljni analitičari su tvrdili da će

politička scena ubuduće da se formira iz samog DOS-a, da će DOS sve drugo pojesti. Iz te situacije vi ste došli do današnje u kojoj, kada saberete sve moguće stranke demokratske opozicije, vi ste na 45 posto. Kad bi sutra bili izbori i ako bi nastupili u koaliciji DS, DSS, SPO i G17 plus, pitanje je da li bi mogli da osvoje većinu u Skupštini. Mislim da je to jedna vrlo ozbiljna promena. Vi ste sada ušli već u fazu kada je neizbežno da sa ljudima iz vremena Slobodana Miloševića formirate koaliciju.

SVETLANA LUKIĆ:

Ponekad mi se čini da u svakoj stranci postoji potencijalna frakcija Bogoljuba Karića. Imajući u vidu ovaj slobodni mandat, svi su potencijalni Karićevi poslanici.

SLOBODAN G. MARKOVIĆ:

Mislim da ste u pravu, zaista se zapostavlja značaj čoveka koji ima toliko novca i uticaja u jednoj vrlo siromašnoj zemlji, koja je na evropskom dnu. Vi znate da su na njegove mitinge dolazili ljudi zato što su dobijali sendvič i majicu i neku sitnu dnevnicu ili hemijsku olovku; to vam pokazuje kolika je beda u Srbiji. U takvom kontekstu Bogoljub Karić zapravo podseća na likove iz španskih serija i na likove iz "Dinastije". Nije nimalo čudno da on sad pravi ovu svoju seriju na BK po španskom modelu. On je na neki način lik iz te serije, bukvalno, kao da je ispao iz jedne od tih serija i onda u jednom kontekstu naroda koji je navikao na te španske opere, oni su sada ugledali svog junaka - evo ga ovde, on je tu. I mislim da treba da se zamisle naši političari iz demokratskog bloka šta je to zbog čega će narod pre da se identifikuje sa Bogoljubom Karićem nego sa njima. Ja se samo plašim da se na kraju ne dogodi ono što se dogodilo u Grčkoj: tamo je stranka koja je bila najviše protiv EU na kraju uvela tu državu u Evropu. Bojim se da će nas na kraju u EU uvesti neka od stranaka bivšeg režima.

Ako Bogoljub Karić može da bude akademik, onda pretpostavljam da i Velimir Ilić može da bude i doktor nauka, možda i rektor. U Istočnoj Evropi vi sada vrlo lako možete da dođete do diplome. Nekad je postojala ona šala da, kada krenete u Prištinu, treba da završite prozor na automobilu da vam slučajno ne upadnu diplome. Očigledno da je to metastaziralo. S druge strane, i državni univerzitet se ponaša u mnogim stvarima vrlo neracionalno. Ja sam lično bio zapanjen kada sam saznao, pre tri ili četiri godine, da je Fakultet političkih nauka odbio da nostrifikuje jednu magistarsku

diplomu sa univerziteta Kolumbija. Sa takvom diplomom možete da se zaposlite svuda u Evropi. Dođete u zemlju, i umesto da vas ministar istog trenutka pozove na kafu, da vas šeta po gradu kao čudo - evo, došao je neko sa tog univerziteta, vi dođete na fakultet, oni kažu - a, ne, ne, nije ovo na našem nivou.

Prosto je zapanjujuće šta ljudi sebi dopuštaju, da oni analiziraju da li neki tamo univerzitet ispunjava naše uslove. Pa, koji su to naši uslovi? Je l' smo mi neka svetska velesila u nauci? Šta smo mi uradili u nauci? Je li neki Srbin nekada dobio Nobelovu nagradu za nauku? I tu se vidi koliko u tom procesu evropskih integracija nije važno samo šta radi Vlada, važno je šta rade sve institucije sistema, važno je šta radi univerzitet, važno je šta se radi u zdravstvu, u sudstvu.

MIROSLAV
HADŽIĆ

Evo moj lični primer. Kada sam bio na pripremama u SMIP-u, uredno sam prijavio da sam magistrirao na Kembridžu. Međutim, tamo su mi rekli da to nije dovoljno. Ja sam rekao - znate, ja sam morao da napišem i tezu na preko sto strana na engleskom. Oni su rekli - da, da, da, ali to ne znači da vi znate engleski, možda vi za Kembridž znate, ali za nas ne znate, vi morate pred komisijom iz Narodnog univerziteta "Veselin Masleša" da polažete. I ja sam uredno, naravno, položio taj test.

SVETLANA LUKIĆ:

Prekjuče je u Centru za kulturnu dekontaminaciju održana jedna zanimljiva tribina o reformama tajnih službi i o temi o kojoj je govorio i Slobodan Marković u prvom delu Peščanika, o otvaranju dosijea. Voditelj tribine bila je gđa Vesna Pešić. Govorili su Miroslav Hadžić iz Centra za civilno-vojne odnose, profesor Vladimir Vodinelić koji je u Peščaniku još pre četiri godine prezentovao svoj predlog zakona o otvaranju dosijea i Goran Petrović, bivši načelnik Službe državne bezbednosti, koga je Jočić prvo rasporedio na mesto savetnika za protivpožarnu zaštitu, a ovih dana ga je rasporedio na još niže radno mesto. Goran Petrović je izjavio da će u tom slučaju dati otkaz. Na samom početku slušate g. Miroslava Hadžića.

MIROSLAV HADŽIĆ:

Posle 5. oktobra nove vlasti nisu imale nijednu suvislu ideju šta da urade sa tim kompleksom oružanih snaga i pribegli su onome što su u tom trenutku jedino i mogli, počeli su da ih privode svo-

jim potrebama. A visoki kor vojske, policije i tako dalje je pokušavao da prepozna šta to nove vlasti hoće. E, pošto nove vlasti nisu umele valjano da im objasne šta hoće, došlo je do toga da navodno oni diktiraju tempo. Pa ste imali da načelnik generalštaba kaže - vojska hoće demokratsku civilnu kontrolu, kao da je to u njenoj nadležnosti; da tajne službe pre neki dan kažu da su oni za otvaranje tajnih dosijea. Učinjen je čitav niz reorganizacijskih promena, kupljeni upaljači, promenjene uniforme, ali suštinski se ništa ozbiljno nije uradilo. Čini mi se da su vlasti posle 5. oktobra pomislile da su one te koje kontrolišu tajne službe.

Sve što se događalo, ta serija vojno-polijskih incidenata u koje su bile uključene tajne službe uključujući i ubistvo premijera Đinđića, sve to upozorava da su unutar svih službi opstala neka jezgra, nosioci nama nepoznate moći. Svedoci smo da je bezbednost građana ove zemlje danas presudno ugrožena iznutra.

GORAN PETROVIĆ:

Formalno ima nekih šest službi i onda se postavlja pitanje - da li postoji koordinacija. Postavlja se zato što je odgovor poznat u startu - ne, ne postoji koordinacija, sve te službe traže nekog svog vrhovnog komandanta ili nekog svog patrona ili nekog svog šefa. To je u ministarstvu spoljnih poslova ministar, kad je u pitanju BIA i MUP, to je premijer, vojska opet ima nekog načelnika Generalštaba ili ministra odbrane. To je jedna teorijska priča, ali ona može da se gleda i sa nekog životnog, realnog aspekta, a tu je, bojim se, prava katastrofa. I u ovom trenutku, svi ljudi koji se nalaze na nekim čelnim pozicijama u oblasti bezbednosti jesu ljudi stranaka.

Nedavno je u časopisu *Evropa* objavljen neki intervju sa ministrom unutrašnjih poslova Jočićem, tu piše kako je on član DSS-a od osnivanja, kako je bio osnivač odbora DSS-a na Zvezdari, kako je bio poslanik DSS-a u opštini, kako je bio poslanik DSS-a u republičkoj skupštini, pa predsednik nekog odbora ispred DSS-a. I vi shvatite da čovek sve što je bio, bio je zato što je član DSS-a i da nikad u životu ne bi bio ništa da nije bio član tog DSS-a. To ne važi samo za DSS i Jočića, to je jedna globalna priča. Znači, neko negde umisli u nekoj stranci da je ekspert za ovu ili onu oblast, pa je tako i Jočić u neko doba proglasio sebe za tog eksperta, kao što je, da se ne lažemo, neki Dragan Šutanovac umislio da će on sutra biti ministar unutrašnjih poslova, jer je i on ekspert za tu oblast. Sa-

mo niko nam nije otkrio recept kako se to za mesec dana negde završi neki kurs za ministra unutrašnjih poslova ili ministra odbrane i stekne se to dragoceno iskustvo.

Dakle, na čelu MUP-a je Jočić i ja sam se šalio gorko da je prva depeša koju je on napisao o tome koliko ko može kafa dnevno da popije, pa je pisao - načelnik ima pravo na 20 dinara dnevno reprezentacije, pa u zagradi - može da popije jedan topli ili jedan hladni napitak, crtica kafa ili čaj. Pa je regulisao parkiranje oko zgrade, i tako dalje, i tako dalje. Ništa bolja priča nije ni načelnik Resora javne bezbednosti, za koga kažu da je rešavao ukrštene reči i čitao novine dvadesetak godina, a onda je bio srećan kad su otkrili kompjuter, pošto na njemu može da igra igrice. Znači, to je ekipa koja je, kao što je poznato, uspela da promeni nekoliko stotina ljudi u Ministarstvu i kriterijumi za te smene bili su čisto politički. Pa je kompletna ekipa iz UBPOK-a, desetak ljudi koji su izneli akciju Sablja, gradski SUP, svi načelnici iz centara u unutrašnjosti, sve je promenjeno, dovedeni su neki ljudi po toj partijskoj pripadnosti. I to sam navodio kao eklatantan primer, da je dovedena ta prva žena general, gospođa Šulejić. Došla je iz Zrenjanina direktno u MUP, postavljena je za načelnika Uprave, to vam je otprilike kao armija u vojsci. Pa je to bilo malo, pa je tražila kao Velja Ilić da joj se spoje kadrovi, finansije i ne znam šta, pa je to bilo malo, pa je tražila da dobije čin generala kao prva žena, pa je dobila čin generala. Ni tu nije kraj, tražila je i dobila službenu legitimaciju broj 007.

GORAN
PETROVIĆ

BIA je isto neiscrpna tema. Nikada nisam radio u BIA, zato što je BIA napravio Milorad Bracanović koji je, kao što sada vidite, a što sam ja znao od početka - saradnik mafije i potrčko Dušana Spasovića i Milorada Lukovića Legije. Bracanović je napravio BIA, a sada je Rade Bulatović reformiše. To je čovek koji je pre četiri godine nekim čudom postavljen za savetnika tadašnjeg predsednika države, a da ni pet minuta u životu nije radio na bilo kakvim poslovima bezbednosti. Postavljen je za nešto što niko nije znao šta je, pa sam se ja šalio da sam u dilemi da li je on Kondoliza Rajs ili Senta Milenković, odnosno da li je on savetnik za nacionalnu bezbednost ili za ličnu bezbednost predsednika, njegovo obezbeđenje. A on nije ni jedno ni drugo. Da ne govorimo kakvi se sve repovi vuku za tim čovekom iz Ministarstva spoljnih poslova - afera sa nestankom 50.000 dolara u Milanu gde je on bio konzul, u Istanbulu i tako dalje, i tako dalje. Ali prosto treba da znate da je taj čo-

vek kao savetnik predsednika države, to odgovorno tvrdim, učestvovao u skrivanju ratnih zločinaca, odnosno, da budemo legalisti - ljudi i lica koji su osumnjičeni da su počinili ratni zločin. Znači, vojska je aktivno čuvala Ratka Mladića tokom 2001. godine, mi smo takve informacije imali, dostavili smo ih svim relevantnim subjektima, čak je i gospodin Koštunica 2002. godine, gledajući u cipele, na jednoj konferenciji za štampu rekao da vojska više ne čuva Mladića, što u prevodu znači da ga je vojska čuvala. To u prevodu znači - dragi građani ove zemlje, ja sam vâs, kao i celu međunarodnu javnost, lagao.

Takođe, Rade Bulatović je čovek koji je lično organizovao obezbeđenje Veselina Šljivančanina i njegovo skrivanje po kasarnama Vojske Jugoslavije dok nije uhapšen od strane te iste BIA, a čim je došao na čelo BIA rekao je - kako ste smeli da jurite Šljivančanina kad ste znali da ga ja čuvam. To je čovek koji je sa Nalićem i Acom Tomićem izmišljao petožilne kablove, afere, pripremao upad u jednu vladinu instituciju; to je čovek koji je sa pokojnim Momirom Gavrilovićem pravio nekakvu novu službu po ukusu DSS-a. Sad je on na čelu BIA, pa vi procenite da li se ta služba može reformisati i na koji način.

Kad je u pitanju Ministarstvo spoljnih poslova, na čelo te službe doveden je direktor Infostana, koji je ne samo član nego i osnivač SPO-a i član glavnog odbora. Dakle, taj čovek je radio u Infostanu, nikakve kvalifikacije nema, u jednom intervju za *Nedeljni telegraf* rekao je da on ne zna ništa o tome, ali se raspitao kod kompetentnih ljudi. To je bila sva njegova preporuka, a sada je taj isti gospodin Živković, koji je inače imao nekoliko krivičnih prijava za zloupotrebe u Infostanu, imenovan za generalnog konzula u Solunu, a sve te krivične prijave su volšebno odbačene jedno nedelju dana pre nego što je u Službenom glasniku objavljeno da je on kandidat.

Kada su u pitanju vojne službe bezbednosti - postoje te dve vojne službe za koje uvek kažem da još nisu saznale ni da je umro drug Tito, a kamoli da je drug Sloba u Hagu. Znači, tamo se ništa nije promenilo pedeset godina. Te vojne službe su 5. oktobra, kao što reče Miloš Vasić, prodale ciglu Vojislavu Koštunici i drugima da su one garant bezbednosti i mira u ovoj zemlji, ta priča je prošla, oni su ostali netaknuti. Sledeću tačku njihove taktike izrekao je sam general Krga na sednici načelnika Generalštaba, gde je rekao kratko i jasno - operativno mi moramo za svako mesto da imamo

po tri čoveka, pa kad oni nekoga smene, opet imamo svog čoveka. U više navrata sam javno čestitao tim službama bezbednosti što su ostvarile sve ono što su naumile. Znači, oni su ostvarili ono što su želeli, oni su pobedili, mi smo poraženi.

VLADIMIR VODINELIĆ:

Postoji jedan katastrofičan scenario koji se redovno plasira, kako je sve to strašno zakukuljeno, zamumuljeno, nemoguće ga je savladati pravnim normama, a pogotovo postoji opasnost da će otvaranje dosijea dovesti do prolivanja krvi. To je stvar koju smo imali prilike da čujemo u zemljama koje su se pre nas susrele sa problemom otvaranja dosijea. Na kraju se uvek ispostavilo da je takav argument potezao neko ko je bio saradnik službe državne bezbednosti, kome je bilo stalo da se nikako ne otvore dosijei kako se ne bi razotkrila njegova uloga u celoj toj priči. Doslovno baš nigde gde su otvoreni dosijei nije bilo ničega, ni osvete, ni prolivanja krvi, ni batinanja. Nažalost, doživeli smo da jedna vlast koja je demokratska kaže da ona neće pristupiti jednom toliko neophodnom aktu pravnog savladavanja prošlosti, a to je upravo otvaranje dosijea. Ona ne oseća obavezu prema građanima koji su bili žrtve političke policije u decenijama koje su prethodile, ne oseća obavezu da im omogući da se upoznajući dosijea bolje upoznaju sa svojom sopstvenom sudbinom. Otvaranje dosijea prvenstveno ima taj cilj kao najviši, da se građanima koji su bili žrtve omogući da vide do koje mere je njihovu sudbinu odredila politička policija. Šta su sve dakle propustili u životu samo zato što su mislili drugačije.

Masi ljudi je bila oduzeta i imovina kao političkim protivnicima - konfiskovana. Oni nikada neće dobiti imovinu nazad ukoliko ne budu u mogućnosti da koriste podatke o sebi iz tih dosijea. Donet je zakon o lustraciji, o odgovornosti za kršenje ljudskih prava i Vlada ove države bi morala taj zakon da primeni. Ni on se ne može primeniti dok ne otvorite dosijea.

GORAN PETROVIĆ:

Činjenica je da je Vlada Srbije tokom 2001. godine donela najpre uredbu, a kasnije i zakon o otvaranju dosijea i to takozvanih unutrašnjih neprijatelja. Neko je ovde pomenuo takozvane informbirovce, jedino mi je zbog njih drago što smo to uradili, jer su jedino ti ljudi došli da čitaju svoje dosijee. Neverovatno mali broj ljudi ja-

VLADIMIR
VODINELIĆ

GORAN
PETROVIĆ

vio se telefonom da se interesuje za bilo kakve detalje, u pitanju je hiljadu ili dve hiljade telefonskih poziva uopšte. Mislim da je oko trista ljudi došlo da pročita svoj dosije. Od toga su ogromna većina bili informbirovci. Pljuvani smo i služba i ja - to je farsa, to je sve montirano, falsifikovano, a niko nije pitao - pa zašto nije vojska otvorila svoje dosijee o unutrašnjem neprijatelju. Ni Služba javne bezbednosti nije otvorila svoje.

Imate tu famoznu priču sa Jočićem, da se vratimo na njega, znači on je kao osuđen a nije - zašto? Zato što se posle izvesnog broja godina to briše iz evidencije, pa kad vi kao neka zainteresovana stranka tražite da pogledate, oni kažu - nema. Ali to postoji u policijskoj evidenciji, dakle Jočić ima tri krivične prijave, a ne samo tu jednu za obijanje kioska - za vožnju u pijanom stanju, i za učestvovanje u tuči.

VLADIMIR VODINELIĆ:

To što je služba uradila nije otvaranje dosijea. Ljudi imaju pravo da znaju u kojoj meri je politička policija odredila njihovu sudbinu. I ako sam ja, recimo, izgubio radni odnos, i ako ja nisam mogao da nastavim karijeru, i ako sam ja bio na prinudnome radu, pa valjda imam pravo da vidim šta u tom dosijeju piše. E, to naša uredba nije omogućila. Zašto? Zato što ona nije dala pravo da razumete šta piše u dosijeju o vama. Ključne stvari su nekad u šiframa, niko nije ovom uredbom naložio Službi državne bezbednosti da vam objasni šta znači koja šifra. I niste imali pravo čak ni da prepisete ono što tamo piše, niste imali pravo da uzmete kopiju, mogli ste jedino da bubate napamet kao školarac, iako se radi o stvarima koje su bile ključne za vaš život.

U apsurdnoj verziji crnogorske uredbe o ovoj istoj stvari piše da građanin ima pravo da se upozna sa dosijeom čitajući ga samo jedanput. E, tako niko u svetu nije otvorio dosijea. Dakle, dosijea su otvorena, pa su potom i zatvorena, jer je Ustavni sud našao da je ova uredba protivustavna. Nažalost ni ovo što smo imali, što se ne može zvati otvaranjem dosijea, više nemamo.

VESNA PEŠIĆ:

Ja sam samo htela da pitam nešto konkretno. Ja sam išla i otvorila dosije, to je zaista ogromno i stigla donekle, a onda sam digla ruke, više nisam mogla da idem tamo. Oni su bili ljubazni i pustili me da to čitam, nisam mogla ništa da prepisem i ne smeš da iz-

laziš napolje. Ali videla sam da ima neko zacrnjenje s vremena na vreme, pa crno, pa crno. Pretpostavljam da je to neki doušnik koji je to dojavljivao. Nije? Ovo me interesuje zato što je to izuzetno dosadna materija, tu nije bilo ničeg interesantnog. Zanimljivo je da su jedne godine rekli da sam se smirila, to mi je bilo posebno veselo - subjekat se primirio, i onda su posle dve godine ponovo to otvorili. Verujte mi da ništa iz privatnog života nisam našla, sve u svemu nije mi delovalo kao da je to nešto opasno. Jedino sam osetila tu represiju nad sobom, godinama su se nizali ti papiri, ali ja ne znam ko je šta iz toga ikad zaključivao, da li je to nekad nekom i bilo potrebno. I to crno koje će sada da nam objasni Goran...

VESNA PEŠIĆ

GORAN
PETROVIĆ

GORAN PETROVIĆ:

Profesor Vodinelić je malopre rekao da su ljudima koji su dolazili u službu davani odgovori da nemaju dosije. Nije tačno, davan im je odgovor da nemaju dosije po toj trećoj liniji. Zašto je tako govoreno? Pa, zato što je takva uredba. Vlada je donela odluku, mi smo je sproveli. Kada je u pitanju zatamnjenje, na svakom tom izveštaju o tajnoj kontroli telefonskih razgovora stoji - mera se primenjuje na osnovu odluke Vrhovnog suda broj taj i taj od tada i tada. Tačka 2 je, tako piše, podaci o neprijateljskoj delatnosti. Tačka 3, podaci o licima koja se pominju u tom izveštaju. Ako vi, gospođo Pešić, sedite u društvu sa petoro svojih prijatelja, svi su oni pod nekakvim tretmanom, pa se tu nabroje sva lica i kaže se - ova je obrada po britanskoj službi, po anarholiberalima - to su ta zatamnjenja. Znači, vama je dato pravo da znate ono što se odnosi na vas, ali vam nije dato pravo da znate po kojoj je službi bio gospodin Vodinelić na obradi. I na kraju, imate tačku 5 - ocena operativnog radnika. Negde su zatamnjava imena operativnih radnika. Znači, da li je Pera Perić ili Žika Žikić to napisao sa vašeg aspekta potpuno je nebitno. Ako neko ima intenciju da i to otvori, pa moraće i to da se otvori. Mi smo otvorili ta dosijea, ljudi su došli i gledali, nisam ja pisao uredbu da ne može da se fotokopira, iznosi ili objavljuje na televiziji.

Za mene je suština priče na dominaciji politike nad policijom i službama bezbednosti. Rekao sam vam da je dojučerašnji direktor SID-a bio osnivač SPO-a, a da u tom zakonu koji pominje gospodin Hadžić stoji da direktore tih vojnih službi bezbednosti u MIP-u imenuje Savet ministara na predlog ministra i da ne mogu biti članovi stranaka. Dakle, Savet ministara je kolektivno počinio

krivično delo. Takođe Vojislav Koštunica, kao veliki legalista, postavlja Radeta Bulatovića, iako zakon o BIA kaže da direktor mora biti iz BIA i da ne sme biti član stranke.

Gospodin Batić je u više navrata na televiziji pričao o tome kako su i ministar pravde i načelnik Generalštaba i predsednik Saveta ministara ili Savezne vlade zvali Acu Tomića da dođe da im nešto referiše, a on je na to rekao da njemu komanduje samo Vojislav Koštunica. Šta je to nego dominacija politike ili stranke nad službama bezbednosti?

VESNA PEŠIĆ:

Vi, Gorane, govorite o tome kako tu ne postoji nikakva koordinacija, niko nikog ništa ne pita. Ja bih rekla da je to nekakva opšta stvar i da se ne odnosi samo na službe državne bezbednosti. Imam jednu veoma kratku ispovest, a to je da mene, posle četiri godine u Meksiku, gde sam bila ambasador, niko ništa nije pitao, šta sam tamo radila, kakva je moja procena, šta bi tamo trebalo da se dešava, kako bi trebalo da izgleda ta ambasada. Imala sam utisak da to nikog i ne zanima. Samo još nešto da pitam: da li postoji obrnut slučaj, da li službe ucenjuju političare? Evo zbog čega, kada govorimo o ubistvima koja su se dogodila, pokušaj ubistva i sâmo ubistvo premijera Đinđića, kad je on rekao da je Vlada zasedala i da je on pitao ko može da izađe na kraj sa tim Crvenim beretkama i da je odgovor bio da niko ne može, da su oni jači od svih. Tako da mi se čini da možda možemo da kažemo i obrnuto, da su te službe bile jače od stranaka koje su došle na vlast, tako da su one dirigovale i konačno i likvidirale ljude po nekom svom nahođenju.

Samo da kažem i za vojsku, pa vi vidite, ja svaki dan grmim protiv vojske. Evo, Miroslav je zbog toga bio u zatvoru. Ovo što mi sad možemo, da svaki dan vojsku lupamo po glavi, pa to nije moglo ni da se zamisli. Znači, načeli smo i vojsku, to je proces koji više nije tabu u ovom društvu.

VLADIMIR VODINELIĆ:

Svojevremeno, pre oktobra 2000. godine, DOS je napravio svoju viziju vremena posle. Nažalost, oni koji su taj program pisali nisu mnogo učili ni iz istorije ni iz uporednoga iskustva. Mogli smo shvatiti da je ono što se zove savladavanje prošlosti neizbežan program u jednoj zemlji koja je toliko dugo bila autoritarna. I moralo se znati koji su to sve instrumenti savladavanja prošlosti ko-

ji se moraju primeniti posle promene. Prvi dug prema onima koji su bili žrtve u autoritarizmu je rehabilitovati ih. Ni danas, 2005, vi nemate nacrt zakona o rehabilitaciji. Imate li ono što sleduje - zakon o otvaranju dosijea? Nemate. Imate li zakon o vraćanju i obeštećivanju za oduzetu imovinu? Nemate. Ukratko, savladavanje prošlosti ovde nije prava tema, a problem je u tome što vi ne možete da krenete u budućnost jedne zemlje sa bremenom iz autoritarne prošlosti. Dok ne savladate tu autoritarnu prošlost neće te u pravom smislu uopšte započeti budućnost. Kod nas, dakle, budućnost još nije ni počela.

JOVAN
BAJFORD

SVETLANA LUKIĆ:

Juče je policija saopštila da je privela još jednog mladića, četvrtog valjda po redu, za koga se sumnja da je ispisivao antisemitske parole. Ako je suditi po izjavi Aleksandra Vučića, ti mladići su parole pisali po nalogu jedne televizije, sve se čini da je Vučić mislio na B92, jer kako je rekao - svake godine pred 31. mart kad se odlučuje o američkoj pomoći neka televizija organizuje ili prebijanje Roma ili ispisivanje antisemitskih parola i sve to ne bi li pokazala Amerikancima kako je Srbija jedna strašna zemlja u kojoj je ta televizija borac za ljudska prava. Jeste, sve smo mi to organizovali, ja sam lično organizovala izbacivanje Hrvata iz Hrtkovaca, izbacivanje Hrvata iz njihovih stanova u Zemunu, a pogotovo sam organizovala dobrovoljce za hrvatsko ratište. A u nastavku, odnosno pred kraj ove emisije slušate našeg najnovijeg sagovornika Jovana Bajforda. Jovan predaje socijalnu psihologiju na univerzitetu u Notingemu i ovih dana je nakratko došao u Beograd. Napravili smo jedan intervju čiji prvi deo, upravo onaj o antisemitizmu, slušate u današnjem Peščaniku.

JOVAN BAJFORD:

Teoriju zavere je jako teško izmisliti. Teško je da neko sedne i konstruiše relevantnu teoriju zavere, a to je zbog toga što su zavere tajne. Znači, onaj ko piše o teorijama zavere mora da objasni odakle on o toj zaveri zna, a druga stvar je da se zavere ne mogu opisivati kao istorijski izolovane. Znači, ideja o zaveri mora uvek da se projektuje u prošlost i ljudi koji pišu o zaveri imaju običaj, zbog toga što su to istoričari amateri, da prepisuju stvari od ljudi koji su pisali o zaveri pre njih. Znači, ako neko želi da piše o zaveri danas, on će nju staviti u istorijski kontekst i spominjaće autore koji su pisali 30-ih godina, a zna se o čemu su pisali autori 30-ih godina XX veka - pisali su o jevrejskoj zaveri.

Ovde je došlo do pomeranja granica prihvatljivog mišljenja u vreme NATO bombardovanja. U to vreme je antisemitizam uglavnom bio usmeren ka Jevrejima koji su na zapadu, to je ono što se zove antisemitizam bez Jevreja. Znači, nije neophodno da Jevreji budu prisutni u jednoj sredini da bi antisemitizam mogao da postoji; znači Jevreji su oni koji su spolja, koji su moćni i koji neko me rade o glavi. Ta vrsta antisemitizma postoji u zemljama gde Jevreji nikada nisu živeli, recimo, u Japanu je u zadnjih deset godina izdato preko sto knjiga o jevrejskoj zaveri, a tamo Jevreja uopšte nema.

Sledeća transformacija koja je vrlo bitna dogodila se posle 5. oktobra. Došlo je do pomeranja sa pretnje spolja na ono što se dešava u zemlji i antisemitizam je sada preorijentisan na Srbiju, na ono što ljudi ovde vide da su ogranci te jevrejske zavere, a to su znači Jevreji u Srbiji. Zato se objavljuju njihova imena na neonacističkim sajtovima. Sve što se smatra neprijateljskim proglašava se jevrejskom ili cionističkom ekspoziturom. To se desilo i sa B92, sa Helsinškim odborom i sa ostalim institucijama.

Činjenica je da stvari koje smo videli u Beogradu u poslednje dve nedelje nisu srpski fenomen. Broj napada na pripadnike jevrejske zajednice, na njihove spomenike u Srbiji manji je nego na zapadu. Međutim, ovde postoji jedna opasnost, a to je što se sa tim radikalnim grupama niko ne obračunava organizovano i konkretno. Oni su shvatili da je za njih antisemitizam način promocije. Situacija je takva da je suviše lako to raditi u Srbiji.

Kad je na Mašinskom fakultetu bila tribina o antisemitizmu Nikolaja Velimirovića, interesantno je da je pitanje koje je najviše ljudi iz publike želelo da postavi bilo - zbog čega su najveći srbo-mrzitelji u svetu Jevreji. Eto, u Srbiji niko ne mrzi Jevreje, a zbog čega onda Jevreji toliko mrze Srbe.

U časopisu *Dveri*, koji je Srpska pravoslavna crkva nedavno prozvala najznačajnijim stručnim časopisom u Srbiji što se tiče pravoslavlja, postoji jedan članak Vladimira Dimitrijevića, pravoslavnog publiciste, gde se čitav njegov argument svodi na to da Srbi nikad nisu mrzeli Jevreje, da u Srbiji nikad nije bilo antisemitizma, ali da Jevreji nikada nisu uzvratili tu ljubav koju Srbi navodno imaju prema Jevrejima, već su zapravo najveći srbo-mrzitelji.

Država nema šta da se ograđuje od antisemitizma, ona mora protiv njega da se bori. A protiv antisemitizma se uz malo volje nije

toliko teško boriti. Jednostavno, treba da postoji jedna pravna regulativa o tome da su određene stvari zabranjene, i da tu ne može biti kompromisa. Ne može biti dužnost nekog tužioca da on odlučuje da li u *Protokolu sionskih mudraca* ima ili nema elementa krivičnog dela, i to u zemlji u kojoj još iz Miloševićevog vremena postoji zakon po kome je ta knjiga zabranjena.

JOVAN
BAJFORD

Ja ne sumnjam da su ljudima iz Crkve ili sa pravoslavne desnice skinheadsi odvrtni i verovatno kad vide kukasti krst njima je to odvrtno, kao što je odvrtno i svim normalnim ljudima. Međutim, kad se ograđuju od antisemitizma, oni se ograđuju samo od tog nacističkog, ne ograđuju se i od svakog drugog. I tu postoji jedan vrlo bitan problem, koji se stalno potiskuje i sa kojim se srpska crkva nije još suočila, a to je da se ogradi od onog tradicionalnog hrišćanskog antisemitizma, znači od ideje o Jevrejima kao hristoubicama, koja je još uvek sastavni deo teološke misli i liturgijske prakse.

Antisemitizam Nikolaja Velimirovića nije periferan u celoj toj stvari. Status koji on ima u srpskom društvu, važnost koja se pridodaje njegovom antievropskom diskursu je vrlo bitan za stvaranje društvene klime u kojoj antisemitizam može da postoji na način na koji postoji u Srbiji danas.

Jedinu relevantnu knjigu o Nikolaju napisao je Artemije Radosavljević još 1986. godine i iz nje je kasnije izvedena i oficijelna hagiografija, koja je izdata povodom kanonizacije. Mislim da crkva ne želi relevantnu Nikolajevu biografiju iz prostog razloga što oni žele da kultivišu kult Nikolaja Velimirovića, gde ćemo ga se mi sećati onako kako crkva želi da ga se mi sećamo.

Oni su Nikolaja promovisali u nekoga na čijem se delu može bazirati postkomunistički srpski nacionalni program i mislim da se oni toga nikad nisu odrekli.

Može se reći da se političari pozivaju na Nikolaja zbog toga što je on već toliko popularan, ali ima njih koji iskreno smatraju da je to poželjno. Kasnih 80-ih konzervativni krugovi su forsirali isključivo antikomunizam njegovog dela. Međutim, krajem 90-ih mnogo relevantniji je bio Nikolajev antievropski duh. I mislim da je Nikolajeva popularnost rasla kako je rastao taj antievropski sentiment.

Ako pogledate koliko je izdato knjiga Nikolaja Velimirovića - krajem 80-ih bilo je možda tri-četiri izdanja, sredinom 90-ih izdava-

no je petnaest-šesnaest Nikolajevih knjiga godišnje, a danas je u pitanju brojka od četrdeset. Ta popularnost raste i siguran sam da Nikolaj danas ne bi imao tu popularnost da nije bilo porasta tog antievropskog duha krajem 90-ih, naročito u vreme NATO bombardovanja. On je tada promovisan u glavnog ideologa tog antievropskog diskursa. Kad sam proučavao teorije zavere u Srbiji u vreme NATO bombardovanja, nije se mogla naći nijedna knjiga u kojoj on ne bi bio glavni autoritet.

Postoji tendencija da se uzroci holokausta interpretiraju na način koji mislim da nije primeren vremenu u kom živimo. Konkretno, radi se o tome da je Nikolaj Velimirović svoje najkontroverznije delo *Reči srpskom narodu kroz tamnički prozor* napisao za vreme svog tamnovanja u Dahauu. I razgovarajući sa ljudima iz Srpske pravoslavne crkve naišao sam na jedno dosta rasprostranjeno mišljenje, a to je da te reči, koje su ponekad izgledale onako malo strogo prema Jevrejima, da je to zapravo posledica Velimirovićeve ljubavi prema Jevrejima i poziv Jevrejima da se pokaju, jer jedino što ih može spasiti od sudbine koja ih je zadesila u vreme nacizma jeste pokajanje i povratak na pravu veru, a to je hrišćanstvo.

Ova interpretacija holokausta nije ograničena na Srbiju, nje je bilo i na Zapadu; znači da je holokaust na neki način shvaćen kao posledica činjenice da su Jevreji ti koji su razapeli Hrista, da je Hitler bio samo oruđe za to, da je bio poslat na zemlju da bi kaznio Jevreje. Kod ovakve interpretacije problematično je to da se predrasude i akti običnih smrtnika, znači nacista i njihovih kolaboratera, pripisuju svevišnjem i žrtva postaje ta koja odgovara za svoje grehe iz prošlosti.

U Srbiji se mogu naći knjige koje negiraju holokaust, međutim ono što je mnogo prisutnije, to je određena tendencija ka trivijalizaciji holokausta kao istorijskog događaja. To možete naći recimo u udžbenicima istorije gde se holokaust uopšte ne spominje, gde se Aušvic ne spominje, i mislim da je i ova činjenica da niko iz državnih institucija nije otišao na komemoraciju u Aušvic takođe indikativna. Ne ukazuje to ni na kakav antisemitizam, ni na negiranje holokausta, već na to da mi živimo u zemlji u kojoj ne postoji svest o holokaustu kao o istorijskom događaju koji je veoma bitan, koji je tekovina Evrope. Da u Srbiji postoji svest o holokaustu neko bi otišao, ne samo ako mu avion tog dana radi, nego bi se on postarao da po svaku cenu tamo ode, zato što je to od neverovatne

važnosti. Mislim, ovde kad ljudima kažete da je trebalo otići, oni kažu - zašto. Prvi utisak koji sam stekao je to da ljudi ovde jednostavno o holokaustu ne znaju ništa.

Pre neki dan sam išao u šetnju. Prođem pored jedne crkve i prolaze tri srednjoškolca, i kako su prošli pored crkve oni su svi stali, postrojili se, i tri puta prekrstili. Ja mislim da je vrlo u redu da je omladina religiozna i to je potpuno ok, ali oni su to uradili u jednom vrlo militarističkom stilu. Znači, prošli pored crkve, postrojili se kao vojska i tri puta se prekrstili i onda nastavili da i dalje psuju i viču.

JOVAN BAJFORD

Stvar je u tome da se ovde stvara norma, znači kako treba da izgleda Srbin u Srbiji. Po mogućstvu da bude muškarac. Druga stvar, mora da bude pravoslavac, ne može da bude Srbin, a da ne bude pravoslavac. Ako nije pravoslavac, onda on nije Srbin. Onda može ili da bude Hrvat ili da bude sektaš, ali Srbin ne može da bude. Ili može da bude komunista, jer komunisti nemaju naciju, oni su samo komunisti. I on mora da bude heteroseksualac i mora da ima ženu, ali ženu koja zna svoje mesto. I decu, prvo obavezno muško, a onu posle čisto onako, protiv bele kuge. Razmišljati o nekome ko je Srbin, a nije pravoslavac, to je nešto što se više ne može ni zamisliti.

Ono što mi je simpatično u predstavljanju Srbije na zapadu, to je da je ono što se dešavalo na Balkanu zaboravljeno. Kada je bila Pesma Evrovizije prošle godine, komentator na televiziji je bio užasno ljut zato što balkanske zemlje glasaju jedna za drugu. I onda je rekao - pa sigurno da će tako da bude, kad su od jedne zemlje napravili šest i sad svi glasaju jedni za druge. Ne shvata da su tu glasale jedna za drugu zemlje koje su do pre nekoliko godina bile u ratu jedna s drugom. Znači, to više nije nešto čega se ljudi sećaju, što uopšte smatraju relevantnim.

Isto tako, tamo užasno zbunjuje, naročito sportske komentatore, činjenica da to više nije jugoslovenski tim nego Srbija i Crna Gora, naročito kada plivači na kapicama još uvek imaju YU. I vrlo se često dešava da, kada igra Srbija i Crna Gora, komentatori govore o srpsko-hrvatskom timu. Uopšte neće da se upuštaju u te neke stvari, prema tome to je srpsko-hrvatski tim, Srbi i Hrvati glasaju jedni za druge na Evroviziji, to je njima ista enigma kakva je bila 1992-1993. godine, samo što su zaboravili i ono malo što su u to vreme čuli na vestima. Prema tome, ljudima koji misle da se o Srbiji na zapadu mnogo govori, moram reći da to jednostavno nije

istina. Apsolutno ih ne interesuje i čini mi se da ima jako mnogo ljudi koji kad im ja kažem da sam iz Srbije misle da sam iz Sibira. To je tako sada, tako je bilo i kad sam otišao u Englesku i ne verujem da će se to mnogo promeniti.

SVETLANA LUKIĆ:

Jovane, vi ste izneli jednu strašnu stvar, da su oni nas ostavili na miru, da ne kažem da su digli ruke od nas. Zaboravljeni smo, u stvari ste rekli da smo prepušteni sami sebi, što je još gore.

B-{}|

Ranko Bugarski: JEZIK I KULTURA
(2005, str. 288, cena 600 din.)

Sedma knjiga dr Ranka Bugarskog, redovnog profesora Filološkog fakulteta u Beogradu, objavljena u Biblioteci XX vek, pored ostalog govori i o: polu i rodu u jeziku; jeziku i identitetu; nacionalnosti i jeziku u popisima stanovništva; jeziku i etnicitetu u Sarajevu; slikovnim metaforama u razgovornom jeziku; jeziku kao ogledalu političkih namera; glasovima tolerancije.

Ger Dejzings: RELIGIJA I IDENTITET NA KOSOVU,
prevele s engleskog Slobodanka Glišić i Slavica Miletić
(2005, str. 308, cena 550 din.)

Holandski kulturni antropolog Ger Dejzings (Ger Duijzings) rođen je 1961. godine. Od 1996. predaje na Univerzitetском koledžu u Londonu (UCL). Napisao je studiju o lokalnoj istoriji istočne Bosne: *Istorija i pamćenje u istočnoj Bosni. Pozadina pada Srebrenice* (Amsterdam 2002). S Dušanom Janjićem i Škeljzenom Malićijem priredio je knjigu *Kosovo-Kosova. Sukobljavanje ili suživot* (Nejmehen, 1997). Knjiga *Religija i identitet na Kosovu* (*Religion and the Politics of Identity in Kosovo*, 2002) pored ostalog govori i o: egzodusu kosovskih Hrvata; zajedničkim hodočašćima i dvojnim svetilištima; albanskim kriptokatolicima i franjevačkoj misiji; obnovi narodnog sufizma na Kosovu; stvaranju Egipćana na Kosovu i u Makedoniji; religiji i nacionalizmu među Albancima; kosovskom epu i religiji i nacionalizmu među Srbima.

Prodaja i distribucija Medijska knjižara "Krug"
Tržni centar "Trg Republike", Makedonska 5, Beograd
Tel. +381 11 3341625, e-mail: book@mediacenter.org.yu

PEŠČANIK_{FM}, 08. 04. 2005.

GAMBIT

Neću dobru sliku o Srbiji, ako je nama u njoj loše...

Sve se svodi na pitanje kako to da i Avganistan i Švajcarska imaju planine, ali su u Švajcarskoj med i mleko, a u Avganistanu talibani zabranjuju bioskop...

Kada mislim o smrti pape, mislim o srpskoj književnosti...

MILUTIN DRAGIĆEVIĆ, *avijatičar*

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO *iz Jukoma*

MILAN VUKOMANOVIĆ, *sociolog religije*

MILETA PRODANOVIĆ, *slikar i pisac*

SVETLANA LUKIĆ:

Juče je Havijer Solana zamađijao Koštunicu i Đukanovića. Oni su se očas posla kao dogovorili, seli, potpisali, mahnuti Solani i "čiča miča i gotova priča". Dopada mi se što se na fotografijama vidi kako naš predsednik vlade napregnuto sluša Solanu. Nije gledao u plafon onim pogledom uperenim u doba kad su Srbi o životu znali više nego stari Grci, a o vlasti više nego Rimljani. Ili beše obrnuto? Svejedno, sada slušamo šta nam se speluje iz Brisela, a njih ne zanima da li tekst razumemo ili se samo pravimo. Za sada.

Na drugoj fotografiji koju sam videla ovih dana, potpredsednik vlade Miroljub Labus stoji između Maje Gojković i ministarke poljoprivrede Ivane Dulić-Marković. Labus je svoju ministarku položio na radikalni oltar zbog stabilnosti vlade, odnosno parlamenta, jer su radikali, i njima slični, pretili da će ometati rad parlamenta ako im se Ivana Dulić-Marković ne izvini zbog pominjanja hladnjača u nepatriotskom kontekstu. Labus je s Majom Gojković promovisao kampanju "Evropa kuca na tvoja vrata". Zanimljiva je pomisao da je profesoru lakše i lepše da kuca na evropska vrata s Majom Gojković nego s Gordanom Matković.

Ovih dana naša crkva je proslavila Blagovesti, dan kada je arhangel Gavriilo doneo vest Devi Mariji da će roditi sina božijeg. Crkva je obeležila i dan rođenja Justina Popovića, učenika Nikolaja Velimirovića, na čijoj se beatifikaciji uveliko radi. Jedino se opet nisu setili da održe parastos žrtvama bombardovanja Beograda 6. aprila 1941, kada je poginulo 12.000 ljudi, iako patrijarh redovno služi parastos za poginule u savezničkom bombardovanju Beograda 1944. Da li naša crkva, a i naša država, misle da je 6. aprila poginulo 12.000 komunjara, Titovih škojevaca i srpskih izroda. Alo, gospodo i sveti oci, samo vas podsećam da, dok ti ljudi ginu 6. aprila, komunističke Jugoslavije, tamnice srpskog naroda, nema ni na vidiku.

Prekjuče je u ime države bilo položeno nekoliko venaca, položili su ih gradski menadžer i gradski arhitekta. Šef vlade možda misli da bi se odajući počtu poginulima zarazio virusom komunizma, a šef države očigledno zna do to ne bi bilo in. Možda uopšte nije stvar u žrtvama nego u agresorima. Možda su gnusni Evropljani gori od velikog vođe Hitlera. Da li smo stigli dotle?

Kako ko, ali episkop šabačko-valjevski Lavrentije izgleda jeste. Društvo za srpsko-nemačku saradnju, na čijem je čelu preosvećeni, izdalo je knjigu Genocid nad nemačkom manjinom u Jugoslaviji od 1944.

do 1948. *Strašna sudbina mnogih domaćih Nemaca nije sporna, sporno je to što se u toj knjizi partizani nazivaju isključivo teroristima, a nemačkom fašizmu se tepe kao idealističkoj koncepciji nemačkog nacional-socijalizma.*

Ovih dana, dakle, prisustvujemo nastavku brutalne revizije prošlosti i onda tek nije za čuđenje što niko nije 6. april obeležio i kao dan kada su 1992. u Sarajevu pale prve žrtve i počeo strašan rat u Bosni, čije žrtve još nisu ni sahranjene ni izbrojane, a ni zločinci nazvani njihovim imenima.

INSERT:

“Evo, izgleda da ćemo da počnemo.”

B92: Šta ćete da gađate to?

“Gađamo balijske ciljeve.”

B92: Čije ciljeve?

“Njihove, njihove ciljeve odakle nas napadaju. Evo, već smo počeli. Još jedna, idemo!”

B92: A šta gađate? Je l' znaš šta gađaš?

“Znam šta gađam, njihovo neprijateljsko uporište odakle svakodnevno nâs tuku, snajperima i ostalim, mitraljezima i tako dalje. Njihove gore transportere i to.”

B92: A čula sam da ste juče i prekjuče gađali i imali uspeha?

“Imali, i svakodnevno ostvarujemo uspeh na našem planu. Uvijek i svakodnevno pogađamo prave ciljeve.”

B92: Koliko imaš godina?

“Ja imam 20 godina.”

B92: Ovi tvoji ortaci?

“Ovi moji ortaci, ovaj ima 19, 18, 17, imali smo jednog momka od 14 godina, trenutno nije tu, otišao je, ali tu je u stalnoj ekipi.”

B92: A u međuvremenu čime se bavite, kako se zabavljate?

“Zabavljamo se tako što idemo na liniju, malo pucamo, nonšalantno to radimo.”

SVETLANA LUKIĆ:

Tačno pre 12 godina, otprilike u ovo doba, Svetlana i ja smo u Pančevu srele Milutina Dragičevića, avijatičara kralja Aleksandra. On je

pre II svetskog rata svirao u prvom džez orkestru Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca; Miloš Crnjanski mu je 1920. davao časove engleskog jezika, a 6. aprila je uzleteo svojim meseršmitom i tukao se sa 2.000 nemačkih aviona. Pošto 6. aprila nije uspeo da pobedi Nemce, Milutin Dragičević je već 14. aprila zarobljen i četiri godine je proveo u nemačkim logorima. Kada se vratio u zemlju poslat je na Goli otok na još četiri godine. Kapetan Milutin Dragičević.

MILUTIN
DRAGIĆEVIĆ

MILUTIN DRAGIĆEVIĆ:

Pa, leteo sam zadnji puta na meseršmitima B109. Ja sam svoju filijalu, banku, predao 2. marta 1941. i došao sam u pukovsku jedinicu lovačku da branim Beograd; bio sam u odbrani Beograda tu, u okolini Pančeva. I kad su dolazili Nemci, njih 2.000 bombardera i lovaca, kad oni zagrmeše na nebu, na nekih 6-7 kilometara na severu, mi poletesmo, nas sedmorica. Od te sedmorice jedan mi se podvukao iz eskadrile pod rep i pobegao, i ostasmo nas šestorica u sudaru sa Švabama. I tu izgiboše moji svi, samo sam ostao ja i još jedan kapetan, Ivan Mišković. To je bio 6. april. E, kako je to bilo jedno, znate, ne možete vi kad ih ima stotine i hiljade, a nas dvojica-trojica. Ali imam čast da sam pucao u Švabe, da sam se tukao i da imam i danas, pokazujem ženi: pipni mi ruku - evo ga tu metak još od 1941. Još mi stoji jedno zrnno, sa leđa mi se preselilo u ruku.

I vama ću da pokažem da imate čast da vidite metak iz 6. aprila 1941. Pipnite rukom tu, uhvatite.

Toga dana popodne moji vojnici sa aerodroma tu kod Debeljače dovedoše dvojicu Nemaca, oficira, pilota koji su pogodeni u vazдушnim borbama. Ali 7. aprila opet pljušte bombe, Beograd gori, Beograd je bio crn, i ja sa svojim malim kamionetom i tri vojnika - hajdmo da pronađemo gde je Vrhovna komanda u Beogradu. Beograd gori, plamen, mrtvih po ulicama koliko hoćete, roba iz radnji izletela, sve što je bilo u radnjama sve je proliveno ulicama. Koga da pitam, došao ja do Generalštaba, to je u Miloša Velikog ulici, pa se dole silazi; tu na uglu, i danas je tu Generalštab. Vidim ja tamo vojnika, a zgrada gori, sve gori. Izađem iz kamioneta, čekaj, rekoh, da pitam gde se nalazi Vrhovna komanda, u ovom dimu ne možeš da se snađeš. Kaže - nema ih, oni su čak pod Avalom u selu Jajincima, tamo ima bunkera i u bunkerima je Vrhovna komanda.

I dođemo mi tamo. Kad smo upali u bunker, ja sa svojim Švabama... onaj potpukovnik, neki Franja Pivc, Slovenac, on je bio na-

čelnik tamo za prijem ratnih zarobljenika, kad je video, kaže: Au, vidi, boga im švapskog, daj da ih streljamo. Rekoh, izvinite, gospodine potpukovniče, to su ratni zarobljenici, vi znate dobro da član 4 Ženevskog ugovora kaže kako treba da se postupa sa ratnim zarobljenicima; to su ljudi. Molim vas, dajte vi meni potvrdu da sam ja njih predao Vrhovnoj komandi, a vi ispitujte odakle oni doleću, to je osnovno ovde da se radi.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Milutin Dragičević avijatičar, ne druga Tita, nego avijatičar njegovog kraljevskog visočanstva Aleksandra Karađorđevića. Pre dvanaest-trinaest godina kada smo razgovarali sa njim, imao je devedeset godina.

U nastavku "Peščanika" slušate Biljanu Kovačević-Vučo iz Komiteta pravnika za ljudska prava. Počeli smo, naravno, sa čudnom isporukom generala Lukića u Hag.

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO:

Sve je postalo sporno kao posledica jedne nehigijenske saradnje nove vlasti sa Hagom. Ljude sada bukvalno isporučuju u Hag jednom ne baš tako veštom mimikrijom. To nam se prezentira kao dobrovoljna herojska predaja iza koje svi mi kao građani ove države moramo da stanemo mirno, sa neizmernom zahvalnošću, pred tim generalima i herojima. Oni celu tu priču kidnapuju od nas, mi ne možemo više da se bavimo tranzicionom pravdom, ne možemo da se bavimo raskidom sa prošlošću, nego se cela priča izokreće, kako mi to sve radimo da bismo dobili Studiju o izvodljivosti i da bismo dobili stabilnu vladu. Oni nam time izmiču tepih ispod nogu. Mi raspravljamo o načinu isporuke pošiljke Hagu, i u tom smislu vrhunac je pošiljka na koju je lupljen pečat dobrovoljne predaje - Sreten Lukić u papučama i pižami.

Sada svi mi koji želimo da ljudi budu izručeni Haškom tribunalu dolazimo u situaciju da imamo pred sobom sliku čoveka koji je operisan, i radikala koji protestuju. I sada mi treba da budemo principijelni i da se zalažemo za saradnju sa Hagom, što i radimo, ali opet ne može da se ne komentariše loše pakovanje cele priče. Osećam mučninu zato što osećam da je sa tim čovekom tako postupljeno samo zbog toga što je imao jedan jako dobar period u svom životu, a to je bilo za vreme Sablje, u kojoj se kao jedan od glavnih aktera borio protiv organizovanog kriminala. Imam uti-

sak da je ovakav način njegovog slanja u Hag kazna koja se demonstira; poslednji udarac od strane ove vlade staroj vladi.

Znači, oni su iskoristili čak i saradnju sa Hagom i Studiju o izvodljivosti da bi pokazali - aha, hteli ste hapšenja, evo sad ćete imati hapšenje, i onda urade jednu stvar koja zaista ima gorak ukus: čoveka koji je prihvatio optužnicu, koji nijednog jedinog trenutka nije rekao - ja neću da idem u Hag - ali baš njega, čoveka sa operacionog stola... oni tu nađu da demonstriraju silu. A vi koji ste za saradnju sa Hagom, sad se bunite, šta hoćete, hteli ste hapšenja, evo sad smo uhapsili. Ali, čekaj, zašto hapsite čoveka koji se ne opire hapšenju i ne opire odlasku u Hag?

BILJANA
KOVAČEVIĆ
-VUČO

Oni svesno i namerno, i to se i pokazuje preko slučaja Lukića, neće da primenjuju zakon o saradnji sa Hagom. Ili će biti dobrovoljna predaja ili ćeš biti kažnjen, nećemo te pustiti da se braniš sa slobode, nećemo ti dati garancije. Znači, sada ti imaš dobrovoljnu predaju kao ucenu. I sad još kao - šta, vi ste protiv hapšenja, pa vi ste sve vreme urlali da treba ljudi da se hapse. Pa naravno da treba, ali u sudskoj proceduri. Zašto je ona prekršena samo kod Sretena Lukića i zašto se insistira toliko na tom dobrovoljnom hapšenju? To se radi da bi se jedna sumanuta konstrukcija koja se zove dvosmerna saradnja izvela do kraja i da bi se pokazala principijelnost i doslednost. E, pa ne može, to stvarno ne može, potpuno je besmisleno. Vlada treba da da odgovor zašto je čovek koji se nije krio uhapšen. Mada će on verovatno reći da se dobrovoljno predao, da bi imao mogućnost da se brani sa slobode, je l'...

Nimalo se nismo primakli utvrđivanju onoga što se dogodilo i pravljenju distance u odnosu na to što se dogodilo. Evo, imamo primer ministarke poljoprivrede. Jedna rečenica koja opisuje stanje, koja čak nije ni kvalifikacija, proizvela je takvu lavinu reakcija. Čini mi se da još nismo ni započeli proces tranzicije pravde čak ni u odnosu na aktivne nosioce Miloševićeve politike zločina. Mi njih čak ni ne nazivamo tako, mi smo sve preskočili i sad se to samo taloži, i ako neko kaže jednu rečenicu, kao što kaže ministarka Marković, to dovede do toga da nema kvoruma i sad je još pitaju da li se oseća odgovornom što nema kvoruma. Možeš misliti, sada ona treba da se oseća odgovornom što nema kvoruma!

I ta priča sa Majom Gojković je isto to: Maja Gojković je sada žrtva zlog Nenada Čanka. Gle, a baš taj zli Nenad Čanak se deset-petnaest godina borio protiv rata, a Maja Gojković je petnaest

godina bila u vrhu stranke koja je najveći zagovornik nasilja. I sada na B92, u "Kažiprstu" Maja Gojković, žrtva, potpuno neometano optužuje Nenada Čanka zbog toga što joj je sin člana njegove stranke poslao neku e-mail poruku, a da je niko ne pita da li oseća odgovornost za sva ona nedela koja su učinjena od strane SRS. Dogodila se ta jedna bahata, siledžijska politika u odnosu na sve nas, u odnosu na Srbiju. Njihov ratni program, njihove bande, nama su razbijali svaki skup reformista, ali oni sada misle da bez ikakvog ograđivanja u odnosu na svoju politiku mogu da izigravaju žrtve monstruma koga su sami stvorili. E, pa ne može tako.

Smatram da svakog treba zaštititi, treba zaštititi i Maju Gojković, ali ona ne može biti predstavljana kao najznačajnija žrtva u Srbiji. Slušala sam je kako napada novinarku B92 - nije tačno da su postojali spiskovi, nije tačno da su postojali Hrtkovci, nije tačno da je Šešelj vadio pištolje, nije tačno da je Šešelj pretio i sve što smo mi videli mi nismo videli. I onda nam uvek izvuku prezumpciju nevinosti. Ma, nemoj mi prezumpciju nevinosti! Ne može se posledica pretvarati u uzrok.

Ljudi koje su poslali u Hag ne zanimaju njih ni kao heroji, oni su njima ulog. Prema njima se apsolutno nisu odnosili kao prema ljudima, nego kao prema reckama u političkoj igri. Optuživali su Đinđićevu vladu i Đinđića da su izručili Miloševića za šaku dolara, a sada samo što nemamo tezge sa tim dobrovoljcima koji odlaze tamo. Samo što nemamo tezge sa brojevima i sa cenom koštanja svakog od njih; a to nam se prodaje kao vrhunski humani čin, akt koji vodi računa o dostojanstvu tih ljudi.

Mi smo izlizali Srebrenicu, mi smo sve živo izlizali. Štrajk glada, sve što postoji na ovom svetu do te mere je izlizano da više nije za upotrebu. Sad kad se kaže - zločin, oseti se neki falš, ne može da proizvede nikakav efekat. U tom trudu da dokažemo da smo demokratska zemlja, ono što je zaustavljeno 5. oktobra vratilo se nazad sa tom prljavom vodom i sada više ne možemo da izađemo iz toga. S kim da se borimo protiv vlade - sa radikalima? Zapravo, ne možemo ništa, totalno smo matirani.

Zapali smo u tu šah-mat poziciju, jer nam se mnogo žurilo da uskočimo u demokratiju iz tog taloga u kome smo se našli. Svi smo želeli da bude bolje i nekako je svako bavljenje prošlošću ličilo na nekrofiliju. Svi smo hteli da dobijamo samo dobre vesti i govorili - samo malo da prodišemo, sve će se to srediti, ići će svojim

putem. I sad kad smo se osvestili, videli smo da to uopšte ne ide svojim putem, da zapravo mi nemamo definisano šta je dobro, a šta je zlo. Ovde zločin, ili laički rečeno - zlo nije definisano kao društveno opasno delo. I ako borba protiv zločina nije definisana kao društveno poželjno delo ili - dobro, onda sve postaje relativno. Onda su predstavnici i dobra i zla u potpuno istoj ravni, i oni imaju isto pravo da izlažu svoje političke stavove, koji se knjiže kao drukčiji politički stavovi, a ne kao borba zločina protiv pravde ili kao borba dobra i zla. Mi ovde imamo raspravu o krivičnim delima, imamo raspravu i o genocidu, imamo raspravu o zločinima protiv čovečnosti. Ljudi kod nas raspravljaju o činjenicama, ali u osnovi svega je to da podela na dobro i zlo ne može biti diskvalifikovana kroz takozvani demokratski dijalog i legitimnost zlikovca da brani zločin. To ne postoji.

BILJANA
KOVAČEVIĆ-
-VUČO

Glavna stvar koja me se ovih dana dojmila je otvaranje tajnih dosijea. Prošle godine je Vuk Drašković od Jukoma tražio da mu napravimo jedan model zakona koji bi odgovarao našoj trenutnoj situaciji. Osnovni cilj tog zakona je naravno demontaža kriminalizovanih službi bezbednosti. I mi smo taj model zakona napravili. Ovi iz SPO-a su bili veliki optimisti i očekivali punu podršku OEBS-a, jer tu zaista nema ničeg spornog. A OEBS je zapravo minirao taj zakon. Milan Simić i ja smo kao predstavnici Jukoma otišli kod Mauricija Masarija, šefa OEBS-a, da razgovaramo o tom zakonu, gde nam je on kazao, imamo i belešku sa tog razgovora, da bi trebalo da taj zakon damo službi BIA - da ga ona prekontroliše. Na to sam ja rekla - pa mi takav zakon upravo donosimo protiv te BIA. Apsolutno ne dolazi u obzir da Rade Bulatović kontroliše taj zakon. BIA je predmet ispitivanja, a ne ravnopravni učesnik.

Da skratim dugačku priču. Vlada minira taj zakon koji se nalazi u Skupštini, iako ga predlaže koalicioni partner, daje predlog da se takav zakon ne usvoji i daje argumentaciju do u slovo istu koju nam je dao Rade Bulatović na jednom iznuđenom okruglom stolu. Da rezimiram - znači, mi smo bili protiv toga da uopšte raspravljamo sa BIA, jer polazimo od toga da su oni jedna kriminalizovana služba, koja je nasleđena još iz onog najmračnijeg perioda i koja treba da se dekonstruiše, a ne da se polazi od zakonitosti te službe, koja je kao rekonstruisana, pa je sada mi malo osavremenjujemo. I još da nam pri tom Rade Bulatović bude promoter nove moderne službe, i da glavna argumentacija bude - ne smemo da dozvolimo razbijanje doušničke mreže, jer će to ugroziti bezbednost

Srbije. Ja želim da se ugrozi bezbednost Srbije, ukoliko je uslov za to razbijanje doušničke mreže, mafije, kriminala i ostalih za koje je već dokazano da su učestvovali u najtežim političkim ubistvima i najtežim krivičnim delima.

Nije dobro da govorimo samo o pozitivnoj Studiji o izvodljivosti, bez ukazivanja na probleme u pogledu ljudskih prava i u pogledu efekta koji haška i naša suđenja proizvode na našu javnost. Treba govoriti o ovom rastrzanju Đinđića, od negiranja do svojatanja – svi smo mi Đinđić. Zapravo, kad su svi počeli da ga hvale, kada je i Koštunica stao iza njegovih reformi, to je zapravo bio i definitivni kraj Zorana Đinđića. E, u takvoj jednoj situaciji, ukoliko ne želimo samo glazuru da bi, eto, dobili pozitivnu Studiju o izvodljivosti, mi moramo da se borimo da suštinski imamo pozitivnu Studiju o izvodljivosti.

Bitna razlika između nas i njih je u tome što se mi, koji smo kritični u odnosu na Vladu, borimo da ova zemlja bude zaista onakva kakvom je predstavlja ova Vlada, a Vlada se bavi prikrićivanjem, i onda smo mi tu svedoci koji smetamo. Mi treba da se borimo za pozitivnu Studiju o izvodljivosti, ali ona je mnogo više od jedne političke prevare. Možda to zvuči suviše teško, ali bojim se da svi mi, u toj želji da živimo normalno, želimo da pomalo učestvujemo u toj političkoj prevari koju diktira naša Vlada uz podršku socijalista. I to je to.

Zašto mi sada kao treba da dobijemo pozitivnu Studiju o izvodljivosti? Da li je to zbog takozvanih dobrovoljnih predaja? Što smo mi večiti taoci tih ljudi, koji su sada naši heroji. Mi sada moramo da se molimo za njih, ne zato što to crkva traži od nas, nego zato što će svaki manje obavešten čovek, ako je već neko otišao u Hag da se žrtvuje za njega, i navijati za njega. Prvi put se dešava da nas oni teraju u neku vrstu kolektivne krivice. Koliko mi sada imamo Ifigenija u ovom društvu, pa to više ne može da se prebroji.

SVETLANA LUKIĆ:

Ali zar misliš da međunarodna zajednica ne bi primetila da je to laž?

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO:

Pa nije primetila. Ili je to politika koju ja nikad neću razumeti. Meni ne treba dobra slika o Srbiji ako je nama loše. Oni će formalno da gledaju šta je ispunjeno, šta nije, a od građana ove države,

od nevladinih organizacija, od demokratskih snaga će očekivati da se oni suštinski izbore za to, u smislu - nećemo mi da radimo umesto vas. Njihova logika je sasvim jasna. Ja bih prva bila naj-srećnija kada bi konačno ministar Stojković izašao sa nekom izjavom koja bi bila izjava ministra pravde. Bila bih presrećna kada bi premijer Koštunica izašao i kazao, samo to neka kaže - mi se odričemo politike zločina iz vremena Miloševića, mi se odričemo politike nasilja, mi smatramo da treba ostaviti na miru specijalne sudove da rade svoj posao, da se dela svih koji su optuženi za ratne zločine, bez obzira da li su ih oni učinili ili neko drugi, kvalifikuju kao najmonstruozniji zločini. Neka se to izgovori bez izvinjenja, bez igde ičega, samo kaže - mi se ograđujemo od toga, bez ijednog ali. Ali ako kaže: Ali isto tako moramo da budemo svesni da su to radili i Albanci i bla-bla-bla... ja odmah znam da je to pravdanje onoga što je uradila prethodna vlast, sa kojom ja ne želim da se identifikujem. Hoću totalni raskid sa tim.

BILJANA
KOVAČEVIĆ-
-VUČO

Postoji jedna stvar u odnosu na koju bi Boris Tadić morao da se odredi - to je njegov otac. Ne mislim da on treba da se odrekne svog oca, ali on je predsednik države, a njegov otac je počeo da se bavi određenim javnim funkcijama. Hteli-ne hteli, ljudi identifikuju oca i sina, koji su naravno u dobrim odnosima i ne doživljavaju ih kao dve osobe koje su na različitim političkim stanovištima. Znači, onog trenutka kad je napravljen taj skup srpskih Crnogoraca protiv podele zajedničke države, što je najbitnije političko pitanje u ovom trenutku u Srbiji, Boris Tadić kao predsednik države morao je da se ogradi. On je morao da kaže - to je individualna politika mog oca, a i njegov otac je morao da kaže - sa ovim moj sin nema nikakve veze. Ali to mora da bude jasno, to moraju da pevaju i vrapci na grani.

Druga stvar na koju mislim da treba skrenuti pažnju je to da on, kao predsednik države, šalje poruku da je jedan mekani političar, sklon kohabitaciji, kompromisu, a s druge strane, kao predsednik stranke šalje poruku da će on rukovoditi jednom strankom demokratskog centralizma, što simbolizuje to izbacivanje Čede Jovanovića iz stranke i to sa jednim obrazloženjem koje zaista ne može da izdrži proveru demokratičnosti, a to je da svaki član svoje stavove mora da govori u stranci, a ne sme van nje. Ne vredi trošiti reči na tu vrstu obrazloženja.

I postoji još jedna stvar koju zameram Tadiću. U situaciji kad se Čeda Jovanović, kao bivši potpredsednik stranke, nađe u ovakvoj

životnoj i političkoj situaciji, i kada mi svi znamo da se tu nešto jako opasno dešava - zapravo nema nikakve reakcije Borisa Tadića, predsednika stranke, a nema ni reakcije Borisa Tadića, predsednika države. Meni se čini da je i Čeda Jovanović žrtva toga što suviše uznemirava jedan politički život, i ako postoje erupcije na sve strane, one su prikrivene, i on ga uznemirava na taj način što pokazuje da ta jedna predstava o razvoju demokratije kod nas ne postoji.

I sada svi sede i razgovaraju o tome da su nama takvi ljudi kao što je Čeda Jovanović bili potrebni, ali da nam sad više nisu potrebni, pošto su nam sad potrebni ljudi kompromisa. Kao da Čeda nije čovek kompromisa, kao da ti nisi čovek kompromisa ako ukazuješ na neke pojave, kao da to nije bilo koja osoba koja može da razgovara sa ljudima i da nađe zajednički jezik po nekim zajedničkim tačkama - ne morate u svemu da se složite. Znači, oni nas veštački guraju u neki radikalizam u kome mi nismo. I to je najveći cinizam svega toga, jer kad kažu - druga strana Šešeljevog radikalizma su, pa onda obično žene i borci za ljudska prava. Da nema njih, ne bi bilo ni radikalizma u Srbiji i, samim tim, u Srbiji će zavladatai dobro stanje kad uklonimo i jedne i druge. Da nema naših provokacija, pa naravno da radikali ne bi postojali. Da nije bilo nas, ja mislim da ne bi bilo ni Srebrenice, jer mi ih zapravo provociramo da ubijaju. E pa sad, nećemo se baš tako igrati. Kažu - oboje su krivi, ma nije tačno, za ubistvo nisu uvek krivi oboje.

Meni se to nije dešavalo ranije. Došlo je proleće, kafići su opet napolju i sad ja u svakom kafiću gledam - čekaj, da ovde ne sedi šef BIA, da ovde ne sedi ovaj iz one mafije, da ovde ne sedi neko sa onog suđenja. Trenutno postoje dva-tri mesta u gradu na koja mogu da odem i to ne baš sasvim opušteno. Ne bojim se ja da će me neko da ubije, možda je i to blesavo što se ne bojim, ali nadam se da neće, ali je stvar u tome što hoću da, kad sednem u kafić, popijem kafu i popričam sa prijateljicom i onako da uživam, da gledam lepo vreme, da gledam ljude koji prolaze. Ja to više ne mogu, nije dobro, grozno je u Srbiji. U stvari je grozno. Pravni fakultet, nismo ni to dotakli. Kad ulazim tamo, zaledim se, tamo još ne znaju da se SFRJ raspala, ne znaju kako to da definišu, valjda zbog Krajine, otkud znam, užas, užas. Čoveče, jeste depresivno, nisam htela da budem depresivna, ali ispadnem depresivna. Šta ćemo da radimo? Nije mi jasno.

SVETLANA LUKIĆ:

Kao što ste čuli, u toku je sahrana Jovana Pavla II, poglavara rimokatoličke crkve, koja okuplja milijardu i dvesta miliona vernika. Dva miliona je došlo lično da ga isprati na put u carstvo nebesko. Sahrani prisustvuju stotine predsednika i kraljeva, a od predsednika su tu praktično svi, od Buša pa do Fidela Kastru i Katamija. Osim Buša, tu su još dva američka predsednika, ali ni mi nismo loši. Mi smo poslali dva predsednika, jednog ministra spoljnih poslova i, koliko čujem, jednog telohranitelja da se nađe pri ruci toj armiji od hiljada policajaca i vanzemaljaca, koji obezbeđuju ovaj skup.

MILAN
VUKOMANOVIĆ

Najtužniji danas mora da je Vojislav Šešelj, taman je od Haškog suda tražio da Vatikan otvori svoje dveri, da pokaže sva dokumenta i da se lično naredi papi da dođe u Hag i svedoči o tome kako je organizovao proterivanje Hrvata i slanje dobrovoljaca na hrvatsko ratište.

Sada ćete slušati Milana Vukomanovića. Milan predaje na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

MILAN VUKOMANOVIĆ:

To je jedan od najdužih pontifikata u istoriji, reč je o izuzetnoj religijskoj ličnosti, ali i državniku svetskog formata. Ovaj papa je imao lice, imao je individualnost. Bio je čovek neverovatne energije, snage, hrabrosti, vere, a uz to je paralelno išao i njegov konzervativizam. Obavio je 250 apostolskih putovanja, od toga preko 100 van Italije. On je delovao u vreme kada u svetu dolazi do najvećeg broja etničkih sukoba. Posle blokovske podele sveta, nakon pada Berlinskog zida, nastupaju izuzetno krvavi međuetnički, međureligijski sukobi. Tri miliona ljudi je od 1989. godine poginulo u njima. Samo 1989. stradalo je 300.000 ljudi. Pre pedeset godina, kada biste na nekom univerzitetu postavili pitanje - ko se bavi pitanjima rata i mira, isključivi odgovor bi bio - države, one su te koje vode ratove i sklapaju primirja. Međutim, stvari su se promenile u drugoj polovini XX veka i tu mnogo više učestvuju religijske zajednice, a rimokatolička crkva definitivno jeste bila najviše angažovana, pre svega oko pitanja prekida sukoba, primirja. I ovaj papa jeste bio ambasador mira.

On je prvi papa koji je ušao u jednu sinagogu 1986. u Rimu, prvi papa koji je ušao u džamiju. Imao je izuzetno dirljiv susret sa Jevrejima ispred Zida plača. To su neke scene koje za našu generaciju ostaju u trajnom sećanju, sa Gorbačovim 1989. godine izuzetno doprinosi liberalizaciji religijskog života u Sovjetskom Save-

zu. Da ne govorim o doprinosu koji je dao u samoj Poljskoj; on je tu na čelu pokreta koji vodi transformaciji poljskog društva. Istovremeno, pamtim onaj atentat koji se odigrao vrlo brzo pošto je stupio na dužnost, u jednom vrlo kritičnom trenutku kada je postojao politički interes da se on ukloni. Posle je Mihail Gorbačov svedočio da su sovjetske tajne službe imale i te kako udela u svesmu tome.

Onda da spomenem njegovu osudu terorizma prošle godine, vrlo brzo nakon madridskih događaja. On tada izdaje uskršnju poslanicu *Urbi et Orbi, Gradu i svetu*, u kojoj osuđuje terorizam. On posreduje u Latinskoj Americi, iako je antikomunista koji nikad nije prihvatio revolucionarne metode borbe. To se videlo u Nikaragvi, kada nije podržao sandinistički otpor jednom totalitarnom režimu. Istovremeno, on to čini u Poljskoj, ali ne želi to da učini u Nikaragvi. Zanimljiva je scena sa jednim od sveštenika, koji je dosledno zastupao ideje teologije oslobođenja i smatrao da hrišćanstvo i komunizam mogu ići zajedno. Papa izlazi iz aviona u Managvi, a na pisti su se postrojili ministri novog, levičarskog režima. Sveštenik Ernesto Kardenal, novi ministar kulture, jedini je klekao na kolena i hoće da mu poljubi prsten, a papa mu ne da ruku, nego mu gotovo preti sa dva prsta - ti moraš da se popraviš, moraš da se vratiš u crkvu, ja ne odobravam ove metode. Bila je to izuzetno protivrečna reakcija.

S jedne strane, znači, imamo taj dosledan antikomunizam i konzervativizam, a istovremeno on izuzetno dobrom diplomatijom uspeva da izazove povlačenje Pinočea sa vlasti u Čileu. U Africi je njegovo delovanje bilo izuzetno značajno. Tu ima sto miliona hrišćana, i organizacija Sveti Eđidio iza koje stoji Vatikan, i sam papa, uspevaju da zaustave građanski rat u Mozambiku. U Nigeriji je jedna izuzetno dramatična situacija, građanski rat, zemlja podeljena fifti-fifti između hrišćana i muslimana. Takve podele kao u Nigeriji između dve religije kao što su hrišćanstvo i islam nigde u svetu nemate. I on tu takođe posreduje. Nije slučajno da je dva puta bio predložen za Nobelovu nagradu za mir i nije je dobio, iako lično mislim da ju je zaslužio. Ta energija i hrabrost, spremnost da oprost i da traži oprostaj, nešto čemu se sam Vatikan protivio, to je izuzetno hrišćanski, to je nešto na šta se danas hrišćanski lideri u svetu ne odlučuju tako lako.

Biti spreman da oprostiš svom atentatoru, da se zajedno sa njim moliš u zatvoru, to je jedna od tih scena koje pamtimo. Da tražiš

oproštaj od grčke crkve za sve loše što joj je rimokatolička crkva učinila u prošlosti. Sami Grci su bili iznenađeni prilikom te pose-
te, to je bilo jedno veliko apostolsko putovanje 2001. godine, kada
je on obišao Grčku, Siriju, bio je u Damasku, otišao na Golansku
visoravan, ušao je u zonu velikih i dugih sukoba. Išao je u Ukraji-
nu, u ta granična područja religija - to ima epohalni značaj. On to
čini 2001. godine, ide stazama apostola Pavla i to je njegova poru-
ka za novi milenijum.

MILAN
VUKOMANOVIĆ

Možda bismo ga mogli porediti sa papom Jovanom XXIII, koji je,
iako je imao vrlo kratak pontifikat, jedan od izuzetnih papa mo-
dernog vremena. On je sazvaio II vatikanski sabor kada niko od
njega to nije očekivao. On je bio takozvani prelazni papa, dok se
ne izabere neko ko bi bio kao Pije XII, pravi vatikanski papa, koji
nikad nije izlazio iz Vatikana, strog, asketa. A Jovan XXIII, Anđe-
lo Ronkali, inače iz italijanske seljačke porodice, već od prvog da-
na silazi i upoznaje se sa baštovanima, podiže im plate, izlazi na
ulicu; svi su šokirani. On im kaže - pa čekajte, Hrist je to radio. U
jednom trenutku inspiracije, božanskog nadahnuća, on saziva II
vatikanski sabor, koji je potpuno promenio istoriju rimokatoličke
crkve i jedan je od najznačajnijih događaja u XX veku. E sad, ja
bih ovog poslednjeg papu poredio sa Jovanom XXIII, jer su i jedan
i drugi imali veliki ekumenski žar i dobru volju da se odnosi izme-
đu hrišćanskih crkava u svetu, naročito između pravoslavlja i ri-
mokatoličke crkve, poboljšaju. Obojica su bili narodne pape, išli
su među ljude, bez obzira na starost ili loše zdravlje. Razlika je u
tome što Jovan Pavle II nije bio reformator, a Jovan XXIII jeste. On
je smatrao da crkva treba iznutra da se transformiše. Pazite, na II
vatikanskom saboru se skida ona monstruoza optužba protiv Je-
vreja da su ubice Boga. Jovan XXIII imenuje kardinale iz trećeg
sveta, iz Afrike, iz Azije. Odjednom, Vatikan i vrhovi te crkve nisu
samo italijanska, domaća stvar, nego nešto što se tiče čitavog sve-
ta. Dakle, ovaj papa je imao taj kosmopolitski žar i duh, ali nije bio
za produžetak unutrašnjih reformi.

Tema dana je hoće li doći neko iz ovih konzervativnijih krugova
da nastavi unutrašnju politiku kakvu je vodio Jovan II ili će doći
neko liberalniji, što nije mala stvar, jer tu jedan čovek donosi od-
luke. Ovaj papa je objavio nekih petnaest enciklika za svog živo-
ta. Neke od njih su izuzetno važne za odnose sa pravoslavnom
crkvom, kao što su *Ut Unum sint* ili *Da jedno budu* iz 1995, kao i
jedno apostolsko pismo iz iste godine *Orientalis lumen* ili *Svetlo*

istoka. Budući Sloven, ovaj papa se pozivao na zajedničku tradiciju crkve iz vremena Ćirila i Metodija, pre raskola. On 1984. proglašava Ćirila i Metodija za suzaštitnike Evrope. U vreme Ćirila i Metodija staroslovenski je bio treći međunarodni jezik Evrope, pored grčkog i latinskog; to je izuzetno značajan period za razvoj hrišćanstva među Slovenima i to su temelji na kojima je ovaj papa želeo da gradi ekumenske odnose sa pravoslavnom crkvom.

Ti odnosi su se dosta dobro razvili između Rima i Vaseljenske patrijaršije u Carigradu, sa Grcima je tu načinjen veliki pomak. Ali kada je reč o ruskoj i srpskoj crkvi, tu nažalost nije bilo nekog značajnijeg napretka. Šteta, jer ovo je bila jedinstvena prilika i za rusku i za srpsku crkvu da sa jednim papom, koji je Sloven, unaprede te odnose.

Vatikan kao država jeste priznao nove države koje su se odvojile od Jugoslavije, ali ipak začuđuje zdušna kritika Vatikana od strane Srpske pravoslavne crkve, i Miloševića i Šešelja, sada u Hagu. Kao da se ta država raspala zbog Vatikana, a ne zbog jedne potpuno pogrešne politike. Ta hiperrealna država morala je da se raspadne. Raspad je počeo već nakon ustava iz 1974. godine, kada se prihvata jedan etnopluralizam konsenzualnog tipa, što je utopija. To je bila bajka, koja je mogla da se održava dok je Broz bio živ. I sad ovi koji sede u Hagu optužuju Vatikan za ono čemu su oni sami, neposredno i direktno doprineli: da se ta zemlja raspadne u jednom krvavom ratu. Slali su vojsku, dobrovoljce i paramilitarne grupe da ubijaju Hrvate, muslimane, sve koji nisu Srbi, ne bi li opstala nekakva imaginarna Srboslavija. Na kraju krajeva, Srpska pravoslavna crkva treba da se zapita: čekajte, čime smo mi doprineli da se ta država rasturi, a u kojoj meri smo eventualno postigli da se nekakav mir sačuva među svim tim ljudima.

Jedna od stvari koja se tada zamerala papi jeste što se on protivio opsadi Sarajeva. Ko bi se danas usudio da sa ove distance kaže: jeste, trebalo je nastaviti opsadu Sarajeva još četiri godine, trebalo je još urnisati te ljude u onoj kotlini. Ja lično mogu ovo da ti kažem: da su 1996–1997. godine opštine Vračar i Stari grad u Beogradu, u jeku onih građanskih protesta, mogle da se otcepe od Miloševićevog režima na nekom referendumu, budi sigurna da bi se otcepile od Miloševića još onda. Moramo da shvatimo zašto te republike bivše Jugoslavije nisu želele da ostanu u jednoj političkoj

tvorevini, u kojoj je milom ili silom nametana supremacija iz Beograda. Ne vidim da je u bilo kom smislu papa Jovan Pavle II pozivao na nasilno rasturanje Jugoslavije.

Naši političari koji su imali lične kontakte sa njim kažu da je on bio spreman, kada dođe ovde u Srbiju, da se pojavi na Vračarskom platou i poljubi mesto gde su spaljene mošti svetoga Save. Koji bi to značaj imalo za ovu državu, naročito u vreme sankcija, ratova... on bi uputio poruku mira iz Srbije. Međutim, naša crkva je bila potpuno politički nezrela i nesvesna značaja svega toga. Istovremeno je bila nespremna da prašta. Ali mislim da je osnovno potpuno odsustvo diplomatskog sluha. Dan-danas vidimo da Srpska pravoslavna crkva tetura na tom diplomatskom planu. Evo, sad je njihova delegacija u dužoj poseti SAD-u i vidim prve reakcije episkopa. Oni su iznenađeni kako ih je lepo primio Kofi Anan, pa svi ravnopravno razgovaraju sa njima. I jedan od vladika kaže da je bila greška što srpska crkva nije bila spremna na dijalog i ranije. Papa je umro u međuvremenu! To je Srbija.

MILAN
VUKOMANOVIĆ

Svi ovi koji su sada na vlasti se vežbaju. Imate ove partijske pionire, te razne ministre u novoj vladi, oni se sada vežbaju u tom poslu. Odlična prilika - imenuje vas neko na visoku funkciju i sad malo trenirate, pa onda kažete: dobro, možda je ipak trebalo ovo da uradimo drukčije. Mi u Srbiji nemamo vremena za takve stvari, nemamo vremena za to. Neko se usput još i egzistencijalno obezbedi, neko stekne magistarsku, doktorsku diplomu, onako usput, dok je ministar. Ja se sećam, dok sam radio svoj magistarski rad u Beogradu i posle disertaciju u Americi, ništa drugo nisam stizao godinu dana, u fazi tog najintenzivnijeg istraživanja, pisanja. Stizao sam četiri sata dnevno da radim neki part time posao u Americi, to je najviše što sam mogao. Po dvanaest, šesnaest sati dnevno radio sam na tezi, nemate vremena ni za šta, a kamoli ministar da budete usred celog tog posla. To je prosto nemoguće, ali u Srbiji je sve moguće.

Lako je postati političar u ovoj zemlji. Ovde se ljudi uopšte ne spremaju da budu političari, nego kad su već neuspešni u nekim drugim poslovima u životu, onda ajde. Sad, da ne preterujem, ima tu izuzetaka, ali Srbija najviše zaostaje za drugima zbog ljudi, na kraju se sve svede na ljudski faktor. Svede se na onu priču o tome zašto i Avganistan i Švajcarska imaju planine, a u Švajcarskoj je med i mleko, dok su u Avganistanu talibani zabranili bioskop.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste Milana Vukomanovića, sociologa religije, a do kraja "Peščanika" govoriće slikar i pisac Mileta Prodanović.

MILETA PRODANOVIĆ:

Često se pitam da li je ova emisija jedino što sprečava ovu sredinu da bude srećna i vesela i uz brdo brza. Nisam bio tu jedno vreme, bio sam na pustom ostrvu i od kako sam se vratio, ima tome jedno mesec dana, svako malo ide pljuvanje ove emisije ovde-onde. Imamo dragog čitaoca, dragi čitaoci su čuveni izum, setimo se "Odjeka i reagovanja". Dakle, u jednim novinama sam pročitao pismo čitaoca gde kaže otprilike - da, sve je super, samo neka grupa ljudi petkom ujutru baca pesak u oči građanstvu. Malo kasnije vidim da je i donedavni ambasador, inače profesor koga beskrajno uvažavam i o kome vrlo često razmišljam - prosto nekako taj čovek ne ide uz tu stranku i nekako stalno odbijam da poverujem da je to to, ali ne znam, izgleda da čovek, kad se učlani u stranke, neki deo mozga ostavi na polici - u intervjuu *Politici* takođe manje-više apostrofira ekstremiste koji govore u ovoj emisiji. Ne pratim programe državnih i drugih televizija toliko revnosno, ali sam čuo da je i prijatelj Borke Vučić, čovek za koga je ona svojevremeno rekla, da se setim tačnog citata - taj divni čovek, Drakulić, na koga smo uvek mogli da se oslonimo - dakle, čovek na koga se oslanjala Borke Vučić, on je takođe imao svoje misli o ovoj emisiji i čujem da je rekao da se tu okuplja neka samoproglašena elita.

E pa sad, naravno da srpsko društvo, kao i svako drugo, ima problem sa elitom. Ja sebe ne mogu da ubrojim u elitu bilo kakvu. Mislim, u ovoj državi u kojoj je elita, recimo Karić, ja se vrlo dobro osećam na margini i želim tu da ostanem. Ko je još elita u ovoj zemlji? Setimo se, tokom 90-ih, to je bio jedan čudesni spisak i meni je vrlo žao što se posle promena i taj spisak nije promenio. Prosto, nemam ni želju ni ambiciju da bilo koga ubeđujem šta ova emisija znači za ljude. Jedna moja prijateljica je pre par nedelja napravila frojdističku omašku, rekla je - jesi li slušao toga i toga u "Očajniku". E sad, ja ne znam da li su ljudi koji govore u ovoj emisiji očajnici i da li su ljudi koji ovo slušaju očajnici, ali tužan sam i uznemiren zbog toga što vrlo često imam ona loša osećanja koja sam imao krajem 80-ih ili 1993, recimo.

Šta ja znam, opet ljudi koji dođu sa strane primećuju neki napredak, tako da se vrlo često pitam da li su ljudi vezani za ovu emisi-

ju neki ziloti, kako bi se to reklo, neki ljudi koji primećuju nešto što drugi ne primećuju, da, na primer, jedna ista izdavačka kuća izda knjigu čoveka koji je ozbiljno optužen za ubistvo premijera, a kasnije izda knjigu, i to u saradnji sa kućom koja emituje ovu emisiju, knjigu koja analizira taj atentat. Ja zaista ne mogu da verujem da je i autoru te knjige, koja se zove *Atentat na Zorana*, baš bila potrebna saradnja sa jednom firmom koju, barem ja, teško mogu da nazovem izdavačkom kućom.

MILETA
PRODANOVIĆ

Sve ovo čoveka tera da se povuče što dalje, u što manju mišju rupu i pokuša da negde sačuva koncentraciju i uradi nešto za šta unapred zna da neće biti ni viđeno, ni čitano, ni vrednovano kako treba, ali da će ta energija koja se u to uloži imati možda neko odloženo dejstvo. I to je neka satisfakcija. Vidim da se nekim ljudima spočitava ili zamera što ne žele da uđu u tu kaljugu; nekim mojim prijateljima i kolegama, koji se prosto prozivaju da uđu u to kolo. S druge strane, divim se onim ljudima koji ipak pristaju da uđu u to tabloidno kolo i kako znaju i umeju odbrane nekoliko uporišnih tačaka. Ali ja mislim da je dobro negde stati i zamisliti se.

Na primer, polemika o knjizi Nebojše Vasovića, koja pokušava da analizira Kišovo delo, najbolji epilog ima u tabloidu *Kurir*, gde je Dragoš Kalajić pozdravio i jako pohvalio tu knjigu Nebojše Vasovića. Posle toga više ništa ne treba reći, ne treba dalje diskutovati. Slično je bilo negde 1995-1996, kada smo Dragan Velikić, Zoran Milutinović i ja imali polemiku sa slovenačkim piscem Alešom Debeljakom. On je za intervju beogradskim novinama tvrdio da je jugonostalgičar, a svi znamo koliko i kako je učestvovao u razgradnji te bivše Jugoslavije. Učinilo mi se da je to jedna licemerna pozicija i o tome smo govorili. Tu se okrenulo nekoliko krugova polemike, da bi tačku na sve to stavio bračni par Pajkić. Oni su lepo njega pohvalili kao jednog finog Slovenca koji brine o svojoj državi, a mi smo u tom dopisu bili procenjeni kao neko ko nema nacionalnu svest. Ja je, po meri tih ljudi, zaista i nemam, mada sebe doživljavam kao srpskog nacionalistu, ali na jedan način o kome nije bilo reči u ovih zadnjih petnaest godina; tako da su oni dali najbolji mogući epilog toj celoj polemici - posle toga više nema šta da se priča. Isto je i sa ovom polemikom o Kišu. Znači, kada jedan Dragoš Kalajić pohvali tu celu stvar, posle toga ne vredi ništa argumentovati, barem ne za one koji imaju sećanje duže od pet minuta.

Ja ovoj zemlji i onima koji će u njoj živeti kada nas više ne bude želim zaista sve najbolje. Ako će sutra na vlast doći radikali i uvesti nas u Evropsku zajednicu, o čemu se tu i tamo priča, ja prosto odbijam da budem zloguki prorok. Čak nemam ništa ni protiv ove Vlade kao takve. To što imamo za ministra policije obijača trafika ili za ministra pravde nekoga ko je osuđivao i spaljivao knjige, to je prosto duh vremena, to je na savesti onih koji su te ljude predložili. Ako će on biti dobar ministar, mada se bojim da to ne biva, ali neka on sutra počne odlično da obavlja svoj posao, ja ću biti prvi koji će reći - u redu je.

SVETLANA LUKIĆ:

Postoje stvari koje se ispunjavaju ne bismo li dobili tu pozitivnu Studiju o izvodljivosti. Neki ljudi su otišli u Hag i zadovoljili smo neka-kve uslove, ali sa čime mi ostajemo ovde? Postoji neka vrsta licemerja o dvostranoj saradnji, o dobrovoljnoj predaji po svaku cenu, o tome da nije ni važno kako je Lukić otišao. Možda to nije važno za Oli Rena, ali nama je važno, to nije cepidlačenje.

MILETA PRODANOVIĆ:

Šta god čovek da kaže, biće optužen da je cepidlaka. Ja kažem - dobro, hajde, neka kokoška nosi ta jaja, neću da gledam da li je bela ili crna. Za mene je jedno trideset do pedeset puta veće licemerje onaj intervju našeg premijera prekrasnom glasilu koje se zove *Evropa*, gde on izražava svoje divljenje prema Zoranu Đinđiću, i kao, sad on shvata koliko je to sve bilo teško. Ja u novijoj srpskoj istoriji nisam video veći primer licemerja, možda od dana kada je pred bombardovanje Mira Marković u onom intervjuu govorila o tome kako ptičice cvrkuću. Ovo što je Koštunica sad rekao, to mi je na nivou malog Marka koji nosi gajbice, mislim, to je taj nivo licemerja. Možda profesor Janković i prijatelj Borke Vučić to neka-ko drugačije kodiraju, možda oni stvarno misle da ja preterujem, ali i ja imam pravo da subjektivno procenjujem nivo nečijeg licemerja. Mislim da te delove Koštuničinog intervjuja treba uramiti i držati ih na zidu.

Dan ili dva pre toga sam slučajno ponovo pogledao film o Zoranu Đinđiću, ovo *Kapiraj - kopiraj*. Čoveku ne ostaje ništa drugo nego da sedi i da plače kada vidi tu energiju koja je tako efikasno sklonjena sa scene. To su veliki rezovi u istoriji naše nacije i to je tragedija čije razmere tek sada možemo da vidimo. I onda imate ove

pomenute ljude, koji se ostrvljuju na ovu emisiju, u jednoj atmosferi potpuno tabloizirane štampe, jedne katastrofe, gde vi, voleli Čedomira Jovanovića ili ne, ali imate da on daje izjavu nasred ulice držeći u ruci novine na kojima piše - otišao iz zemlje. Mislim, na šta sve to liči? UDBA ili ta loža koja vrlo uspešno radi od 1945. do danas - ni u jednoj zemlji na svetu ta služba ne izdaje toliki broj dnevnih i nedeljnih novina kao ovde.

MILETA
PRODANOVIĆ

Ovde je napravljena klackalica da nešto što je građansko, automatski nije nacionalno. Naprotiv, ja mislim da je u bujanju vulgarnog nacionalizma svaki iskorak ka građanskom bio zapravo iskorak ka nacionalnom, ali ovo je jedna bočna tema.

Dok ova emisija ide sa radio talasa u toku je sahrana suverena države Vatikan i poglavara svih katolika sveta. Kad mislim o smrti pape, u stvari mislim o srpskoj književnosti. Teško mi je, naravno, da se opredelim koje delo Miloša Crnjanskog mi je najviše priraslo za srce, možda *Hiperborejci*. Evo, u knjizi *Kod Hiperborejaca* Crnjanski vrlo detaljno opisuje smrt i sahranu Pija XI, pape koji je prethodio takozvanom ratnom papi. Kod nas je takođe izdata i prevedena knjiga *U ime Boga*, koja govori o kratkotrajnom pontifikatu prethodnika ovog pape koji se danas sahranjuje. Kada čovek doživi da mu tako ubiju premijera i kada se seti svega što se događalo u Vatikanu za ta trideset tri dana, ne može da ne napravi određenu paralelu. Sećam se da je tada bilo rečeno da je papa Lučani umro čitajući delo Tome Kempijskog o imitaciji Hrista ili, u hrvatskom prevodu, nasledovanju Hrista. Podaci do kojih je došao čovek koji je pisao tu knjigu govore da je on u stvari umro držeći u ruci dekrete o smenjivanju svih tih mafijaša koji su se nagomilali tokom dugog pontifikata Pavla VI, naročito oko Ambrozijanske banke i svega onoga što se kasnije rasplelo u tim bankarskim skandalima.

Ne želim da procenjujem geopolitički značaj pontifeksa koji je umro - namerno sam upotrebio reč pontifex, zato što je to latinska reč, a pošto sam ja srpski nacionalista koji dosta vodi računa o jeziku, potpuno sam užasnut načinima na koji naš jezik posrće pred neznanjem. Ovih dana smo vrlo često mogli da čujemo da je umro pontif, baš kao što smo u dnevnom listu *Danas*, koji je inače dosta čuven po svojoj jako dobroj lektorskoj i korektorskoj službi, mogli da saznamo da će grad Džeriko biti predat Palestincima. Bio sam oduševljen, čak sam im poslao jedno kratko pismo, koje nisu objavili doduše, ali tako, obradujem se kad grad Džeriko bude predat Palestincima.

Isto tako se negde rastužim kad umre pontif, ali šalu na stranu, suviše je mnogo detalja koji ukazuju da bi, da je ostao živ, papa Albino Lučani, povukao tu crkvu u sasvim drugom pravcu. Ljudi iz mafijaških struktura su to vrlo dobro procenili i zbog toga on više nije bio papa posle trideset tri dana. Ne znam da li slušaoci znaju podatak da je recimo petnaestog dana njegovog pontifikata, u audijenciji u kojoj je primio jednog pravoslavnog episkopa iz Rusije, taj njegov sagovornik iznenada umro za stolom. Ispostavilo se da su kafe zamjenjene. Takođe je interesantan podatak da su ljudi, koji pripadaju porodici koja tradicionalno od XV veka vrši balsamovanje papa, bili pozvani pre nego što je zvanično objavljeno da je papa umro.

Ovim ne podgrevam tipične srpske fantazije o raznim teorijama zavere, ali prosto ne mogu da ne mislim o tom papi koji je dugo godina bio kardinal i patrijarh u Veneciji, gde nijedna od tih mafijaških banki Italije nije mogla da uđe na teritoriju Veneta. Tako da verujem da bi on celu katoličku crkvu povukao više u pravcu te neke socijalne misije. On je u Veneciji, dok je bio patrijarh, prodavao višak crkvenih dobara da bi zidao sirotišta. Kada je taj papa otišao sa istorijske scene, dobili smo ovog drugog papu, koji je vrlo jasno bio u politici, ali ja spadam u ljude čija se vera i posmatranje sveta možda više bazira na nekim malim stvarima, na toj nekoj etičkoj dimenziji. Prosto, to su neka dva lica stvari, ali kažem, ovaj događaj me je isprovocirao da ponovo mislim o tom, valjda prvom, papi sa osmehom, koji je završio u sličnom trenutku i u sličnoj konstelaciji u kojoj je završio naš premijer Zoran Đinđić.

Jasno je, to više niko i ne krije, da je u DS-u došlo do određenog raskola, čak nezvanično čujem da postoji tu još nekoliko linija po kojima ta stranka može dalje da se atomizira. To naravno nije dobro, oni mogu da imaju iluziju da se to sa strane ne vidi - nažalost, vidi se. Ne znam kada će biti izbori, može da se desi da i ne budu veoma skoro, ali odrasli smo ljudi i nemojte nas više plašiti radikalima. Neka se na kraju desi i to. Ja prosto više ne želim da glasam protiv nečega, to sam čvrsto rešio. Ako oblast kulture, u kojoj ja radim, vodi, i buduću strategiju te stranke treba da odredi neko ko je urednik u kući koja je stampala Legijin roman, nemojte me onda... Je li to? To je. Odlično, nemojte me više zvati. Dok to ne rešite, ja ne stojim tu. Bojim se da se u jednom lošem smislu DS na jedan ružan način provincijalizovao.

Jedino čega ne želim da se lišim, to je neka mogućnost da sâm procenjujem i prosuđujem taj svet oko mene. Neka ova vlada sutra

nađe Ratka Mladića, neka ga isporuče, ja ću reći - u redu je, to je ono što je moralo da se desi, citiraću ako treba i Zorana Đinđića. Sve što dobro urade, evo, neka sutra donesu zakon o denacionalizaciji koji vidim da neće doneti, ja ću reći - svaka vam čast. Neka sutra otvore dosijee službi, neka sutra prestanu manipulacije sa suđenjem ubicama Zorana Đinđića i drugih, ja ću svaki takav korak iskreno pozdraviti. Nemam problem sa tim.

MILETA
PROĐANOVIĆ

Nama je tokom 90-ih cilj izmicao većom brzinom nego što smo se mi kretali. Voleo bih da neko ko se, za razliku od mene, time egzaktno bavi, popiše šta je nama trebalo 1989. godine da bismo postali normalna zemlja, koji su sve to bili koraci, pa onda neka napravi presek 1993, pa posle Dejtona, pa 2000, pa danas. Svi će videti da taj cilj, kako godine prolaze, umesto da biva sve bliži, on je sve dalji. Znači, 1989. mi nismo imali Ratka Mladića. Sećam se vrlo dobro, u gambitu našeg ludila, onog slobodnog kruženja plemenskih vođa po Titovim vilama. I svi vide da će to rezultirati jednom tragedijom i Evropska zajednica prvo kaže - doći ćete 1995. u Evropu, šta god bilo. Onda dan pre totalne tragedije, oni kažu: doći ćete sad odmah. Žao mi je što ćemo naše moralne zakrpe morati da saniramo sledećih deset-petnaest godina.

Evo, vidite šta se dogodilo u Parlamentu pre neki dan; to je možda jedno od prvih suočenja. Ministarka poljoprivrede je rekla nešto što je morala da kaže, sad što to neko ne voli da čuje, to je druga stvar. Toga će biti sve više i više, mi moramo do kraja izaći na čist teren sa svojom savešću. Nije problem to da li će ovaj ili onaj biti isporučen u Hag, pa ćemo posle toga mi ući u ovo i ono, mi moramo biti načisto sa svojom dušom, jer nas ovakve neće primiti nigde.

B-1

PEŠČANIK^{FM}, 15. 04. 2005.

MRTVA STRAŽA

Izvan mog sela nema odgovornosti, izvan sela svako je neprijatelj...

Zamisli da Nemci sada slave 60 godina Šumarica...

Potrebno je da Čedomir Jovanović ostane živ i da ta politika pobedi...

Gosti:

SVETLANA LOGAR *iz Strateškog marketinga*

VOJIN DIMITRIJEVIĆ *iz Beogradskog centra za ljudska prava,*

MLADEN LAZIĆ, *sociolog*

DRAGOLJUB STOŠIĆ *iz Unije slobodnih sindikata*

NIKOLA SAMARDŽIĆ, *istoričar*

SVETLANA LUKIĆ:

Ovo muljavo vreme nije pokvarilo raspoloženje predsedniku Vlade. Posle preporuke Evropske komisije da dobijemo pozitivnu ocenu Studije o izvodljivosti, postao je nekako brz, veseo i skoro vragolast. Na upozorenja nemačkog ambasadora i šefa Evropske komisije u SCG-u da, ako Pavković ne ode da vidi Ševeningen do 25. aprila, možda Savet ministara i ne stavi potpis na tu Studiju o izvodljivosti, Koštunica Vojislav kaže da se ne treba uzbuđivati, Studija nam je već u džepu.

A Jočić, koji se svakog jutra probudi s nevericom da može da 'apsi koga hoće, ponavlja drugu po redu frazu koju je naučio od kada je ministar unutrašnjih poslova. Posle one - vršimo kredibilne provere, sada zna i - obavljam sve potrebne radnje u vezi s tim. A radnje su kao traženje generala Pavkovića, koji je kupio nove naočare za sunce, pa ga policija ne prepoznaje.

Predsednik Vlade nam je toliko lepo raspoložen da će, kako piše u današnjem "Danasu", večeras lično odlepršati na aerodrom da sačeka povratak u otadžbinu, za koju su se tako krvavo borili: Lazarevića, Šainovića, Ojdanića i Milutinovića. Njih je taj strašni Haški sud pustio na slobodu do početka suđenja. Bilo bi lepo kada bi se Koštunici na aerodromu u špaliru za doček pridružili i patrijarh, Ceca, akademik Milošević, magistar Ilić i Škoda Oktavija. To bi bio pravi odbor za doček.

U međuvremenu, država proglašava ludim - zato što je jednom imao glavobolju, i nasilnim - jer se jednom potukao, kapetana VJ, koji je pobegao iz zemlje i odande tvrdi da je Mladić do pre nekoliko meseci čuvan u kasarni "Topčider", gde je jednom organizovao okrugli sto o svojoj bezbednosti.

U međuvremenu, Vladimir Vukčević, specijalni tužilac za ratne zločine, tvrdi da su on i njegovi saradnici otkrili više izvršilaca i prešli više kilometara tražeći optužene po Srbiji - nego policija, čiji je to posao. On kaže i da naš sud za ratne zločine do dokaza kojima raspolaže naša država dolazi zaobilazno - preko Haškog suda. Vukčević objašnjava da država mora da šalje Hagu dokumenta koja joj taj sud traži, ali da našem tužiocu ne mora, pa mu ih i ne daje. Kažu - nemamo.

Nikada nije formirana specijalna policijska jedinica koja bi pomagala tužiocu. Na prikupljanju dokaza radi nekoliko policajaca, smeštenih u pomoćnim prostorijama MUP-a. Naša vlada je neformalno proglasila novi vid saradnje sa optuženima za ratne zločine pred domaćim sudovima. Zločinci će jedni druge da hapse i ispituju, a presude će donositi modernim metodom medijacije.

Sad kad smo kao dobili pozitivnu Studiju o izvodljivosti, možemo malo i da proslavimo. U utorak će udruženje studenata pravnog fakulteta "Nomokanon" u amfiteatru Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu održati tribinu "Deset godina od oslobođenja Srebrenice".

Navikli smo da sa Pravnog fakulteta dolaze vesti o tribinama punim poganih reči, znamo da tamo ima profesora koji podržavaju najgore što je rođeno u ovoj zemlji. Strašna je pomisao da nam takvi profesori obrazuju pravnike, koji će usaglašavati naše zakone sa zakonima EU i sprovoditi zakone o kršenjima ljudskih prava. Ali pomisao da će u utorak u amfiteatru biti slavljena smrt nekoliko hiljada ljudi je užasna. Neko bi morao da pita tog dekana da li je normalan da tako nešto dozvoli, da pita rektora da li je normalan da tako nešto dozvoli, da pita ministra prosvete da li je normalan da tako nešto dozvoli, pa tako sve do predsednika Vlade i države. Jeste li vi, gospodo, normalni?

Beogradski centar za ljudska prava je predstavio svoj izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji prošle godine. Upporedni podaci govore da je, recimo, 2001. godine 70 posto ispitanika reklo da zna da je Sarajevo bilo pod opsadom više od hiljadu dana; 2004. godine taj procenat je pao na 50 posto. Dakle, 20 posto ljudi je za tri godine doživelo amneziju, a nije im se desila kolektivna saobraćajna nesreća.

Evo, da čujete kratak izveštaj sa konferencije za novinare Beogradskog centra za ljudska prava. Prvo govori gđa Svetlana Logar iz Strateškog marketinga, koji je radio istraživanje, a onda direktor Centra Vojin Dimitrijević.

SVETLANA LOGAR:

Godine 2001, 70 posto građana je reklo da je čulo za taj događaj, znači, samo čulo da je Sarajevo bilo pod opsadom preko hiljadu dana. U julu mesecu prošle godine polovina, tek polovina građana Srbije i Crne Gore je reklo da zna za taj događaj. O Srebrenici znaju nešto više, zato što se o Srebrenici ipak govorilo. Dakle, to polako nestaje iz naše svesti. Sledeće pitanje je: dobro, čuli ste, ali da li verujete da se to dogodilo? Ako ponovo pogledamo Srebrenicu, manje od polovine populacije veruje da se to zaista dogodilo, a samo 37 posto svih nas to svrstava u ratni zločin. Opsadu Sarajeva ratnim zločinom smatra svega 16 posto ispitanika.

Na pitanje da li su ljudska prava u Srbiji i Crnoj Gori unutrašnje pitanje ili obaveza zaštićena odgovarajućim međunarodnim dokumentom, uverenje da je to unutrašnja stvar Srbije i Crne Gore je znatno skočilo u odnosu na prethodne godine.

VOJIN DIMITRIJEVIĆ:

Vremena kada je država aktivno ugrožavala ljudska prava su prošla. Država je postala neutralnija, benevolentnija po tom pitanju, ali se društvo nije mnogo popravilo. Najgore stvari koje opažamo tiču se izostanka promena u shvatanju demokratije, države i ljudskih prava. Primećujemo velike prodore ksenofobije, netrpeljivosti prema drugim narodima, drugim ljudskim grupama, pa čak i drugim društvenim slojevima. Beležimo antisemitizam uključujući i to da je i Hitler u ovoj zemlji postao popularan, što traži neka objašnjenja.

VOJIN
DIMITRIJEVIĆ

Izgleda da država nije spremna da se tome odupire u skladu sa postojećim zakonima, a naročito nije spremna da ispravlja i dopunjuje svoje zakonodavstvo da bi državnim organima dala mogućnosti da spreče obnovu najmračnijih doktrina i ideologija, koje su nas više puta vodile u propast. Na primer, nema nikakve zabrane, koja postoji u mnogim zemljama, zabrane negiranja holokausta. Vlast se čak nizom omaški odaje u tom pogledu. Nekako ispada da slučajno ne možemo da budemo prisutni na proslavi oslobođenja Aušvica, da slučajno zaboravimo da obeležimo 6. april, kada je 1941. godine stradalo preko 10.000 Beograđana. Isto tako, nemamo zakon o diskriminaciji. Više se ne dešava da naš ministar naslovi svoje pismo sa - kurva, funkcioneru međunarodne zajednice. On to više neće pisati, ali će slobodno to da kaže na nekom od elektronskih medija i neće dobiti prigovor ni od svojih sagovornika, a kamoli reakciju od strane državnih organa.

U istraživanju Centra, gde su navedeni ti krupni zločini, koji su se desili u toku ovih nesrećnih ratova, navedeni su i oni učinjeni prema Srbima. Primetili smo fenomen da i to sećanje bleedi. Ljudi se "Oluje" sećaju manje nego ranije i socijalni psiholozi treba da objasne da li je u pitanju eskapizam ili nešto drugo. Danas sam čuo jednog ministra kako kaže - hajde da zaboravimo prošlost. Naravno, nećemo zaboraviti našu sjajnu prošlost iz srednjeg veka, ali ćemo zaboraviti ovih petnaest godina. Zaboravljaju se i zločini o kojima se mnogo zna.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušate sociologa Mladena Lazića, profesora Filozofskog fakulteta u Beogradu. Naravno, prvo pitanje za njega, kao i za sve ostale sagovornike u emisiji, biće: šta u stvari znači ova preporuka Evropske komisije da dobijemo pozitivnu ocenu o Studiji o izvodljivosti.

MLADEN LAZIĆ:

U principu, to znači da bi bilo nepristojno za njih same da nam je nisu dali. Put koji je zemlja prevalila od 5. oktobra do danas je isuviše veliki da ne bismo dobili nešto što je u stvari dozvola za razgovor. To je onaj elementarni prag koji smo svakako prevalili u svakom pogledu, dakle i ekonomskom i političkom i u svakom drugom smislu. Međutim, pošto je to samo pozivnica za razgovor i ni na šta ne obavezuje, to je zbilja dobitak koji je samo simboličan. To naravno nije loše za nas, ali treba da shvatimo da se radi o čisto simboličnom dobitku koji, na kraju krajeva, mora još da bude i potvrđen. Ovo je samo predlog. Mi smo dobili pozitivan predlog o kojem će se odlučivati u još dva maha, mada pretpostavljam da će i konačna ocena biti pozitivna, ali i tada opet samo kao uputstvo da sa nama može da počne da se razgovara pod određenim uslovima.

SVETLANA LUKIĆ:

Glavni uslov je saradnja sa Haškim sudom. Vlada kao da je shvatila da to odugovlačenje predugo traje.

MLADEN LAZIĆ:

Da, ali mi smo toliko u tome bili zaostali, pre svega kada je reč o broju ljudi koji je trebalo da odu u Hag, da sada broj onih koji su tamo otišli izgleda impresivno. I dalje je ostao isto toliko impresivan broj, a i imena izvan celog tog procesa. Dakle, mi sami sebi izgledamo kao jako dobri, pa i drugima izgledamo kao dobri, samo zato što smo pre toga bili jako loši. Ali od danas mi ponovo imamo i broj i ljude s kojima treba da završimo taj proces i to ostaje vrlo veliki uslov, koji će biti teško ispuniti.

SVETLANA LUKIĆ:

Kako vi vidite tu promenu kod predsednika Vlade u odnosu na Haški sud? Dakle, od već legendarne priče o devetoj rupi na svirali, pa do ovooga sada?

MLADEN LAZIĆ:

Tu ima nekoliko dimenzija. Valjda je konačno naučeno da ne možemo mi jačima i boljima od sebe da postavljamo uslove - zato što im nismo važni, zato što smo isuviše beznačajni. Dakle, pokazalo se da oni mogu da čekaju beskrajno dugo, a da mi nemamo vremena. Da bi počeli da rešavaju sve veće probleme, pre svega u ekono-

miji, ljudi koji su na operativnim položajima postali su svesni da jednostavno moraju da izmene svoje pretpostavke. Nažalost, još uvek ima suviše mnogo onih koji nisu svesni ili su cinični do kraja i koji su zadržali prethodnu poziciju. Ovaj simbolični gest EU je pre svega namenjen njima. On treba da potvrdi da je odnos sa EU zasnovan na sistemu razmene. Da bismo nešto dobili, nešto moramo da damo. Mi jesmo dobili nešto simbolično, ali nismo ni dali mnogo više od simboličnog.

MLADEN
LAZIĆ

Mislim da se zaista nalazimo pred sudbonosnom godinom, i to na nekoliko planova. Jedan je taj međunarodni, drugi je problem definisanja državne teritorije, treći je problem izbora političkih opcija, dakle Ustava i vanrednih izbora iza toga, i četvrti, veoma važan ekonomsko-socijalni problem. Tu vlada strahovita konfuzija, koja onda ima posledice i na politička opredeljenja. Mislim na poslednje štrajkove u NIS-u i JAT-u.

Čak i oni koji su kritikovali te štrajkove, smatrali su da radnici imaju pravo da se bore za svoje interese i za svoje plate. Međutim, ta matrica nema veze ni sa klasičnim marksizmom, ni sa klasičnim socijalizmom, ni sa borbom za radnička prava, kako je shvatanje u vremenima iz kojih se sada vuku recidivi. Naime, matrica koja stoji iza toga je u stvari grupno-vlasnička matrica ljudi koji se bore ne za radničke interese, nego isključivo za vlastite interese i to na najsebičniji mogući način, protiv interesa drugih članova društva i protiv interesa društva u celini. Nije toliko važno što se tu radi o grupama radnika koji spadaju među najprivilegovanije grupe u ovom društvu, po visini plata i svim drugim privilegijama koje idu uz to. I nije toliko važno što oni traže, što može izgledati skandalozno, povećanje plata od 30 posto, a plate su im i onako među najvećima. Nije važno ni to što se pozivaju na političare, koje su prethodno kritikovali zato što su tražili potpuno neprimereno povećanje svojih plata. Stvar je u tome da sve to počiva na osnovnoj ideji da se radi vlastitih interesa mogu ugroziti interesi apsolutno svih drugih članova društva. To znači da se u stvari ugrožavaju pre svega radnički interesi, interesi radnika u svim drugim firmama ili interesi poljoprivrednika.

Država opet, koja bi morala da osigura da jedan štrajk radnika ne ugrožava interese svih drugih, ne usuđuje se da deluje, zato što i unutar nje postoji takva konfuzija. To je jedna od najgorih stvari, koja se proteže od vrha vlasti, preko rukovodilaca sindikata do

mišljenja ne samo običnih ljudi, nego čak i stručnjaka za ove oblasti.

Kad se ruši jedan sistem vrednosti, ma kakav on bio, i kad se gradi novi, makar on bio logičan i efikasan, mora doći do velikih lomova i do konfuzija takve vrste. Međutim, problem je što smo mi imali interpolirano, da tako kažem, ubačeno između ta dva sistema vrednosti nešto što dolazi iz preistorijskih vremena seljačke solidarnosti i egoizma. Imali smo jedno društvo koje je iz tradicionalnog uskočilo prvo u jedno zamrznuto socijalističko, pa u retrogradno, nacional-šovinističko i ratno društvo. Više se ne zna ničija društvena uloga i ljudi svet oko sebe shvataju kao svet svojih prava, ali ne i svojih obaveza.

I socijalizam je bio sistem apsolutne neodgovornosti. U tom sistemu niko nije bio odgovoran prema javnom interesu, nego isključivo prema neposredno nadređenom, koji je opet bio odgovoran prema svom neposredno nadređenom, i tako dalje. To nepostojanje izgrađenog sistema odgovornosti unutar ličnosti povezano je opet sa tradicionalnim moralom, prema kojem se odgovornost odnosi isključivo na najužu lokalnu grupu. To znači - odgovoran sam prema svojoj porodici ili prema svome selu. Izvan sela nema odgovornosti, izvan sela svako je samo moj neprijatelj.

Kad nema svesti o javnoj odgovornosti, onda ne može biti ni pozivanja na javnu odgovornost, pa ni konsekvenci za javnu neodgovornost. Zato je moguće da radikali kažu šta god im padne na pamet, jezikom koji im padne na pamet i da za to ne snose nikakvu javnu odgovornost.

Sad sam završio jedno istraživanje, vodio sam intervju sa strancima koji rade kod nas. Razgovarao sam i sa čovekom koji je profesor antropologije iz Švedske, koji ima ogromna iskustva iz niza zemalja trećeg sveta, Afrike, Azije, Albanije i tako dalje. Pitao sam ga šta mu je bilo najveće iznenađenje u kontaktima sa ljudima kod nas. Za njega je najveći šok bila grubost javnog govora. Prisustvovao je sastancima jedne opštinske skupštine na kojima su ljudi, kaže on, jedni druge nazivali idiotima i doslovno bili na granici fizičkog obračuna. Trebalo mu je nekoliko meseci da shvati da je uopšte moguća takva komunikacija među ljudima koji obavljaju javne funkcije.

Na moje sledeće pitanje - na koji način se on ovde prilagodio, rekao je da je morao da nauči da izdaje naredbe i da daje kvalifika-

tive u najoštrijim mogućim oblicima. To je bio jedini način da čovek sa kojim saraduje uopšte shvati da to što se od njega traži nije podložno izboru da bude učinjeno ili ne. Kod nas vlada nedostatak osnovne komunikacijske logike, po kojoj su dva sagovornika apriorno jednaki da bi uopšte mogli da budu sagovornici. Budući da ne postoji svest o tome, ta grubost se iz govora preliva u kompletan društveni i individualni život. Mislim da je to jedna od najvećih prepreka, ne da postanemo članica EU, nego da uopšte počnemo da vodimo razgovore sa njima.

MLADEN
LAZIĆ

Mi se jedni drugima obraćamo jezikom mržnje, političari se jedni drugima obraćaju jezikom mržnje i odatle nije teško doći do praktičnih konsekvenci, od tuče i ubistva do rata i zločina. To je jedan kompleks koji se nažalost reprodukuje već eto više od petnaest godina i koji mnogi ljudi nastoje da reprodukuju i dalje. Zašto neki ljudi svesno nastoje da ga reprodukuju? Zato što prepoznaju da je to stanje svesti znatnog dela stanovništva. Ovde konkretno govorim o radikalima, jer su oni najdrastičniji primer, ali i drugi ponavljaju te obrasce u nešto manje drastičnom obliku. Stanovništvo jedan jezik nasilja prepoznaje kao jezik snage.

Postoji jedna odbrana od toga, koja je na raspolaganju svima nama pojedinačno. Na primer, ako u jednoj TV emisiji neko postupa na takav način, mislim da je moralna obaveza sagovornika koji neće tako da postupa da ustane i da napusti studio. Da ne govorimo o odgovornosti samih medija preko kojih se sve to i zbiva, oni su prenosioci tog govora, oni bi morali da sankcionišu taj govor mržnje tako što nekim ljudima jednostavno ne dozvole da se pojave u medijima. Za nekog sejača agresivnog govora to bi bila daleko veća kazna nego krivična kazna. Dakle, sprečiti političara da se pojavljuje u medijima, to je najveća kazna koja ga može zadesiti i to je kazna koju bi mnogi razumeli.

To su loše stvari, ne zbog samih radikala, već i zbog drugih aktera. Stranka koja je pokušala da deluje kao posrednik u okviru ovog demokratskog bloka, G17 plus, i koja je zaista nastojala da izvrši jednu od tih ključnih promena, restrukturisanje ekonomije, dramatično je izgubila na javnoj sceni. Postavlja se pitanje njenog opstanka kao parlamentarne stranke. I DS se kreće u jako lošem pravcu. Način na koji se on obračunava sa članovima koji drukčije misle, sužava njegovu najvažniju bazu, a to je građanski sloj. Građanski sloj je taj društveni milje koji daje relativno stabil-

nu podršku demokratskim snagama. A za građanski sloj je takav oblik obračunavanja potpuno neprihvatljiv.

DS se za izbacivanje ljudi iz stranke administrativnim postupkom opredelio ne iz principijelnih već iz pragmatičnih razloga. To je greška koju DS pravi od dana svog osnivanja. To je greška koju je pravio njen prvi predsednik, moj dragi profesor Mićunović; to je greška koju je daleko veći broj puta sa daleko većim posledicama pravio Zoran Đinđić; to je greška koja se ponavlja i ponavlja i svaki put košta DS znatnog dela moguće podrške u građanskom sloju, koji je njen jedini stabilan oslonac.

Naš dugoročan problem je ova stranka biznismena Karića i to zbog više stvari. Prvo zbog toga što ona nastupa kao liderska stranka čoveka koji pokušava da svoj finansijski kapital pretvori u politički, što je opasno i u zemljama stabilne demokratije kao što je Italija. Ova stranka je opasna i zbog toga što se služi krajnje demagoškom retorikom, koja se ne razlikuje od demagogije Radikalne stranke, i upućena je istom, jako velikom krugu ljudi, koji su politički potpuno izvan polja sagledavanja vlastitih interesa. To su ljudi koji se mogu manipulirati na najjednostavnije i najgluplje moguće načine. Karićeva stranka ima javni odaziv i značajno će uticati na politički život zemlje sa potpuno neizvesnim posledicama.

Dakle, cela politička scena se, nažalost, u odsudnoj godini kreće u relativno lošem smeru. U tom smislu, retoriku EU koja se koristi prema nama posmatram kao pokušaj pritiska na demokratske stranke, sličan onom iz 2000. godine, da zajednički ili bar koordinisano deluju. Dakle, ta Studija znači to - evo, nudimo vam, pazite šta radite, nudićemo vam više ili vam nećemo dati ništa. EU je neophodna evropska podrška i od te njihove slabosti možemo da očekujemo i neke pozitivne ishode. Mi se moramo osloboditi iz gljiba u kojem smo. Sada smo još uvek u fazi čupanja nogu iz blata, još uvek nismo počeli da koračamo.

Ja sam konstantno u fazi opšteg pesimizma, sa verom da se nešto može učiniti. Moj stav je emocionalan, ali je i intelektualan. Mi znamo da su naši konačni ishodi loši, ali to ne znači da u međuvremenu ne možemo ništa dobro da uradimo.

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste maločas u vestima, danas ističe rok kada, nećete verovati, 350 partija registrovanih u Srbiji moraju da prijave svoju imovinu.

*Napravljeno je neformalno glasanje među poslanicima i oni su se složili da je najbogatija stranka u Srbiji SPS, i to zbog onih silnih nekret-
nina koje je uzela posle nestanka Saveza komunista Jugoslavije i So-
cijalističkog saveza radnog naroda. Naravno, to je još uvek pod sud-
skim sporom, ali u međuvremenu je naša država odlučila da socijali-
stima ostavi na čuvanje hiljade kvadrata u centru grada. U nastavku
"Peščanika" slušate Dragoljuba Stošića iz Unije slobodnih sindikata.*

DRAGOLJUB
STOŠIĆ

DRAGOLJUB STOŠIĆ:

Kad govoriš nešto što ti ne želiš, u šta ti ne veruješ, to ti se vidi na licu, oseća ti se u glasu. On čovek u to ne veruje, on je juče morao da čita kako su mu ti neki koje on ne može očima da vidi, koji su mu deveta rupa na svirali, dali nešto što on od njih ne želi ni da uzme. Prosto sam pozeleo da nam se to nije desilo, mislim, počinjem da se ponašam kao oni. Želim da nam se gotovo ništa dobro ne desi, da to ne bi bila njihova zasluga. Ne znam da li je to zdravo, verovatno nije, ali neko mora da je kriv za takav način razmišljanja. Verovatno da nisam sam u tome, još od nekih ljudi sam čuo tako nešto. U svakom slučaju, vest je dobra, naravno, da sad ne ulazim u stereotipe kako je to korisno. Naravno da je korisno, ali onda uvek ostaje pitanje zašto se to nije dogodilo onda kada je trebalo da se dogodi, zašto smo morali da ubijemo neke ljude i da se nekih drugih oslobađamo na ovaj nečastan način, da bi sada tu neko, što da ne kažem, ko je za to najmanje zaslužan, pokupio kajmak, krao ga sa šerpe na prozoru, koju je baba ostavila preko noći da se uhvati taj kajmak. Meni to tako izgleda zaista, to je odvratno, verovatno je delom i ovo što ja sad kažem.

Loše se osećam zbog toga, ne zato što smo dobili tu Studiju o izvodljivosti, koju su Bosanci dobili ko zna kada, o Turcima da ne govorimo, Albanci, Makedonci, Hrvati. Doći će vreme za taj pravi korak ulaženja preko praga EU, verovatno tek kada se biološki oslobodimo ovih naših rodoljuba, koje štitimo ovako kako ih štitimo. Jedno vreme je bilo zanimljivo pitanje - šta bi ti uradio da vidiš Ratka Mladića. Normalni ljudi su odgovarali da bi ga prijavili, da se oslobodimo više tih tegova koji nas opterećuju, ali sad više ne bih voleo da ga vidim, posle iskustva onih vojnika u Topčideru.

Juče sam se naježio kada sam pročitao onaj deo diskusije između Čede Jovanovića i Ulemeka, kada mu Ulemek kaže: ja razumem, ti si nervozan zbog svega što ti se događa. On se čovek postavlja u nadmoćnu poziciju. To isključenje Čede Jovanovića iz DS-a nije

priča o bludnom sinu koji je skrenuo sa pravog puta, nije se to desilo zbog političkih razlika. Oni su njega u stvari ostavili bez zaštite i sada, posle perioda lovostaja, lovokradice opet mogu da počnu da legalizuju to što rade. Kako drugačije čovek da tumači naslov u nekim novinama gde ne piše da li će, nego neko tamo objašnjava zašto će Čeda Jovanović biti ubijen. Znači, tu nema dileme, a DS je sebi dozvolio da tog čoveka, takvog kakav je, ostavi bez zaštite. To je nečasno.

Pravo na nasleđe političara Zorana Đinđića nema niko ili, bolje reći, svi koji su ga sledili i verovali u to imaju na to nasleđe jednako pravo. Ali pobogu, kako je moguće da se legalista Vojislav Koštunica lično založi da se Ružici Đinđić dâ kuća, koja nije ni Koštuničina, ni njena. Koliko ja znam, ta kuća pripada nekom čoveku, koji treba da je nasledi kad se, naravno nikad, donese zakon o vraćanju oduzete imovine. Pa da li je moguće da je ona na to pristala? Meni je stvarno žao što ovo moram da kažem, ali stvar je dovoljno odvratna da o njoj više ne vredi ćutati. Strašno, prosto sam zabezекnut kad Ružica kaže da se neće smiriti dok ne ispuni Zoranov san, i to kaže u trenutku dok su u našoj stranci na ključnim mestima ljudi koji su mu bili najveći protivnici. Borise Tadiću, založi se javno da se otvore dosijea i da se sprovodi zakon o lustraciji.

SVETLANA LUKIĆ:

Ti si se, koliko se sećam, radovao dolasku Vesne Pešić u grad.

DRAGOLJUB STOŠIĆ:

Au, to je posebna priča. Od onoga što imamo kao gotovu ponudu za političko delovanje, ja biram Čedu Jovanovića. Možemo mi da se lažemo, prošlo je vreme Gandija. Šta bi Čeda Jovanović sada radio da nema pare da iznajmi prostor, da nema pare da plati nekoga da ga fizički zaštiti od ludaka, šta bi on sada radio? U kakvoj bi on sada poziciji bio, kad su mu i oni, koji bi po prirodi stvari trebalo da budu na njegovoj strani i da ga svakodnevno, bar verbalno štite, okrenuli leđa? Pitaju ga - šta si ti tamo tražio na tom mestu, šta si ti tamo tražio u to vreme? Pa ljudi, mislim stvarno, kao da živimo u Zemlji čuda, samo što ovde Alisa nije najčešće ime i onda nas to opominje valjda da ovo ipak nije bajka s kojom ćemo da uspavljujemo decu. Nego je ovo, nažalost, jedna horor bajka zbog koje se svi zajedno budimo oznojeni usred noći.

Da skratim, nadam se da kod mene nije preovladao stereotip da čovek uvek navija za slabijeg petla. Ma, ja i ne navijam, ja ne spadam u one koji gledaju utakmice sa tribina. Ja ću da uđem u tu igru, ja ću da ga podržim aktivno koliko budem mogao.

SVETLANA LUKIĆ:

A ovi ostali, šta misliš o ideji, kako se zove, Pokret 5. oktobar?

DRAGOLJUB
STOŠIĆ

DRAGOLJUB STOŠIĆ:

Velika je nesreća što to malo snage koju imamo tako rasipamo. Ja sam ubeden da bi oni zajedno mogli mnogo više da urade. Mislim na Čedu Jovanovića, na Vesnu Pešić, na Batića, na Čanka; svi bi trebalo da budu tu, ne znam šta ih to sprečava da saraduju. Vidim da postoji neki problem, neki otvoreno, a neki stidljivo govore da ta saradnja nije moguća, ali prosto je šteta. Ali ko zna, možda i nije. Zoran Đinđić je, kada je pravio DOS, sve to skupio i pobedio, on je to sve mogao možda i da iznese da je ostao živ. Ali sa ove distance, meni se čini da je taj njegov praktičan zaključak da je Vojislav Koštunica za dezorijentisan narod možda najprihvatljivija opcija - bio ogromna greška.

Ako uspemo da se izborimo sa ovim što nam se događa i ako Čeda Jovanović, nadam se, bude u prilici da ostvari svoje političke snove, onda je bolje da to uradi on sam. Bolje to nego da, zato što je neprihvatljiv za ovu ili onu opciju, kao što je bio slučaj sa Zoranom Đinđićem, gura ispred sebe one koji će da budu prihvatljivi, pa da nam se posle događaju ovakve stvari kao što nam se događaju danas.

Ne verujem da su ovi ljudi sposobni da urade posao, u smislu da ova zemlja počne normalno da živi. Ne samo da oni nemaju potrebnu brzinu, jer to je ono što je valjda najmanje sporno - oni nisu sposobni ni za kakvu brzinu. Spornije je to što oni to neće, Radoš Ljušić me opominje da se to neće desiti, da oni ne žele tamo da odu, da o tome govore samo zato što moraju, i da lažu da se raduju. Ako izuzmemo to da možda nismo ni zaslužili, da smo nesposobni, naivni, budale, šta preostaje, ako to malo prečistiš? Pogledaj Velju Ilića, pogledaj čoveka koji je 5. oktobra došao na čelu one legendarne kolone iz Čačka. Šta taj čovek sada radi i govori? On sada kaže da je njegov odličan prijatelj Nebojša Pavković, da je njegov neviđeni prijatelj Vladimir Lazarević, da su oni njegovi najbolji prijatelji. Pa čekaj, čoveče, kad si se ti to sa njima sprija-

teljio? Mi smo te krili kad su te jurili da te ubiju. Pa čekaj, kad si lagao? Sada ili onda?

Nemoj da se ponašaš kao Nebojša Čović 96. godine, kada na promociji SPS-a u Zemunu izjavi kako će naše fabrike biti prezaposlene, kako će ovom zemljom vladati nepomućena sreća, kako će naša deca sa radošću učiti i napredovati sa Slobodanom Miloševićem na čelu, a godinu dana posle toga izjavi kako je taj režim tolike štete napravio u ovoj zemlji da će nam biti potrebne decenije da ih ispravimo. Pa stvarno, da li smo onda mi ljudi ili su oni ljudi? Izgleda da smo svi ljudi. Oni su ljudi zbog prirode stvari, a mi smo ljudi što to trpimo.

Složili smo se da, ako stignemo u Evropu, manje je važno ko je to uradio. To je tačno, ali mi tamo nećemo stići, sa njima ne.

Policija nas juri po ulicama tamo negde 90-ih, a čovek se vraća sa tenisa u šortsu, sa onom torbom za reket. I neko nije izdržao, pa ga je prozvao zbog toga - dok mi ovde dobijamo batine, tebe baš briga. Usledio je takav jedan pogled, onako omalovažavajući, svi-ma nama. Ne znam, oni kao da su svi klonirani ili je prosto ta korist koju imaju od mesta na kojima se nalaze tolika da sve drugo nije važno. Znači, sad treba da zaboravimo, uopšte nije važno što si došao na vlast lažući da nećeš da isporučuješ, po tvojim kriterijumima, rodoljube Hagu. Iako to treba da radiš, u stvari. Suština priče nije u tome da ti treba da isporučiš Ratka Mladića zato što to neko od tebe traži, zato što je to neki pritisak i zato što su oni jači, ti treba nevoljno to da uradiš. Ma čoveče, treba to da uradiš zbog toga što su satima i danima tovarili ljude u autobuse i vozili ih na stratište i što su u tri smene streljali ljude, zato treba da ga isporučiš. Kad već nisi u stanju da organizuješ ovu zemlju da mu ona sudi, i da oni tamo veruju da ovde može da mu se sudi.

SVETLANA LUKIĆ:

Na Pravnom fakultetu će 19. aprila biti održana tribina pod naslovom "Deset godina od oslobođenja Srebrenice".

DRAGOLJUB STOŠIĆ:

Šta će da bude sa tom Studijom o izvodljivosti posle te tribine? Neki licemer tipa Vladete Jankovića bi sad objasnio kako su takve tribine izraz demokratičnosti društva, da se tako nešto događa i u Francuskoj i u Engleskoj. Pa, ja sa tim mogu da se složim, ali mi,

nažalost, nemamo fabriku u ovoj zemlji koja se zove "Pežo" i nemamo standard u ovoj zemlji koji ima Velika Britanija i nemamo demokratiju sa takvom tradicijom i nemamo na vrhu ljude u čije namere ne treba sumnjati. Imamo ljude nesposobne, pokvarene i sa lošim namerama.

Ma ljudi, ovo je paragvajska prašuma, ovde su takvi odnosi. I da li nama onda vredi da se, malobrojni i nedužni, susretnemo sa plemenom ljudoždera i objašnjavamo im kako nije civilizovano da nas skuvaju i pojedu. Valjda treba prvo da ih dovedemo do nivoa da oni ne treba da jedu ljude. Znači, ovde ništa nije normalno i ta tribina neće biti doživljena samo kao tribina zaludenika koji naginju nacizmu, a toliko su malobrojni da to prosto možemo da svedemo na njihovo demokratsko pravo da talambasaju. Ma, nije tačno. Evo, događa nam se ta tribina ili će se dogoditi, ne mogu da verujem, ja prosto ne mogu da verujem. Treba proveriti da li su ovi ljudi dobro razmislili kad su nam dali tu Studiju o izvodljivosti ili možda treba misliti kako ona praktično ništa i ne znači bez svega drugog, kao što i ne znači.

DRAGOLJUB
STOŠIĆ

Ali znaš šta je tu još strašno? To što ti o tome na ovaj način možeš da govoriš na suviše malo mesta. Zamisli taj paradoks, mi smo, naša ideja je trebalo da pobedi 5. oktobra. Sada, pet godina kasnije, o našoj ideji ti još uvek govoriš kao o ideji i to na još manje mesta i sa manjim odjekom nego što je to moglo onda. Šta je sa nama? Gde mi to idemo?

Čoveče božiji, ta crkva može da se buni koliko god hoće, ali ako patrijarh redovno odlazi na prijeme kod Miloševića, kako je moguće da taj čovek nije održao opelo Zoranu Đinđiću u hramu Svetog Save, jer ipak je Zoran bio najviše zalegao da taj hram bude jedan od naših završenih poslova, kako je jednom prilikom govorio. Ja ne sporim pravo duhovniku da pomogne nekome da se pokaje, kako to oni pravdaju. Ali oni se ne kaju.

Pogledaj sad ovo vrhunsko licemerje, ideš tamo kao nešto potpisuješ da ti je žao što je umro Jovan Pavle II. Verujem da im je žao isto toliko koliko je bilo žao Dejanu Mihajlovu i Vojislavu Koštunici što je poginuo Zoran Đinđić, kad su mu polagali venac pre neki dan. Verujem da im je isto toliko žao.

Kad čujem Bakija Anđelkovića da voditelju u nekoj emisiji kaže - mi treba da pričamo o tome kako će ovaj narod da živi bolje. Pa čoveče, ti si tu pozvan kao primer onih koji su nas upropastili, zbog

kojih živimo ovako. Pogledaj, svi su rehabilitovani, nema zabavne emisije da nema Kemiša, Zorice Brunclik, evo Željko Simić je pre neko veće bio na televiziji. Ne znam šta mi tu čekamo u stvari, možda mislimo da su oni još uvek slabi, nedostojni da im se odupremo. Ako budemo čekali da ojačaju koliko je ojačao Milošević, bojim se da ovako ostareli i sve malobrojniji nećemo to da izvedemo ni za onoliko vremena koliko nam je trebalo da se izborimo sa Miloševićem.

Pazi, proleće je. Proleće je, a u mom Gradskom saobraćajnom preduzeću u Beogradu 2005. godine, u XXI veku, pet godina posle 5. oktobra 2000. imaš situaciju da je RAJ, to je skraćunica za Radnički aktiv JUL-a - to je drugi po snazi sindikat. Prvi je, naravno, Miloševićev, a drugi je Mirjane Marković.

Mene su uhapsili 3. oktobra i kad su nas puštali 6. oktobra iz zaptvora bilo je to uz lažno obrazloženje, nije pisalo ono što se desilo. Odmah mi je bilo jasno da to neće da krene dobro. I kada sam video učesnike raznih prijema povodom demokratskih promena, bilo je jasno da tu nešto nije dobro. Izgleda da je tu potrebna mrtva straža, da prosto nema spavanja ili ima spavanja, ali na smenu. I nadam se da ćemo pobediti, ali ovog puta definitivno.

SVETLANA LUKIĆ:

Znaš šta, bojim se da nećemo za našeg života.

DRAGOLJUB STOŠIĆ:

Znaš šta, zbog onih koji su manje energični možda to ne treba reći glasno. To treba imati u vidu, naravno, ali ne treba reći glasno. Hajde sad, neka bude da ne bude za našega života, ali ako to naši klinci, sledbenici, svejedno ko bude uspeo, to dokrajče da njima bude bolje, pa to neće biti tako mala stvar za te naše živote, zaista neće. Ako više ne bude tribina, čoveče, u kojima ćeš da slaviš desetogodišnjicu oslobađanja Srebrenice posle onoga što si tamo uradio. Pa zamisli kada bi Nemci sada slavili šezdesetogodišnjicu Šumarica, zamisli.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušate istoričara Nikolu Samardžića, profesora na Filozofskom fakultetu u Beogradu i u poslednje vreme jednog od najaktivnijih saradnika Čedomira Jovanovića.

NIKOLA SAMARDŽIĆ:

U javnosti se stvara slika o nama kao o nekoj ekstremističkoj sek-
ti, koja zastupa ideje koje su na dva sata vožnje unaokolo sasvim
uobičajene i normalne. Tako se u javnosti stvara pogrešna slika i
o tome da je Evropska unija dala pozitivnu Studiju o izvodljivosti
vladi Vojislava Koštunice. Tu Studiju je dobila vlada Zorana Đin-
đića i vlada koja je radila posle ubistva Zorana Đinđića, vlada Zo-
rana Živkovića. Koštunica je dobio Studiju samo zato što je u me-
đuvremenu isporučio nekoliko haških optuženika u procesu koji
je bio vrlo sumnjiv, netransparentan i u moralnom smislu proble-
matičan. Nemoralno je i hvalisanje Vojislava Koštunice Studijom.
On nijednom, ili sam možda prečuo, nije pomenuo Zorana Đinđi-
ća i njegove saradnike, Čedomira Jovanovića, eksperte u njegovoj
Vladi, građane koji su doprineli padu Miloševića i demokratizaci-
ji zemlje. Naravno, kao kabinetski političar koji pripada Miloševi-
ćevim obaveštajnim službama i najmračnijim krugovima u na-
šem društvu, on toga nije svestan. On nije Evropejac, kao što se
hvali, on danas poziva na sabornost demokratskih snaga koriste-
ći se tom ljotićevskom floskulom. Taj kontinuitet ljotićevskih i
rankovićevskih snaga u Srbiji je vrlo jasan i Vojislav Koštunica
pripada tom političkom kontinuitetu, a ne demokratskom i ne
evropskom, u svakom slučaju. I mene je obradovala Studija, to je
bila dobra vest toga dana, nemam ništa protiv, pa neka se i Koštu-
nica tome raduje.

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

Ali ja tu Studiju čekam od početka sedamdesetih, od tada čekam
da postanemo deo neke evropske zajednice, da ne moram da kupu-
jem farmerke od švercera, da ne moram da nabavljam ploče preko
Londona, da ne moram da čekam da li će RTS i Jugoton nešto da
objave i tako dalje i tako dalje. Da mogu da pričam šta hoću, da bu-
demo slobodni, da budemo bogatiji, da budemo srećniji. Koštuni-
ca čeka da uđe u Evropsku uniju od 5. oktobra. Nešto tu nije u re-
du. To ukazuje i na činjenicu da mi nismo akteri u našoj istoriji,
da smo pasivizirani, da se nama istorija događa, i da nemamo ni-
kakvog aktivnog učešća u kreiranju naše budućnosti.

Mislim da Srbijom i dalje vladaju građani i to će uvek ostati moje
uverenje. Dakle, ova vlada je rezultat opredeljenja građana. Dru-
gim rečima, i dalje mislim da je sve na građanima, i to je jedna va-
žna politička poruka ljudima da se pokrenu, da se uključe u poli-
tički proces. Postoji, naravno, mišljenje da Srbijom vlada nekoli-
ko najbogatijih porodica, ali smo mi ipak onoga najbogatijeg ote-

rali u Hag. On je bio najveći lopov, pa što ne bismo i ove mogli da pošaljemo gde im je mesto. Zar su ljudi zaboravili da u društvu ipak postoji jedna odlučnost i energija da se s takvim ljudima obračunamo i da kažemo - vi nećete više nas da potkradate. To se desilo i 5. oktobra, to se može desiti i u jednom mirnom političkom procesu, to ne mora više da se obavlja na ulici.

Ali, zašto ne i na ulici? Ja sam dosta vremena proveo u Španiji. Tamo u Baskiji ubiju opština, izađe milion ljudi na ulicu, i ministri i predstavnici crkve i sindikata i svih delova društva, i onda oni marširaju. To je četvrta najbogatija zemlja u Evropi, samo u Brazilu imaju skoro sto milijardi investicija. I tim ljudima nije teško da izađu na ulicu, da kažu - mi se ne slažemo s time što ETA ubija naše ljude. Šta se ovde događa? Ovde neko ubije dva vojnika, sad ću da kažem nešto što našim slušaocima verovatno nije blisko - to je napad na vojsku ili napad na državu. Izvinite, molim vas, u centru Beograda neko ubije dva vojnika, a premijer i predsednik kažu - pa nema veze, hajde. Našli su komisiju za koju se unapred znalo da neće uraditi ništa. Vrlo je zanimljiva uloga tog Bože Prelevića, i u prelaznoj vladi i kao zastupnika telohranitelja Zorana Đinđića i tako dalje. Pa jasno je zašto je on odabran kao član te kao nezavisne komisije, potpuno je jasno - da ništa ne bude jasno i da se ništa ne otkrije. Ionako se smatra, i s tim se izgleda intimo slažu predstavnici naše političke elite, da general Mladić i njegovo obezbeđenje imaju pravo ponekog ovde da ubiju. A građani su ostali pasivni. Da je izašlo nas milion na ulice, pa da vidimo ko je ubio te mladiće, pa da vidimo šta će da kažu Koštunica i Tadić.

SVETLANA LUKIĆ:

Meni se čini potpuno nepojmljivim da nešto može da izvede ljude na ulicu.

NIKOLA SAMARDŽIĆ:

Evo, ubijen je taksista prekjuče. To je povod da izađe milion na ulicu. To su ljudi koji nas voze, koji su naši prijatelji. Taksista - to vam je kao član porodice. Sлагali se vi sa njim ili ne slagali, oni vole da drže mitinge, pa dobro, ljudima je dosadno, voze vas okolo za male pare u nekim krševima. Ali to su javni službenici. Recimo, u Americi je svaki od javnih činovnika zakonom zaštićen. Vi ne smete da napadnete konduktera u metrou, to je kao da ste napali policajca. Pa ne sme niko da napadne taksistu. To je problem dru-

štva, to više nije ni problem pravosuđa ni policije ni Vlade niti bilo koga drugog. To ne sme da se događa i dokle god građani budu pasivni, to će se ponavljati. Hajde da nekoliko puta prošetate nas milion ulicama, pa ćemo da vidimo da li će Stojković da štiti Legiju i njegovu bandu, da li će Jočić da mulja okolo. Uostalom, daj da vidimo i Jočićev krivični dosije.

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

Ministar Stojković je jedan od negativnih simbola naše politike. Ja bih vas podsetio da je prva politička demonstracija u Beogradu, ako se izuzme '68, bila sahrana Aleksandra Rankovića 1983. Stojković pripada tom jednom svetu za koji se Srbija vezala u uverenju da se sudskim, policijskim i političkim nasiljem mogu rešiti njeni odnosi u jugoslovenskoj federaciji, odnosi sa susedima, da se može ispraviti njena istorijska sudbina. I tu je krenuo čitav naš sunovrat, budući da je srpsko društvo nekako iznelo na površinu svoje najgore sastojke, čiji je simbol bio i Milošević. I tu je jasan kontinuitet jednog političkog mentaliteta koji je nasilan, koji je lažljiv i izuzetno moralno problematičan. Nije nimalo slučajno da je takav čovek izabran za ministra pravde, budući da nama predstoji bezbroj sudskih procesa, kojima je potrebno izneti poslednje decenije naše istorije na svetlost dana, ukazati na krivce pre nego ih kazniti, izreći neke osnovne pravne i moralne norme kojih bi društvo trebalo da se drži u budućnosti. I naravno, obezbediti većini u društvu da se oseća slobodnom da bude politički i na bilo koji drugi način aktivna.

Jasno mi je da je teško imati jednu pravolinijsku, čistu političku biografiju u ovom društvu. Od mene samog pa nadalje, svi smo se isprljali u nekom trenutku. Da li smo menjali devize na ulici ili nam je u jednom sekundu srce zadrhtalo kad smo slušali Miloševića, pukovnika Radovića i ostale koji su odveli ovo društvo u propast i napravili katastrofu i za nas i za naše susede. Ali uvek postoji mesto i uvek ima vremena da se izgradi jedan odnos prema istoriji, koji može da bude i moralan, koji može da bude i pokajnički. Evo Dobrica, on se kaje svake tri godine, izmišlja nešto novo i uvek, naravno, nešto loše. Ali to ne mora da se nastavi.

Ako Srpska pravoslavna crkva nema intelektualne i moralne snage da vrati u svoje okrilje one s kojima se zavadila, kao što su Čedomir Jovanović i Beba Popović, čemu služi ta crkva? Da se tamo metaniše, da se žene uvezuju maramama, da vladike idu sa bradama kao pre hiljadu godina? Da Filaret smatra, ako vozi ukraden

džip, da je dovoljno da taj džip poprska vodicom? On kao da u jednoj čturici nosi rakiju, u drugoj mu je sveta vodica kojom registruje ukradeni auto.

Imao sam osećaj zavisti kad sam posmatrao papinu sahranu, na koji način ta dobra, funkcionalna organizacija još uvek privlači vernike različitog porekla. Ljudima je potrebno da budu religiozni, ljudima je potrebno da odlaze u crkvu, ali se to kod nas ne događa. To da vi obučete nedeljom najlepše odelo i da odete s porodicom u crkvu, da sednete posle s parohom u kafanu, da s njim razgovarate, da se napijete, šta god, to ovde ne postoji. Ta crkva je sad neka neobična azijska sekta, koja šalje najstrašnije preteće poruke i normalno je da ljudi od te crkve otpadaju. Kriminalci nose najveće krstove na retrovizorima. Pa zašto se crkva ne izjasni oko toga, pa da kaže - slušajte, ti ljudi koji voze te džipove i te "audi-je", sa onim ogromnim, debelim vratovima, oni nemaju pravo da nose krst, oni su lopovi i ubice. Oni to nikad nisu rekli.

Demokratska stranka je bila problematična od svog osnivanja. Pre svega da vas podsetim na 9. mart i događaje koji su usledili posle hapšenja Vuka Draškovića. Ta stranka je dobila novu energiju i novi imidž smenom na samom vrhu, kad je predsednik postao Zoran Đinđić. Ja sam se tad učlanio u stranku, smatrao sam da je ona nešto što je meni blisko. Đinđić je trpeo užasne pritiske i kritike zbog svega što je radio. Nije bilo nijednog njegovog poteza niti odluke zbog kojih on u javnosti i u političkim krugovima nije bio osuđivan i šikaniran. Ali on je ipak uspeo i ta stranka je bila nosilac petooktobarskog prevrata, ta stranka je reformisala mnoge institucije u Srbiji, ta stranka je unela jedan nov evropski duh u određene sektore srpskog društva, pa možda i u društvo u celini. Međutim, ta njena problematična strana je odraz strukture celog društva. Ni Demokratska stranka nije imuna na uticaje prljavog novca, i jednog kontinuiteta u politici koji ne poznaje jasne liberalne i demokratske tradicije. Podsetio bih vas da 2000. Slobodan Vuksanović umalo da smeni na izborima za predsednika stranke Zorana Đinđića. To je isti čovek koji je dobio svega ne znam koliko desetina glasova za gradonačelnika Beograda i potom postao ministar obrazovanja. Mnoge problematične ličnosti vezane za prljav novac ubacivale su se u Demokratsku stranku i ta linija je odnela prevagu. Tadić je iz stranke izbacio Čedomira Jovanovića, koji zastupa izvornu politiku Demokratske stranke. Tadić nije isključio iz Demokratske stranke svoga oca, koji zastu-

pa politiku Gojka Đoga, Radovana Karadžića i Slobodana Miloševića. Postoji čitava jedna antievropska struja u Demokratskoj stranci.

Demokratska stranka danas nema neki naročiti intelektualni potencijal. Njoj su prišli eksperti iz Đinđićeve vlade, prema kojima je Đinđić bio više nego izdašan, on ih je izneo u javnost i pustio ih da se obogate. Mi imamo Ekonomski fakultet - pa sve su to eksperti. Ima pametnih ljudi, problem je što mi nemamo jasno definisanu politiku koja je oslonjena na znanje, na iskustvo, na duboko poznavanje istorije, na upoznavanje dinamike savremenog sveta koji je sve brži i složeniji. Svega toga više nema u Demokratskoj stranci. Ona je ruralizovana, provincijalizovana; oni danas kao da čekaju ostatke sa bogate trpeze koje će im baciti Koštunica i Dinkić, a ovi to naravno neće. Koštunica voli da vlada policijom i sudovima, da sprovodi jednu vrstu terora. Nadam se da će taj kontinuitet završiti kao i Miloševićev. Dinkić se bavi nečim što je u materijalnom smislu unosnije, pa zašto bi oni sad delili to sa Tadićem? Tadić je upropastio sopstvenu stranku, zašto bi ga puštali da upropasti njihovu vladu, nema nikakvog razloga. I ako bude ušla u Vladu, to će biti jedan tesan i nepovoljan kompromis za Demokratsku stranku.

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

S druge strane, ulazak Demokratske stranke u Vladu ostavlja opoziciju bez ikakvog demokratskog profila. Ako ga je i ostalo u Demokratskoj stranci, ona će ulaskom u Vladu prepustiti opoziciju radikalima. Potrebno je da postoji jedna jasna demokratska, evropska opozicija, a ulazak Demokratske stranke u Vladu bi ostavio taj prostor potpuno praznim.

Dok je Đinđić bio živ, nisam se slagao s načinom na koji je on u političkom smislu trošio Čedomira Jovanovića. Smatrao sam da je Čedomir Jovanović dragocena figura u našoj politici i našoj istoriji. Čedomir Jovanović je morao da zameni onaj deo izvršne vlasti koji je opstruirao demokratski proces. Naravno, veoma je lako danas manipulirati njegovom ulogom. Postavljam pitanje da li će političke elite i društvo u celini biti srećni, da li će Srbija procvetati ako se sa Jovanovićem desi isto kao sa Đinđićem, ili ako Jovanović ode u penziju ili emigrira. I šta onda? Šta će se onda dogoditi? U političkom mejnstrimu postoji jasno izgovoren stav da on zastupa ekstremne političke ideje, da je u sprezi sa organizovanim kriminalom. U Srbiji, kakva je danas, liberalizam i sve vrednosti

na kojima je stvorena Evropska unija smatraju se nečim ekstremnim. Naše društvo je arhaično, kvazitradicionalno, sklono nasilnom rešavanju problema, i naši liberalni političari, koji su bili retki, stravično su završavali. I Slobodan Jovanović i Zoran Đinđić. I danas je pritisak na Čedomira Jovanovića očigledan. Mislio sam da nemam pravo da ostajem po strani kad jure tog čoveka da ga ubiju, kad ga prozivaju i blate novinari koje plaća mafija i kad o njemu na taj način s nipodaštavanjem govore politički analitičari, čija mi je ideološka i politička prošlost veoma dobro poznata.

Potrebno je da Čedomir Jovanović ostane živ, potrebno je da on jasnije formuliše svoju politiku i potrebno je, naravno, da ta politika jednog dana u Srbiji pobedi. Politički program, koji smo nazvali Memorandum za XXI vek osvrćući se na onaj nesrećni, mucavi Akademijin pamflet, govori o činjenici da je Srbija obuzeta problemima koji su sasvim suvišni, kao što su odnosi sa Crnom Gorom, status Kosova ili saradnja sa Hagom. Kao što se haški problem danas rešava na najprljaviji mogući način, to je odvratno šta se tu radi - i ti problemi sa Crnom Gorom i sa Kosovom su izmišljeni. Evo, zamislite šta bi bilo da Kosovo sada dobije nezavisnost. To bi značilo da se šargarepa koja se nudi kosovskim političarima i društvu zamenjuje batinom. Oni tu batinu, naravno, zaslužuju, ali ih ne možete naterati da upristoje to društvo, da se ta elita njihova dekriminalizuje, da se uspostave normalni odnosi između etničkih zajednica. Uostalom, to Kosovo je naš neposredni sused, šta ćete vi da radite sa dva miliona ljudi koji su nezaposleni, koji čitav dan stoje sa rukama u džepovima i smišljaju neki zulum zato što nemaju para, zato što su nesrećni i zato što njima vladaju te tradicionalne, stare kriminalne porodice. Vi morate sa tim da se suočite. S druge strane, u Evropskoj uniji se granice brišu. Danas možete preći iz Nemačke u Francusku a da ne primetite da ste u drugoj zemlji. Na toj granici je 1915. u Bici na Marni poginulo više od milion ljudi. Danas između Srbije i Crne Gore postoji veoma tvrda granica, gde skoro svakoga pretresaju.

Pa dobro, ako ta Evropska unija nudi i svim Srbima i svim Albancima i svim Hrvatima i svima ostalima da žive u jednoj državi, eto, to će biti Evropska unija, pa zašto bi se ti problemi tako oštro postavljali, zašto se to ne bi rešavalo na jedan praktičniji način. Da to bude jedno funkcionalno rešenje koje će biti dugovečno, da se naši narodi pomire. Mi ćemo se mešati, radna snaga će prelaziti

granice koje će se izbrisati. Potrebno je da Srbija i Hrvatska uspostave neku vrstu kulturnog imperijalizma na čitavom prostoru južnoistočne Evrope, oni treba da vuku, oni treba da daju kulturne modele, da imaju dobre univerzitete, da se kreću okolo, da daju podsticaj tim društvima. A danas su Srbija i Hrvatska jedna drugoj osnovni problem.

Mislim da će nas Evropska unija usisati, da smo mi preveliki problem ako ostanemo izvan njenih granica i da ona to može da obavi svojom birokratijom. Dakle, Evropska komisija će naredne godine poslati svoje činovnike, koji će pripremati reformske zakone, koji će prevoditi te zakone i koji će te zakone nametati Parlamentu na usvajanje. Naravno, naša birokratija nije sposobna da usvoji evropske zakone i standarde, jer ne samo da ti standardi ugrožavaju opstanak pljačkaških elita nasleđenih iz Miloševićevog vremena, nego evropske političke ideje ne postoje u ovdašnjem političkom mentalitetu.

NIKOLA
SAMARDŽIĆ

Nedavno sam čuo izjavu sekretarice kancelarije Vlade za evropske integracije, koja je rekla da bi promena pasoša i policijskog režima na našim granicama bila izuzetno skupa. A to je uslov da se premestimo na belu šengensku listu, drugim rečima da nam se ukinu vize. Ta žena kao da ne zna koliko košta jedna godišnja šengenska viza, kao da ne zna koliko ljudi moraju da ulože novca da bi došli u Beograd i stali u red ispred jedne ambasade. Ne zna kolike su ogromne štete za privredu, za nauku, za obrazovanje, za turizam, pa i za mentalitet čitavog društva, to što smo izolovani. Njoj je žao što će se potrošiti pare na pasoše i standardizaciju granične službe, umesto da se isplati general Lazarević. (Uzgred, mene vrlo interesuje kako se obogatio general Lazarević u poslednjih nekoliko godina, naročito tokom kosovskog sukoba.) Znači, njoj je žao da potroši pare na to, imate visokog činovnika Vlade koji ne razume zbog čega je potrebno ulagati u evropske integracije, zbog čega je potrebno promeniti pasoše, i to je skandalozno. I niko na to ne reaguje, a upravo ti sitni primeri su veoma važni.

Zato kažem, potrebno je da izađe nas milion kada ubiju vojnike i kada ubiju taksistu. Kad počnu da ubijaju unaokolo i kad ubiju premijera, onda je kasno.

Sad ću opet o Koštunici. Koštunica je davio Đinđića za života i saradnici Vojislava Koštunice stajali su iza medijske harange koja

se protiv Đinđića vodila. Onda je Đinđić ubijen i Koštunica je rekao - pa da, ja sam vam pričao, on je u vezi sa organizovanim kriminalom i eto, to se dogodilo, pa šta da radimo. Onda je nastavio da Đinđića ubija kad je Đinđić bio mrtav i ubijao ga je i tiho i otvoreno, sve donedavno kad je shvatio da ga najbolje i zanavek može ubiti tako što će ga pohvaliti, što će reći - da, njegova politika je bila odlična i ja nastavljam njegovu politiku. I to je trebalo da bude istinsko i poslednje u nizu od političkih ubistava Zorana Đinđića. Naravno da kod nas ljudi nisu blesavi ili bar nisu u celini, i mislim da ta vrsta bezobrazluka i nedostatak ljudskosti koje Koštunica pokazuje, ne samo prema Đinđiću nego i prema njegovoj porodici i prema svim građanima koji su se za tog čoveka vezali, da to može da bude početak političkog kraja, ne samo Vojislava Koštunice, nego čitave te jedne prljave istorije koja se mota oko tajnih službi, sudskog, policijskog i vojnog terora i svega ostalog što je održavalo i Titov i posttitoistički režim, što je iznelo Miloševića i što se održava na vlasti Vojislava Koštunice. Ja se nadam da će se to desiti.

Ako se to i ne desi, mi ćemo se utopiti u Evropsku uniju, ali na onaj za nas najmanje povoljan način. Taj proces će nas ostaviti lišene nacionalnih bogatstava koje smo sami stvarali. Pitanje je kakva će biti sudbina tajkuna, tih pljačkaša koji se danas veoma trude da osnivaju političke partije da to bogatstvo očuvaju. Mi ćemo otprilike proći kao Mađari, naravno još i gore, tako što će sve kupovati stranci. Radićemo za male pare, naše plate su ionako prevelike u odnosu na naš nacionalni dohodak, i mi ćemo postati jedno tužno, bezlično društvo. Možda će ulice biti čistije, možda će gradski prevoz bolje da funkcioniše, ali ja nisam siguran da će ljudi biti srećniji. Ako ljudima oduzmete prošlost, koju trošite u najprljavije političke svrhe, i tako što krijete sve te procese sa kojima je teško suočiti se, vi njima oduzimate budućnost, a budućnost je valjda u kreaciji, u akciji svakog pojedinca.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Nikola Samardžić, a za kraj ne mogu da odolim svojim niskim strastima i ne prepričam vam jednu fotografiju iz časopisa Evropljanin, koji su mi maločas donele kolege ne bi li mi ulepšale dan. Na fotografiji je Nebojša Bakarec, član rukovodstva vladajuće stranke, go do pasa, pozirao je fotoreporteru i pokazao nam dvadeset jednu zvezdicu istetoviranu od vrata, pa sve do ramena, na koja mu

je, kaže naš poeta, jednom sleteo anđeo. Anđelima sam uvek bio opsednut, kaže Bakarec, a zvezdice idu do mojih ruku kojima pišem pesme i grlim žene. Na insistiranje Bakareca, fotograf ga je slikao kako onako go zamahuje tačnom replikom mača Robina Huda, a Robinom Hudom DSS-a ga je nazvao niko drugi do Dejan Mihajlov.

B-1

PEŠČANIK_{FM}, 22. 04. 2005.

A EVROPA POLAKO TEČE BIRČANINOVOM ULICOM

Napadi na Gorana Svilanovića su naša Studija o
izvodljivosti...

Nema nikog da uzme ašov u ruke i kaže - hajde
Beograđani, u nedelju u osam ujutru počinjemo
da kopamo u Batajnici...

VESNA PEŠIĆ, *iz GSS-a, frakcija 11. decembar*

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ *iz Foruma za međunarodne odnose*

SRBIJANKA TURAJLIĆ, *profesorka*

JELENA MILIĆ *iz Foruma za međunarodne odnose*

MILOSAV MARINOVIĆ, *dramaturg*

BOŽIDAR ĐELIĆ, *ekonomista*

SVETLANA LUKIĆ:

April je u Beogradu, idealno vreme za hajku na Gorana Svilanovića. Malo-malo, pa se sa nostalgijom sećamo Miloševićevog vremena kada se znalo da, ako su psi pušteni sa lanca, to znači da su ih gazda i gazdarica odvezali i na nekoga nahuškali. Bilo je nekako utešno znati da, ako njih dvoje zviznu, to znači da je hajka završena, psi će se vratiti u bazu i čekati na dalje komande. Sada se ne zna ko sve sebi nije obezbedio malu privatnu armiju polusveta spremnog da krene u lov na koga god im gazde ukažu prstom.

Ko kidiše na Gorana Svilanovića i, što je možda još važnije, ko nije stao u zaštitu čoveka koga na najodvratniji način satanizuju zbog toga što se usudio da stavi potpis na jedan od mnogih predloga za rešavanje kosovskog pitanja. Taj predlog je možda dobar, možda i nije, ali sigurno nije licemeran i lažljiv kao ona čuvena rešenja: više od autonomije, manje od nezavisnosti ili - sve za Kosovo, Kosovo ni za šta.

Dakle, ko je sve poverovao, s razlogom izgleda, da bez posledica može da poziva na linčovanje Gorana Svilanovića. Prvo Milan St. Protić, najnoviji samozvani čuvar petooktobarskog svetog grala, prepričava nam šta je sve Svilanović rekao o Kosovu na nekoj večeri. St. Protić nas uverava da je Svilanović opasan po teritorijalni integritet ove zemlje i da njegov napad nipošto nije osveta za to što ga je Svilanović smenio sa mesta ambasadora u Americi.

Sledeći u nizu ljudi koji pljuju Gorana Svilanovića je Boris Stajkovic. Ko je, u stvari, taj čovek? On će nam tek objasniti svoje veze sa Arkanom, ali ono što sigurno znamo jeste to da je juče, u ime svog trenutnog gazde Bogoljuba Karića, lepio one odvratne plakate po gradu, na kojima Svilanović ima albansko keče na glavi, što prevedeno na srpski znači - ovog čoveka slobodno prebijte, on je verovatno terorista, biološki niže biće i, kako je Stajkovic poentirao, sigurno pripada ogranku albanskog lobija u Beogradu.

U frontu estetski, moralno i patriotski zgađenih nad Svilanovićevom izdajom Kosova je i Zoran Anđelković, koji je sa skupštinske govornice rekao da je Svilanović putovao po svetu i rasprodavao Kosovo za karijeru. To nam kaže Baki, bez koga ne bi bilo jedne od najugroženijih srpskih enklava na Kosovu, Orahovca. U junu 1999. ti ljudi su sledeći Bakijeva uputstva, sa po dve putne torbe proveli noć na drumu čekajući autobuse da ih prebace u Srbiju. Ali Baki je zaboravio.

Radikali su, po svom običaju, već podneli krivičnu prijavu protiv Svilanovića za ugrožavanje teritorijalne celovitosti zemlje i očekuju da će ga poslati na robiju na 5 do 40 godina.

Napadi na Gorana Svilanovića su naša studija o izvodljivosti. Napali su ga, pre svega, ljudi koji su povelili i izgubili četiri rata, koji su odgovorni za smrt nekoliko stotina hiljada ljudi i za egzodus miliona, koji su ovu zemlju i sve nas tako strašno osramotili. U stvari, u tome ima neke logike - da bi sakrili svoju zaslugu za gubitak Kosova, hoće da linčuju čoveka koji podseća da je leta gospodnjeg 1999. godine Srbija potpisala kapitulaciju u mestu zvanom Kumanovo.

Nema, međutim logike, što se DS, u čijem je poslaničkom klubu Goran Svilanović, ponovo ne oseća pozvanim da javno, jasno i glasno zaštiti ljude iz svojih redova, bez obzira što oni ne misle isto, potpuno isto, što i šef te stranke. Oglasili su se, a bolje da nisu, sekretar DS-a, mladađani Jeftić, koji nas je podsetio da Svilanović nije član DS-a, i izvesni Milan Marković, koji je poručio Svilanoviću da sam vrati poslanički mandat.

Na samom početku "Peščanika" slušate kratki pregled onoga što je juče rečeno u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Tamo već nekoliko nedelja gđa Vesna Pešić vodi seriju tribina. Juče se raspravljalo o Studiji o izvodljivosti. Govorili su g. Božidar Delić, g. Živorad Kovačević i gđa Vesna Pešić.

VESNA PEŠIĆ:

Imam jedan problem sa Haškim tribunalom. Da li je njima iz inostranstva važno da se ovi isporučuju ili im je važna i naša mentalna struktura? Jer vidite, Koštunica radi isporuke, ali istovremeno iznutra on kaže - to su naši heroji. Znači, mi ništa ne menjamo u oceni naše prošlosti i u oceni tih zbivanja, nego ostaje da su Srbi nevin, da ni mrava ne bi zgazili, da nikada nikoga ne bi ubili, ne daj bože, ili vršili ratne zločine. Ali moramo da popuštamo stranim silama zbog našeg razvoja i zato što su nas pritisle. Da li oni nama zameraju i taj unutrašnji odnos, gde mi održavamo tu vrstu ideologije ili im je za sada samo važno da isporučujemo, pa će posle da nas pritisnu i za ovaj moralni aspekt?

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ:

Što se tiče Haga, Koštuničinoj vladi je trebalo dugo da od devete rupe na svirali dođe do saradnje od A do Š. U svakom slučaju, postignut je jedan uspeh, jer je Koštunica tvrdoglavo odbijao tri stvari u kojima je naknadno popustio. Jedno je izručivanje optuženih, drugo je odbijanje odlaganja neposrednih izbora, što je Crnoj Gori bilo važno, i treće, učešće Srba u političkom procesu na Koso-

vu. Na sve te tri linije on je popustio. Ali taj način izručivanja u koje se predsednik Vlade i ministri sreću sa tim ljudima, koji postaju patriote i heroji - to se ni sa jednog stanovišta ne može opravdati. Postoji prezumpcija nevinosti, dakle mi ne možemo reći da je neki Lazarević ratni zločinac, to će utvrditi sud u Hagu, ali ni u kom slučaju se ne može reći da je nevin, a pogotovo da je heroj, da treba da dobije auto, da treba da ga ispraćaju, i tako dalje. Tako da nas taj način izručivanja dovodi u situaciju da samo delimično ubiramo plodove tog stava, jer uopšte nema ni primisli o tome da se govori o odgovornosti za zločine, individualizaciji zločina.

ŽIVORAD
KOVAČEVIĆ

Što se tiče Vlade, da li je ona evropska ili nije, prvo valja imati u vidu da je ova Studija o izvodljivosti na neki način najavljuvana i očekivana još 2003. godine. I lako je utvrditi datum kada je sve krenulo nizbrdo - taj datum je 12. mart 2003. godine. To je savršeno jasno. Posle je došla jedna vlada objektivno, a možda delom i subjektivno slaba, koju je zamenila ova vlada. Svaka vlada je, po definiciji, najjača na početku svog mandata, tad je spremna za najhrabrije poteze. Ova vlada je bila najslabija na početku mandata iz tri razloga. Prvo, što je bila manjinska, i to uz podršku Socijalističke partije Srbije. Drugo, to je jedna nekoherentna vlada, koalicija rogova u vreći, gde se oni međusobno razlikuju po raznim pitanjima. Predsednik misli drukčije nego premijer, a da ne govorim o ministru inostranih poslova. Treći razlog, ova vlada je sačinjena kao nijedna vlada u svetu. Znači, stranke su međusobno podelile resore i to po jednom čudnom ustrojstvu - kad stranka uzme resor, onda ga baš uzme, znači od početka do kraja to je njen resor. I sad se postavlja pitanje - šta sad?

Reći ću vam nešto što možda neće prijati svačijim ušima. Mislim da u ovom trenutku treba ostaviti po strani naše političke simpatije i antipatije i razmišljati kako da najbolje završimo ovu 2005. godinu. Ovakvu šansu nikada nećemo imati. Pre šest meseci bio bih totalni pesimista, sad nisam optimista, ali postoji šansa da se neka pitanja kao što je Hag jednom skinu s dnevnog reda. Pri čemu se ja ne slažem sa ovim što Grupa za Balkan kaže, da treba napraviti popust u slučaju Mladića. Ako tražimo popust od Evrope, treba da tražimo da nas materijalno bolje podrže, jer mi prolazimo lošije nego svi prethodni kandidati.

Situacija na političkoj sceni mi nije jasna. S jedne strane, Demokratska stranka se pridružuje Srpskoj radikalnoj stranci u inicijativi da se postavi pitanje poverenja Vladi. Mislim da je to nelo-

gično, prvo zato što predsednik Tadić i drugi iz DS-a daju uzdržane komplimente Vladi da je uradila dosta oko Haga. Onda Tadić kaže - Bubalo je dobar ministar, Vlahović kaže - Dinkić dosta radi. I zašto sad kad se kaže da se DSS približio DS-u ići na obaranje Vlade? I da li ona može da se obori? Logična računica pokazuje da ne može. A drugo, ni u jednoj varijanti ja ne bih išao sa radikalima, jer ako bi takva većina oborila Vladu, s kim će se napraviti buduća vlada? Naredno pitanje je - šta će biti ako dođe do tih izbora? Izgubićemo nova tri-četiri meseca u jednoj godini kad nam je sve zgusnuto i kada mnogo toga možemo da izgubimo. Treba razmišljati unapred i rešenje je u minimumu političkog konsenzusa stranaka koje se nazivaju evropskim.

Znači, ako skinemo s dnevnog reda Hag, a Crna Gora je odložena, jer Brisel verovatno ne želi da u isto vreme rešava i Kosovo i Crnu Goru, situacija nije loša. I u odnosu prema Kosovu stvari stoje bolje nego ranije. Formula koja postaje mantra o Kosovu - manje od nezavisnosti, više od autonomije - spada u ono što se u diplomatiji naziva korisnim nejasnoćama, koje omogućuju da se otvore pregovori, tako da postoji šansa da i na tom planu promenimo agendu.

Molim vas, vi danas uključite televizor, pročitate novine - general kaže: "Ja ću se pre ubiti nego što ću otići u Hag", a onda je general rekao: "Ja ću otići u Hag, ali ako mi ispune uslov." Pa onda general kaže: "Ja ću otići u Hag, ali moram da pripremim odbranu." Na šta to liči? Mislim da treba da se uspostavi neka vrsta privremenog konsenzusa, da mi svršimo glavne poslove i da na talasu zaključenog sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, krenemo u nove izbore.

VESNA PEŠIĆ:

Nije ni meni jasno zašto bi se Demokratska stranka pridružila radikalima u rušenju Vlade. Bolja strategija bi bila da od ove vlade tražite da ispuni svoj maksimum. A oni to sad i žele, jer kako mangupi kažu - izgleda da se Koštunica primio na ove evropske komplimente, njemu prija da mu aplaudiraju kao Evropejcu. U onom listu *Evropa* on daje gromoglasne izjave da se slaže sa Zoranom Đinđićem, da su oni obojica Evropejci, da su bili na istom putu i tako dalje. Slažem se tu sa Žikom, Koštunicu treba još pogurati na tu temu, znači, da se još malo primi, pa još malo više; znači da izvučemo maksimum od onoga što on može da uradi.

Mislim da je to što Demokratska stranka hoće da ruši Vladu sa radikalima - finta. Vi prvo sa svih strana čujete da se vrši veliki pritisak da DS uđe u Vladu, a onda dođe tamo neki Dinkić ili neki za kapitalne investicije i još neki lik, Miki, Miki, tačno, i onda ponude DS-u ministarstva vera, dijasporu, neka takva ministarstva. Onda ovi iz DS-a kažu - e pa čekaj, stani malo, ne može, ako hoćete da otkačimo te socijaliste i da napravimo minimalni konsenzus u odnosu prema radikalima, morate da calnete bolja ministarstva. Mislim da je to igra Demokratske stranke, jer prosto ne mogu da verujem da ona ozbiljno hoće sa radikalima da ruši Vladu, pogotovo što dosad uopšte nije iskazivala takve tendencije. Svi smo je malo grdili što ne pokazuje neke naročite opozicione sposobnosti.

BOŽIDAR
ĐELIĆ

Sada molim Božu da nam objasni kako ta vlada stoji sa ekonomskim reformama. Ja sam bila u zemlji na godišnjicu ubistva Zorana Đinđića, 2004, pa sam došla iz Meksika tačno posle godinu dana. Moj utisak je da se živi mnogo gore nego pre. Kad sam dolazila ranije, samo se išlo na ručkove, večere, čašćavanje, drž - ne daj, ali sada nikom ponikoše, bar ovi moji prijatelji, ta neka jadna srednja klasa ovde. Vidim da više niko ne zove, nigde se ne ide, ako se negde ide, ode se na kafu u kafić. Nema više onoga da se raspištoljimo po kafanama. I svi se žale da lošije živimo. Drugo, čini mi se da je kod mladih ljudi katastrofa u pogledu zapošljavanja.

BOŽIDAR ĐELIĆ:

Koliko je bio bez pokrića onoliki optimizam, toliko ima malo pokrića baš toliki pesimizam. Naravno da bih ja sad, kao politikant u opoziciji, trebalo da blatim ovu vladu, ali ljudi, ne do te mere da ubijemo nadu kod ono malo mladih što nam je preostalo, kod ovih nikakvih 5-6 posto ljudi sa fakultetskim obrazovanjem. To je jedna strašna statistika, mi smo jedina zemlja u Evropi, osim Bosne i Hercegovine, gde je procenat ljudi sa fakultetskim obrazovanjem opao. Mi smo sa 8 posto pali na 5 posto. Portugalija, koja je imala 6 posto 1980, popela se na 25 posto. A to je jednačina koja apsolutno stoji - jedino društva kojima raste procenat ljudi sa fakultetom postaju bogatija, nema bogatih sa neobrazovanima. Društva kojima opada stepen visokoobrazovanih, naravno, postaju siromašnija.

Uopšte ne brinem za beogradske japije, njima će biti super. Brinem za one koji žive u malim gradovima do sto hiljada stanovnika, u Kruševcu, Vranju, Leskovcu; koji imaju između četrdeset pet

i pedeset pet godina, daleko od penzije, sa petnaest godina karijere, srednjom stručnom spremom, koji ne govore jezike, ne znaju da rade na kompjuteru, koji su 20 godina radili u sad jednom propalom društvenom preduzeću. To su oni ogorčeni, ode im život, ljudi a njihova deca žive još lošije od njih. Politički analitičari kažu da su to ljudi koji moraju da se prime na reformu, kao što se Koštunica prima na Evropu. Ti ljudi moraju da se prime na reformu, da ne glasaju za radikale, da glasaju bar za DSS. U protivnom, nema dovoljno ljudi da se napravi vlada DS-DSS-a, nego mora da se krpi neka treća bljutava, manjinska stvar.

Moja vlada nije radila dovoljno na tome. Kada govorimo o novcu, u budžetu Evropske unije, trenutno se igra velika igranka - sad se određuje budžet za 2007-2013. To su veoma relevantne godine za nas. Kada izruči Gotovinu, Hrvatska će dobiti status, počće pregovori i ona će odmah dobiti dva puta više novca. Bugarska je prošle godine samo za selo i infrastrukturu dobila šeststo deset miliona evra od EU. To je onaj novac koji mi uzimamo od penzionera da bismo bili konkurentni. Znači, potrebna nam je injekcija. Onda možemo i Labus i ja i bilo ko drugi da izboksujemo pet miliona gore-dole, to je sve kikiriki.

Mi imamo unikat od Studije o izvodljivosti. Sad ću da vam pročitam taj pretposlednji, jedinstveni pasus: "U slučaju da komisija u bilo koje vreme primeti da državna zajednica ili republike ne ispunjavaju svoje obaveze i nisu u potpunosti i na zadovoljavajući način krenule da rešavaju iskazane probleme, komisija će predložiti da ovi pregovori budu suspendovani." Znači, dobili smo je uslovno - dajem ti je, ali u svakom sekundu, ako vidim da nećeš Hag, odmah ti je uzimam.

Ma koliko ja imao sporenja sa Dinkićem, je l' vi mislite da je u redu da on bude proglašen za pljačkaša zato što nije uspeo da vrati pare koje su neki drugi izneli. Pa čekaj, je l' on više kriv od onih koji su te pare izneli? Daću vam dva-tri primera. Nenad Đorđević, čovek koji je ojadio zdravstvenu kasu za milione maraka, dokazano, svojom rukom sam potpisao četiri krivične prijave, očigledno vidi da mu niko ne može ništa. Danas je Bojović oslobođen, jeste li videli to? Oslobođen od svih optužbi, nema dokaza, u potpunosti. Marjanović, to je treći primer, osamnaest meseci smo radili sa Švajcarcima, koji su pristali da zamrznju njegov račun. Srbija je jedina zemlja u Evropi posle II svetskog rata koja je od Švajcar-

ske dobila tu vrstu saradnje. Ja ovde pustim buvu da smo našli Marjanovićev račun i on kao električni zec izađe i kaže - ja nemam račun u Švajcarskoj. Dobro, onda pustimo fotokopiju njegovog pasoša sa fotokopijom pasoša njegovih ćerki, koje su imale opunomoćenje za sve to. Onda on kaže - možda imam jedan račun, ali tu imam sto dolara. Onda mi pokažemo milion. I znate šta se onda desilo? Naše tužilaštvo ništa nije pokrenulo. Švajcarska, koja je ozbiljna zemlja, dala nam je određeni rok da nešto preduzmemo; nijedna krivična prijava nije podneta, novac je odmrznut i nestao je.

SRBIJANKA
TURAJLIĆ

Vrhovni sud je pre dve nedelje oborio i poslednje rešenje o ekstra-profitu. Nedavno sam zabezeknut pročitao u nemačkoj štampi da je naš tužilac obustavio i sve prijave protiv jedne od devet osoba čije smo tajne račune našli - gospodina Tomića iz Jugopetrola. Onda me zove švajcarski ambasador i kaže - gospodine Đeliću, šta je ovo? I šta da mu kažem. Zovem Terzića, koji je to potpisao i on, naravno, kaže - ne znam ništa o tome. Ma nemoj!

Restauracija je u punom jeku. Kada Goran Svilanović kaže nešto o Kosovu, on dira u dogmu i biva ispljuvan, kažu - on je Svila-slina.

SVETLANA LUKIĆ:

U prvom delu Peščanika sluđali ste Vesnu Peđić, Božidara Đelića i Živorada Kovačevića, a sada govori profesorica Srbijanka Turajlić.

SRBIJANKA TURAJLIĆ:

Mi smo se nekako uvalili u sopstvenu priču, koja jeste jako ružna. Nama se uvek čini da će se problemi rešiti ako se eliminiše ili marginalizuje ova ili ona ličnost i mi imamo tu, skoro patološku potrebu, da uvek sve počinjemo iz početka. Ne stizemo da primetimo da u nekim stvarima idemo zapravo unazad, stvarima za koje nam se čini da nisu dovoljno vitalne i bitne. Nama se, u stvari, skratio horizont u koji gledamo. Nekad sam se bunila što smo mi narod koji ne vidi dalje od godinu dana unapred, sad smo stigli na petnaest minuta. Dakle, šta će se u tih petnaest minuta desiti i kako bih ja mogla da profitiram za sebe lično u tih petnaest minuta. I cena toga je nešto što ćemo platiti kad-tad.

Zadnjih dana sam, naravno, opsednuta visokim obrazovanjem. Neverovatno je koliko smo se mi pomerili unazad za ove poslednje dve godine; od zemlje koja je bila prepoznata kao vodeća reform-

ska zemlja u regionu, o čemu ima i pisanih tragova, to nije neka izmišljena ocena, mi smo došli dotle da smo najslabije ocenjeni.

Nedavno je u Glazgovu održana konferencija Evropske asocijacije univerziteta, bilo je oko šeststo rektora, to je mesto gde se univerziteti Evrope dogovaraju o stavu koji će da zauzmu na konferenciji ministara, koja treba da se održi krajem maja u Bergenu. Tu u Glazgovu smo od kolega čuli da je naš izveštaj o tome šta smo uradili za dve godine ocenjen sa 2,5, i da bi to bila najslabija ocena u Evropi da nema Bosne i Hercegovine, koja je dobila 1,5.

Bili smo među prvima i onda smo zaspali, aktivizam u društvu je nestao. Trenutno cela Srbija čuti i čeka da dobije zakon o visokom obrazovanju, i ovog momenta niko i ne zna kad će on stići na dnevni red u Skupštinu. Sad ljudima više uopšte nije važno da li je on dobar, daj samo da ga dobijemo. Ako pitate kolege - dobro, zašto malo ne pritisnemo oko zakona, kazaće vam - taman posla, ako ih naljutimo, neće ga ni biti. Ne može se tako raditi. Sad u Glazgovu smo čuli da Evropska komisija razmišlja o uvođenju evropskih licenci za inženjere i za hemičare, da se razmišlja o evropskim standardima za istraživače. To su problemi koji bi trebalo da nas mobilišu dvadeset četiri sata dnevno, šta će biti kriterijumi, kako da se organizujemo da ispunimo te kriterijume.

Proleće je, a ja živim u Srbiji - to je slogan koji je, nažalost, i dalje aktuelan. Ne znam kako se iz toga izlazi, ne znam ni kako se izlazi iz ovog opšteg kala u koji ulazimo, sa optužbama, satanizacijom ljudi, pasivnim posmatranjem toga kako se drugi satanizuju. Pripadam onima koji imaju poštovanja za ono što radi g. Jovanović, ali uopšte ne očekujem da svi ljudi dele to mišljenje. Ono što očekujem je da najveći broj ljudi u ovoj zemlji deli moje ubeđenje da se niko ne može satanizovati na taj način. Ako je uradio nešto što nije trebalo da uradi, onda se zna koja je procedura, ali na ovaj način, to je nečuveno. To postaje model, doći će i do vas, doći će i do mene, neće ostati više nikog da se čudi tom načinu ponašanja.

Od vodećih političara u ovoj zemlji očekujem da ozbiljno stanu u zaštitu, ne lika i dela g. Jovanovića, nego njegovog prava da bude drugačiji i da niko zbog toga nema pravo da ga linčuje. Nisam uspela da nađem nikog ko bi mi rekao zašto je takva podrška izostala. Ima ljudi koji će vam reći - e pa ne može, on je radio šta god da je radio. Ja kažem - dobro, je li to razlog da bude linčovani. Ako

je stvarno to radio, to je možda razlog da bude suđen, ali ne da bude linčovan.

Živimo u atmosferi u kojoj se primećuju samo afere. Potpuno me je fascinirala rečenica, koju je pre neki dan izrekla gđa ministarka poljoprivrede Ivana Dulić-Marković, koja otprilike glasi - više od godinu dana krajnje ozbiljno radim ovaj posao i mislim da ga radim dobro i da sam učinila značajne stvari u poljoprivredi. I niko nije imao pojma da ja radim i niko nije znao da ja postojim, a onda se napravila afera i odjednom su svi otkrili i da postojim ja, i da postoji poljoprivreda, i da postoji Ministarstvo poljoprivrede i tako dalje. I to jeste naopako. Prosto, vi biste očekivali da na javnoj sceni imate stručnjake za poljoprivredu, koji se uopšte ne moraju politički slagati ni sa G17, ni sa Vladom, ali koji imaju potrebu da podrže napore jedne očigledno pametne, dobronamerne i vredne osobe da se nešto u poljoprivredi ove zemlje pomeri. Taj kolektivni napor da podržavamo pozitivne primere i guramo na taj način ovu zemlju napred je potpuno izostao. Imam utisak da nam se i ovo u obrazovanju dešava upravo zato što je izostala podrška ili pomoć javne scene. Ne mislim na one koji su nam bili suprotstavljeni, mislim na one koji su nam u osnovi bili naklonjeni, tapšali nas po ramenu, vikali - samo napred, samo pravo, zašto radite dvadeset sati dnevno, što ne radite sva dvadeset četiri, nemamo mi vremena da čekamo - a koji zapravo nikada nisu bili spremni da ozbiljno i javno pruže podršku našim naporima.

SRBIJANKA
TURAJLIĆ

Bilo je vrlo lako ubediti javno mnjenje da je taj čudni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju poguban za generacije koje će izgubiti nacionalni identitet, i tako dalje. Bilo je lako, jer niste imali onu drugu stranu koja bi javnosti objasnila da se tu ne radi o političkom obračunu, nego o budućnosti dece. Ta druga strana je prespavala i dopustila da i javnost prespava. Ne razumem zašto je Darwin bio okidač za čitav niz zapravo loših postupaka koji su se desili u tom Ministarstvu, zašto okidač nije bila zabrana da deca u prvom osnovne uče strani jezik, kada se zna da siromašna deca neće moći drugačije da ga nauče. Zašto okidač nije bila izjava da profesori moraju da budu u centru škole, a ne dete.

Ko god je pismen i bavi se visokim obrazovanjem i ode na sajt Bergena i pročita naš nacionalni izveštaj, mora da se postidi. Onda vidite da je ocena 2,5 čak i blagonaklona. To je nešto što je moralo da izazove reakciju barem srednje generacije univerzitetskog kadra u ovoj zemlji, jer je to slika o njima.

Imam utisak da smo mi u nekom kolektivnom stuporu. Ispričaću vam šta mi se desilo pre nedelju dana, to je paradigma onoga što nam se dešava. Sa jednim kolegom sam optužena u procesu koji vodi bivši dekan ovog fakulteta, postavljen po zakonu iz 1998, koji me je otpustio, maltretirao ovde kolege, i tako dalje. E sad, on nas je tužio za klevetu. Mi tu zapravo insistiramo da on kaže šta se desilo u zgradi Tehničkog fakulteta one noći u maju 2000, kada su tučeni studenti na Arhitekturi. Suđenje je bilo prošlog četvrtka, došao je čuvar koji je te noći bio u zgradi, pozvan je kao svedok. I on je bez imalo ustezanja lepo ispričao kako je u osam sati došao taj i taj, po imenu i prezimenu, i tražio mu ključeve, jer će doći specijalci. Kako on nije hteo da dâ ključeve, pa je zvao upravnicu zgrade, pa mu je ona rekla da svako odgovara za svoj posao, da on odgovara za inventar, ne odgovara za tuču, da samo dâ ključeve. Pa je on, nesretnik, dao ključeve, pa se jako zabrinuo šta će biti - malo s decom, malo sa inventarom, pa je otišao na treći sprat. Tamo je našao profesora Kekovića, koji je takođe bio postavljeni dekan, i rekao mu da će doći specijalci da tuku njegove studente. Ovaj je rekao - pa šta ja tu mogu, idi ti pa im to kaži. Pa je onda taj nesretni čuvar, jedini koji je o tome brinuo, otišao u amfiteatar, tamo našao decu, rekao im šta će da se desi. Oni su rekli - u redu, dobio je, kaže, aplauz - u redu, čiča, sad ćemo mi da izađemo. On strčao dole, rekao ovima - nisu potrebni specijalci, sad će studenti da odu. Studenti su počeli da izlaze, ovi su u međuvremenu ušli, po njegovoj priči su presekli zadnju trećinu kolone, koja je dobila batine.

Sad vidite da je prvi od svih zaposlenih, jedini čovek koga je zanimalo šta se tu dešava jedan portir, koga to najmanje treba da zanima. Drugo, to nije nikakva tajna, već se četiri godine zna ko je, po imenu i prezimenu, uzeo ključeve, specijalci verovatno mogu da kažu ko im je naredio da dođu. Dakle, nema nikakve tajne u tome. Krivična prijava protiv N.N. lica podneta je, mislim, u junu 2000. i nikada se po njoj nije postupilo. Jedna potpuna amnezija, i sad ja idem okolo i ovo pričam, a ti ljudi, koji su uzimali ključeve i dalje rade na fakultetu. Mislim da bi još uvek radio i dekan, pod čijom vlašću se to dešavalo, da nije prirodnim putem otišao u penziju. Nikog to ne pogađa.

Nedavno je neko kod vas govorio, mislim Vojin Dimitrijević, o tome kako ovde ljudi imaju amneziju. Sve je smešano zajedno, on je sad žrtva, on nas tuži, sud misli da po tome treba da postupa, a da

ne treba da postupa po onome drugom. Ako to ministar Stojković zove reformom pravosuđa, onda je to valjda reforma pravosuđa. Svi pojmovi su do kraja izmešani i vi nemate više nijednu snagu u ovoj zemlji koja bi počela da vraća red u te pojmove. Mi nemamo nijednu instituciju koja bi krenula svakog dana i rekla - hajdmo slovo A - avion, avion je stvar koja leti po nebu, prevozi putnike, radi na taj i taj pogon, tačka. Na kraju bi došli do slova M i do reči moral, da razjasnimo ko je krivac, a ko je žrtva, ko je optužen, a ko je saučesnik i u kojoj meri saučesnik. Sve smo izmešali.

SRBIJANKA
TURAJLIĆ

Ova sirota žena spomenu te hladnjače, osulo se drvlje i kamenje na nju, a izrekla je jednu голу činjenicu. Pazite, vi na to dobijete visokog državnog funkcionera, koji kaže - pa šta hoćete, prevezeno je više bresaka nego leševa. To je, u stvari, tragedija, što niko tog čoveka ne pozove i ne skloni ga sa tog položaja, što niko ne prepozna da je to izjava koja se ne sme dati.

Imate ovog drugog nesretnika koji nam je objašnjavao kako se šalio u vreme predizborne kampanje, kako se zove, Mihajlov. I dalje svi misle da je to normalno, on je i dalje sekretar Vlade, i dalje njegovoj stranci to ništa ne smeta. Pa kako vi uopšte mislite da ovo društvo dođe do nekih repera i počne normalno da se ponaša kad je sve obesmišljeno. Ja sad mogu da izgovorim bilo šta, onda me pozovete na sud, ja kažem - ma ne, to sam se ja šalila, to je bila sreća popodne, tog dana je bilo dozvoljeno da se vređa Ceca Lukić i vi kažete - aha, da, jeste, sredom je to dozvoljeno. Nema veze, svi idemo dalje. Nažalost, ne vidim nijednu instituciju u ovoj zemlji koja je u stanju da stane tome na put i da kaže - od sutra ujutru ćemo drugačije. Nek se svi drugi ponašaju na jedan način, mi ćemo drugačije, pa će se postepeno ljudi prikupiti.

Mi smo na kraju spali na to da se, što je meni drago, ali je tužno za društvo, grupa mladih ljudi okupljena oko "Kapiraj" brine za uspostavljanje nekih vrednosti. Da li je moguće da je cela zemlja Srbija spala na te mlade, beskrajno simpatične i agilne ljude i da svi ostali prosto više ne primećuju da su u poziciji one davno skuwane žabe, koja i ne zna da je došla do sto stepeni, ne zna da je umrla i sve joj izgleda normalno.

Mogu da prihvatim da neko veruje da su svi ovi koji su sada optuženi apsolutno nevini. Nisam čak ni protiv toga što ih Vlada tretira kao nevine ljude i ispraća. Ono protiv čega jesam je to što na svakom ispraćaju ministar pravde ili nesretni patrijarh - kao pri-

padnik te crkve mislim da Njegova Svetost nije trebalo da se u to meša - u svakom slučaju, niko od njih nije na ispraćaju rekao - dragi prijatelju, gospodine, družo, generale, mi verujemo u vašu nevinost, ali pošto znamo da se zločini jesu dogodili, daćemo sve od sebe da pronađemo one koji su stvarno odgovorni za te zločine. Protiv takvog ispraćaja ne bih imala ništa. Dakle, ne tražim ja da se ti ljudi kao kriminalci negde pošalju, ali očekujem da vlast konstatuje da su zločini izvršeni, dakle, neko ih je izvršio, neko je kriv. Ako su ovo nevinosti ljudi, onda hajdemo da kolektivno tražimo krivce, da nevinosti ljudi ne bi robijali zato što krivci sede nekažnjeni.

Ta stvar je po meni beskrajno jednostavna, ali ovde se ne želi priznati da su počinjeni zločini i ja ne znam zašto. Čak ni oni ljudi koji s tim nemaju nikakve veze, nisu baš sigurni da žele da se o tome priča. Sve dok to ne postane tema, koja je zaista pratema svega što nam se dešava, sve će biti moguće.

Razumete, vi imate milion ljudi u ovom gradu, ja to u svakom "Peščaniku" ponovim, koji odbijaju da znaju da se na teritoriji Beograda nalaze grobnice. Batajnica je teritorija Beograda, dakle, na našoj teritoriji se nalazi divlje groblje nepoznatih leševa i mi odbijamo to da vidimo i da konstatujemo. Kako ćemo onda videti bilo šta drugo. Nema nijednog moralnog autoriteta koji bi nas naterao da otvorimo oči, koji bi uzeo ašov u ruke i rekao - hajde, Beograđani, u nedelju u osam ujutru počinje kopanje. Vlast neće da se bavi time, mi ćemo, ja ću vas organizovati, hajdemo da iskopamo, da ustanovimo o čemu se tu radi. Crkva bi teoretski gledano mogla tu da ima jednu pozitivnu ulogu, kad bi se zaista okrenula moralnim vrednostima. Nažalost, ovog momenta ni ona nema do kraja raščišćeno šta je šta.

Digla se kuka i motika zbog ovog plana o Kosovu, u kojem je učestvovao Goran Svilanović, koga takođe neobično cenim. Rekla sam svojim prijateljima da ću da sačuvam tekst tog plana, da ga jednom uporedimo sa onim što ćemo na kraju dobiti, pa da onda sudimo i g. Svilanoviću i svima ostalima. Plašim se da se sa Kosovom ne desi ista priča kao sa planom Z-4, koji se svi trudimo da zaboravimo, jer kad bismo se setili plana Z-4, shvatili bismo da četiristo hiljada ljudi ne bi bilo raseljeno, nego bi živelo u svojim kućama, koje ne bi bile spaljene i tako dalje. Prema tome, mi jesmo kratkog pamćenja, jer mi želimo da pamtimo kratko.

Sad imamo tu fantastičnu floskulu koja kaže - više od autonomije, manje od nezavisnosti. Ja bih volela da mi neko definiše šta to tačno znači - više od prozora, manje od vrata. Mi zapravo nikada nismo saopštili ovom narodu da je ova zemlja kapitulirala na Kosovu 1999. godine i da svaka kapitulacija nosi sa sobom neke posledice. Kad je Nemačka kapitulirala, ona je bila podeljena zemlja pedeset i nešto godina. To je bio direktni rezultat kapitulacije. Samo hoću da kažem da su i to stvari koje se dešavaju kad jedna zemlja kapitulira; a niko od naših političara nije iskreno imenovao stvari i rekao - ljudi, sve smo izgubili, jer smo kapitulirali. Sve ovo što mi sad radimo nije zato da zadržimo ono što imamo, nego da dobijemo ono što nemamo, što smo izgubili kapitulacijom. Plašim se da ćemo tako taljigati još neko vreme, osim ako se ne dogodi jedan zaista optimistični scenario - jednog jutra se budimo i Evropa je svuda oko nas. Čujte, dešavale su se i neverovatnije stvari, u momentu kad su 24. marta 1999. u Beogradu svirale sirene, ja sam svojoj sopstvenoj deci dokazivala da oni nas neće bombardovati. Dakle, dešavaju se stvari koje uopšte ne očekujete, mada bih više volela da mi se nije desilo bombardovanje. Mnogo više bih volela da se probudim sutra ujutru i vidim Evropu kako polako teče Birčaninovom ulicom ispod mog prozora, a iz daljine mirišu lipe. Pa hajde da verujemo da će se to desiti, ne znamo kako, ali nije važno. Naći će se neko ko će to da uradi.

SRBIJANKA
TURAJLIĆ

Šta očekujem, da neko izađe u udarno vreme na RTS-u, u osam uveče, pogleda narod i kaže - sad ću da vam ispričam jednu tužnu priču, ali istinitu. Nažalost, to još nismo doživeli, zaista najbliži u pokretanju neprijatnih tema je bio Đinđić, to se mora priznati, a iza njega najdirektnijim jezikom govori gospodin Jovanović. Da li je on nama rekao sve, šta je on prećutao, ne znam, ali to je prosto jedini čovek koji je u ovoj zemlji imao hrabrosti da kaže - meni su ruke prljave. Ej, to se zaista nije desilo u mom životu, evo za neki dan biće i punih pedeset devet godina. Ja ne znam da je to neko za sebe izgovorio.

SVETLANA LUKIĆ:

Da, ali on je mrtav, a ovog prete da će da ubiju, to je problem.

SRBIJANKA TURAJLIĆ:

Pa sad, ja se nadam da se to ovog puta neće desiti. Kako kažu klinici - nemojte da vam padne na pamet.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste do maločas gospođu Srbijanku Turajlić, a sada govori Jelena Milić.

JELENA MILIĆ:

Ovo sa Svilanovićem, dakle, to prvo nije njegova komisija, to je izveštaj Međunarodne komisije za Balkan, na čijoj izradi je on radio. To je tipičan primer kako se ovde bitne stvari, bitna dokumenta, bitne izjave ili odluke pojedinih međunarodnih institucija ili vlada izvitoperavaju. A moja topla preporuka svima koji su aktivno u politici je da dobro pročitaju izveštaj te komisije. Koliko ja znam, tamo se ne predviđa nezavisnost Kosova za nekih narednih deset godina. Mislim da će taj proces da bude čak i mnogo brži, pa su u tom smislu odluke te komisije prosrpske.

Kosovo više nije nikakva tema razgovora. Nedavno sam se vratila sa jednog programa u Americi, koji se bavio izazovima vanjske politike, nigde niko nije potegnuo pitanje Kosova. Par dana pred kraj mog boravka tamo, sidem na doručak i oni mi kažu - hej, pucaju na tvog predsednika. Ja pomislim šta je sad, otkud znam šta se desilo, pa onda skapiram da su čuli da je bio pokušaj atentata na Rugovu.

Da se vratim na slučaj Svilanović. Fascinantan je način na koji je to ovde preneseno. Mi prvo moramo da se kvalifikujemo da bismo postali akter u celom tom procesu, neko ko može da daje preporuke ili da ima stavove. Kvalifikovati se znači da konačno progovorimo o masovnim grobnicama u Batajnici, a ne samo o pećini na Kosovu. To znači da sami otvorimo pitanje šta je sa nestalim Srbima i sa nestalim Albancima na Kosovu. Mi smo se radovali smrti Haradinajevog brata, i to je ono što je zastrašujuće.

I ja sam videla u novinama da je problem da se dokument Studije o izvodljivosti od nekih šezdeset strana prevede na srpskohrvatski jezik. Znači, oni koji su je zaslužili i dobili na neki način su sami devalvirali svoj rad. Uradili su istu stvar kao čitav ovaj hor nekih bivših dosovaca, koji pevaju o tome kako Studija o izvodljivosti nije bitna. Nemojmo da potcenjujemo te stvari. To jeste tek prvi korak i mi treba da se pitamo zašto je tek sad došao taj prvi korak, ali mi je milo što smo je dobili. Uopšte me ne zanima da li je u pitanju Koštuničina vlada ili je to dobio Labusov kabinet.

Meni je kao građaninu ove zemlje bitno da se to dobije. Zašto? Zato što mi nemamo nikakvu strukturu, ni političku, ni neke kvali-

fikovane javnosti, ni neke elite koja je u stanju da definiše pravac u kojem će se odvijati srpska vanjska politika. Sve što u tom smislu imamo, nama je dato i definisano spolja. I hvala bogu, mislim da ni nekoj velikoj sili, a kamoli ovakvim nebitnim, geostrateškim i ekonomskim marginalcima kao što smo mi, to ne treba da bude uvreda. To je jednostavno činjenica. Mali smo, malo nas ima i siromašno smo tržište.

JELENA
MILIĆ

Nemoguće je biti nesvrstan u međunarodnim odnosima u XXI veku. Vi sad morate da imate mnogo brže unutrašnje mehanizme, koji će da odluče za neke stvari ili protiv njih. Da se sad vratimo na priču o Svilanoviću i Kosovu. Po meni je jedan od najvećih promašaja DOS-ovog režima, za kojim sad svi sečemo vene, i bio u tome što nikad nije hteo da učestvuje u nekoj edukaciji ove javnosti i birača, što nije nametnuo u tom nekom početnom zanosu neke vrednosti, što nije rekao - Sloba se izručuje zbog žrtava, zbog pravde, a ne samo zbog kredita.

Kosovo? Kosovo ima zahtev, pravo na nezavisnost, ne zato što Ameri tako hoće, ne zato što pet lobista i kongresmena prima lovu za to, nego zato što se tamo desio masovni ratni zločin, pa je Savet bezbednosti na osnovu toga doneo Rezoluciju 1244, koja kaže da će se finalni status realizovati ovako ili onako. To niko nije hteo da nam kaže i sad se stalno vraćamo, imamo perpetuum mobile. Pogledajte šta radi Tadić. On sve vreme priča - ne, ne, ne, nećemo dati Kosovo ni po koju cenu. Čemu to zamajavanje javnosti pet godina kasnije? U tom smislu, ne da treba skinuti kapu Svilanoviću sad kad je nezavistan, nego mu je trebalo skidati kapu još onda kada je kao ministar vanjskih poslova, kao lider političke partije to govorio javnosti, i svojim koalicionim kolegama. Malo je takvih političara, osim njega i Žarka Koraća, eventualno, i Čanka, koji su to radili. I mnogo bi nam lakše bilo da se više takvih poruka poslalo u javnost.

Mene u tom smislu plaši formiranje svih ovih romantičnih koalicija, malo mi je to neodgovorno. Šta sad treba, ponovo da idem po tribinama i po okruglim stolovima, u doba kad postoji mogućnost parlamentarne borbe, kad imam pristup svim medijima. Mislim da je to malo devalvirano i mislim da ovoj Srbiji definitivno fali frakcija XXI vek, a ne 11. decembar ili 5. oktobar ili sad će 9. mart, posle svih ovih raspada kod Vuka.

Istraživanja jedne od najjačih nevladinih organizacija koja funkcioniše na srpskoj javnoj sceni, zrenjaninskog Centra za razvoj ci-

vilnog društva, pokazuje da nekih 60 do 70 posto ispitanika smatra da ni po koju cenu ne treba dati Kosovo i da ne treba saradivati sa Haškim tribunalom. Ali ako ih pitate - a šta ste spremni da žrtvujete za taj cilj, oni jednostavno kažu - ništa više. I to jeste srpska realnost, ovde je, nažalost, svakog čuda za tri dana dosta.

Meni se lično ne sviđaju predlozi Međunarodne komisije za Balkan, koji kažu da će određena sredstva i fondovi ići preko Vlade republike Srbije, zato što ja tu vidim mogućnost za manipulaciju međunarodnom pomoći Srbima na Kosovu. Mnogo mi se više sviđao predlog da to ide preko prištinskih institucija. Ovaj predlog Vlade republike Srbije o decentralizaciji predstavljen je kao apsolutno prihvaćen, kao platforma za sve dalje razgovore o Kosovu. Pola ljudi iz UNMIK-a koje znam nikad nije ni čulo za taj predlog. To je zamajavanje javnosti. Ovde možeš da ubaciš svaku temu, ubaciš Čedu da bi sakrio šta rade Bogoljub Karić i ekipa sa Mobtelom. Kad sam se vratila iz Amerike, mali naslov - Bogoljub prodao ili nije prodao i pod kojim uslovima Mobtel, a ovamo ne može više da se živi od linča na ovog čoveka. Taj mehanizam je već postao providan, samo ako hoćeš da ga vidiš.

Dok sam radila u Međunarodnoj kriznoj grupi, radili smo one izveštaje o trgovini oružjem i imala sam priliku da pričam sa mnogo predstavnika međunarodne zajednice i stalno sam kukala - jaoj, čoveče, pa hoće li neko biti kažnjen, hoće li neko snositi posledice. Onda bi mi ljudi iz američke administracije rekli - slušaj, mi smo dobili ono što smo hteli, a sad je na vama ovde da uredite to dalje. Samo što mi nisu rekli - boli me tuk za tamo nekog Radovića ili Čovića ili ko je već bio odgovoran, zadužen u to vreme za likove iz Orla u Bosni. Ili šta će biti sa likovima iz Trajala i da li je Velja Ilić organizovao "plati i nosi" sa Iračanima. Znači, to je sada na nama.

Hag je priča koju Amerikanci i međunarodna zajednica definitivno hoće da zatvore što pre. U Americi se već priča šta će biti sa haškim arhivama, kako će da posluže u budućnosti. One su sada jedna vrednost, razumeš. Da li opet treba da se osnuje neki ad hoc sud ili stalni sud, to će već biti neke teme za razgovor na višem nivou. A mi, boranija, mi raspravljamo da li je Pavković izvan zakona i da li je Sreten Lukić nezakonito uhapšen. Da li bismo se isto tako potresli da su uhapsili nekog u papučama i pižami ko je osumnjičen za pedofiliju, nisam sigurna.

Da, može da se saraduje sa Hagom i da se ispunjavaju obaveze i da se ujedno krši naš unutrašnji pravni sistem. Nama je, uslovno rečeno, kičma slomljena i to je dobra vest. Više nismo opasnost u smislu izazivanja konflikata u regionu i u tom kontekstu sve smo manja tema. Očito da je pravosudni sistem u potpunosti instrument u rukama izvršne vlasti, što je loša vest, je li, ali dobra vest je da je Sreten Lukić u Hagu. To su dve stvari koje, nažalost, idu paralelno. Odigrava se jedna politizacija Srba i njihovo prevođenje iz socijalne infantilnosti, u kojoj su bili držani za vreme Titovog i Miloševićevog režima, u politički aktivne ljude, koji moraju da shvate da je najbolji i najjednostavniji način da odlučuju o svojoj sudbini i budućnosti taj da sami dobro paze koga biraju. To je jedan dugačak proces obrazovanja naroda, koji je petnaest godina bio bačen u jednu centrifugu potpuno pogrešnog sistema vrednosti.

JELENA
MILIĆ

Za mene je ova Vlada potpuno nelegitimna, zato što su na izborima, koji su prethodili formiranju ove Vlade, učestvovali haški optuženici, što kao nosioci liste, a što kao osnivači partija koje su učestvovala na tim izborima. Za mene su ti izbori, i uopšte ova vlada, u tom smislu potpuno politički nelegitimni. To je moj prvi problem sa ovom sadašnjom vladom. Drugi problem je što ona na unutrašnjem planu šalje kontradiktorne poruke i javnost ne vidi da i oni skidaju gaće, samo malo sporije nego Milošević. To je isti koncept vladanja zemljom i ista poruka i međunarodnoj i domaćoj javnosti kao u doba Miloševića, s tim što je naša izdržljivost manja. Mi smo kao resurs potrošeniji, jer smo petnaest godina siromašniji, stariji, umorniji, više nemamo štek, više nemaš šta da prodaš i ne možeš više kojekakve ludosti da trpiš. To je vrlo sličan model vladanja, to je suštinski jedna politika izolacionizma. A opet, s druge strane, nemojmo sumnjati u to da ova vlada ima međunarodni, ne mogu da kažem ugled, ali težinu. Zašto? Zato što oni vrše isporuku. Nemojmo se zanositi da bilo ko napolju stvarno želi da od Srbije napravi Švicarsku, u smislu vladavine ljudskih prava, poštovanja svih mogućih moralnih sistema vrednosti i slično. Ne, zašto, pa trpe oni mnogo veće tiranije, Uzbekistan i slično. Ali je moj problem kao građanina ove zemlje, kao nekoga ko glasa ovde, da ja neću ministra pravde koji se grli i ljubi sa onima koji su optuženi za ratne zločine, kao da idu da prime Nobelovu nagradu.

Molim lepo, pravno ja nisam kriv dok se ne dokaže, ali pravno takođe, ti ne možeš da dobiješ optužnicu ako ta optužnica nije i te

kako osnovana. Prema tome, oni su sa dobrim razlozima dobili tu optužnicu, za kršenje humanitarnog prava i za zločine protiv čovečnosti. Što je ti i ja nismo dobile? Samo čekam da vidim kad Milan Lukić i Sredoje Lukić budu uhićeni, da li će onda i njih ministar pravde da zagrlji. Pazi, imaš intervju u *Dugi*, taj Milan Lukić, ovaj ga pita - dobro, je li istina da ste pobili stotine muslimana, a ovaj kaže - šta stotine, na hiljade. E, sad da vidim, hoće li on da se zagrlji sa njim i da ga isprati kao heroja.

Sad smo sami, potpuno sami, nemoj da se lažemo. Sada kvalifikovana javnost iznutra mora da bude mnogo organizovanija, mnogo agilnija, da realizuje te fine radove. Treba stalno da se krećeš u okvirima legitimiteta, da bi uradio nešto što tog momenta ne mora da bude u okviru zakona. Ne možeš da uhapsiš Slobu po njegovim zakonima, njegovi zakoni su upravo takvi kakvi jesu da bi on ostao večno na vlasti. Ti čak ne možeš ni kroz proceduru možda da izmeniš taj zakon upravo zbog toga.

Sad sam skoro čula, da li Koštunicu ili nekog, odvalio je glupost da demokratizacija društva nije revolucija. Nego šta je nego revolucionarni proces? Aman, bar sam o njemu čula da kao čita te knjige iz istorije, da je obožavalac američke revolucije. Pa šta je to bilo nego demokratizacija društva? Takva zamajavanja mi više nisu jasna. Očekujem da preksutra Čedomir Jovanović bude kriv što je bio predsednik parlamentarne grupe DOS-a u to vreme, i to će postati krivično delo.

I onda kad imaš jednu ili dve osobe u javnom i političkom životu koje imaju neku viziju, e onda ćeš da ih satanizuješ kao sad Svilu ili Čedomira Jovanovića. To je problem, što ti vidiš da si nekompetentan i znaš vrlo dobro da te zanima samo da otmeš malo parče vlasti na lokalnom nivou i slično, i da budeš Hitler iz svog sokaka, i ko ti tu najviše smeta? Pa, ne smeta ti neki direktor drugog javnog preduzeća iz SPS-a, on je potpuno isti kao i ti, ali ti smeta neko ko ima neku viziju zemlje, razumeš, i to ti je glavna konkurencija. Dragi moji, na vama je. Idući put zamolite vaše stranke da pazе koga primaju, sami ste krivi što je Milutin Bojić oslobođen svih optužbi.

Da li se slučajno sećaš Bube Morine? Najveća greška DOS-ovog režima bila je to što se nije videla zloupotreba humanitarne pomoći Bube Morine. Te nestade Gorica Gajević, ispadoše šest puta pametnije nego mi. Kao i to što mi nikad nismo ni krivično, ni poli-

tički kompromitovali tu radikalnu stranku - pa gde je ijedna optužnica protiv njih. Moj strah da se ništa od tih velikih slučajeva nikad neće rešiti počiva na činjenici da, kad bi stvarno krenuo u suštinu, pre ili kasnije bi došao do tih tajkuna ili ratnih zločinaca koji su se sad oprali, sami sebe reciklirali i pojavili u ovim novim vladajućim strukturama. Prosto mi je neverovatno kad izađe Čović ili tako neko i kaže - to je slučaj koji se nikad neće rešiti. Pa, nemoj mi to unapred, hoću da znam zašto se taj slučaj nikad neće rešiti, ko će tu da podigne ručnu.

JELENA
MILIĆ

Opet mislim da smo sami krivi, sami smo im dali parlamentarnu legitimnost, sami smo im dali legitimnost u javnom životu. Nismo imali snage da ih odmah 6. oktobra identifikujemo kao nosioce, sufinansijere Miloševićevog režima. Posledice nisu samo raslojavanje društva, da imaš hiperbogate, kamaru njih, baš onako nerearno mnogo, i da nemaš srednju klasu, sve nâs koji držimo glavu iznad površine i borimo se da preživimo na dnevnoj osnovi. Gore posledice su to da su oni uzeli državu i strukture i kako sad, zašto bi on optužio samog sebe i osudio samog sebe? Oni su sve vreme na vlasti.

Meni je mnogo drago što smo dobili Studiju o izvodljivosti, ali je cena po kojoj smo je dobili, bojim se, mnogo velika. To je ono zašto nas međunarodna zajednica goni da ispunimo neke uslove - zato što ne želi da budemo uzrok problema u okruženju. To je njihov argument i potpuno je legitiman, potpuno je shvatljiv. Moj razlog zašto želim da dobijem Studiju o izvodljivosti i sve ostalo što posle ide je - zato što želim da živim u normalnom demokratskom društvu gde će predstavnici vlasti da imaju neku odgovornost prema meni koja sam ih izabrala, da ako platim porez, da mi svetli bandera ovde u Tadeuša Koščuška. U tom smislu je cena ove Studije o izvodljivosti jako velika, zato što su mi zavukli sve moguće, i u kulturi, u umetnosti, u obrazovanju, sve konzervativne, dekadentne izolacionističke vrednosti koje su mogli; crkva je ravnopravan akter u političkom životu.

Nasilje u školama nažalost nije nikakav novi fenomen, to nije stvar koja se desila zbog smene ovog ili onog ministra, nemojmo odmah i to da politizujemo. Postoje društvene teme i problemi, pušenje, rak, jedan korpus koji stvarno ne zavisi baš od toga da li je Velja ustao na levu ili na desnu nogu. Ali šta znači kad mi ministar prosvete kao reakciju na takav događaj izvede čak i iz škole. Alo, nemoj da ih izvodiš iz škole. A onda ih povedem u multikon-

fesionalnoj, u multietničkoj, u još uvek sekularnoj Srbiji, prema Hramu. Bolje da si ih okrenuo prema Batajnici, možda bi im došlo iz dupeta u glavu.

Pre neko veće sam imala alergijsku reakciju i trovanje na neki lek koji sad pijem i završila sam na toksikologiji na VMA. Ta količina klinaca koja kombinuje, ne tabletu-dve demetrina, nego table demetrina, ne sa čašicom-dve, nego sa litrama žestokog alkohola je zastrašujuća. Nigde roditelja nema u pratnji. Tu ih, bajo, odvedi, da vide to kao vaspitnu meru, a ne u crkvu koja venčava ratne zločince.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušate Milosava Marinovića.

MILOSAV MARINOVIĆ:

Imamo taj novi lov na veštice, Svilanović je negde nešto potpisao, koliko znam radi se o nekakvom mogućem scenariju sudbine Kosova. Ne vidim ništa loše u tome da neko ko je pravnik, političar, javna ličnost, ima o tome svoje mišljenje. Naprotiv! Mislim da je to krajnje normalno i poželjno, to je nešto što se od njega i očekuje. Ono što je nenormalno i sasvim neprihvatljivo, ono što se ne očekuje jeste to da oni koji su neuporedivo više doprineli, od pomenutog Svilanovića, da Kosovo i Srbija budu u stanju u kome jesu, danas traže da on bude isključen iz Parlamenta, odnosno da mu bude oduzet poslanički mandat, nazivajući ga veoma ružnim i pogrdnim imenima.

Odigrao se, koliko čujem, pravi mali dramolet pred Skupštinom insceniran od izvesnog Stajkovca. Ne vidim da ljudi s takvom prošlošću i sa takvim doprinosima našoj jadnoj i smušenoj stvarnosti, imaju pravo da išta govore. Ali eto, laž i kleveta su sredstvo političke borbe u zemlji Srbiji. To vam je i Mihajlov skoro na sudu izjavio, ako se ne varam - jeste, sve sam lagao, ne znam tačno ko je to sastavio, da li Tijanić ili neko drugi, i to jesu bile laži i klevete, što je dozvoljeno u političkoj borbi i predizbornoj kampanji. Ne, to nije dozvoljeno u zdravom društvu.

I sad, kad govrimo o odgovornim medijima, vi ne možete jednu ovakvu stvar, kao što su ovi brutalni i prostački napadi na Svilanovića, tretirati "neutralno", kao običnu vest, niti se pak možete, kao što to čini BK, staviti u službu političkog prostakluka i od to-

ga praviti vanserijski politički događaj. Ako ste odgovorni, vi se morate prema tome odrediti i ovakvu stvar staviti između debelih zagrada, to se mora istaći kao ružan primer, kao obrazac koji ne želimo da vidimo u našoj sredini, ako želimo ikada da postanemo moderno, evropsko društvo. U istom smislu odgovornosti prema temeljnim vrednostima modernog društva teško je zamislivo da se na jednom Beogradskom univerzitetu, recimo, dešavaju tribine poput onih na Mašincu, ili da se na jednom od fakulteta Beogradskog univerziteta zakazuje tribina “Deset godina od oslobođenja Srebrenice”. To je srećom otkazano.

MILOSAV
MARINOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Osećam se kao da živimo u nekim ruševinama i onda, naravno, začas baciš kamen.

MILOSAV MARINOVIĆ:

Pri ruci ti je, i kad je već sve razvaljeno zašto ne bih i ja malo razvaljivao, tako ću se najbolje uklopiti, kad svi to rade pa valjda je to poželjno. Međutim, na ovom našem zgarištu najgori su lažni vatrogasci. Zapravo maroderi, koji revnosno preturaju ruševine i leševe, pljačkajući i ono malo što je još ostalo. Uniforma vatrogasaca im daje legitimitet vlasti, službenih lica, pozvanih da nas zaštite i organizuju u nevolji, a njihova prava priroda i pervertirano poimanje vršenja vlasti načinili su od njih beskrupulozne pljačkaše, zainteresovane za zajednicu, kojom rukovode, samo u meri lične koristi.

Njihovu zaslugu u vezi sa Studijom o izvodljivosti vidim u tome što je kasnila jedno godinu dana. Sve što je urađeno da bi do te Studije uopšte došlo, urađeno je pre njih, a otkako je ova Vlada došla na vlast stali smo i ušli u period mukotrpnog navlačenja, natezanja, pogađanja, licitiranja, stenjanja, cviljenja, uvijanja, potkupljivanja... ne znam više kako da nazovem to njihovo ponašanje. I na kraju, kad su tu Studiju, hajde da kažemo, dobili, mislim da je bilo vrlo očigledno da se nisu osećali toliko radosnim i ponosnim što su nešto dobili, koliko uplašenim, zbunjenim pa i tužnim što su nešto morali da daju.

Je l' vi znate da mi objasnite šta zapravo znači “dobrovoljna predaja”? Ja sam čuo za *Polaganu predaju*, roman Gorana Tribusona, znamo i za *Slatku predaju*, to je jedna rok balada, ali dobrovoljna predaja - mislim da to ne postoji, sem u humorističkim serijama.

Znači, ako te je već neko opkolio i potukao do nogu, ponuda je: ili se predaj i bezuslovno prihvati moje uslove, ili ti sleduje potpuno uništenje. E, to se zove predaja, kada između priznanja poraza i smrti izabereš ovo prvo. Gde je tu “dobra volja” poražene strane? U slučaju naših časnih generala, i drugih časnih patriota, mislim da se ne radi o dobro-voljnoj, već o dobro-plaćenoj predaji.

Znate li po čemu se vidi da se Lukić, ipak, nije dobro-voljno predao? Je l' ga primio patrijarh? Je l' se poljubio sa Koštunicom? Je l' dobio 500.000 evra? Da li mu je Smiljko, zajedno sa Veljom, poklonio neki besni auto? Pri tom nijednom nije rečeno u medijima da je to častan čovek.

SVETLANA LUKIĆ:

Onda imate za Kosovo - više od autonomije, manje od nezavisnosti.

MILOSAV MARINOVIĆ:

Da, to im je najnovija žvaka. Nova dvosmislica tarabićaižkoštunića. Bilo šta da uradimo biće na kraju: pa, to smo i rekli. Ovaj dobro-voljno pobegao, a ovaj se dobro-voljno predao, a možda i nisu. Kao da ovu “manje-više” floskulu primenjuju u svemu: u reformama, modernizaciji, evropejizaciji, privatizaciji, saradnji s Hagom, u svemu... ”Manje od saradnje, više od dvosmerne... manje od privatizacije, ali više od afera, manje od modernog, ali više od srednjovekovnog... Sve je manje od očekivanog i potrebnog, ali više od njih samih.

Sve mi to govori da se kod nas na neki način teše i ohrabruju zločinci a ne žrtve, i da je to verovatno osnovni problem kada govorimo o toj crnoj prošlosti sa kojom nikako da se suočimo, i o kojoj moramo da govorimo svaki dan. Od toga se ne smemo umoriti, da nam se ne bi u nedogled događalo da besčasnici, recimo Vučelić, izlaze u javnost tvrdeći da se Srebrenica nikada nije ni dogodila, a da to ostaje bez ikakve reakcije i osude: javne, političke pa i sudske. Moramo to da ponavljamo onoliko puta koliko bude potrebno da bi i Vučelić saznao da se Srebrenica ipak dogodila. Onoliko puta koliko je potrebno da naša sramota postane njihov stid! Trebalo bi da nas žrtve spajaju i mire, a ne zločinci.

Maštam o dve stvari: Jedno je da uvedemo “građansku službu za pristojnost”, pa kada izađe tamo neki tutumrak poslanički za govornicu i krene da “mlati praznu slamu” i vređa zdrav razum, pri-

stojnost i osnovne vrednosti modernog društva, da ga prekine ova naša služba, na primer, jedna ljupka devojčica iz posebne klupe, pa mu kaže - čiko, izvinite, vi na reveru nosite bedž čoveka koji je optužen za ratne zločine, vređate žrtve i princip političke korektnosti - prvi prekršaj. Zapaženo je da ste već tri puta grubo i prostački vređali druge poslanike, to vam je bio drugi prekršaj i s obzirom na to da i danas izgovarate besmislice, laži i gluposti, oduzimamo vam pravo na javnu reč u narednih šest meseci. Ako se popravite vratićemo vam je, ako nastavite ovako bićete trajno isključeni iz skupštinskih debata, a vaša stranka ima mogućnost da na vaše mesto stavi nekog drugog. Zar to ne bi bilo zgodno? Da li se slažete? Ma, bilo bi super. Skroz kul!

MILOSAV
MARINOVIĆ

I imam još jedan predlog u istom smeru ozdravljenja javne scene. Svi gledamo ove razne talk showe i nerviramo se, pa onda odustanemo, pa se ponovo prevarimo, pa se još više izludimo tuđom bezobzirnošću, tupošću, neznanjem, a bogami i "kliničkom slikom". E sad, završi se takva jedna emisija i u studio dođu dva fina gospodina - jao, što ste bili dobri, hajte, idemo ovako svi fino zajedno, ma odlični ste bili, pa kako ste se samo setili, kakva pamet, kakva hrabrost, kakva obaveštenost, kakav patriotizam, kakva polemička strast, kakvo poznavanje onostranog, zaumnog i nebeskog... I sve tako: ma ti si divan, pa ti si odličan, sasuo si im sve u lice nevernicima i odljudima, sve tako polako, polako, uz poštovanje i počasti, pod izgovorom da ih vodimo na besplatnu večeru (tome ne mogu da odole), u kola, i pravo u "Lazu Lazarevića". Pa šta fali? Učesnici ovakvih emisija na raznim televizijama, učesnici znači u javnom životu, vrlo često sami sebe dijagnosticiraju bez greške, ali odgovornost nije na njima već na medijima.

Na našoj političkoj i javnoj sceni postoji čitava galerija "originala" i ne zna se da li je više među njima bolesnih lažova ili klasičnih nasilnika, da li je više kleptomana ili običnih lopuža, da li je više bolesno ambicioznih ili je više narcisoidnih, ima li više fobičara, nekrofiličara, onih opsednutih smrću, raspadanjem, mrtvom prošlošću ili je više onih koji su jednostavno nadahnuti sveobuhvatnom mržnjom. Istovremno, jedan određeni broj jasno se prepoznaje kao tragično i natprosečno tupim i glupim; dobar deo je mračno prost, neprosvećen i necivilizovan. Njihov govor ne znam odakle dolazi, iz samog srca mržnje i ljudske tuposti, rekao bih.

Znate šta, kad ovako ćaskamo, baš me zanima jedna stvar, šta je nagnalo Bakareca da se onako fotografiše. Jeste li saznali?

SVETLANA LUKIĆ:

Jesam, pročitala sam. On je rekao da je želeo da promeni imidž DSS-a kao jedne konzervativne stranke, da su se Koštunici dopale njegove tetovaže, citiram, i da su ga sve kolege pohvalile.

MILOSAV MARINOVIĆ:

Voleo bih da čujem te pohvale “onakvih” kolega, ali mene i dalje zanima šta je to, kao poštovanje određenog sistema vrednosti, što nekoga ponuka da se onako fotografiše, da se, pre svega, tetovira, a da nije Karleuša, znači estradna zvezda “Pink” provincijencije. Već je i sama tetovaža čin pod ozbiljnom kulturološkom, socijalnom i psihološkom sumnjom, a o ostalom u vezi s tim da i ne govorim.

Na kraju, nije toliko neprimodno da sve bude ispolitizovano, jer sve i jeste politika, ili bar može biti. Međutim, opasno je to da se politikom, na različite načine, ne bavimo svi, već da smo taj vrlo važan segment javnog delovanja prepustili isključivo ovakvim tipovima. Zašto su oni opasni? Zato što je njima to užasno korisno, prijatno i važno i spremni su na sve da bi tu ostali. Znači, oni su, direktno govoreći, oteli nešto od nas, važan deo naših života. Zagadili su vodu bazena sobom i tako ga preoteli od nas, ali ja mislim da rešenje nije u odustajanju od kupanja već u dezinfekciji i mehanizmima pročišćavanja, jer politika je javno delovanje, to je nešto što pripada svima nama.

SVETLANA LUKIĆ:

Postalo je legitimno da se i u javnom servisu, i u Skupštini, ljudi kriminalizuju. Nije mala mogućnost da, ako ste iz bilo kojih razloga bili deo vlasti pre Koštuničine, završite u zatvoru. Kada pogledate ovo što se dešava sa Čedom Jovanovićem, sa Svilanovićem, kao da je otvoren lov na ljude koji imaju drugačije mišljenje.

MILOSAV MARINOVIĆ:

Lov jeste otvoren. E sad, u svakom lovu postoje pravila, postoji neko viteštvo, postoji lovostaj, postoje primerci koji se ne ubijaju, zaštićene zone. Ovde je otvoren lov, lov na ljude i to bez ikakvih pravila, kontrolnih mehanizama. Nisam daleko ni od jedne potpuno obeshrabrujuće, pesimistične pretpostavke, a to je da smo mi osuđeni na nestanak, i to zbog nas samih a ne velikih, globalnih zavera. Mislim na Srbe. Istovremeno, verujem i u jednu drugu stvar, ona je, u našem slučaju, malo nalik utopiji, verujem u snagu elite i njenu moć da preobrati i povede čitavo društvo u novom,

dobrom pravcu. I to se dešavalo u istoriji, da je jedna mala grupa svesnih i odgovornih ljudi bila u stanju da čitave narode i civilizacije spase od njih samih.

SVETLANA LUKIĆ:

Da li je moguće da je sve to palo zato što je ubijen Zoran Đinđić, da se sve to srušilo 12. marta? Da se srušila odluka da preživimo?

MILOSAV
MARINOVIĆ

MILOSAV MARINOVIĆ:

Apsolutno ima nečeg samoubilačkog u našem ponašanju. Sećate se kako Zoran Đinđić nije uživao ni široku javnu podršku, a ni od mnogih koji danas prihvataju činjenicu da je bila greška što mu ta podrška nije bila pružena. Uostalom, i u vašoj emisiji se, u vreme dok je on bio živ, često o njemu govorilo veoma kritično, verujem s pravom, ali iz današnje perspektive bi bolje bilo da se, možda, to prećutalo. Možda smo mogli bolje da shvatimo koji je trenutak i kuda nas sve to zajedno može odvesti, odnosno, kuda nas je na kraju i odvelo. Samoubilački nagoni su nešto što je očigledno imanentno našoj kulturi. Ta potreba, da komšiji crkne krava, pa neka to mene košta šta košta... Neki kult destruktivnosti, samouništenja, šta li? Ima to veze i sa našom dominantnom kolektivističkom svesti. Znači, ta vrsta uživanja u opštoj propasti, pa ako je ona opšta onda i meni nekako lakše pada. I to nepristajanje na ičiji uspeh, pa taman svi bili jako neuspešni, to je naša odlika sa kojom se ne može daleko dogurati. Postoji jedna naša izreka koja vrlo lepo govori o nama: "U se, na se i pada se." Baš me zanima šta narod kome je to životna filozofija može da napravi i stvori, da ponudi čovečanstvu. Pa ni frižider nismo izmislili, da ne govorim o nečem ozbiljnijem.

Stalno razmišljam šta bi bilo da su onda, kad je DSS izašao iz Vlade, raspisani izbori. Verovatno da bi u tom trenutku DSS dobio ozbiljan broj mandata, a možda i ne bi. U najgorem slučaju, imali biste jednu ozbiljnu opoziciju na čelu sa Zoranom Đinđićem. On bi svaki dan dovodio stanje stvari u pitanje na milion i jedan način, on se ne bi smirio dok ih ne bi srušio. Mislim da bi to, možda, za "našu stvar", za naš evropski put o kome sanjamo bilo dragoce nije, jer bismo osobu poput Đinđića imali za pokretača, za "morskog pauka".

Ima ta priča o tome kako su ribari vozili ribu sa mora u unutrašnjost Francuske i samo je jednom ribaru sva riba ostajala živa u

sanducima tokom transporta. Na pitanje kako mu to uspeva, on je objasnio - u svaki taj sanduk stavim po jednog morskog pauka, koji onda sve vreme juri ribe i one beže, beže, beže i stalno kretanje ih održava u životu. Naravoučenije - svako mora da ima svog "morskog pauka" koji će ga neprestano juriti i terati da bude bolji, brži, efikasniji, življi. Ko će danas da natera Voju Koštunicu da se probudi? Ne vidim tu osobu. A Zoran Đinđić na čelu jedne ozbiljne, snažne opozicije, sa jednom trećinom mandata u Parlamentu i odličnim vezama i kontaktima sa svetom, odakle svi stalno govore - evo, imate tamo čoveka, zašto ga ne pustite da radi. To bi možda bilo bolje, ali, nažalost, to se nikada neće dogoditi, nikada nećemo proveriti ovu pretpostavku.

B-{}|

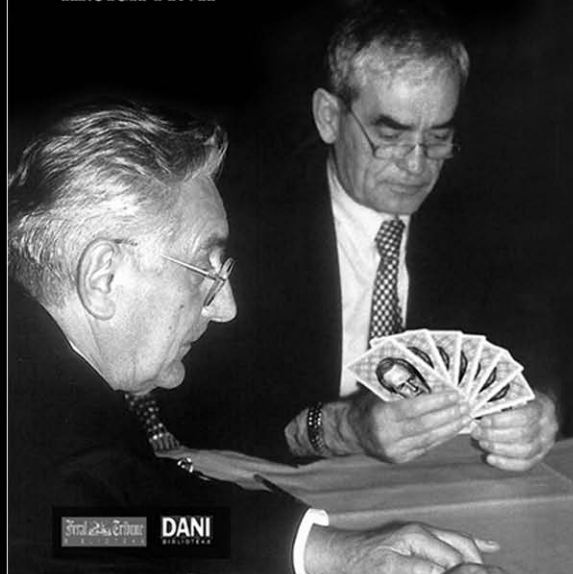
Feral Tribune

B I B L I O T E K A

STENOGRAMI O
POD...

STENOGRAMI O
PODJELI BOSNE

KNJIGA PRVA

STENOGRAMI O
PODJELI BOSNE

FERAL TRIBUNE, Šetalište Bačvice 10, Split, tel. +385 21 488949, info@feral.hr

PEŠČANIK_{FM}, 29. 04. 2005.

EKSTREMISTI

A ako bi se izlili Sava i Dunav, to bi bio kraj moderne srpske istorije...

Naš jedini izlaz je forsiranje koalicije DSS-a i DS-a...

Svuda su trubači, Slovenci prosto ne silaze sa stolova...

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ *iz Instituta za uporedno pravo*

VELIMIR ČURGUS KAZIMIR *iz Medijske dokumentacije*
“*Ebart*”

JELICA GREGANOVIČ, *saradnica B92 iz Slovenije*

TEOFIL PANČIĆ, *novinar*

SVETLANA LUKIĆ:

Ovih dana nikako da pohvatam kad su radni, a kad neradni dani, ko radi, a ko ne radi i zašto, šta se zvanično, a šta nezvanično obeležava. Obeležavanje državnog praznika SRJ, zemlje koje već odavno nema, liči na praznike libijskog predsednika Gadafija. On je malo-malo, pa proglašavao neka ujedinjenja sa susednim državama. Prisajedinjena arapska braća nisu bila obaveštavana da žive u novoj uniji, ali je Gadafi godinama slavio te dane i, koliko se sećam, jednom je prekinuo fudbalsku utakmicu između Libije, koja je gubila, i neke od tih država pod izgovorom da arapska braća ne treba međusobno da se bore čak ni na fudbalskom terenu.

Fiktivno proslavljanje fiktivnih praznika fiktivnih država nam sasvim dobro ide, ali sa stvarnošću, kao što je poplava u nekoliko banatskih sela, imamo problema. Kad čovek vidi kako država sporo i neorganizovano reaguje, uhvati ga panika i pomisli šta bi se desilo kad bi se izlila Tisa ili neka od Morava. O izlivanju Save i Dunava da ne govorim. To bi bio kraj moderne srpske istorije.

Meštani sela Jaše Tomića mora da su zapanjeni svim tim limuzinama punim članova raznih delegacija koje ih svakog dana obilaze. Neverovatno je ko sve nije bio da vidi poplavu: Tadić naravno prvi, Koštunica mu nije ostao dužan, a još je pride poneo lopatu i zasuo vodu zemljom. Ministar Velja Ilić je, kao najsposobniji ministar u vladi, poslat da reši tu stvar, bio je i ministar vojske Davinić, onda Vuk Drašković i na kraju Aleksandar Karađorđević.

Zanimljiv je i jezik koji su koristili ovi posetioци poplavljenih područja. Vuk Drašković, koga hvalimo kako kao ministar inostranih poslova izgovara dobar tekst, apelujući za hitnu međunarodnu pomoć stanovnicima Banata, nazvao je ove poplave balkanskim cunamijem. Drašković je oduvek bio lak na rečima, ali ovo je zaista neukusno. Više od četvrt miliona ljudi je u nekoliko strašnih minuta izgubilo živote u jugoistočnoj Aziji, a mi se nismo proslavili izlivima solidarnosti sa tim svetom.

I Koštunica je potegao junačke reči - Međa ne sme pasti, ako padne Međa, pašće ceo Banat - rekao je predsednik vlade i dodao - došli smo da čujemo vašu gorcu i oporu reč. Dok su delegacije tako dolazile i odlazile, u poplavi se udavilo nekoliko hiljada grla stoke, pre svega svinja. Da je svako od državnika, ministara, prestolonaslednika i njihovih telohranitelja i ađutanata uhvatio po jednu svinju za uši i izveo je na suvo, šteta bi bila manja, a meštani manje opori i gorki. Ove popla-

ve su pokazale da ako ne znamo da radimo, znamo da grgoljimo krupne reči pokupljene nasumice iz deseteračke poezije.

Tako nastavljamo da vaspitavamo i onesposobljavamo za stvarni život svoju decu koja u novim udžbenicima dobijaju zadatke tipa: izađi u vinograd i posmatraj. Ili se od njih traži da, iz glave, ucrtaju na karti Srbije kanal Dunav - Tisa - Dunav. Neka kanal Dunav - Tisa - Dunav nacрта, a onda ga i konačno izgradi, nadležni ministar. A ako je taj ministar Velja Ilić, neka usput pročita, ako može, samo jednu rečenicu iz udžbenika za versku nastavu za prvake, koja obara Ginisov rekord sa celih pedeset šest reči.

Dolazeći za Uskrs u Beograd, na granici je priveden pijanista Milan Vrsjakov, uz obrazloženje da je izbegavao vojnu obavezu, bez obzira što je ministar Davinić rekao da za vreme Uskrsa neće biti hapšenja vojnih obveznika koji žive u inostranstvu. Ali ministrovu naredbu nije imao ko da prosledi pograničnoj policiji, i našem pijanisti je preseo Uskrs. Pukovniku Brankoviću, članu zvanične državne delegacije, presela je poseta Bugarskoj, jer su ga tamo Bugari uhapsili. Nije bilo specijalne obaveštajne službe za obaveštavanje vojne obaveštajne službe, koja bi potom obavestila pukovnika Brankovića da ga juri Interpol.

Na početku ovog "Peščanika" slušaćete direktorku Instituta za uporedno pravo, gđu Vesnu Rakić-Vodinelić. U tom Institutu je nedavno vođena zanimljiva rasprava, u toku koje smo saznali da je, na primer, vojna zgrada u Nemanjinoj 9 svojevremeno razmenjena između Vlade Srbije i savezne države za vojne potrebe, a na ime te zgrade su g. Pavkoviću isplaćena sredstva za gradnju njegovih vila. Dakle, direktorka Instituta za uporedno pravo, Vesna Rakić-Vodinelić.

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ:

To zadovoljstvo spoljnog sveta našim dostignućima zbog kojih smo dobili Studiju o izvodljivosti svodi se samo na njihovo zadovoljstvo takozvanom saradnjom sa Haškim tribunalom. Ta saradnja zapravo i nije saradnja, to je isporučivanje određenih ljudi Haškom tribunalu na osnovu njihove navodne dobrovoljne saglasnosti, jer dobrovoljna saglasnost je odista jedan pleonazam koji se često koristi i u novinama, pa smo svi počeli nekako da ga koristimo. Dakle, okolnosti pod kojima dolazi do dobrovoljnog odlaska zaista kod prosečnog čoveka moraju da izazovu zabunu i otuda se pletu različite priče po varoši beogradske, od priča da se to plaća

iz Lotoa i da se zato dugo nije pojavila sedmica, do toga da te odlaske finansiraju srpski tajkuni.

Čini mi se da je uloga koja je bila namenjena Haškom tribunalu od strane međunarodne zajednice promašena. Uloga tog Tribunala nije bila samo u procesuiranju i kažnjavanju onih za koje se utvrdi da su odgovorni za ratne zločine. Bilo je zamišljeno da Haški tribunal odigra etičku ulogu u pomirenju i savladavanju prošlosti, onakvu kakvu je odigrala komisija za istinu i pomirenje u Južnoafričkoj Republici, predvođena Dezmondom Tutuom. Ali očigledno je da niti postoji ličnost kao što je Tutu, koja bi bila predsednik suda ili koja bi bila eventualno glavni tužilac, i koja bi zasluživala nepodeljenu podršku i poverenje. Ne postoji ni istinski religiozni osećaj koji je u radu južnoafričke komisije odigrao vrlo veliku ulogu, ni kod okrivljenih ni kod onih koji ih procesuiraju u Haškom tribunalu, tako da ta ideja pomirenja uopšte nije ostvarena.

VESNA RAKIĆ-
-VODINELIĆ

Sada se i Haški tribunal i međunarodna zajednica zadovoljavaju predajom, pri čemu se uopšte ne ispituju uslovi pod kojima je do te predaje došlo. Ti uslovi su kod nas obeshrabrujući za građane, mada dopuštam da ima građana za koje su oni ohrabrujući. Kod nas se stalno insistira na prezumpciji, pretpostavci nevinosti, s čime se slažem, ali se u našoj svakodnevnoj politici ide korak dalje od toga, pa se oni koji se predaju Haškom tribunalu smatraju osobama koje uživaju pretpostavku heroizma zbog te predaje, a ne samo pretpostavku nevinosti, i onda to počinje da izgleda jako farsično.

Jedini zvaničnik iz međunarodne zajednice koji se oglasio tim povodom jeste predsednik parlamentarne skupštine Saveta Evrope, koji je rekao da ipak nije svejedno, kao u onoj reklami, pod kojim uslovima se ovde obavlja i na koji način se doživljava predaja okrivljenih Haškom tribunalu. Ali to je jedan usamljeni glas i mislim da će se i dalje oni koji se predaju Haškom tribunalu voditi kao dobrovoljno predati i da se o nekakvim lukrativnim aspektima te predaje neće javno govoriti, a oni koji se budu usudili da javno govore, doživeti javnu osudu. Naravno, Haški tribunal ne snosi odgovornost za to što se ovde ratni zločini, barem u ovoj generaciji, neće shvatiti ozbiljno. I to jednom krugu ljudi kvari radost zbog toga što smo učinili taj vrlo značajan korak prema članstvu u Evropskoj uniji.

Zašto dolazi do kriminalizacije nekih ljudi u javnom govoru? Zato što nema mnogo šansi da dođe do krivičnog procesuiranja. Narav-

no, tu uopšte ne mislim na ove pokušaje da se kriminalizuje ono što je rekao Goran Svilanović, to nema veze sa krivičnim delom i to je svakom ko je pravnik potpuno jasno. Ali u slučaju većine drugih političara, koji su pod pretnjom krivičnih sankcija, sad se javlja novi trend da se narodni poslanici nekako navedu da dobrovoljno odustanu od pozivanja na imunitet, što oni naravno neće uraditi. To je posledica nepoverenja u institucije i mislim da su tom nepoverenju jako mnogo doprinele izjave nekih zvaničnika. Sećate se, recimo, izjave ministra pravde koji je rekao da u nekim fiokama leže neke prijave, ali javni tužioci zbog ovih ili onih razloga neće da ih puštaju u proces. Ja bih ga prvo pitala odakle on zna da takve prijave tamo leže, on ne bi smeo da zna da one postoje, pogotovo ne bi mogao o tome javno da govori i da ostane na tom mestu na kome jeste.

Dakle, garnitura koja je ranije bila na vlasti postaje predmet progona, oko njih se gomilaju frustracije, potreba za osvetom, pa kad dođu na vlast, onda oni rade to isto. To nije neobično u takozvanim tranzicijskim državama. Strašno je to što ne vidim način kako da to prestane da nam se dešava. Nosioci te pojave nisu samo ljudi koji pripadaju političkoj ili finansijskoj eliti, oligarhiji. Nažalost, i mnogi građani su postali pravi mrzitelji, kad god im se pruži prilika da to čine javno. Nešto od toga se dešavalo za vreme Miloševića, jer je sistem bio postavljen tako da je svaka privatna osveta mogla da bude izvršena i preko pojedinih državnih organa, što je najteža zloupotreba države. Nekako mi se čini da se približavamo, makar u pogledu tog fenomena, onome što smo mogli da doživimo na javnoj sceni 1997, 1998. godine; dakle u ono vreme kada se Miloševićev režim raspojasao.

Verovalo se da su sve politički osetljive teme detabuisane, ali pokazalo se da to uopšte nije tako. Da li ste pratili onu akciju Fonda za humanitarno pravo koja se odnosi na progon čoveka koji ima prebivalište u Šidu, koji je kao bivši pripadnik jedinice koja se zvala Škorpioni snimio nekakva smaknuća u Srebrenici. Taj čovek je izložen tako teškom progonu da je morao da se skloni u inostranstvo. S jedne strane, dakle ljudi odlaze u Hag, ali sa porukom koja se može sažeti u jednu rečenicu Bogoljuba Karića koja je meni bila neverovatno smešna, prvo zato što je gramatički neispravna, ali koja zapravo odražava naš prosečan odnos prema tim ljudima - hajde da ispoštujemo te naše rodoljube, pa da onda odu u Hag. Dakle, mi smo ih ispoštovali i onda su oni otišli u Hag,

a prema ljudima koji zaista otkrivaju još uvek neotkrivene ratne zločine, ovde se ponaša kao prema poslednjim izdajicama i kriminalcima.

U tabuisane teme spada i tema Kosova, to smo dobro videli na primeru Gorana Svilanovića, pri čemu niko od onih koji su ga kritikovali, ali doslovce niko, nije ponovio suštinu onoga što je on rekao. Sad, da li je on to trebalo da kaže tako kako je rekao, da li je on kao političar učinio dobro samom sebi, o tome bih imala neke sumnje, ali nije u tome stvar. Stvar je u onom starom Volterovom pravilu - ne sviđa mi se to što govoriš, ali ću učiniti sve da to možeš javno da kažeš bez ikakvog rizika po sebe. To je ono što ovde u društvu nije shvaćeno.

VESNA RAKIĆ-
-VODINELIĆ

Ono što se sada može smatrati nespornom činjenicom, jer proističe iz same Studije o izvodljivosti, jeste da je problem političke zavisnosti pravosuđa jedan od osnovnih problema našeg pravnog sistema. Nedavno sam pročitala u *Danasu* izjavu ministra državne i lokalne samouprave, kolege Lončara, koji kaže da su u Studiji o izvodljivosti naročito dobro ocenjeni pravosuđe i državna uprava. *Danas* je u tom istom broju objavio prevod te Studije i lepo se moglo pročitati da je ocena pravosuđa i državne uprave izrazito negativna.

Naša država je uvek imala selektivnu volju za izvršavanjem zakona i otuda se može izvući zaključak da ovde države već dugo i nema. Postoje samo razni režimi i smenjuju se vlasti. Bilo bi zanimljivo napraviti jednu studiju o tome koliko zakona kod nas uopšte nikad nije bilo primenjeno. A ja znam jedan, evo odmah ću da vam kažem - zakon o lustraciji, jer lustracije nije bilo zato što je nije moglo biti, zato što takozvani revolucionarni prelaz između autoritarne vlasti u demokratsku nije bio revolucionaran; mi to sada vidimo. On je bio zasnovan na jednom kompromisu između nove vlasti i delova staroga režima. U tom kompromisu učestvovali su svi, tu uključujem i pokojnog premijera Đinđića i sadašnjeg predsednika vlade Vojislava Koštunicu.

Sve ima svoju cenu. Mogla bih da razumem da su tu cenu platili tako što bi ti ljudi bili pušteni da odu iz zemlje ili, ne znam, što bi se od njih tražilo da se drže strašno povučeno i prestanu da se bave svojim ranijim zanimanjima. Ne, plaćena je mnogo veća cena, koja se videla pogotovo onda kada je ubijen premijer Đinđić. I ta cena se, brate, i dalje plaća, to se vidi po načinu na koji ljudi idu u Ha-

ški tribunal, uživajući tu prezumpciju heroizma, to nam je svima jasno. Koliko ćemo još morati te cene da plaćamo, ja ne znam. Prema tome, uzrok naših nevolja nije u tome što nije bilo lustracije, uzrok naših nevolja je u tome što nije moglo da bude lustracije.

Čini mi se da novinari ne prate baš dobro taj uticaj političke scene na pravo. Daću vam jedan podatak koji nisam nigde pročitala, za koji znam jer pratim odgovarajuću stručnu literaturu. Vi ste čuli da je bio vođen postupak protiv Srpske radikalne stranke zbog toga što su oni pod veoma povoljnim uslovima zakupa smestili sedište svoje stranke u zgradu Magistrata u Zemunu. I vi znate da je svojevremeno bila doneta odluka Opštinskog suda, koja je bila potvrđena od strane Okružnog suda u Beogradu, i prema toj odluci su oni bili obavezni da se isele iz zgrade Magistrata. Onda je ta odluka od strane Vrhovnog suda, po reviziji koja je vanredni pravni lek, bila ukinuta i vraćena na ponovno suđenje. Zna se šta se dogodilo? Dogodilo se da se tužilac, a tužilac je Opština, koju zastupa javni pravobranilac, odrekla tužbenog zahteva. Zašto? Zato što je javni pravobranilac postavljen od strane Srpske radikalne stranke, koja je tužena u tom sporu i koja se, naravno, odriče tužbenog zahteva. Kad sud donese presudu na osnovu odricanja, više se nikad ne može između istih stranaka voditi parnica, jer se spor smatra pravosnažno rešenim. U tome je problem sa našim pravnim poretkom.

Dakle, kada se promeni politička vlast na bilo kom nivou vlasti, vi doduše ne menjate sudije kao pripadnike sudske vlasti, ali vrlo lako možete promeniti pojedine nosioce javnih funkcija, kao što su, recimo, javni pravobranilci. Jednu instituciju možete razoriti za pet sekundi, a uvek vam treba 10.000 puta više vremena, energije i dobre volje da je uspostavite. To je prosto tako, pokazalo se kroz istoriju. Ima nekih institucija koje su bespovratno razorene, mislim na nekakvu kulturu svakodnevnog života. Ona nije razorena samo ovde, ona je razorena uopšte u Evropi. Ili, recimo, uzmite ljudska prava kao ideju na kojoj su bili zasnovani međunarodni odnosi i međunarodno javno pravo. Šta je ostalo od tih ljudskih prava posle one Bušove military order, odnosno onog patriotic act, šta je ostalo - nije ostalo ništa.

Zaista se pitam da li je zamenjivanje ljudskih prava jednom neodređenom pojavom kao što je bezbednost država, koja nema svoju pravnu sadržinu, samo prolazna stvar trenutka ili će to biti obeležje XXI veka? Bilo mi je fantastično zanimljivo da gledam kako se naši političari lako lepe za tu Bušovu ideju, pogotovo za

vreme Sablje. Ljudska prava nisu neka velika ideja, koju poštuju-
te samo na nivou međunarodnih odnosa. Ljudska prava su u
osnovi vašeg odnosa prema komšiji. Hoćete li ga ujutru kad se
probudite oterati u materinu zato što ste ustali na levu nogu ili
ćete mu reći "dobar dan". Da ne govorim o pojavama rasizma pre-
ma Romima, koja je kod nas stekla pravo građanstva zato što oni
koji se navodno protiv te pojave bore na političkom nivou nisu
dovoljno iskreni, i to se oseća, i to se zna. I onda se Romima pri-
pisuje neko zajedništvo sa Srbima na principima derta, sevdaha,
dakle na principima koji uopšte nisu bitni za ljudsko dostojan-
stvo i za svakodnevni život.

VESNA RAKIĆ-
-VODINELIĆ

Čini mi se da ovu državu u nekoj bližoj budućnosti može da spase
samo stabilna vlast. I bez obzira šta ja mislila o čelnicima te vla-
sti i koliko oni meni bili antipatični, na duži rok bi trebalo priželj-
kivati i koaliciju između Demokratske stranke i Demokratske
stranke Srbije. Ne vidim u našoj političkoj flori i fauni ništa dru-
go što bi moglo da na srednji rok obezbedi elementarnu političku
stabilnost, koja bi mogla da dovede do ozbiljnijeg integrisanja u
Evropsku uniju i uspostavljanja veće kontrole organa Evropske
unije nad našim kretanjima. Mislim da bi za nas to bio najopti-
malniji izlaz. Dakle, mislim da bi trebalo forsirati, bez obzira ko-
liko se to činilo politički nekorektnim i nehigijenskim, koaliciju
ove dve stranke. Mislim da mi uopšte nemamo drugi izbor. Omi-
ljena rečenica moje prijateljice i šefice naše frakcije Vesne Pešić
je - hajde da vidimo šta imamo, pa ćemo onda da vidimo šta sa tim
u budućnosti možemo.

Imamo porast frustracije, agresivnosti, mržnje u svakodnevnom
životu, koja je izazvana krajnje beznadežnim i teškim ekonom-
skim prilikama. U toku je stvaranje lumpen-proletarijata u Mark-
sovom smislu reči i atmosfere u kojoj oni mogu biti spremni na
sve. Ja nikad nisam bila gladna, moje dete je uvek imalo cipele, ali
zaista mogu da se stavim u kožu tih ljudi. Ako vi otpustite mnogo
ljudi, a nemate nikakav socijalni program koji bi im dao bilo ka-
kvu nadu, onda morate da očekujete, kao što bi rekao Goran Bre-
gović - ko ne sluša pesmu, slušaće oluju. Tako je uvek bilo ovde na
Balkanu.

SVETLANA LUKIĆ:

*U nastavku emisije slušate Velimira Ćurgusa Kazimira, direktora
Medijske dokumentacije "Ebart".*

VELIMIR ČURĀUS KAZIMIR:

Dobijanje Studije jeste dobra vest i tu zaista ne treba biti maliciozan. To je super, moglo je ranije. Cilj je da uđemo u Evropsku uniju, cilj je da se to što brže desi. Prvi korak je da dođemo na belu šengensku listu, da naši građani mogu slobodno da putuju po Evropi, da se ne ponižavaju čekajući u ogromnim redovima ispred evropskih ambasada. Ali kad pogledate kako stvari funkcionišu iznutra vidite koliko gafova ima svakog dana. Najnoviji gaf je onaj sa hapšenjem ovog pukovnika, koji je u zvaničnoj vojnoj delegaciji išao u Bugarsku. To pokazuje da je u pitanju država koja ne funkcioniše. Pobogu, ne sećam se da se ikada negde desilo da neko iz zvanične delegacije, zbog toga što se nalazi na crvenoj Interpolovoj poternici, bude uhapšen. Nama se to desilo i onda postavite pitanje da li funkcioniše naš Interpol, da li funkcioniše diplomatija, da li funkcioniše vojska koja treba da proveri takve stvari. Da li funkcioniše, na kraju krajeva, i ono što je najvažnije - zdrav razum ljudi koji se nađu u takvoj situaciji?

Povodom tog slućaja setio sam se i onog nesretnog Šišića koji ćeka da bude isporućen iz italijanskog zatvora. Još onda sam se pitao - da li je taj ćovek bio svestan u šta se upušta kad je krenuo u Mađarsku da kupi taj Karavan sir. Taj Šišić je direktno odgovoran za rušenje helikoptera sa šestoro-sedmoru ljudi. Postoji valjda zrnice svesti o tome da će zbog toga neko traćiti da ti odgovaraš. Govorim o zdravom razumu, o tome da je ćovek, kad napravi saobraćajni prekršaj u nekoj zemlji, pa ne plati kaznu nego zbriše ovde, svestan da će moćda sutra kad pređe granicu sa tim istim kolima biti kaćnjen, da će mu kola biti oduzeta, pa o tome dobro razmisli, a kamoli o tome da je negde nekad ućestvovao u nekom ratu u kome su stradali ljudi. Kako je moguće da su ljudi toliko beslovesni?

Kosovo je tabu tema i to što je rekao Goran Svilanović jeste proglašeno za nešto najstraćnije. Pri tom ne vidim na koji naćin je on pogoršao politićke prilike u Srbiji i u odnosu na svet. Prića se o tome da je Goran Svilanović pokazao da politićka elita u Srbiji nije jedinstvena oko Kosova i da ćemo zato Kosovo izgubiti. To je stvarno prića za malu decu. Primećujem neizmernu ogranićenost, moralnu bedu te naće politićke elite kad su u pitanju mediji. Najveći broj njih seiri i prosto ućiva kad se njihov politićki protivnik kleveće i blati po medijima, a onda oni dođu na tapet. I onda zvone telefoni, prave se krizni štabovi, konferencije za štampu, šta

nam rade, da li je to moguće. Ta vrsta sladostrasne gluposti i ne-shvatanja da će pre ili kasnije nužno i oni koji trljaju ruke jer je Čeda Jovanović onako opljunut u *Kuriru*, doći na red u tom istom *Kuriru*. U pitanju je neizmerna glupost.

Ako vi ne shvatate da je suština i priroda tih medija i na kraju krajeva ovog javnog mnjenja upravo u tome da traži nove senzacije i nove izazove koji će zadovoljiti kanibalsku potrebu da se rastrgne i proždere sve, pa vi onda ne shvatate zemlju u kojoj živite. Ako vi mislite da ste pošteđeni zbog toga što imate fine manire, što ste pristojni, prijatni prema okolini, što se lepo odnosite prema medijima, pa vi ste stvarno pali s kruške. Ako sutra ubiju Čedu Jovanovića, taj isti *Kurir* će da kaže - ubili su ga njegovi. Mi živimo u jednom potpuno ludačkom svetu. Vidimo da se po ulici valja opet onaj isti ološ koji se valjao do uvođenja vanrednog stanja. Ti buldozi sa crnim naočarima, uzrasta između dvadeset jedne i dvadeset sedam-osam godina, sa crnim džipovima, koji staju gde hoće, koji ulaze u bašte, u parkove. Je li to sloboda izražavanja, da imamo taj ološ oko sebe i da se pristojni ljudi sklanjaju. Pa je li to ta pravna država?

VELIMIR
ČURGUS
KAZIMIR

Čini mi se da šta god da pokušate da uradite, to vam se nekako obije o glavu. Napravio sam onu izložbu u Manakovoj kući, za šest sati je bilo pet hiljada ljudi. To je izložba o prostituciji, i javnim kućama u Beogradu krajem XIX i početkom XX veka i bio sam oduševljen ovim gradom i mladim ljudima koji su strpljivo, po sat vremena čekali da uđu i vide to. A onda vidim da se sad, možda upravo na osnovu mnogih tekstova o toj izložbi i pokrenute teme, javlja organizacija makroa koja traži da se legalizuje prostitucija, i prosto se užasnem. Ja jesam za legalizaciju prostitucije, ali zahtev da se to legalizuje u zemlji u kojoj su elementarna ljudska prava ugrožena pokazuje visoki stupanj hipokrizije. Samo zamišljam kako se taj zakon donosi brže-bolje i onda koja vrsta ropstva, manipulacija i zlostavljanja žena nastaju pod zaštitom takvog zakona. Kada neke najmodernije stvari primenite ovde, kad ih iznebuha pokrenete, one nužno postaju farsa.

Ono što će se dešavati, najavljeno je za 14. i 15. maj na Ravnoj gori, primer je šizofrenije. Inicijator i predvodnik te ravnogorske tradicije je SPO i Vuk Drašković i onda s jedne strane imate njegove izjave u svetu, krajnje suvisle i racionalne, a zatim se on obrati svojim pristalicama u Srbiji i kaže - ja ću doći 15. maja da obele-

žimo to, naravno iz državnog budžeta, prvi put koliko ja znam. Zbog sukoba u samom SPO-u, Verko već najavljuje da će se oni autentični Ravnogorci naći 14. a Vuk, koji je revizionista, kaže - ne, nego 15. I tako se jedan događaj koji je, čini mi se, isključivo vezan za neki potpuno lični, porodični osećaj, pretvara u državni praznik. Hoće li ta država isto tako obeležiti proboj Sremskog fronta, šta će biti sa obeležavanjem 20. oktobra. Šta će biti sa obeležavanjem poraza Nemačke i nacizma u II svetskom ratu, da li će to biti 9. maja, kao što je običaj u celoj Evropi, ili 15, jer je kod nas sve uvek drukčije i originalno, pa je i svetski rat trajao duže. Sve je to pokazatelj da ovde rat i dalje traje. I dalje mi imamo nekih neraščišćenih računa, ne više sa Nemcima koliko sa našim susedima.

I onda vi dolazite do toga da je jedna Hrvatska danas objektivno, kao država, mnogo više antifašistički javno predstavljena, nego što je to Srbija, koja je u tom II svetskom ratu na strani saveznika izgubila sigurno mnogo više svojih građana nego Hrvatska. Danas mi uoči Dana pobeđe nad fašizmom imamo situaciju da je u Hrvatskoj antifašizam nešto što je dobra i normalna stvar, pitanje nekog kolektivnog bontona. U Srbiji je to očigledno samo prilika da se potvrdi da su i četnici i Ravnogorci bili protiv Nemaca. A šta su radili ti partizani? Jesu li oni bili tu negde? Ili su oni sad u ovoj novoj istoriji bili samo protivnici četnika? Neće valjda baš tako biti da je cela istorija do te mere bila falsifikovana i preokrenuta na glavu.

SVETLANA LUKIĆ:

Ne znam koliko si imao vremena da gledaš ove vesti o poplavama. Ipak su u pitanju tri atara, tri sela, a onda vidiš rasulo - sto vojnika će doći danas, a možda će doći i sutra. Ja sam opsednuta tom stokom - tri hiljade grla stoke se udavilo.

VELIMIR ĆURGUS KAZIMIR:

Prva reakcija mi je bila - pobogu, zašto nisu dovukli kamionima one široke "apatince" i tu stoku jednostavno ukrkali i odveslali na prvo sigurno mesto i pustili je, pa makar je posle poklali, ali nemoj je ostavljati da tako crkava i lipsava. Prosto mi dođe više žao tih životinja nego ljudi, ljudi imaju svest, ljudi znaju šta će sa sobom, a te životinje su zatvorene i prepuštene na milost i nemilost. To mi je onako baš strašna slika ove zemlje. Potpuno mi je neshvatljivo da ova zemlja nema tehničkih resursa, ako ne da spreči tu

poplavu, a onda da evakuise sve što se može evakuisati i da se sačeka da se voda povuče, pa da se onda ozbiljno uradi nešto.

A da ne govorim o tim posetama. Ne znam da li ste primetili kako se ti političari ne snalaze, kako ne umeju da artikulišu obično, normalno ljudsko osećanje, da ne daju izjave koje su patetične, da daju izjave koje su realne, da pokažu nekim gestom da je zajednica sa tim ljudima, da će im odmah pomoći. Setite se razvlačenja sa onim nesretnim autobusom i vađenjem iz reke, to je trajalo dani-ma. Pa jeste mulj, pa jeste se raspao, ali ljudi, njima treba tri dana da dovuku dizalicu, to je neviđeno. Kad Koštunica kaže - voda će se otkloniti i ukloniti - vi onda vidite da je to jedna nezgrapnost koja proizlazi iz nesnalaženja u takvim situacijama.

VELIMIR
ČURGUS
KAZIMIR

Samo još čekamo Miru Marković i Marka Miloševića, s vremenom će i taj postupak da zastari pa će se oni bez problema vratiti na svoja imanja. Sve to očigledno ostaje nekim sledećim generacijama da rešavaju, pre svega sa svojim očevima. Cela ta ujdurma pravnička oko Bojića, oko ekstraprofitera, oko Vučelića, oko svega toga, znate, neki put pomislim - otkud toliko bezakonja i izigravanja prava u zemlji u kojoj su pravници od 50-ih godina pa do danas bili pitani i bili sve i svja. I nekako mi je čudan taj ponos na struku. Šta je to pravna nauka i pravo u ovoj zemlji za poslednjih pedeset godina stvarno uradila, koji su to rezultati? A znate, ovde je reč o velikim brojevima, vi imate jednu armiju ljudi koji su pravnici. I slično tome, imate armiju ljudi koji su ekonomisti. I za te dve struke se ja stalno pitam: koju to vrstu zamaha, poboljšanja, modernizacije u ovoj zemlji možemo uraditi sa ljudima koji su se godinama školovali na način koji mi je onako dosta tajanstven.

SVETLANA LUKIĆ:

Neki put kad to gledam kažem - nemoguće da je legalizam u tolikoj suprotnosti sa pravdom. Vidim da je nešto nepravedno, a oni stalno govore o proceduralnim stvarima. Pa ne možemo da hapsimo Miloševića, pa ne mogu radikali iz Magistrata zbog proceduralnih stvari, pa Vrhovni sud svaku treću presudu obara. Kao građanka ja vidim da tu nešto nije normalno, nije logično.

VELIMIR ČURGUS KAZIMIR:

Možda im je to zadati prosek da svaka treća presuda mora da se obori inače će autoritet tog suda pasti. Ovde se mnoge stvari rade

upravo tako, da vi obarate ono što je vaš prethodnik ili neko na nižem stepenu doneo. Ovde je "da komšiji crkne krava" vezano za profesiju. Ali oni istovremeno i štite jedni druge, nivo solidarnosti među lekarima i sudijama je mnogo veći nego, na primer, među novinarima.

Drukčije je danas živeti nego pod Miloševićem u svakom pogledu. I mislim da ta nada postoji i da ona nije ugasla. Ne treba mnogo uraditi, treba sabrati energiju, moralni kredibilitet, neku pamet koja sigurno postoji i učiniti napor da se napravi crta. Ako bismo mi simbolički stavili crtu u odnosu na ratne zločine i simbolički se suočili sa prošlošću i rekli javno da je prethodni period za vreme Miloševića bio zločinački period i da su počinjeni neki od najstrašnijih zločina u ime Srba i srpskog naroda, i da ne samo da krivci moraju da odgovaraju za te zločine, nego se i mladi naraštaj mora upoznati sa istinom o tom vremenu. I da se u obrazovni sistem i u medije uvede nešto kao obavezno suočavanje, kao što su mnogi narodi posle rata bili prinuđeni da se suoče sa onim što je u njihovo ime činjeno. Ja to ne zovem ni denacifikacija, ni suočavanje sa holokaustom, ali jeste suočavanje sa ratnim zločinima koji su počinjeni. Mi se stalno suočavamo sa zločinima koji su počinjeni prema Srbima od strane Albanaca, Muslimana i Hrvata. Hajde da se suočimo sa zločinima koje su Srbi učinili prema tim narodima i prema sopstvenim pripadnicima, takođe.

Mi zaboravljamo koliko je Srba od strane samih Srba bilo ubijeno, od našeg kolege Slavka Ćuruvije pa nadalje. Pa nisu došli Albanci njega da ubiju, njega su ubili Srbi na Uskrs, ovde. Je li to proceduralni problem? Pa izađimo sa podacima koje imamo, crno na belo, neka komisija izađe i kaže - da, Slavko Ćuruvija je bio praćen od strane toga i toga po naredbi toga i toga, prestali su da ga prate tada i tada, naredbu za to je izdao taj i taj, ubijen je posle pet minuta, prepoznati su u okolini i na licu mesta ti i ti, oni su bili radnici DB-a ili su bili kriminalci. Dajte bar tu priču da imamo. Ne, oni neće, oni i dalje štite službu i služba jeste jedan od problema.

Suočavanje sa prošlošću sa ovakvom službom nikada se neće odigrati. Mi imamo svoj netaknuti Štazi ovde, nek priča ko šta hoće, i Koštunica i svi ostali, Štazi je još uvek tu. U tom smislu su Vuk i Dana Drašković potpuno u pravu, ta služba i njeni resursi i izvori moći apsolutno nisu dirnuti. Pa znate šta, pitanje je otkud tim ljudima toliko bogatstvo, od Stanišića pa nadalje. Evo, taj po-

kojni Gavrilović, čekajte, pa svi ti ljudi su imali svoje butike, svoje kompanije, pa otkud? Ali vi ni za Bojića iz proceduralnih razloga ne možete da pitate otkud mu 800.000 "švajcaraca". Je li od dnevnicu uštedeo; svi su nosili gajbice kao Marko Milošević? Koga foliramo?

Ovde se o tome dosta pisalo, ja to bar pratim, tako da ako danas neko kaže da ne zna šta se dešavalo u Srebrenici, on je sigurno ili debil ili laže. Ali ljudima je mnogo komfornije da kažu - ne znam ništa o tome ili to me ne interesuje. Ta suđenja u Hagu će ići svojim tokom. Osim Mladića, oni imaju sve ljude optužene za Srebrenicu. Mislim da tužilaštvo ima čvrste dokaze da ih zvanično optuži za ubistvo 7.800 muškaraca. Možda će samo u Srbiji neko da licitira i da kaže - nisu našli sve mrtve. I Zoran Stanković sa VMA je često upotrebljavao taj argument da nije urađena DNK-analiza. Pitao bih te ljude - a kako ćete tek dokazati mrtve iz Aušvica. Kako su dokazani mrtvi iz Aušvica, je li rađena DNK-analiza? To je jedan čist cinizam. Imate apsolutno dovoljno dokaza da je izvršeno masovno streljanje ljudi. Od Erdemovića, koji je svedočio o tome i koji je u tome učestvovao, preko Krstića koji je priznao, do nalaza komisije Republike Srpske. Prema tome, to je nešto što je notorno.

VELIMIR
ČURGUS
KAZIMIR

Mi možemo da kažemo - ne, nije 7.800 nego je 7.300 ili je možda 6.000, možda je i 5.000, pa šta? Da li je neko ovde postavio pitanje šta znači ubiti pet do šest hiljada ljudi, koliko vremena za to treba, koji su to kapaciteti, da li to mogu tri čoveka da urade? I da iskopaju rupe, da ih sahrane, pa da ih onda iz jedne rupe prebace u drugu rupu, pa u treću, da ih premeštaju. Čekajte, za to je potrebna armija ljudi, nije to priča o nekome ko je nestao i ne možete ga naći i samo njegova porodica tvrdi - nema ga. To je javna priča, potpuno, Srebrenica je javna priča, nema tu ničeg tajnog. Pa čak ni Milošević to ne negira. Jeste bilo, ali kaže, to su stranci uradili. Jesu, tri Francuza došla pa ubila 8.000 ljudi. Ta priča je izašla, a mislim da će i svest o njoj doći. Važno je da se prenosi ono što svedoci govore o tome, da vidimo foto-materijal, da čujemo te izjave, da vidimo možda te zemne ostatke, ono što je ostalo, da se prikaže jednom na velikom video-bimu na Trgu Republike, da vide ljudi - e, to su ljudi koji su iskopani.

Pa šta ćemo sa iskopanim Albancima ovde? Pa je l' još uvek neko od onih idiota, ne znam više ni iz koje su stranke, priča - ne znamo mi da to možda nisu sve Srbi? Naravno da znamo da to nisu Sr-

bi, to je neko dovezio ovamo, sakrivao, petnaest kilometara od centra Beograda. To mora da se sazna. Pa, je l' neko misli da ta Studija o izvodljivosti kaže - pusti to, nećemo da se bavimo tim grobnicama. Nego šta nego ćemo se baviti grobnicama.

Ovde se surovo živi, u svakom pogledu. Stalno oko sebe tražim to neko osećanje pristojnosti i osećanje sućuti, topline, razumevanja. Prosto tražim da vidim kad neko pomiluje psa lutalicu ili uđe pa mu kupi neku najjeftiniju salamu pa mu dá, onda kažem u sebi - vidiš, normalan svet, dobar svet. Stalno to tražim, a onda me udari u glavu kad vidim te mafijaše, kad čujem taj cinični govor na televiziji o vašim i našim žrtvama. Prosto, surovo je i trošimo se, i strašno mnogo nás odlazi. Suočavate se sa tom prolaznošću koja nije više pitanje decenija, nego je pitanje dana, sve nas je manje. I stalno imam taj strah da li će među mladima koji dolaze biti dovoljno upornosti, energije, neke pameti da se izdrži u životu ovde, da ne pobegnem u svet. Postoji prostor koji nije prljavo blato, koji jeste prostor neke intime, neke kreativnosti i neke igre, nekih snova o lepšoj budućnosti; uvek postoji taj prostor.

Imate kod Šalamova u *Pričama sa Kolime* takvih epifanija nade i radosti, kad u nekom logoru naleti na Prusta i vuče *U traganju za izgubljenim vremenom* i to mu je relikvija koja ga održava u životu. Mi ipak imamo mnogo više relikvija koje mogu da nas održe u životu i nismo u logoru i Milošević je u Hagu i ostaće tamo i ostaće mnogi koji su otišli i isporučiće se i Ratko Mladić i uhvatiće se i Milan Lukić i izaći će na sud oni koji su ubijali i zatrpavali ljude u grobnice u Batajnici i u drugim mestima, u to sam siguran. To je teško, mučno, grozno, ali ubeđen sam da jednostavno ne možete vratiti istoriju unazad i ovo nikad neće postati neka pravoslavna džamahirija, ma šta o tome neko mislio. I ovo će postati deo sveta u kome će se moći normalno živeti, u to sam ubeđen. I to sad nema nikakve veze sa time ko je sad premijer, ni ko je sad predsednik, jer to je jače od svih njih zajedno i često, uprkos njima.

SVETLANA LUKIĆ:

Iz sebičnih razloga, volela bih da to bude za našeg života.

VELIMIR ĆURGUS KAZIMIR:

Tu se treba malo pouzdati u genetiku i u nasleđe, pa računati koliko su dugo naši živeli da ćemo valjda i mi uspeti da poživimo toliko. Nekome se posreći, a nekome ne.

SVETLANA LUKIĆ:

U prvom delu emisije govorili su Vesna Rakić-Vodinec i Velimir Ćurgus Kazimir, a sada ćete čuti dopisnicu B92 iz Slovenije Jelicu Greganovič. Sa ovim Slovincima nikad ne zna čovek da li je ovo Č ili Ć, Jelicu ne mogu da dobijem, pa da je pitam, ali maločas je zasedao konzilijum dežurnih novinara i doneli smo jednoglasnu odluku da je Ć. Evo, sad je jasno zašto bi bilo lepo da smo svi Srbi, ne bismo lomili jezik sa čudnim prezimenima. Ali nekim čudom, to ne biva, i vi slušate Jelicu Greganovič.

JELICA
GREGANOVIČ

JELICA GREGANOVIČ:

U Sloveniji zaista ima dosta Srba, mislim da ih ima oko 50.000. Oni su najbrojnija manjina, iako nemaju status manjine, 2 posto od ukupnog stanovništva. Negde od kraja 90-ih, naročito posle bombardovanja, pojavilo se zaista dosta mladih ljudi, vrlo kreativnih, koji su uspeli u Sloveniji. Recimo, Slavomir Stojanović, pa onda mladi reditelj Petar Pašić, koji je radio Torziju. Ali kaže se da prema južnjacima generalno postoji otpor. To nije baš tako, ja nikada nisam imala tu vrstu problema, ali on postoji u tom paralelnom svetu dijaspore. Iako mi ta reč deluje jako uvredljivo, kao polna bolest, svet dijaspore zaista jeste jedan paralelni svet, vremenski zatvoren svet koji ne reaguje na promene, kome je potpuno svejedno je li ovo 70, 80. ili 90-a godina. Kad se sretnem sa takvim ljudima i čujem takvu priču, ja prosto postajem slovenački nacionalista. To su ljudi koji zameraju društvu u kom se nalaze da ih ne prihvata, a potpuno su nespremni da uđu u to društvo. Na sopstvenom primeru nisam primetila da neko ko se preziva na IĆ ima problem. I moj najmlađi sin se zove Vuk Bogdan i nema problem sa tim. Moj stariji sin je postao predsednik dečijeg slovenačkog parlamenta. Dakle, ja u tom društvu ipak imam osećaj da, ako ti pokažeš da si spreman da živiš sa njima, da radiš, te vrste prepreke nema.

Postoji jedna mala kvačica u slovenačkom ustavu koja je u suprotnosti sa evropskim načelima, koja kaže da manjine mogu biti samo pripadnici onih naroda koji su autohtoni. Naravno, odmah se postavlja pitanje od kada ti računaš autohtonost. Po tom pravilu u Sloveniji su manjina samo Italijani i Mađari. Nije mi jasno zbog čega to nisu Austrijanci, koji ništa kasnije nisu došli. Ako neko kaže - ne vole Hrvate i Srbe, dobro, ali što ne dadoše Austrijancima tu manjinu, iako jako kukaju kako je slovenačkoj manjini u

Austriji teško. Romi takođe nemaju taj status, nemaju ni Hrvati, ni Srbi, koji poprilično dugo naseljavaju Belu Krajinu. To će morati da se promeni. Jedino je pitanje da li će to moći da se uradi sada kada imamo latentne desničare na vlasti. Sa njima će to malo teže da ide.

Bio je međunarodni festival dokumentarnog filma u Sloveniji, na kome je moja poznanica, mlada poljska režiserka imala film koji se zove "Da li je svaki Srbin Radovan". Devojka je našla u Sloveniji jednog mladića koji je član kluba obožavalaca lika i dela Radovana Karadžića. On nosi majicu sa njegovim likom, živi okružen njegovim slikama i tako dalje. Njega niko tamo ne dira, on prosto propoveda tu svoju priču, koja je jako prisutna u mnogim srpskim društvima. Oni se okupljaju u svojim kafanama, i tako dalje. Sada su postali prilično ugroženi zbog toga što su Slovenci odjednom poplavili te kafane i više nigde ne može da se čuje živi slovenački folklor.

Svuda su trubači, Slovenci prosto ne silaze sa stolova. Petkom, subotom i nedeljom svi su na stolovima, naši prosto ne mogu da stanu unutra kolika je to navala. U Sloveniji postoji turbo folk, slovenački turbo folk. Moj muž je jednom rekao da Slovenci imaju jednu veliku muku, kad su pijani, oni su Srbi, a kad su trezni - Austrijanci. Kada probaš da upakuješ slovenačku dušu u okvire Marije Terezije onda ljudi skaču kroz prozor. Na slovenačkim svadbama videla sam mlade devojke koje se na neprimerenu muziku penju na stolove, a onda ne znaju šta tamo da rade. Prosto imaju želju da se popnu na neki sto, pa to ti je.

Njima je tako legao taj turbo folk da sam ja potpuno zaprepašćena, jer je iz njihovog bića izbilo nešto za što sam verovala da tamo ne postoji. Mislila sam da je taj turbo folk u Srbiji rezultat spleta istorijskih i političkih okolnosti, ali zašto se to dešava u Sloveniji prosto mi nije jasno. U susednim zgradama oko mene deca uveče prave žurke i trešte pevaljke iz Srbije koje ni ja ne poznajem. Postoji i slovenački turbo folk, tu je dodato malo jodlovanja, ali to je taj paket, znači, narodu to treba. Zanimljivo je da ja imam politički otpor prema tome. Kada sam razgovarala sa g. Rastkom Močnikom, koga veoma cenim, simpatičan čovek i pametan, shvatila sam da i on to sluša. Onda je krenuo da radi istraživanje o tome, ja kažem - stvarno je to grozno, je l' vidite. On kaže - pa nije grozno. Kako nije grozno? To je problem u Sloveniji, kod njih je turbo

folk ušao u ispranoj varijanti, bez ratnih zločinaca, dakle, šta to-me fali.

Slovinci odjednom ne vole Hrvate, očima ne mogu da ih vide, trče mrtvu trku kao sa nama nekada, a Srbe obožavaju do bola. Biti Srbin u Sloveniji sada je užasno *in*. Pošto ima malo Beograđana, moj sin recimo ima neverovatno dobar tretman, to da mu je mama iz Beograda je fenomenalno. Čim kažeš Beograd, Srbija, odmah se pomisli na viceve, dobru hranu, zezanje do bola i meni maltene dolaze turističke grupe dece koja čekaju da im pričam viceve. Ali Hrvate ne mogu očima da vide. Možda je to zbog napumpane priče o ono malo Piranskog zaliva ili nerešenog pitanja Ljubljanske banke. Ili je stvar u tome što Slovenija voli da se poigra većeg katolika od pape, pa da uvede ona najčistija pravila Evropske unije koja ni Evropska unija, brate, ne koristi zato što je mnogo komplikovano. Pa onda to uvedu kamiondžijama iz Hrvatske, ovi padnu u nesvest, jer je to jedno drastično pravilo po kome mogu samo da prođu kroz Sloveniju, ne smeju ništa da tovore, zato što smo mi Evropska unija, a vi niste. Tu je nastao potpuni haos. Međutim, Hrvati, ne lezi vraže, njima uvedu reciprocitet, Slovenci pisnu, pa na šta to liči, a kamiondžije sede i plaču na granici, i jedni i drugi.

JELICA
GREGANOVIČ

S druge strane, u Sloveniji vlada tako stravična jugonostalgija da to meni počinje da smeta. U Ljubljani postoji Titov klub. To je jedan ogroman kafić u kome su mrtve životinje na zidovima, da to vidi Brižit Bardo plakala bi dva dana. Imaju svoj sajt, imaju članske karte. Ja sam to prvo shvatala kao sprdačinu, kao nešto što je nekada davno radila *Mladina*. Ne, to je najozbiljnije. Da ne pričam o kamenju kod Gorice na onom brdu. Kamenjem je nekada pisalo naš Tito, pa su to pretvorili u naša Slo. Odjednom, dan pred ulazak u Evropsku uniju, opet se pojavljuje naš Tito. Sad su ga promenili u naš Janez. Zamisli ljude koji organizovano idu da šetaju kamenje, to su ljudi kojima se stvarno ništa ne dešava.

Šta još treba da ti kažem kad se tamo slavi 25. maj. Pre pet godina zvala me je ekipa iz bivše slovenačke omladine da dođem u neku kafanu sa mužem, jer se tamo slavi 25. maj. Stvarno nisam znala šta da mislim. Ako je neko raskantao taj 25. maj i s punim pravom ga ispljuvao, to su bili oni, oni su to patentirali. I šta sad? Prosto imam osećaj da je užasno perverzno i sarkastično da oni to sada obnavljaju. Mislim, čekajte ljudi, jeste li se vi ono zezali? Da nije bilo malo skupo? Mnogi ljudi mi zameraju što to ne prihvatam sa

potrebnom dozom otvorenosti i humora. Meni to prosto nije smešno. Znači, da li je trebalo da se pređe u demokratiju i višestranački sistem tako da izgine silan narod. Nešto nisam ubeđena. I sve to zato da biste sada vi rekli - pa to i nije tako loše, baš je zanimljivo. Koje crno zanimljivo?

To je ono što me boli svaki put kad dolazim u Srbiju. Na granicama Slovenija-Hrvatska, Hrvatska-Srbija kilometri su kamiona koji čekaju da pređu. One kamiondžije skinute u potkošulje, lepo igraju karte, pričaju, družu se, a ja ih vidim kako su pre sedam godina pucali jedni na druge. Pa, mislim, je li to priča? I sad se još neko pojavi i kaže - što je bila lepa ona Jugoslavija, hajde da nosimo majice sa Titom i da slavimo 25. maj. Koji 25. maj? Prvo se ispljujemo po totalitarizmu, pa ljudi izginu zbog toga, e sad bi mi opet da se igramo toga, samo zato što ne znamo čega bismo se drugog igrali.

Koja je naša korist od ulaska u tu Evropsku uniju. Možda nam stvarno jeste bolje samima. Problem je u tome što je to već jedan tako širok organizam, da ti, i ako nisi sa njima, ipak moraš da poštuješ njihova pravila. Prosto ih ima više. Hoćeš da trguješ sa njima? Ne možeš ti sam da trguješ sa petnaest država po svojim pravilima. Pa ako treba da se prilagođavaš, onda budi sa njima, bar si načisto sa tim koja su pravila i zakoni i imaćeš bolji tretman, jer si njihov. U tom smislu su Slovenci mnogo bolje odradili svoj posao.

U Sloveniji smo jedno dve godine živeli kao u kvizu "Postanite milioner", postavljali su nam sve teža i teža pitanja. Imali smo pet referenduma u jednoj godini. Razumem pitanje da li da uđemo u Evropsku uniju i NATO, ali da li prodavnice da rade subotom i nedeljom, pa to je bilo spektakularno. Svega 13% stanovništva koje ima glasačko pravo je odlučilo da prodavnice ne treba da rade subotom i nedeljom. To je u Sloveniji prosto smešno. Smešno je zato što staneš na gas i ti si u prodavnici u Austriji, a ona, brate, radi.

Sada su desničari na vlasti i crkva je uz njih. Predsednik parlamenta je poznat po tome što je pre nekoliko godina pročitao domobransku zakletvu u skupštini. Kao, i domobranci su se borili za svoju samostalnu državu, sad je to odjednom poen, ne samo u Hrvatskoj nego i u Sloveniji. Potpredsednik parlamenta je javno čovek rekao da nikada ne bi seo sa crncem i sa gejom na pivo. Novinari su probali da ga navuku, seli sa njim na pivo i pozvali prijatelja crnca da se pojavi, a ovaj je ustao i otišao.

Naravno da je i u Sloveniji, kao i kod nas, i u Hrvatskoj, postalo ne-normalno *in* biti duhovno svestan samog sebe, svojih korena, i svi juriš u crkvu, da se krštavamo, na veronauk i tako dalje. Međutim, u Sloveniji crkve jesu pune, krcate, ali kada na izborima crkva nekom pruži podršku, taj pada. Imali smo slučaj žene koja se kandidovala za predsednika. Imala je jako dobar rejting, pre svega zato što je bila novo lice i ušla je u drugi krug. I u drugom krugu crkva joj je dala podršku - gotovo. Ljudi tamo idu u crkvu zbog Boga, ali ne vole njegovu zemaljsku administraciju. U Sloveniji se jako, jako pazi na odvojenost crkve od države. Nema šanse da veronauka uđe u škole. Tokom prošlog mandata ove vlade ministar prosvete jasno je rekao: Stvari stoje ovako, ova država ima zakon po kome finansira 80 posto svake privatne škole koja ima 80 posto programa koji je u skladu sa državnim. Dakle, draga crkvo, i vi možete da napravite školu, uskladite program sa našim, ostavite 20 posto onoga što je vama bitno u vašem učenju, država će vam dati pare. Imaćete svoju školu, ali nemojte da ulazite u našu.

JELICA
GREGANOVIČ

SVETLANA LUKIĆ:

A političari ne manifestuju tako javno, kao ovi naši, svoju veroispovest?

JELICA GREGANOVIČ:

Apsolutno ne. Videćemo sada kako će biti sa ovim desničarima, oni su ranije manifestovali te stvari. Za mene je bio spektakl kada je papa bio u Sloveniji, pa mu je Janša poljubio ruku. Da vidim Janšu kako ljubi papi ruku, pa to je nešto predivno. Ali u principu, toga nema, crkva i država u Sloveniji su jako odvojene. S druge strane, pojavljuju se razni oblici netolerancije od strane katolika koji su većina. Ima tu humorističkih stvari. Donesen je, na primer, zakon o zaštiti slovenačkog jezika. Predstavnik vlade za verske zajednice imao je sastanak sa svima njima i nastao je problem. Naime, postavilo se pitanje da li će sa minareta džamije, koje nema, jer ne mogu da dobiju dozvolu za izgradnju, hodža morati da peva na slovenačkom. Rečeno je da, ako se hodža u svom pevanju obraća Bogu, može da mu se obrati na arapskom, ali ako se obraća vernicima koji žive u Sloveniji, moraće da im se obrati na slovenačkom.

SVETLANA LUKIĆ:

Oni u stvari ne daju da se napravi džamija?

JELICA GREGANOVIĆ:

Ta džamija treba da bude u Ljubljani. Ovi mučeni vernici idu i mole se po sportskim halama. Problem je naći lokaciju. Ljudi to ne vole, jedan moj poznanik je imao problem, jer komšije nisu htele da prihvate njegov pakistanski restoran, ni to im se ne sviđa. Tu se videla netolerancija. Za mene je bio veliki skandal to što je gradonačelnica Ljubljane dozvolila da ljudi iz desničarske stranke, koji su skupljali potpise protiv gradnje džamije u Ljubljani, uđu u gradsku kuću sa skinhedima.

Bila sam potpuno skandalizovana i početkom ove godine, kada je na poziv srpskog društva "Mihailo Pupin" u Ljubljani došla magistar Biljana Spasić, prosvetna radnica najstrašnija iz Kragujevca, koja nam je održala prezentaciju svoje knjige *Zašto Srbi nestaju*. Takav oblik pravoslavnog fundamentalizma ja nikada nisam videla, verovatno zato što nisam živela u Srbiji. Problem je u tome što takav neskriven, jasan, bezobrazan govor mržnje nije dozvoljen. I odjednom se pojavljuje slajd na kome je slika Njujorka i ona kaže: Naravno, vi se pitate šta je ovo. Ovo je naš najveći neprijatelj. Mislim, da li treba da ti kažem da je e-mail adresa gospođe belakuga@yahoo.com. Žena je profesorka u Kragujevcu, bavi se mladim generacijama. Ja se izvinjavam, je l' su to generacije koje ćemo da pošaljemo u Evropsku uniju? Ako žena kaže u svojoj knjizi - što manje prijatelja, to bolje, i prozove dijasporu, to jest nas, mene, da smo mi ti koji doprinosimo izumiranju, jer imamo tu mešanu decu - pa ja se izvinjavam!

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo Jelica Greganovič, a na kraju ekstremističke emisije čućete ekstremistu prvog stepena Teofila Pančića, koji je govorio na tribini u ekstremističkom leglu Centru za kulturnu dekontaminaciju, a govorio je o - ekstremizmu.

TEOFIL PANČIĆ:

Agresija uvek dolazi sa iste strane i uvek se odnosi na isti profil ljudi. Likovi kao što su radikali, oni su etiketičari starog kova. Oni pripadaju diskursu 90-ih, pa onda koriste izraze - izdajnici, plaćenici, nesrbi, rasno nečisti i tako dalje. Ali danas je na neki način opasnija zato što je perfidnija ova vrsta, ja se zezam pa ih tako zovem - postmodernih nacoša, koji znaju da nije lepo govoriti za nekoga da je izdajnik, plaćenik, da to smrdi na, je l' te, retoriku koja

je istorijski kompromitovana. Onda oni koriste tobož neutralističku terminologiju koja vas, kad vas označe kao subjekta napada, takođe izoluje od ostatka društva i takođe omogućava da vi budete simbolički, a ponekad i stvarno odstreljeni. Pa vas nazovu recimo ekstremistom, to je sad u modi. Znaite, ekstremizam je nešto što ružno zvuči, prirodno je da ekstremisti ubijaju i bivaju ubijeni, prosto im je u opisu posla. To je kao da kažete terorista ili neki kauboj ili gerilac.

TEOFIL
PANČIĆ

E, znači ljudi koji se dosledno suprotstavljaju svemu što je Srbija činila i čini u najbesramnijim godinama vlastite istorije, oni se dakle označavaju ekstremistima. Pa je onda ekstremista u datoj situaciji dotični Čeda Jovanović, pa je Borka, pa je Teofil, pa je ne znam ko. Svako ko se u bilo kojoj situaciji postavi tako da ne kaže - pa dobro, jesmo mi njih, ali i oni su nas, njemu zalepiš titulu ekstremiste i na taj način se postiže to da se kod takozvane prosečne publike, šta god to značilo, stvori jedna vrsta laganog odijuma, kao - ne bi bilo lepo da se Čedi Jovanoviću nešto desi, ali bože moj, on je ionako ekstremista, pa mogao je da očekuje da će nešto da mu se dogodi. To je sad u modi i kad čitate te *Evrope*, te Antonice, te *Nove srpske političke misli*, više nema toga - izdajnici, plaćenici, nego su to sad ekstremisti, jakobinci, montanjari, takve stvari.

Kad nekoga nazovete plaćenikom i izdajnikom, vi sebe legitimišete kao zastupnika jedne rigidne ideologije, ali kad nekoga nazovete ekstremistom vi za sebe rezervišete poziciju centra. Vi za sebe rezervišete kvaziobjektivnu poziciju koja će nepristrasno da podeli šamare levo i desno, da ukaže na, kako se to nekad govorilo, leva i desna skretanja. I molim lepo, ne valjaju ovi radikali, ne valjaju ovi Arkanovci, ali brate mili, ovi mondijalisti ga preteraše, ne može tako. I tako se stvara jedna lažna slika. Čak postoji na jednoj televiziji, mislim da je to ona nesrećna televizija "Most" iz Novog Sada, emisija koja se zove "Ekstremi". I tu dovedu, govorim sad o ljudima kao metaforama, na primer Branu Crnčevića i zovu Teofila Pančića. I sad su Brana Crnčević i Teofil Pančić nekakvi ekstremi, a mudri gledalac će da sedi pa će da odbije Brani pola, Teofilu pola, i da nađe zlatnu sredinu. To je način na koji se stvara jedna potpuno izvitoperena, perverzna, bizarna i lažna slika kako postoji nekakva zlatna sredina, kako mi treba da se dogovorimo, da postignemo neki konsenzus.

Strašno se insistira na tom konsenzusu - zvanična verzija istorije 90-ih godina nije dobra, ona koju su pisali *Politika* ili *Novosti* ili RTS, ali nije dobra ni ona koju smo ispisivali mi, nego daj da se nađemo negde na pola puta, hajde da se cenjkamo pa da vidimo gde ćemo da se nađemo. Jeste, bilo je loše ono za Sarajevo, ali s druge strane i ovi su svašta radili. Ta vrsta cinculiranja na duži rok proizvodi mnogo pogubniji efekat od efekata klasične miloševićevske propagande iz 90-ih, koja je u jednom trenutku postala do te mere prostačka da su je već svi prozirali. A ovo je ona vrsta perfidnosti, lukavštine ideološkog uma koja stalno proizvodi nekakve virtuelne slike u kojima mi na kraju ispadamo nekakvi ljudi koji većito nešto zanovetaju i nikada nisu zadovoljni, a baš bismo lepo mogli da se nagodimo.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Peščanik. A svima koji slave Uskrs želimo srećne uskršnje praznike.

Džoni ponovo vozi!

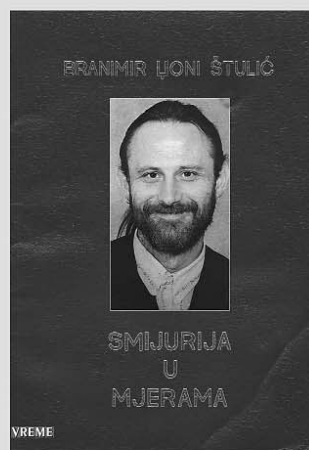
**U IZDANJU
NEDELJNIKA "VREME"**

Vrlo neobična knjiga

Autobiografija, pesme i prepevi

Bogato ilustrovana,
na 457 strana, u tvrdom povezu!

BRANIMIR ĆIONI ŠTULIĆ
Smijurija u mjerama

Kad bi se sva stabla ovog svijeta pretvorila u
Jedno golemo drvo pa šta pa kad bi se sve vode
Slile u jednu silnu vodu pa šta pa kad bi se sve
Sjekire na svijetu združile u jednu veliku
Sjekiru pa šta pa kad bi se našao neki tako
Veličajni pa tom strahotnom sjekinom posjekao
To golemo drvo i sve to palo u tu presilnu
Vodu pa šta pa kako bolan šta ala bi pljusnulo

PEŠČANIK_{FM}, 06. 05. 2005.

TAKSISTA PERE LUKOVIĆA

EU nas želi i to je možda značajnije od toga da li mi želimo da uđemo tamo...

Mesićev primer pokazuje da pozitivan odnos prema Haškom tribunalu ne znači političko samoubistvo...

Sutra bi mogli da stave Ratka Mladića ili Karadžića u državnu delegaciju i da ih povedu u Bosnu, daju im diplomatski imunitet i šta onda...

JOVO BAKIĆ, *sociolog sa Filozofskog fakulteta*

BOGDAN IVANIŠEVIĆ *iz Human Rights Watcha za SCG, BIH i Hrvatsku*

JOVAN BAJFORD, *socijalni psiholog sa univerziteta u Notingemu*

PETAR LUKOVIĆ, *novinar*

SVETLANA LUKIĆ:

Najzad smo dobili, a bolje da nismo, zvanično objašnjenje zbog čega Vlada nije proglasila stanje elementarne nepogode u Banatu. Ne zbog toga što su slavili praznike četrnaest dana, ne zbog toga što bi se na taj način zakonski obavezali da saniraju posledice poplava, nego zato što, neka nam je bog u pomoći, to ne dozvoljava zakon. Tačnije, zato što je Zakon o zaštiti od elementarnih nepogoda zastareo i ne može da se primeni. Znači, ljudi mogu da pocrkaju, ali ova vlada nikad neće uraditi ništa mimo zakona. U slučaju poplava, to sumanuto i licemerno obožavanje zakona i preziranje ljudi pokazalo se u svojoj veličini. Predsednik vlade bi zaista dopustio da se davimo u živom blatu ukoliko spasioци ne bi imali dozvolu za rad. I još bi ih Dinkić kažnjavao što rade na crno.

Poetičniju sliku odnosa naše vlade prema svojim građanima daje scena iz neke knjige u kojoj se opisuju Bonapartini pohodi na Italiju, kada pešadija gine u dolini, a konjica razmeštena po brdima joj aplaudira. Ti plemići na svojim gizdavim konjima stoje po padinama i kao iz neke lože aplaudiraju odličnoj predstavi, istovremeno se aplauzima opraštajući od onih koji ginu na sceni.

Ovde se oduvek smatralo da je politika laž, prevara, nasilje, pa i zločin. Svi smatraju svojom građanskom dužnošću da kažu - ma politika je prljava. Zanimljivo je međutim da nikad nisam čula da se neko od naših političara buni protiv takvog shvatanja politike. To je zato što se i oni slažu sa tim i kada dođu na vlast ponašaju se tako. Politika je prljava, dakle ja mogu da se valjam po tom blatu kao svinja.

U toku je rat između Zorana Đakulića i Mladana Đinkića i mi sad tu kao treba da se opredeljujemo: između biznismena koji je pošteno zarađenim parama kupio pola Srbije i sad rešio da nam pomogne da i mi uspemo u životu i između Đinkića koga naravno nije sramota da u času kada je nastavak pregovora sa MMF-om u dramatičnoj fazi, kada su štrajkovi na sve strane, kada dvostruko više građana ove zemlje nego bilo gde u okruženju veruje da će u buduću živeti lošije nego danas, taj genije za vožnju nam baš tad kaže - ja se ponosim uspesima svog ministarstva.

Kada su 12. marta pravljene prigodne emisije, kojima je obeležena dvogodišnjica od ubistva Zorana Đinđića, svi učesnici, a bilo ih je raznih, rekli su neku lepu reč o Đinđiću. A Đinkić je imao da kaže samo sledeće - da je živ, Đinđić bi se ponosio uspesima sadašnjeg ministarstva finansija.

Povod za sukob Drakulić-Dinkić je afera sa stipendijom ćerke potpredsednika vlade Labusa, koji se gospodstveno, profesorski, ekspertski drži na visini i ništa ne progovara, nego nas upućuje na svoje saradnike i svoju ćerku. Ako ti ljudi stvarno misle da smo mi toliko glupi, onda je krajnje vreme da smislimo uverljiv način da ih razuverimo.

A kad smo kod korupcije i G17 plus, da čujemo Jovu Bakića sa Filozofskog fakulteta u Beogradu.

JOVO BAKIĆ:

Korupcija je naš stari problem, može se govoriti o endemskoj korupciji u nas. Na primer, ako se pogleda period između dva svetska rata onda je, uz neizbežnu nacionalističku, druga dominantna tema korupcija. Politički protivnici stalno su jedni druge optuživali za korupciju, a najneslavniji je primer Radeta Pašića, sina Nikole Pašića, koji ne samo što je tokom I svetskog rata uživao u Nici dok su njegovi vršnjaci ginuli na frontu, nego je i bio upleten u nekoliko korupcijskih skandala. Nikola Pašić je umeo da kaže - sahraniće me moj Rada.

Danas smo opet svedoci da su deca političara i političari u velikom sosu zbog korupcije. Slobodan Milošević i njegov sin Marko predstavljaju skandalozan slučaj, koji je potresao celo društvo. Danas imamo jedan nešto drugačiji slučaj potpredsednika vlade, koji kaže - stojim uz svoje dete. Ali ne radi se o tome da on stoji uz svoje dete, nego on mora uz samog sebe da stane, da vidimo da li tu jeste ili nije bilo korupcije. Bilo bi dobro i da nam sa strane kažu na koga tačno misle u srpskoj vladi kada govore o slučaju korupcije, jer ako se to zaista dogodilo, a izgleda da jeste, potpredsednik vlade bi morao da dâ ostavku. To je nešto što se u civilizovanim društvima podrazumeva.

Što se korupcije tiče, tu postoji još jedan elemenat. Dakle, čim u društvu postoji masovna privatizacija, veliki novci su u pitanju, za velike novce ljudi su spremni da pogaze svoje dostojanstvo, i onda imamo slučaj korupcije. Ali druga stvar koja je tu jednako opasna, a primer Eriksona je najbolji, jesu strane firme, velike multinacionalke koje su bogatije od naše države i spremne da podmire činovnika. Kako onda naši političari da odluče da nema korupcije kod nas, a da s druge strane ne budu pod pritiskom multinacionalki, jer čak i ako oni možda ne bi primili mito, ovi kažu - evo, evo. I sad pazite, ugled zemlje je narušen, imam na umu slu-

čaj Apurne, jedna velika firma ne dolazi kod nas, a s druge strane, ako ta firma dođe, ona je možda došla zato što je podmitila činovnike. Šta tu onda da se radi? Zaista, ta situacija je teška i ukoliko mi jednog dana ne postanemo deo Evropske unije, mi ćemo za jedan dugi period biti zakovani u totalnoj zaostalosti i nerazvijenosti. Ukoliko se, pak, ispostavi da smo spremni u jednom momentu da uđemo u Evropsku uniju, a Evropska unija nas želi, i to je možda i značajnije nego to da li mi želimo da uđemo tamo, onda bi stvari mogle da krenu nabolje.

Jovo
BAKIĆ

Što se tiče Saveta za korupciju, njega je osnovala još Vlada Zorana Đinđića i, iako ga je osnovala, nije mu dala dovoljni značaj, a onda je svaka sledeća vlada dodatno umanjivala značaj tog tela. Očigledno su u pitanju veliki interesi. Ta politička elita se u međuvremenu jasno formirala i udarila barijeru prema svima drugima, tako da oni sada nezavisno od stranke koju zastupaju, štite jedni drugima leđa, jer znaju da ako krene klupko da se odmotava, možda ništa od njih neće ostati. Slična stvar se desila u Italiji 90-ih kada je kompletan politički sistem pao i onda su se formirale sasvim nove stranke, posle pedeset godina. Tako da je ceo politički establišment doživeo slom, ali to je trajalo pedeset godina, pa se tek onda slomilo. Oni su čuvali jedni drugima leđa, vlade su padale svakih šest-sedam meseci, oni su onda formirali nove koalicije i sve je to tako išlo, međusobno su se štitili, dok na kraju nije puklo. To je ta stvar, kod nas, bojim se, imamo nešto slično: da će politička elita da se, bez obzira na stranačku pripadnost, međusobno štiti. Onda tu Savet za korupciju nema pristupa. Oni ljudi mogu nešto da kažu za novine, ali kod nas se već zna - pas laje, karavani prolaze.

Narod je sluđen - kome verovati, šta verovati; međutim, u slučaju Labusa stvar dolazi spolja. U ovom slučaju, nas iz Evrope obavestavaju i upozoravaju da je naš član Vlade primio mito od jedne multinacionalne kompanije. Dakle, to je već osnovana sumnja, jer oni tu nemaju interes da zamagljuju istinu. Onda je ostavka nešto što se nameće samo po sebi, ako se poredimo sa Evropskom unijom, a bar deo javnosti želi da se poredi i upravo na tu javnost G17 plus ovde računa. Ostavka se sama po sebi nameće. Ja ne vidim šta drugo, to je potpuno u skladu sa standardima ponašanja evropskih političara. Naravno, i tamo nekad ljudi ne daju lako ostavku, pa isto mora pritisak javnosti da bude priličan da bi se čovek povukao sa vlasti.

Vlast je slatka, iako nije ni laka. Verujem da tim ljudima nije lako. Ovo što je Vojislav Koštunica izjavio pre možda dvadesetak dana da tek sad shvata kako je bilo Zoranu Đinđiću, ja verujem da je on tek sad shvatio. Eto, i vaša emisija je poznata po opozicionom stavu, tako da se neki inače kulturniji i pristojniji iz Demokratske stranke Srbije žale na vas. Pa hajde da pohvalimo neke ministre koji možda dobro rade. Prvi mi na pamet pada Aleksandar Popović, ministar nauke. Zašto? On je zadržao u Ministarstvu sve ljude iz prethodne vlade. Zadržao ih je zato što očigledno smatra da oni dobro rade. On zna da oni nisu njegovi politički istomišljenici, ali veruje da oni rade savesno i dobro. Drugi je primer ministra Bubala, koji je takođe zadržao u Ministarstvu ljude iz prethodne vlade znajući da nisu njegovi politički istomišljenici. Njih dvojica, kao i ministar Parivodić, deluju obrazovano, stručno i civilizovano. Naveo bih tu i ministra Lončara, koji doduše nema baš sjajan medijski nastup i deluje prilično mrtvo kad priča i zato ga javnost baš i ne ljubi preterano, ali videćemo šta će biti sa tim predlogom zakona koji je on podneo. Taj predlog zakona deluje zaista evropski. Dakle, da se ne menja kompletna administracija kad se promeni vlast; ne, menjaju se samo prva dva čelna čoveka, ministar i njegov zamenik, svi drugi ostaju tu, a onda se trudimo da oni zaista profesionalno rade, a ne kao što rade sada.

Postoje pozitivni primeri u ovoj vladi. To, nažalost, ne znači da je Vlada dobra, zato što ima mnogo drugih ministara koji ne rade svoj posao kako treba. Neki ga rade katastrofalno, doduše najkatastrofalnija je podnela ostavku, verovatno na pritisak šefa stranke, to je ova čuvena koja je želela da protera Darvina iz škole. Gospodin Ilić je takođe čovek koji prilično čudi, a umalo da zaboravim čoveka koji je uvreda pravde, a ministar je pravosuđa. Eto, nadam se da sam dao doprinos malo uravnoteženijem gledanju na vladu Vojislava Koštunice.

Sa železnicom je to bilo krajem XIX veka, bila je to naša prva železnica, Beograd - Vranje. Nikola Pašić i radikali su bili protiv gradnje železnice. Oni su smatrali da će železnica da naruši idilu seoskog života, kako su govorili. S druge strane se nalazila Naprednjačka stranka, koja je bila konzervativna, ali to su bili za to vreme izuzetno moderni konzervativci među kojima je bio i istoričar Stojan Novaković. Čedomilj Mijatović je bio ministar saobraćaja i on je uspeo da progura na kraju ceo taj posao. U tom poslu stvorena je jedna zadruga, tu je bila i jedna francuska velika firma Žana

Bontua, bio je tu i neki slučaj korupcije, jer je vlada dodelila francuskoj firmi posao bez tendera; sve to je propalo, ali na kraju je željeznica ipak izgrađena i to je dalo neku vrstu modernizacijskog zamajca Srbiji. Posle toga, Srbija počinje ubrzano da se modernizuje, naprednjaci su uradili puno na tom planu, a kasnije nešto manje i radikali, doduše podeljeni na Narodnu radikalnu i Samostalnu radikalnu stranku. U Samostalnoj je bio cvet srpske inteligencije, oni intelektualci koji su bili razočarani politikom Nikole Pašića i smatrali da je on izneverio ideale radikalne demokratije. Tu su bili i Ljuba Davidović, Milan Grol, Jaša Prodanović, filolog Ljubomir Stojanović i još niz drugih intelektualaca.

Jovo
BAKIĆ

Treba reći da je 1902. godine Radoje Domanović napisao *Vodju*, gde je upravo ismejao Nikolu Pašića, i ta vrsna satira je zapravo pokazala politički mentalitet našeg čoveka. On sledi i ne razmišlja previše o onome koga sledi, nego prosto veruje u njegovu harizmu. Tako da je to, osim što je satira o vođi, satira i o nama; 1902, odnosno 2002, odnosno 2005. stvari su vrlo slične, ljudi ne razmišljaju svojom glavom o politici, nego se uhvate za jednu ličnost i bespogovorno je slede, a onda kada dođu velika razočaranja, onda su mogući prevrati, ulične borbe i takve stvari.

To su kozmetičke promene koje su se videle kod radikala u proteklom periodu, nego niko više ne sluša i ne gleda ove prenose Skupštine. Povremeno treba to pogledati, tu oni zovu političke protivnike lopužama, izdajnicima. Ponovo se znači koristi ta reč "izdajnik" koja se u našoj političkoj oslobodilačkoj kulturi vrlo često, nažalost, čuje. Oni su šampioni, naravno, u korišćenju te reči. Ta stranka je i dalje jako autoritarna, ona je do srži ksenofobična. Ne treba zaboraviti da su ti ljudi štampali *Protokole sionskih mudraca*, tu antisemitsku bibliju. Ta stranka prema svemu onome što se o njima zna spada u ekstremnu desnicu koja je u skladu sa ekstremnom desnicom evropskom, samo u jednom parametru ona odstupa. Dok je na zapadu normalno da prosečna starost pristalica ekstremno desnih stranaka bude oko dvadeset, dvadeset pet godina, dotle je prosečna starost pristalica Srpske radikalne stranke četrdeset godina, i to je jedina razlika.

U svemu ostalom ista je stvar, znači nezaposleni čine veliku većinu pristalica, to su stanovnici predgrađa. S druge strane oni poseduju jednu težnju da se transformišu. Mi ćemo videti da li će se to dešavati ili ne, dobro bi bilo da se desi. Ali to može imati i negativne forme. Možemo zamisliti situaciju u kojoj će dve stranke, od

kojih je jedna ekstremno desna, radikali, a druga je predvođena polupismenim demagogom Bogoljubom Karićem, napraviti koaliciju. I u toj situaciji Karić može biti amortizer, on jednostavno može ubediti radikale da oni počnu da se menjaju i da oni to zaista urade, da pred Evropom budu čisti, da izvode reforme, a da istovremeno politički sistem bude na primer sličan ovome u Italiji. I šta ćemo onda imati? Imaćemo jednu katastrofalnu situaciju, gde će se paradoksalno u materijalnom smislu možda čak živeti bolje, gde ove dve stranke mogu dodatno jačati i uz određene promene biti prihvaćene od Evrope, a mi građani Srbije možemo, dakle, živeti vrlo loše u smislu društvenih i političkih sloboda, gde će liberalna misao biti progonjena. I to je jedan vrlo loš scenario koji nije nemoguć.

Utoliko dve demokratske stranke, jedna vođena Vojislavom Koštunicom, druga vođena Borisom Tadićem, treba dobro da razmišljaju o svojim potezima, imajući na umu i takav jedan scenario. Stranka Vojislava Koštunice meni nije preterano simpatična, ali je to stranka koju vode civilizovani ljudi i protivnici Demokratske stranke Srbije treba to da imaju u vidu. Uvek treba imati u vidu da preterano slabljenje jedne od dve demokratske stranke nikada neće ići samo u korist ove druge demokratske stranke, nego da će čak možda pretežnije ići u korist radikala ili Bogoljuba Karića. E sad, ako bi Karić ušao u vlast sa demokratskim strankama, to nije tako strašno, on bi bio slabiji partner, a kao slabiji partner on se može preživeti.

To je deo parohijalno-oslobodilačke političke kulture, dakle ona ima dve sastavnice. Jedna je parohijalizam: dakle, vas ne interesuje šta se dešava u svetu, vi ste sami sebi dovoljni. Što bi nas interesovalo kako se živi recimo u Italiji ili u Francuskoj, u Velikoj Britaniji, ne, mi imamo svoj način života, on se pokazao u prošlosti kao dobar, a dobar je za nas zato što ne znamo ni za šta bolje, prema tome, možemo da nastavimo tako do sudnjega dana. I to je ta parohijalnost ili provincijalnost, kako hoćete, koja okiva umove mnogih naših ljudi, čak i obrazovanijih. Onda se često tu razni mitovi potežu, pomínju se zlatne viljuške, kašike iz srednjega veka i takve stvari, a uopšte se zapravo ne poznaje civilizacija koja je znatno naprednija od naše.

Naši srednjovekovni manastiri su zaista lepi. I šta mi radimo, poradimo to društvo sa drugim društvima u to vreme. Ali onda to isto treba da uradimo sa našim sadašnjim društvom i drugim sa-

vremenim društvima danas. Sve u svemu, ta parohijalnost je nešto čega se mi moramo oslobađati ako želimo da postanemo članica Evropske unije, jer parohijalne nas niko neće hteti. S druge strane, oslobodilačka komponenta se odnosi na to što se u ovoj zemlji non-stop ratovalo u poslednjih dvesta godina. Prvo, država je ratom izvojevana i ta oslobodilačka politička kultura nekad može da bude i pozitivna. Dakle, prvi smo se mi na Balkanu nekako oslobodili od vrlo moćne strane vlasti. S druge strane, međutim, u domaćim političkim borbama spremni smo političke protivnike da smatramo pravim neprijateljima, da ih satanizujemo, pa kažemo kako je taj neko izdajnik.

Jovo
BAKIĆ

Pazite, nema teže optužbe koja se na račun nekoga može izreći, a ovde se to sa tako nepodnošljivom lakoćom izriče da čovek ostane zbunjen. I ta zbunjenost onda i vodi dotle da se preispitujete otkud to, i jedino logično objašnjenje jeste da je to iz te stalne potrebe za oslobađanjem. Dakle, kroz istoriju smo dosta i robovali, pa smo se dosta i borili protiv ropstva, pa je bilo i onih koji su saradivali sa stranim zavojevačem, i onda, eto, to zaista jesu izdajnici. Utoliko je čudnije onda kada danas čujete da neko želi da rehabilituje Milana Nedića, dakle, to je bio u neku ruku izdajnik. I kao što Francuzi neće, bar većina Francuza neće slaviti maršala Petena, tako isto i mi Srbi ne bi trebalo da slavimo Milana Nedića, nego da ga istorijski proučavamo i da ukažemo da je on učestvovao u transportovanju ovdašnjeg življa, recimo Jevreja, u logore. To je jedna začuđujuća okolnost, da u narodu u kojem se toliko priča o izdajnicima, gde je svako pod sumnjom da je izdajnik, da baš onaj ko je stvarno izdajnik odjedanput počne da se glorifikuje. Pazite, pre neku godinu on je ušao u sto najznamenitijih Srba, mislim da je Dejan Medaković bio glavni za taj izbor stotinu najznamenitijih Srba u istoriji.

Političke borbe su bile kudikamo gore nekada nego što su sada, ako je to zamislivo uopšte, posebno u stranačkim glasilima. Tu se jednostavno divljalo, a radikali su prednjačili i tada. I s te strane moglo bi se argumentovati da su današnji radikali zaista, što oni i tvrde, nastavljajući ideje Nikole Pašića. Tada su postojale posebne organizacije, bilo je dve-tri četničke organizacije i neke od njih su služile i za obračune. Postojale su fašističke organizacije jugoslovenskih nacionalista, srpska nacionalistička omladina ili hrvatska nacionalna omladina i one su održavale veze sa zvaničnim strankama i istovremeno se tukle po ulicama. Tu je bilo i oružanih

obračuna, bilo je mrtvih na svim stranama. Dakle, jedna katastrofalna situacija polu-građanskog rata. Kasnije je to u II svetskom ratu naravno preraslo u pravi rat, a 90-ih smo ponovo imali tako nešto.

Mi smo dobili pozitivnu Studiju o izvodljivosti, ali zbog čega smo mi čekali još onih godinu dana od dolaska vlade Vojislava Koštunice? Zbog toga što su on i njegovi saradnici, možda Zoran Stojković, vodili te razgovore sa ljudima koji su optuženi pred Haškim tribunalom. Dakle, oni su ubeđivani, a znate, postoji zakon, pa ako si već legalista, kao što tvrdiš da jesi, poštuj zakon. Znaš gde se čovek nalazi, tvoja je dužnost, neprijatna, da ga uhapsiš i izručiš Haškom tribunalu, to je prosto zakonski tako propisano, a ti si se zalagao da se zakon donese. Tu onda nema ubeđivanja i ne znam - kupiću ti "škodu" samo idi, i slično. Jednostavno to ne ide. Ovde je zaista godinu dana potrošeno na to.

Na primeru Hrvatske mi vidimo da ne postoji saglasnost između zemalja Evropske unije oko nekih stvari. Da se pitala Nemačka, Hrvatska bi postala jasan kandidat za Evropsku uniju. Velika Britanija je pravila problem. I Velika Britanija će, tu nema nikakve dileme, imati vrlo principijelan stav i prema Hrvatima i prema nama. S druge strane, navešću primer posle II svetskog rata. Četnik Vlado Šipčić se skrivao na Durmitoru od 1945. do 1957, punih 12 godina. Možemo pretpostaviti da Gotovina u zapadnoj Hercegovini ili Ratko Mladić ko zna gde, u istočnoj Bosni ili zapadnoj Srbiji, ne znam, da oni ljudi isto uživaju punu naklonost, a možda ne samo naklonost nego i ljubav tamošnjeg stanovništva. I kad je to tako, vrlo je teško nekome ući u trag i može se lako desiti da to bude nepremostiva prepreka. Mi ćemo videti, ali bez obzira na to, naše je da ispunjavamo standarde i zbog nas, čak i ako ne budemo u Evropskoj uniji. Ako mi ispunjavamo te standarde mi ćemo se približiti civilizovanom životu, a to je, čini mi se, glavni cilj koji ljudi na ovom prostoru treba da imaju.

SVETLANA LUKIĆ:

U nastavku Peščanika govori Bogdan Ivanišević, istraživač organizacije Human Rights Watch za Bosnu, Srbiju i Hrvatsku.

BOGDAN IVANIŠEVIĆ:

U odnosu na zločine i na tu neslavnu prošlost iz 90-ih, ima razlika od dela do dela bivše Jugoslavije, s tim da te razlike nisu tako

velike. Možda se one najlakše mogu pratiti kroz odnos javnosti prema Haškom tribunalu. Rađena su neka istraživanja javnog mnjenja u svim delovima bivše Jugoslavije. Poznato mi je jedno istraživanje koje je rađeno istovremeno u svim delovima od strane istog istraživača za javno mnjenje, reč je o jednoj međunarodnoj agenciji, "Idea" se zove, i to pre dve ili tri godine. Tada se pokazalo da je nesimpatija u odnosu na Haški tribunal nešto što nije specijalnost samo Srbije, nego i Hrvatske, a takođe i onih delova Bosne i Hercegovine u kojima žive pripadnici te dve etničke grupe, Srbi i Hrvati, dok su naprotiv procenti, da tako, kažem pristalica Haškog tribunala među bosanskim Muslimanima i među kosovskim Albancima bili izuzetno visoki. Verovatno je zanimljivo pitanje zašto je to tako. Jedna mogućnost je to da je najviše zločina u stvari počinjeno nad kosovskim Albancima i, naročito, bosanskim Muslimanima i da utoliko oni vide u Haškom tribunalu mesto gde će ta činjenica biti ustanovljena i na neki način priznata, gde će ti ljudi moći da dobiju zadovoljenje pravde.

BOGDAN
IVANIŠEVIĆ

To je jedna vrlo gruba slika u koju bi trebalo ubaciti mnoge nijanse. Recimo, iz bilo kog razloga, hrvatski predsednik Stipe Mesić je već gotovo deceniju dosta glasan pristalica Haškog tribunala, odnosno političar koji ne samo iz pragmatičkih nego iz nekih drugih, principijelnih razloga iskazuje podršku Haškom tribunalu. On je svedočio tamo, kada je to bilo nepopularno, o učešću Hrvatske u oružanim akcijama u Bosni i Hercegovini. Više puta je davao izjave koje su bile protiv glavne matice u društvu. Zanimljivo je da on uprkos tome nije gubio izbore, naprotiv, dobijao ih je. Verovatno ih nije dobijao *zbog* njegovog odnosa prema Haškom tribunalu, jer kažem, javnost većinski nije imala pozitivan stav u odnosu na Haški tribunal, ali nije ni gubio izbore uprkos tome, što onda dovodi u pitanje nešto što se ovde smatra apsolutno tačnim i dokazanim, a to je da pozitivan odnos prema Haškom tribunalu znači političko samoubistvo.

Mislim da je to netačno, kao što Mesićev primer pokazuje, i da ono o čemu se ovde zaista radi jeste da, ako birači prepoznaju da neki političar zastupa izvestan stav sa ubeđenjem, oni će to ceniti, čak i ako se ne slažu sa njim. Problem sa načinom na koji se političke elite u Srbiji odnose prema Haškom tribunalu je to što je taj način uvek bio kalkulantski. Uvek je svako, uslovno rečeno, pozitivno izjašnjavanje o Haškom tribunalu bilo kvalifikovano na sledeći način: "Ni meni se ne sviđa Haški tribunal, ali eto, moramo..." Ili bi se reklo: "Treba da sarađujemo sa Haškim tribunalom da bismo

dobili kredite.” Ili, u malo elegantnijoj verziji: “... da bismo se integrisali u Evropu i u međunarodnu zajednicu.” I to je otprilike bilo najdalje dokle je bilo koji političar, koji bi čak spadao u neki blok onih koji se zalažu za saradnju sa Haškim tribunalom, mogao da ide. A onda je to kod javnosti ostavljalo utisak kako, ako i treba da saradujemo sa Haškim tribunalom, mi svi znamo da je Haški tribunal nešto što nikako ne valja.

Dakle, umesto da rade na, pa mogu upotrebiti i tu reč, vaspitanju političke javnosti po pitanju odnosa prema ratnim zločinima, političari su se u Srbiji, čak i oni, uslovno rečeno, reformski nastrojani, ulagivali onome što su prepoznavali kao gotovo nepromenjiv stav javnosti u odnosu na ratne zločine. To je jedno moguće objašnjenje; drugo moguće objašnjenje je to da su oni prosto privatno indiferentni u odnosu na pitanje ratnih zločina, i da je to razlog zašto su tu indiferentnost onda prenosili i na stanovništvo.

SVETLANA LUKIĆ:

Da li bi mogla da se povuče neka paralela i, bojim se da pitam, u čiju korist, u javnim nastupima predsednika Mesića i predsednika Tadića, kada je u pitanju odnos prema ratnim zločinima?

BOGDAN IVANIŠEVIĆ:

Što se tiče javnih nastupa predsednika Tadića, teško mi padaju na pamet neki primeri u kojima se on izjašnjavao, možda zato što je tih slučajeva bilo vrlo malo. On je imao jedno izvinjenje u Bosni, s tim da je kvalifikovao opet i to izvinjenje, nešto u smislu: “Ako baš treba da kažemo...” Mislim da je nedavno, pre nekoliko nedelja, pomenuo značaj suočavanja sa zločinima kao nešto što je relevantno samo po sebi, a ne kao nešto što treba da vodi ekonomskoj, političkoj ili nekoj trećoj integraciji i boljitku. To bi, ako ne bi ostalo na nivou izolovane izjave, bio pravi put, i to bi bio jedan državnički potez. Uostalom, i po osnovu pragmatičnosti, onako kako se ona obično ovde shvata, takvo izjašnjavanje o zločinima nije politički previše riskantno, jer nema ni godinu dana kako je Tadić izabran za predsednika, dakle ima godine mandata ispred sebe. Prosto, predsednik se nalazi u dosta komotnoj poziciji i bilo bi dobro ako bi nastavio da radi nešto po tom pitanju.

Kad je reč o Mesiću, ne želim da sada dajem veći značaj nego što ga treba dati onome što je on radio, ali u poređenju sa ostalim političarima u Hrvatskoj i u drugim delovima bivše Jugoslavije, ra-

di se o čoveku koji se bez mnogo kalkuliranja zalaže za saradnju sa Haškim tribunalom i koji ima principijelan stav u odnosu na ratne zločine. Tako da je, recimo, on 2002. godine, po izdavanju optužnice Haškog tribunala protiv generala Janka Bobetka, kada su svi drugi političari u ondašnjoj vladi, a i u opoziciji, odmah skočili i panično objašnjavali javnosti u Hrvatskoj kako ta optužnica kriminalizuje domovinski rat, Mesić rekao da to nije tačno, da se radi o optužnici koja sadrži navode vezane za konkretne zločine počinjene na konkretnim mestima protiv konkretnih ljudi, civila, Srba na području Medačkog džepa. Drugo, Mesić je, kažem, svedočio u slučaju Blaškić o uključenosti hrvatskih snaga u aktivnosti u Bosni i Hercegovini. Pokušajte da zamislite Koštunicu ili Borisa Tadića kako voljno odlaze u Hag i svedoče, primera radi, o uključenosti snaga iz Srbije u ratovima u Bosni ili u Hrvatskoj.

BOGDAN
IVANIŠEVIĆ

Ja svakako neću biti prvi koji će primetiti da se prilikom ovih učestalih odlazaka haških optuženika, kao rezultat navodno dobrovoljnih predaja, vrlo malo u medijima može čuti ili pročitati o onome za šta su ti ljudi optuženi. Dakle, to ćutanje o zločinima je jedan deo te spontane strategije odbijanja da se ovde otvori pitanje ratnih zločina na ozbiljan način. Sad, postoje i drugi načini koji su i drastičniji nego što je to ćutanje, a to je kada se govori o zločinima na način koji često izobličava ono što je izrečeno u sudnici Haškog tribunala. Ako pročitate deset novinskih tekstova u roku od nedelju dana i to u relativno ozbiljnijim medijima, dakle ne govorim sada o žutoj štampi, sva je prilika da ćete u osam ili devet naći bitne netačnosti ili poluistine. Zajedničko im je to da čitalac ili slušalac ili gledalac treba da zaključi kako ono što je rađeno u Bosni ili u Hrvatskoj ili na Kosovu nije u stvari tako strašno sa stanovišta neke, na određeni način shvaćene, "srpske stvari". I često se ovo o čemu govorim odnosi na neka od najdramatičnijih mesta iz naše bliže prošlosti, kao što su Sarajevo ili Srebrenica.

Uzmimo za primer reakcije na presudu vezanu za opsadu Sarajeva, protiv generala Galića, i presudu u vezi Srebrenice, protiv generala Krstića. U medijskoj obradi tih presuda u prvi plan su istacane stvari koje je trebalo da umanje odgovornost odgovornih za tamo počinjene ratne zločine. Tako da je u vezi sa Sarajevom fokus u medijima bio na izdvojenom mišljenju jednog kolumbijskog sudije. U tom slučaju general Galić je proglašen krivim za ubija-

nje civila artiljerijskom i snajperskom vatrom, i taj sudija je bio za to da se Galić kazni sa deset godina zatvora. Ovaj sudija je ostao u manjini. Druga dvojica su bila za to da se kazni sa dvadeset godina, to je i konačna odluka: dvadeset godina. Akcenat u medijima u Beogradu bio je na mišljenju tog sudije koji je ostao u manjini i pri tome je čak i pogrešno prikazivano ono što je on zaista zaključio. Ispalo je da je taj sudija zaključio kako Galić u stvari ni za šta nije ni kriv, što kolumbijski sudija nije zaključio, naprotiv. On je rekao da Galić jeste kriv, zbog toga je uostalom bio za kaznu od deset godina zatvora za zločine protiv čovečnosti.

Kada je reč o Srebrenici, onda su povodom presude Krstiću neki mediji prikazali tu presudu kao da general Krstić i Drinski korpus kojim je on komandovao praktično ništa nisu učinili, da on nije uprljao ruke. To nije sasvim izričito rečeno, ali jeste bio jedini logičan zaključak nakon čitanja takvih tekstova. Naročito je *NIN* prednjačio u tome, i to ponavljano, da nije jasno zašto je on u stvari osuđen. Mada presuda vrlo jasno kaže da su pripadnici Drinskog korpusa kojim je on komandovao učestvovali u logističkim radovima vezanim za egzekuciju hiljada Bošnjaka u okolini Srebrenice, a u nekim slučajevima su i direktno učestvovali, kao egzekutori. To ne može jasnije pisati nego što piše u toj presudi, međutim, čitanje ovdašnjih prikaza te presude bi dovelo do suprotnog zaključka. Pošto se i elite ovde oslanjaju na izveštaje nekolicke novinara koji pokrivaju taj Haški tribunal i u tom smislu su se nametnuli kao autoriteti, sa ili bez znaka navoda, za pitanje Haga, onda se takva izobličavanja prakse Haškog tribunala u nekim koncentričnim krugovima šire i utiču na to kako javnost doživljava ne samo delovanje i presude Haškog tribunala, nego i događaje iz 90-ih, o kojima te presude govore.

Deo tog nastojanja da se neprijatne istine iz 90-ih sakriju od svih nas, predstavlja i nedavno nastojanje da se fokus sa nedvosmisleno počinjenih ratnih zločina, u Bosni konkretno, protiv većine žrtava, a to su bosanski Muslimani, premesti na zločine počinjene u Sarajevu nad sarajevskim Srbima. Tema zločina protiv sarajevskih Srba je naravno apsolutno legitimna i mnogi zločini su počinjeni, to nije sporno. Međutim, svedoci smo tog nastojanja da se napravi neka paralela između Srebrenice i Sarajeva, da se otprilike pokaže kako je zločin koji je počinjen u Srebrenici ne mnogo strašniji, ako je uopšte, od onoga što je učinjeno u Sarajevu sarajevskim Srbima, što prema svemu onome što znamo naprosto ni

na koji način ne može da stoji, i utoliko predstavlja ružno nastojanje da se opet proizvede neka nova, odnosno stara, stvarnost iz 90-ih. MUP Republike Srpske je objavio listu od više od 2.000 sarajevskih Srba koji su ubijeni ili nestali tokom 90-ih godina. Nekoliko nedelja ranije je jedna asocijacija pod nazivom, čini mi se, Istina, objavila u jednim novinama Republike Srpske listu sa istim tim brojem ubijenih i nestalih Srba. Međutim, zanimljivo je to da je sada prvi put jedno službeno telo, dakle policija Republike Srpske, izradila tu listu koja se nalazi na njihovom web siteu, i ako to pogledate videćete da tu nema nikakvih informacija, osim imena i prezimena, i u nekim slučajevima imena oca. Dakle, nema informacija o tome kada je određeno lice rođeno i, ono što je možda najvažnije, kada je ubijeno i gde je ubijeno, odnosno, kada je i gde nestalo. Tako da je vrlo teško krenuti tragom tih navoda i onda reći - da, zaista, ovde se radi o ubistvu i nestanku ili ne, ovo je isfabrikovan podatak. Prethodni spisak koji sam naveo, koje je izradilo to udruženje građana Istina, ima nešto više informacija utoliko što su navedena vremena i mesta kada je došlo do ubistva, odnosno nestanka.

BOGDAN
IVANIŠEVIĆ

Ja sam, sticajem okolnosti, pre neki dan u razgovoru sa predstavnikom Komisije za nestala lica Federacije Bosne i Hercegovine imao priliku da prođem kroz neke od navoda iz liste te nevladine organizacije, udruženja Istina, a koja je evidentno gotovo identična listi MUP-a Republike Srpske. Zvaničnici Komisije su mi pokazali niz dokumenata koji, osim ako se radi o falsifikatima, ukazuju na to da su mnogi navodno nestali ili ubijeni u Sarajevu u stvari izgubili život, odnosno nestali, u drugim delovima Bosne i Hercegovine, da uopšte nisu ni živeli u Sarajevu; svakako ne za vreme rata. Takođe ima dosta slučajeva preklapanja, da je ista osoba navedena pod brojem recimo 556, a onda opet pod brojem 686.

Ima ozbiljnih indicija da se nažalost ne radi o iskrenom nastojanju da se dođe do istine o tome šta se desilo sa osobama koje su tragično stradale kao Srbi u Sarajevu, nego da se radi o veštačkom uspostavljanju neke jednakosti u patnji i u žrtvama za vreme rata, što je zaista besmislen poduhvat. U krajnjoj liniji, nije toliko ni važno da li je stradalo više pripadnika ovog ili onog naroda u odnosu na sve one koji su stradali. Važno je da se utvrdi istina, i da se odgovorni za ta stradanja privedu pravdi. E, na ovom poslednjem, na ustanovljavanju odgovornosti za krivično odgovorne ra-

di se vrlo malo. U tom smislu zaista je možda najveća vrednost Haškog tribunala to što, uz donošenje pravde za žrtve u konkretnim zločinima, sužava prostor za manipulisanje istinom. Jer, toliko je dokaza izneto u suđenjima pred Haškim tribunalom da je time umanjena mogućnost nesumnjivo brojnim revizionistima u svim delovima bivše Jugoslavije da tu prošlost oblikuju na onaj način na koji bi oni voleli da je prošlost izgledala.

Možda je dobra ilustracija za to ono što se desilo u Republici Srpskoj u odnosu na zločin u Srebrenici. Pre tri godine je Vlada Republike Srpske izašla sa jednim izveštajem u kojem je svela broj nezakonito ubijenih Bošnjaka na dvesta, ako se ne varam, da bi onda dve godine kasnije, 2004, u dobroj meri kao rezultat postupaka koji su u međuvremenu vođeni pred Haškim tribunalom, a vezanih za Srebrenicu, Komisija Vlade Republike Srpske izašla sa novim izveštajem, koji je ovoga put odustao od tog nastojanja da na jedan brutalan način krivotvori tu blisku prošlost.

To je zaista dodatna nesreća onih koji su već bili žrtve u onom najdoslovnijem ili u malo širem smislu, da često nema nikog da kredibilno ispriča njihovu priču, da se založi za njihovu stvar. Veoma često oni koji to navodno čine, evidentno imaju neke druge interese, a ne stvarnu brigu za te ljude. Ja bih tu napravio paralelu sa jednom drugom temom, kojom se Human Rights Watch dosta bavio, a to je pitanje izbeglica i povratka izbeglica, što u velikoj meri znači povratak srpskih izbeglica u one delove bivše Jugoslavije odakle su izbegli. Ako se setimo u kojoj meri su krajem 80-ih ili u prvoj polovini 90-ih hrvatski Srbi bili tema u Srbiji, setićemo se da je javni život u Srbiji bio u znaku brige, sa ili bez znaka navoda, za sudbinu Srba u Hrvatskoj. Danas se vrlo retko može nešto pročitati ili čuti o Srbima u Hrvatskoj, uprkos tome što su ljudi koji su tamo ostali ili koji su se vratili realno suočeni sa nizom problema. Malo je toga kroz šta bi se moglo prepoznati da postoji kod navodnih patriota u Srbiji interes za te ljude.

Mnogo hrvatskih Srba mi je na pitanje da li je ta briga za njih bila briga za žive ljude reklo da je blisko pameti da je to mnogo češće bio interes za teritorije. Danas, kada je pitanje teritorija manje-više rešeno, odjednom je prestao i interes za te ljude. Jednom kada prestanu da budu politički upotrebljive, žrtve nestaju sa naslovnih strana ili čak i sa desete strane novina, tako da generacije koje dolaze nemaju mnogo prilike da o tome nešto čuju.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Bogdan Ivanišević iz Human Rights Watcha. Četvrtog. i 3. maja smo slavili dva sveca, 4. su se okupili ljubitelji druga Tita, a 3. maja je bilo crveno slovo u crkvenom kalendaru, slavili smo svetog Nikolaja srbskog. U manastiru Soko u podnožju spomenika Nikolaju održan je crkveno-državni skup sa liturgijom i prigodnom priredbom. Tamo su bile vladike, generali, visoki predstavnici Vlade, prestolonaslednik. Svi su se sabrali, kao i onda kada su donošene Nikolajeve mošti u Srbiju, 91. godine. Dva meseca posle 9. marta, u Leliću su se tada bez ikakvih problema sakupili predstavnici i režima i opozicije ujedinjeni Nikolajem Velimirovićem. Jovan Bajford, socijalni psiholog iz Notingema već nekoliko godina se bavi našim poslednjim svecem. Danas će nam govoriti zašto je nemoguće doći do relevantnih podataka iz Nikolajeve biografije i koliko su u stvarnosti utemeljene priče o Nikolaju na kojim insistira naša crkva.

JOVAN
BAJFORD

JOVAN BAJFORD:

Glavni promotori Nikolaja Velimirovića bili su ljudi šabačko-valjevske eparhije, čak su neki i u rodbinskim odnosima bili sa Velimirovićem; to je zapravo bio njegov sinovac Jovan Velimirović koji je krajem 80-ih bio vladika šabačko-valjevski, zatim, Artemije Radosavljević je takođe iz tog istog kraja. A zatim, tu su bili Amfilohije Radović, Atanasije Jevtić, ljudi koji su redovno posećivali i bili na neki način učenici Justina Popovića, koji je svake godine u manastiru gde je provodio svoju starost držao opelo Nikolaju. I upravo je on bio taj koji je bio začetnik tih ideja. Ako čitate recimo te njegove govore, koji su kasnije objavljeni od strane Srpske pravoslavne crkve, videćete da sve te ideje o Nikolaju kao najvećem mučeniku i tako dalje, počinju tada.

I onda, kada je došlo do konstrukcije tih mitova krajem 80-ih, to je urađeno iz prostog razloga što je u to vreme vođena kampanja kojom se želelo da se iz sećanja potisnu one komunističke interpretacije Nikolajevog života i da ga se vrati u Srbiju. I oni su Nikolaja promovisali zapravo u nekoga na čijem se delu može bazirati nekakav postkomunistički srpski nacionalni program, i mislim da se oni toga nikad nisu odrekli. Mislim da i dan-danas taj njegov antikomunistički, antievropski stav i uopšte pojam o srpskom narodu oni smatraju još uvek relevantnim. Znači, jedna interesantna stvar za Nikolaja Velimirovića je to da iako se on smatra najvećim filozofom, najvećim pesnikom, najvećim duhovnikom, najvećim

ćim svim u savremenoj srpskoj pravoslavnoj kulturi, mi zapravo o njegovom životu znamo vrlo malo.

Jedinu relevantnu knjigu o Nikolaju napisao je Artemije Radosavljević još 1986. godine i to je izdao najpre Atanasije Jevtić, a i danas se prodaje pod nešto drugačijim nazivom. Prvi naziv je bio *Novi zlatousti*. To je jedna biografija od nekih stotinak strana i iz nje je kasnije izvedena i oficijelna hagiografija koja je izdata povodom kanonizacije. Na neki način, to je oficijelno žitije Nikolaja Velimirovića. Ima različitih uzroka zbog čega danas nemamo pravu biografiju Nikolaja Velimirovića. Mislim da crkva ne želi takvu biografiju iz prostog razloga što oni žele da kultivišu kult Nikolaja Velimirovića, gde ćemo se mi sećati njega onakvog kakvog crkva želi da ga se mi sećamo.

Kada je 1990. godine prvi put u tom nekom postkomunističkom periodu bio podnet zahtev od strane Lavrentija Trifunovića da se Velimirović kanonizuje, patrijarh je rekao da je još suviše rano za to, da još uvek nije stvorena slika Nikolaja kakva treba da bude za jednog svetitelja, i kako je on to tada rekao - "kao što sunce rastura izmaglicu ujutru", tako treba sačekati da se Nikolaj zapravo uzdigne na neki status sveca u srpskom društvu, koji je neophodan za kanonizaciju. Znači, oni su jednostavno želeli da stvaraju određenu biografiju koja bi bila pročišćena od raznih kontroverzi koje su započele zapravo u komunističko vreme. Tek sredinom 80-ih je došlo do toga da su ljudi po šabačko-valjevskom kraju, gde je njegov kult bio najprisutniji tokom komunističkog vremena, seli i počeli da zapisuju stvari koje su se prepričavale četrdeset godina. A stvarima koje se prepričavaju obično se dešava neka distorzija, u smislu da se određeni elementi iz njegovog života potenciraju, dok se drugi marginalizuju i mi sada nemamo neki hronološki određen život Nikolaja, nego imamo neke epizode koje se s vremena na vreme navode i koje predstavljaju Nikolaja kao pozitivan lik.

Ponekad ćemo u istom tekstu saznati stvari koje se dešavaju u isto vreme, i međusobno se potiskuju. Recimo, kad se govori o njegovom životu za vreme okupacije, često se govori o tome da je Nikolaj uhapšen maltene prvog dana okupacije; to je bila prva stvar koju su Nemci uradili kada su ušli u Srbiju, a opet, istovremeno saznajemo da je on za to vreme dok je bio po nemačkim zatvorima spasao jednu jevrejsku porodicu, da je osnovao sirotište i tako dalje. Jednostavno, nema te hronološke konzistencije, nego imamo

te neke priče koje se stalno spominju. Znači, ne može se nikako, kad se govori o Nikolajevoj rehabilitaciji, govoriti o nekom istorijskom revizionizmu. Ta istorija nikad nije ni postojala, radi se jednostavno o nametanju određenog kolektivnog sećanja na Nikolaja, koje je bazirano na tim glasinama koje su se širile u to vreme.

Za te mitove interesantno je to da oni uvek u sebi sadrže neku čak i nesvesnu motivaciju. Vrlo često govore o tome da je Nikolaj školovan u inostranstvu i da je doktorirao u Bernu na katoličkom univerzitetu, ali se tu vrlo često spominje i Oksford. I vrlo često se govori da je on doktorirao na Oksfordu. Međutim, to jednostavno nije tačno. Činjenica je da je Nikolaj bio u Engleskoj, neke podatke koliko je baš tamo proveo ne znam, međutim, ja sam proveravao u arhivi oksfordskog univerziteta, on nije tamo bio registrovan kao student, pa sigurno nije mogao da ima doktorat. Osim toga, doktorat nije postojao kao kvalifikacija u Oksfordu do 1917. godine. Znači, ne kažem ja da je tu tendenciozno plasirana laž, ali to je kao kad neko kaže - Nikolaj je bio u Engleskoj, pa neko nekome prenese - Nikolaj je bio u Engleskoj na univerzitetu, onda treća osoba kaže - Nikolaj je bio u Oksfordu i peta osoba kaže - on je tamo dobio doktorat. To se jednostavno prenosilo verbalno od osobe do osobe, dok se nije formiralo u neku priču. A ako je Nikolaj najveći filozof, njemu jedan doktorat ne može biti dovoljan, znači stvarali su se ti mitovi o Nikolaju kao o nekome ko maltene ima tuce doktorata sa svih najboljih univerziteta na svetu. To pokazuje kako ta istorija ne postoji, postoje samo te priče. Mene je, recimo, kontaktirao pre neku nedelju jedan teolog iz Amerike koji se zainteresovao za Nikolajevu misao u ranom periodu, i pitao me da li ja imam njegov doktorat sa Oksforda.

JOVAN
BAJFORD

Isto važi za jedan drugi mit, koji je važan zbog svoje političke konotacije i ukazuje na to koliko formiranje tih mitova i njihovo plasiranje ima funkciju da potisne određene elemente njegove biografije, a to je ideja o Velimirovićevom mučeništvu za vreme II svetskog rata. Ako čitate literaturu koja se bavi Nikolajevim životom iz tog perioda, vrlo često ćete saznati da je naredba za Nikolajevo hapšenje stigla direktno od Hitlera, i da je prva stvar koju su Nemci uradili kad su došli u Srbiju bilo to da traže Nikolaja da ga uhapsu. Znači da se okupacija Srbije, Velimirovićevo hapšenje i tako dalje konstruiše maltene kao lična vendeta Hitlera protiv Velimirovića.

Opet imamo ono - dobar momak, loš momak. Nikolaj je tu pozitivan, antifašistički nastrojen srpski pravoslavni sveštenik, i tu je

Hitler koji želi da ga uništi. I cela ta priča ima svoju funkciju, a to je da potisne iz sećanja činjenicu da je pet godina ranije Nikolaj primio orden od tog istog Hitlera, u nemačkom poslanstvu u Beogradu u prisustvu patrijarha Varnave; da je godinu dana kasnije rekao nešto pozitivno o Hitleru. Ja ne mislim da je Nikolaj bio nešto prohitlerovski raspoložen, verujem da je to što je rekao da Hitler želi da formira nemačku nacionalnu crkvu Nikolaj rekao zato što je o Hitleru malo znao, ne zato što je o njemu znao mnogo. Ali pošto je to kasnije iskrslalo kao nešto što je vrlo kontroverzno, mit o Hitleru kao protivniku Nikolaja koji želi da ga uništi i tako dalje, potiskuje iz sećanja tu epizodu od šest godina ranije koja je kontroverzna i koja je zapravo trn u oku u stvaranju kulta o Nikolaju Velimiroviću.

Razrada mita o Nikolajevom tamnovanju je takođe interesantna iz prostog razloga što, iako je Nikolaj proveo skoro četiri godine u manastirima, nije bio pod nekakvom torturom; to se sad predstavlja kao da je on stradao po nemačkim zatvorima četiri godine i čak se nekad govori da je on čak u Dahauu proveo sve četiri godine, što jednostavno nije tačno. I često se govori o tome da je Nikolaj u Dahauu doživljavao razna mučenja i da je, kad je izašao iz Dahaua, imao stravične povrede na telu koje su otkrivene tek kada su telo pripremali za sahranu 1956. godine. Međutim, to jednostavno nije tačno, Nikolaj jeste patio od artritisa i više puta je pre rata bio na bolovanju iz tog razloga, ali nipošto se ne može govoriti o tome da su njega tamo mučili ili da su mu, kao što je Irinej Dobrijević nedavno rekao, gasili cigarete po tabanima i tako dalje.

Kako je Nikolaj izašao iz Dahaua takođe je relevantno ovde zbog toga što se vrlo često kaže da je Nikolaja iz Dahaua oslobodila 36. američka pešadijska jedinica 6. maja 1945. godine. I ta ideja o tome da je Nikolaj oslobođen iz koncentracionog logora u maju 1945. potiskuje iz sećanja činjenicu da je on mesec dana ranije bio u Sloveniji na Ljotićevoj sahrani i da je tom prilikom rekao to što je rekao. Znači, čitava ta konstrukcija Velimirovićevog mučenja je konstruisana na taj način da se njenom promocijom iz kolektivnog sećanja izbrišu detalji iz Velimirovićeve istorije koji su se u periodu posle II svetskog rata pokazali kao kontroverzni, a to je znači činjenica da je on pohvalio Hitlera 1935. godine, da je dok je bio u Dahauu napisao svoje najkontraverznije delo, odnosno *Reči srpskom narodu kroz tamnički prozor* i treće, činjenicu da je govo-

rio na Ljotičevoj sahrani. Znači, mit je konstruisan tako da se potiskuje iz sećanja ovo što je kontroverzno.

SVETLANA LUKIĆ:

Šesti maj je, danas je Đurđevdan i što je mnogo važnije, danas obeležavamo dan neke vojne obavestajne agencije, i danas obeležavamo dan kada u "Peščaniku" govori Petar Luković.

PETAR
LUKOVIĆ

PETAR LUKOVIĆ:

Imam dovoljno godina da sam doživeo dovoljno poplava, da sam ih video ne samo kod nas, video sam ih u svetu, video sam kako se to radi. Kad se desi poplava, onda država stane u odbranu, čini sve što je u njenoj moći da to reši brzo, efikasno, što pre uz svu moguću pomoć. Kod nas je problem oko tri sela, nije se izlila Sava ili Dunav, pa sad ne znam, imamo hiljadu žrtava, mrtvih, međutim, ovo vidim da je potpuna jedna katastrofa, jedan kaos. Evo, juče saznamo konačno da čak nije proglašena elementarna nepogoda. Zašto? Vlada nije shvatala šta se dešava četrnaest dana, jer je imala neki prinudni odmor ili ne znam šta. Za vreme tog odmora su i premijer i ministri dolazili u to selo, video sam Koštunicu u odelu kako puni džakove i obećava građanima da će im se vratiti sreća i zadovoljstvo. Mislim, odakle mu opšte ideja pre svega pod a) da su tim ljudima potrebni uopšte sreća i zadovoljstvo. Mislim, zar nije logično da kaže da će učiniti sve da se poplava povuče, ovako je ispalilo bizarno i perverzno.

A drugo, sva ta obećanja ministara da će sve kuće izgraditi odmah, biće to novo, super, to je bilo onako fenomenalno. Evo, stvarno, ja sečem sve na sebi ako se to za dve godine izgradi, da stvarno svako dobije svoju kuću, da sve bude super i da budu svi srećni i zadovoljni. Pa to nema šanse, pa to se nikad u životu u ovoj zemlji nije desilo. Pa kad oni nisu u prvih petnaest dana proglasili to stanje elementarne nepogode, pa šta onda da očekujem, znači na samom početku nemaju para. Mi smo sad u situaciji da preko raznih televizija, sad neću da imenujem razne televizije, gledamo tu sad neke ovako pojedinačne televizijske akcije. Svaka televizija maltene pravi neke svoje akcije. Sad ljudi kupuju, nose, svi pomažu. Izvini samo, gde je država? Je l' ima neki Crveni krst, je l' ima nekakav štab za zaštitu od elementarnih nepogoda, krizni štab, kako se to već zove u ovoj zemlji? Što bih ja sad morao da idem na Novi Beograd da nosim televiziji, nije važno kojoj, pet kg

praška, kad to mogu da uradim na Zvezdari, ne razumem uopšte. Ja ne znam uopšte, kad bih hteo da pomognem na Zvezdari negde, gde bih to mogao da uradim, nemam gde.

Dakle, to je postalo pitanje ili marketinško ili političko, pošto vidim Karićevi to rade kroz svoju partiju, svaki dan vidim gore one njihove, Simića, ovu bivšu nesuđenu gradonačelnicu, kao Bogoljub je odmah ukapirao o čemu se radi. To nije samo upotreba nesreće, ono najvulgarnije, nego upotreba poplava, onako na jedan najbrutalniji način. Pa, jebem mu mater, postoji valjda država negde, pa neka kaže država - bila poplavljena tri sela, pa strašno, jeste, tri sela, hajde da pomognemo, cela zemlja. Pa, tri sela su, ljudi, aman, pa nije šest gradova. Zamisli Novi Sad da bude pod vodom ili Beograd da bude pod vodom. Mislim, to su one stvari koje čoveka onako izluđuju svaki dan kad gleda, i to celi dan su onako reportaže o tome kako, ne znam, fale im čizme, fali im voda, fali im seno, vidim. Pa, mislim, jesu to problemi koje ova zemlja ne može da reši? Je l' u ovoj zemlji nema sena? Pa meni se čini da ja, ovako koji nemam pojma ni sa čim, ja bih našao sad dvadeset pet tona sena. Pa je l' seno problem, stvarno?

Gledam one nesrećnike tamo kose pored one reke, kose travu daju nekim životinjama da jedu. Pa to stvarno onako izgleda sulu do. Kaže nemaju vode - ovolike fabrike kiselih voda i običnih voda, pa punite pa dajte, pa čemu služi država. Pa nije država samo taj kabinet koji se ne sastaje, valjda država nešto ozbiljno brine o tom narodu gore. Zamisli, daleko bilo, da u zemlji bude katastrofa nekih većih razmera, pa ja mislim da bi ovde poumiralo sve što je bilo lakše povređeno, poumiralo odmah, na licu mesta bi poumiralo. Ovde ne bi došli ni zavoji ni flasteri. Ako ne možeš da im dobaciš vodu, konzerve, čizme, kažu nemaju čizme, pa ne razumem, stvarno ne razumem. I to svaki dan, to su ozbiljne priče, to su ozbiljne drame njihove i onda objašnjenja da se sve čini, da država sve čini.

A onda čujemo naravno od pomahnitalog Velje Ilića, kome je to izletelo, da se oni nisu sastali četrnaest dana; bili su na odmoru negde. Pa Uskrs, Prvi maj, šta god da je, sad i Đurđevdan, uvek ima neki nezgodni praznik, falim te Bože, evo kod nas cela godina religiozna. Pazi, Vlada ne radi četrnaest dana, izvini, ali ja to nisam čuo nikad u životu, nigde nisam to čuo u životu. Mislim, kojim povodom, ima li neki povod, je li to leto pa idu svi na odmor? Šta je sad ovo, zimski odmor, proleće, šta je, đurđevdanski, ne razumem

uopšte. Da Vlada ne radi četrnaest dana, pazi, u vreme poplava koje su, evo, baš su strašne, jesu, nisu ogromne, nisu čudovišne, nisu poplave koje su uništile jednu zemlju, jesu grozne za taj narod, stvarno je strašno.

Pa, jebote, šta bi radio Bangladeš, da se ubije. Zamisli našu vladu u Bangladešu, svi bi se podavili pod našom vladom u Bangladešu, u Indiji, kompletno. Tamo su kiše, non-stop poplave, ja ne znam, to bi bilo milion žrtava dnevno pod ovom vladom. Pazi, čujem neki dan da je kiša problem, jer onda raste nivo, je li to problem? Neki dan čujem, visoka voda, velika temperatura. Šta je sad, majku ti jebem, visoka temperatura. Kaže, visoka temperatura, pa se lešine suše i smrde, i to. Pa, vadite lešine, nemam drugo šta da ti kažem. Je l' postoji neka temperatura koja odgovara našim poplavama ili našoj Vladi? Je li 14°, je li 29°, 18°, da znam temperaturu koja odgovara našim poplavama. Ne postoji nijedna, od 1° do 100° ništa nam ne odgovara, ne odgovara nam ni kiša, ni oblačno, ni kišovito, ni poluoblačno, ni monsunske kiše, ništa ne odgovara.

PETAR
LUKOVIĆ

Stvarno mislim, je l' mi živimo u nekom ludilu, u nekoj paralelnoj ravni ovde? Mislim, poplava je, kiše, pa pomozite. Mislim, zašto pomažemo svi, pomaže ko god stigne ovde, samo očekujem kod mene u kraju da neko organizuje šator da pomažemo. Pa, neću tako da pomažem, nije moja dužnost u principu, to je moja dobra volja, ali nije moja dužnost, za šta postoji država. Država treba da brine o svojim građanima, jebo ga bog, pa pomozite im. Ne, oni četrnaest dana zuje, jebe se njima, došli, obećali i otišli.

Cela poenta ove zemlje je to što možeš da kažeš bilo šta, ali bilo šta možeš da kažeš. To traje upravo onoliko koliko traju te reči. Dakle, Velja Ilić može da kaže - mi ćemo poslednju kuću izgraditi kao što je bila, ja obećavam, sve će to biti i to, ko se seti kroz šest meseci seti se, ko se ne seti, ne seti se, jer će u međuvremenu imati pedeset novih afera, nove poplave, ne znam sad, nekakve dizenterije, nemam pojma šta će da naleti, ne znam, neke kuge i ko će sad o ovome da misli. Mislim da mi sad živimo u jednom vremenu u kome to osećanje za tuđu nesreću - to ne postoji više. Mislim, poplavljene im kuće, jeste strašno, ali u principu kažu ljudi, mislim, ko ih jebe, otprilike oni su krivi što žive baš na tom mestu i što je sad brana pukla. Poenta je u tome da kad se tako nešto desi, država pokazuje da postoji ili ne postoji. U našem slučaju evidentno je da ne postoji uopšte, ne da je nema, nego je nema nigde.

Izvini, moram sad da se vratim na ovu stvar koja je slična. Pazi, onaj autobus što je pao u reku, taj autobus su tražili sedam dana da ga izvuku odozdo. Pa, ja ne znam, da je svemirski brod, jebote, da je ne znam šta pa bi ga izvukli za sedam dana. Nije bitno što smo svi znali da tu više niko nije živ, to su druge stvari, ali mislim, izvuci ga. Ako ne možeš ti sam, pa traži pomoć, pa zovi, pa izvuci ga u roku od dva-tri dana, četiri. Ne, sedam dana se to izvlači od ujutru do uveče, pa jake struje, sve razumem, ali izvuci to, pokaži da imaš neku želju. Tačno sam imao jedan filing da oni misle ovako - pa niko tu nije preživio, šta da ga izvlačimo. Tačno su ga na kraju izvukli pod pritiskom onih nesrećnih rođaka, inače bi ga ostavili dole kao otprilike - ma, koji će nam, šta ste sad zapeli da vadimo taj autobus. Kad vidiš to, kad vidiš ovu poplavu, vidiš reportere, pa se kao brinu, pa razgovaraju, kao - jaoj, baš vam je strašno.

Mislim da ima dvadeset-trideset godina da smo mi to izgubili potpuno, taj osećaj za tuđu nesreću, to uopšte ne postoji, ma kakvi, bre. Neću da kažem da je to generalno kod nas, ali naprosto smo postali sebični. Jedna sebična zemlja sa sebičnim ljudima, koja gleda samo neke svoje male interese, da preživimo, što opet mogu da razumem - samo da preživim i šta me bole dupe za drugog. Nema ovde solidarnosti, kakva solidarnost. Zamisli miting opozicije, sad to izgleda kao naučna fantastika, kakav miting opozicije, mislim ko bi ti došao uopšte, povodom čega, šta, kako. Svako bi ti rekao - ne, ne postoji nijedna stvar oko koje se možemo okupiti, poplava najmanje. To izgleda onako tužno, grozno.

Četrnaest dana nikom nije palo na pamet da kaže - hej, ljudi, stanite, pa četrnaest dana je prošlo, hajde bre da pomognemo tim ljudima, neke pare da damo, nešto da im damo, te čizme makar, pesak da im damo, seno, konzerve. Pa, mislim, to je stvarno strašno. I onda čuješ Vuka Draškovića, traži međunarodnu pomoć. Pa, stani, međunarodna pomoć za tri sela, jesmo mi toliko nesposobni. Ako vi ne možete da rešite to, mislim, ko vas jebe, hajde crknite bre svi. Kod Rumuna je dva puta gore, pa nisu tražili međunarodnu pomoć, rešavaju problem kako znaju i umeju, a mi sad tražimo međunarodnu pomoć. I to od organizacija koje rade u međuvremenu. Nešto baš sumnjam da je Evropska unija imala četrnaest dana pauze tokom maja, baš nisam obavešten o tome.

Kako taj post ili šta već, taj odmor nije važio za Brankovića? Tu ja više ne znam ko nije sedeo danima pa telefonirao, te Koštunica te-

lefonira kolegi u Bugarskoj, te Tadić piše pisma onom prestolonasledniku, kako se zove, čudno ime, onda im ministar ne znam koji piše razna pisma, frka u novinama, pa ovaj okovan, pa ružna slika na televiziji, pa naš narod to ne može da gleda u vreme Uskrsa. Stani, bre, stani, polako. Je l' neko negde objavio i pitao zašto je taj čovek - ima dva pitanja: prvo, otkud on u delegaciji državnoj Srbije i Crne Gore, otkud lice sa poternice tamo, i pod b) je l' neko rekao, objasnio za šta je taj čovek optužen. Mislim, ja sam čuo da je optužen za nekakve zločine u Novskoj, a da čujem šta, konkretno šta je tamo radio. Sad čitamo tužne priče, on ima ženu, pa dvoje dece, familijaran čovek, pa on to ne bi uradio. I sad je to jedna tužna priča, on nosi bukagije. Šta to mene interesuje uopšte, njegova cela ta priča me uopšte ne interesuje, mene interesuje to kako je nekom palo na pamet da tog čoveka ne proverivši ga stavi u delegaciju. Pa, izvini, pa sutra bi mogli da stave Ratka Mladića ili Karadžića u delegaciju državnu i da ih povedu u Bosnu, daju im diplomatski imunitet i šta im mogu onda. Pa valjda neko nešto tamo gleda, posmatra, zna li ko su ti ljudi uopšte. To je jedno osećanje da bog te pita ko tamo radi po vojsci, otkud znam, vojni ataše, šta je on, nemam pojma. Ko su ti ljudi uopšte? Gde su oni sve bili, šta su oni sve radili? Za ovog smo saznali slučajno, otkud znam ko tamo sedi, ko je sve ubijao.

PETAR
LUKOVIĆ

Odakle je taj čovek? Vrlo pomno sam čitao o tome, ništa ne znam sem da ima dvoje dece, da je dobar otac, da sadi cveće, da mu je žena brižno ali i mučno brinula ova dva dana. Pa brinula je i žena Mladićeva, pa šta sad. Pa uključenje reportera, jebote, izvini, šta me bole dupe šta će on da kaže kad dođe u zemlju, pa je l' to zahteva specijalnu ekipu da ode na granicu. Šta može da kaže - hvala Tadiću, hvala Koštunici, hvala ne znam kome. Je li stvarno to vest dana? I sad odjednom preko Uskrsa on je zvezda, jebeš poplave, čuj, Branković je zvezda. Zašto, zbog čega, niko ne ume da kaže. To je tipični, tradicionalni srpski način, da ne pominjemo optužnice nikad, da nikad ne kažemo šta je tu bilo, da insistiramo na tome da je to jedan dobar čovek, jedan fini čovek, jedan predivan čovek, evo, kao Lazarević ima finu familiju, pa da mu damo kola i tako. Da je on časni oficir koji je radio svoju dužnost, da nije bio častan ne bi došao na to mesto ne kome je, ili da nije častan ne bi otišao u Bugarsku, ne bi imao diplomatski pasoš.

Misliš li ti stvarno da Tadić ili Koštunica znaju o čemu je ovde reč? Ma ne, njih to ne interesuje. Stani, bre, polako, možda je taj čovek

zločinac, možda je ubijao nekog, možda i nije, otkud znam, ali zovi Hrvate pa vidi za šta je optužen, pa vidi zašto ga traže, jebote, pa ne traže ga sigurno da ga vode tamo na izbor Mis univerzuma, što traže njega, a ne traže druge? I sad ništa, sad je on došao ovde i dakle, on će tu živeti normalno, super, kao da se ništa nije desilo, gotovo, završena priča, i šta sad? Pazi, strašno je to bilo Tadiću, što je našem građanstvu bilo užasno da vidi čoveka u lancima. Što meni nisu stavili bukagije u Sofiji ili bilo gde da odem? To je njegov problem, čoveče, to je problem tog Brankovića, uopšte sa mnom nema nikakve veze, ima sa državom koja ga je postavila tu da bude. Pa, valjda ima nekakva komisija, neka kontrola ima, pa kažu - gde si ti bio, šta si radio, da nisi ti slučajno na poternici Interpola, jes li ti nekog klaao. Ne, nego je on kazao verovatno - ja nisam nikog, ja sam bio super. Kažu - super si bio, tako je rekao, i otišao u Bugarsku. Hoćeš u Bugarsku? Hoću.

Ja imam tu nesreću iz nekog svog bivšeg života da jako dobro znam šefa, nekadašnjeg predsednika Srbije, Predraga Markovića, iz vremena kad se on nije bavio politikom. Godine, 1996-1997. teoretski sam ja imao veće šanse da budem predsednik Srbije nego on, iz prostog razloga što se on nikad nije bavio politikom. On tada nije čuo da Milošević uopšte postoji, nije čuo uopšte za bilo šta sem za svoje knjige i svoj posao koji je radio, i svoje pare koje je pravio u to vreme. I sama činjenica da je takav čovek, dakle posle jedno šest godina postao v.d. predsednika Srbije, mene je potpuno izbezumila, bacila me je u nesvest. Cela ta ekipa nekih književnika, Svetlana Velmar-Janković i Dušan Kovačević, ne znam ko je tu sve bio, sve neki kilavi, neki polunacionalisti, neki umorni, neki patetični, neki jadni.

Moram da kažem da je Labus jedno od mojih ličnih najvećih razočaranja. Ne mogu da kažem da sam bio prijatelj sa njim, ali sam ga znao, i imao sam utisak da je reč o jednom racionalnom, inteligentnom, staloženom i vrlo normalnom čoveku, koji je bio vrlo pristojan. Ali ako se sećaš onih svih ekrančića i Ksenije Milivojević koja je sa onim štapićem pokazivala ko je gde sedeo, pa gde je ko išao, pa ko je ko, pa kako je ko glasao, pa Kolesar, pa Janjušević, pa pare, pa sve. Super, hajde, ok. Dve godine kasnije, Labus i afera Erikson, trinaest hiljada dolara, ćerka Milica bla-bla-bla - sad gospodin izjavljuje u novinama da on čvrsto stoji iza ćerke Milice. Stani, bre, polako, pa mislim, kako ti stojiš iza ćerke? Pa, nije ćerka otišla da pregovara za te pare, nego si ti išao da prego-

varaš u njeno ime. Stvarno, na šta to liči. Ta vrsta nedostojanstva i ta vrsta kukavičluka, kaži - primio sam pare, u redu je.

Ali da tebe brani Čedomir Antić, tvoj portparol koji kaže da „naš predsednik stranke neće da komentariše ceo slučaj, jer bi time dao povoda novinama da pišu o tome”. Šta je bre, neko je lud u ovoj zemlji, je li poplava kod Labusa u glavi, je l' ova poplava iz Rumunije kod njega došla? Mislim, kako nećeš da kažeš ništa? Kao, ako on bude ćutao, to će da prođe. Pa neće da prođe. I to nije naravno prva stvar, da ne pominjem ponovo “Knjaza Miloša”, o tome smo govorili, nisam zaboravio. Prema tome, vidi se da nije reč o izuzetku, pa nije čovek sad obio trafiku prvi put, kod njega je izgleda ovo manir. A druga je stvar kod Dinkića, ti njemu kažeš - ovaj je korumpiran, on kaže - ti si uvezao bakar. Pa stani, polako, on tebi kaže da si korumpiran. Pod b) ako je uvezao bakar, ako to već znaš, a znaš je l' to kažeš, što to nisi rekao kad si znao, nego danas kažeš ovde? Dakle, da te Drakulić nije pomenuo, ti nama ne bi rekao za taj bakar. By the way, od tog bakra ništa nema, 40 posto bi poumirali, bila bi veća katastrofa nego u Jaši Tomiću, ali kroz celu priču stoji jedna čuvena rečenica - ako ne bude onako kako mi kažemo, mi izlazimo iz Vlade. Rekli su to petnaest-šesnaest hiljada puta, kao uvređena deca na igralištu - hej, ako mi ne daš loptu, ja ću da izađem sa igrališta.

PETAR
LUKOVIĆ

G17, to je jedna stranka užasno uvređena, ne smeš njima ništa da kažeš, to su ljuti u pizdu materinu, to sve ljuto, jebote. Pazi, stranka koja ima portparola koji se zove Albijanić, koji se slikao u *Evropi*, nije sa zvezdicama i nije go, nije sa mačem kao onaj ludak iz DSS-a, slikao se sa šubarom i u nekim zvezdicama, jesi to videla? Nisi, sa šubarom, okolo su evropske zvezde, zastava evropska, i koji govori ono što govori. Mislim, ta stranka po defaultu političkom ne da mora da propadne, ta stranka mora biti uništena. U svojim najgorim noćnim morama zamišljam da sam ja predsednik stranke i da mi je Albijanić portparol. Pa, ja bih njega posle osamnaest minuta ubio, pa ubio bih ga, neka radi šta god hoće, može da bude koristan za fizičke radove, super je, ali ne može on da bude taj glas koji predstavlja stranku u Parlamentu, hej, Albijanić.

Jesi ti gledala njega u nekim emisijama, pa njegove pošalice, pa njegove folklorne doskočice, pa gde taj čovek živi, gde su ga našli? Meni se samo čini da je onaj Goran Paunović, koga sam imao čast nažalost da upoznam, mislio sam da je to stvarno dno dna. Mi-

slim, Paunović kad se vrati sve mu je oprošteno. I to je jedna priča o jednoj fantomskoj, finansijskoj organizaciji, stalno sam govorio da nije slučajno da su oni G17 plus, plus šta - plus mito, plus korupcija, plus šta, plus čega; ona se sastoji od takvih ljudi. Meni je možda najteže to da u stvari oni na najdirektniji način odlučuju o životu: o cenama benzina i o privatizaciji i o inflaciji i o parama i bilo čemu.

Moja keva kaže da sam ja fanatik, jer odbijam da primam račune i ja se svađam svuda u radnjama, neću da primim račun koji mi je naredio Dinkić, da uteruje strah ljudima koji mi guraju račune. Ja tražim paklu cigareta, oni kucaju 20 minuta da mi daju cigare. Pa, mislim, jebo te račun, daj mi cigare, daj mi novine. Nigde u svetu, u civilizovanim zemljama novine se ne plaćaju na račun. Daš pare, uzmeš novine. Ne, kod nas dam pare, pa ova kuca, pa greši, mislim, ja obijam kioske, uzimam novine, dajem pare, oni viču - račun, jebo vas račun, neću račun. Fiskalne kase na pijaci, pa mislim, stani, treba da se zaustavimo negde, je l' ima kraja negde. Da ne govorim o onih petsto dinara, onih bednih, jebote, petsto dinara.

Najbolje je bilo kad smo saznali, kad se on hvalio naravno, da mnogi od tih građana koji su dobili tih petsto dinara zahtevaju da lično budu tamo kad dođu inspektori. Pa, jebote, polovina od njih bi pristala da pali te radnje, da ubije lično te prodavce. Pa, što koristiš ovo ludilo koje postoji kod nas, ovo ratno bure baruta, pa hajde da pretimo da ćemo da ubijemo čoveka. I šta, to je super što imamo takve ljude?

Jedan od boljih načina da Srbija preživi i da prezdravi je to da bude poražena. Bez poraza i bez nekakve vrste katarze u porazu ne postoji šansa za oporavak. Mi nismo poraženi, nismo ni pobedili. Pa, nismo poraženi, govorim o pravoj vrsti poraza, prosto da cela zemlja bude pod nekom vrstom protektorata, da cela zemlja mora da bude dirigovana. Mi smo se i posle poraza 1999. godine ponašali kao da smo mi šampioni u svemu, nas čak ni takozvana revolucija ili šta god, prevrat ili dogovor iz oktobra 2000. godine nije osvestio. Nemamo nijednu vrstu poraza, da priznamo da smo poraženi.

Mi nismo do kraja uradili ono što je trebalo, to smo pogrešili ili je Milošević pogrešio što nije završio rat kao što je trebalo. Dakle, nikad nismo postali krivi za rat 99. godine, da smo ga mi inicirali, da smo krivi za događaje u Bosni, u Hrvatskoj, na Kosovu, to ni-

kada nije rečeno i nikada nije postojala doktrina, društvena, javno prihvatljiva doktrina. Ta doktrina je prihvaćena u "Peščaniku" i još od nekolicine nas ovde, ali bez tog javnog priznanja poraza i javnog priznanja da smo krivi, da smo krivi za neke stvari i da smo spremni da učimo iz te krivice, iz tog poraza, i da budemo bolji, da se tako oslobodimo toga. Dakle, nas svet još uvek shvata kao neko deseto dete kome kaže - hajde da im damo još jednu šansu. Nama stalno daju još neku šansu i mi stalno čekamo još neku šansu i kažemo - pa ne moramo baš sve da ispunimo. Je l' primećuješ, stalno se ponavlja izjava čuvena Zorana Stojkovića - nema zadnjeg datuma, pa ne moramo baš sve da ispunimo. On je šampion u tome, on je simbol toga - ne moramo baš sve to da uradimo do kraja da bi nas svet prihvatio.

PETAR
LUKOVIĆ

Dakle, mi nemamo tu vrstu osećanja da smo mi poraženi, ne kažem da imamo osećanje da smo pobedili, to ne, ali smo tu negde, od prilike do prilike. Ti sad imaš te bolne krike nacionalne za Kosovom, kako ćemo da ga spasemo, da ga uzmemo - više od autonomije, manje od nezavisnosti. Ta doktrina je do te mere glupa da je nepostojeća, ja bih voleo da mi je neko obrazloži na konkretnom nivou. Mi se zamajavamo takvim glupim pričama, mada savršeno znamo da od toga nema ništa, nema, apsolutno: Kosovo ne postoji. Zar nam predsednik nije bio na Kosovu i kako je tamo otišao? U oklopnom transporteru sa 20.000 kejšforovaca i sad tim ljudima tamo govoriti iz transportera - više od autonomije, manje od nezavisnosti.

Stvarno neko nekog zajebava u ovoj zemlji. I ne samo to, nego što po nekim ispitivanjima sve je manje iz godine u godinu, iz meseca u mesec, sve je manji broj građana obavešten, ne seća se šta je bilo u Sarajevu. Danas se manje sećamo šta je bilo u Sarajevu nego što smo se sećali pre godinu dana, kroz dva meseca reći će - nemam pojma, Bošnjaci su gađali Srbe u gradu dole, takva će biti priča. Mislim, ništa me ne bi iznenadilo.

Kod nas je to jedna užasno ružna i strašna priča, priča koja će možda preživeti putem usmenih predanja, kroz neka fono-dokumenta, kroz neke knjige, tekstove. Bićemo kao neka vrsta Indijanaca koji su, ne znam, ubijeni, koji su u grupama i u ćelijama nastavili da pričaju o tome šta je bilo nekada. Tako ja vidim sudbinu anti-ratne generacije u Srbiji. Sve nas je manje i manje, gomila ljudi je umrla, gomila ljudi je umorna, gomili ljudi se naprosto smučilo da

priča o tome i sve je to ljudski i razumljivo. Teško je očekivati da bude baš puno manijaka kao što smo mi, koji ćemo osamnaest-devetnaest godina da radimo istu stvar ovako, to je malo dosadno u životu.

Sad su svi okrenuti nekoj budućnosti, tu je Evropa maltene na korak. Jedan taksista koji me poneki put vozi, koji me sluša u “Pešćaniku” i koji mi stalno kaže: pa, dobro, nešto moram da vas pitam. - Kažem, pitaj me. - Pa, dobro, je l’ vam nije dosadno stalno, godinama pričate tako isto? Ja sam to razumeo, kaže, ali drugi nisu, pa je l’ niste umorni? Kažem - nisam umoran. E, kaže, blago vama, ja sam se umorio slušajući.

RENDE PREDSTAVLJA:

Ilustrovanu novelu Vladimira Arsenijevića i Aleksandra Zografa

IŠMAIL

PUNK BILDUNGS ROMAN!

Vraćajući nas... u vreme koje je “duhovnoistorijski”... pripremiло katastrofu devedesetih, pripovedajući o onome “što je bilo pre” silaska “u potpalublje” razuma i “normalnog života”... Arsenijević prikazuje sociopatološku genezu našeg svekolikog raskola u slici unutrašnjeg raspada i krize vrednosti jedne građanske porodice poznog titovskog doba.

Tihomir Brajović, *NIN*

Zograf ne bi bio to što jeste da nije u stanju da iz svakog povoda izvuče zlatnu žicu: otuda su njegovi crteži, iako “verno” prate razvoj radnje u Tekstu, bazično lirsko-onirički roman za sebe, koji knjizi dariva Drugu Dimenziju, unikatnu u ovdašnjoj savremenoj umetnosti.

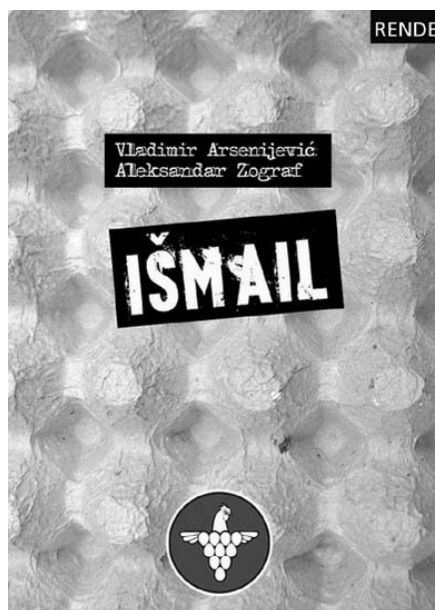
Teofil Pančić, *Vreme*

Pisan onako kako je i ilustriran, u najboljoj maniri svojevrzne underground književnosti... na “prljavom” beogradskom slengu, s mnogo dijaloga i prepoznatljivim utjecajem stripa, “Išmail” namjerno djeluje pomalo fanzinski... kao produkt kulture punka, na kakav smo u poplavi uglađenih uspješnica već pomalo i zaboravili.

Jagna Pogačnik, *Jutarnji List*

Опасна панкерска проза!... Несомнено е литерарното мајсторство на Арсенијевиќ... важен дел од књигата се и цртежите на веќе прочуениот Александар Зограф... Прочитајте за да се уверите! Па препорачајте потаму!

Никола Гелевски, *Мартина*

PEŠČANIK^{FM}, 13. 05. 2005.

ISTORIJA ZA PONETI

Kuvaj u frižideru - hladi na šporetu...

Ako to neće moja zemlja, otići ću u Evropu sam...

II svetski rat nisu izazvali Staljin i komunizam, II svetski rat je Hitlerov rat...

Možda sam već malo mator, ali ako dođe do glasanja, ja ću glasati protiv ulaska u Evropu...

VOJIN DIMITRIJEVIĆ *iz Beogradskog centra za ljudska prava*

VLADIMIR DŽAMIĆ, *student FPN-a*

DUBRAVKA STOJANOVIĆ, *istoričarka*

GORAN MARKOVIĆ, *reditelj*

SVETLANA LUKIĆ:

Neko nam je iz meni neshvatljivih razloga poverio na čuvanje nekoliko decenija života, i to u ovoj zemlji. S tim zburadim darom bi nešto trebalo da se uradi, ali je pitanje šta. Trebalo bi prvo shvatiti šta se u stvari dešava, a to ovih godina zahteva nadnaravne intelektualne i emocionalne napore. Ta proizvodnja fiktivnog i pravog đubreća od događaja poprma sulude razmere. Svakog dana se dešava neko čudo i malo ko zna da nam prevede šta to do đavola znači.

Na primer, šta znači jučerašnji dogovor sa MMF-om, šta znače uslovi koje su nam postavili. Đinkić je to toliko puta do sada proglasio sopstvenim trijumfom da mu ni njegova gitara, koju je privremeno okačio o klin, više ne veruje. Kad god ga vidim na TV-u izmislio je neko novo ekonomsko čudo, a viškovi para kipe na sve strane.

Onda, šta znači jučerašnja Karićeva prodaja BK grupe Austrijancima, da li je to prava prodaja, da li su to pravi Austrijanci ili je to samo nova epizoda serije "Jelena" snimane u vili "Jelena". Vlada naravno opet ništa ne zna, a i kako bi kada je većina ministara još uvek na bolovanju posle uskršnjih praznika. Postili su svih sedam nedelja, pa se sad leče od iznemoglosti. Vredno radi samo pravna država koju je Koštunica navio i sad uživa u njenim uspesima.

Novinar Danasa je pozvan kod gradskog sudije za prekršaje zbog kršenja člana 35 Zakona o oružju i municiji. MUP je prijavio kolegu Cvijića, jer mu je na ulazu u Specijalni sud, odakle izveštava, zapištao onaj uređaj za kontrolu na šta je on iz džepa izvadio i predao perorez i vadičep. U međuvremenu, država se u naše ime duboko izvinila i platila odštetu od milion i četiristo pedeset hiljada dinara vojvodi Siniši Vučiniću. To je onaj što je nedavno sa pištoljem dolazio noću pred B92 da se obračuna sa snimkom Čedomira Jovanovića. Pravna država je vojvodi Vučiniću platila, jer je nezakonito uhapšen za vreme Sablje, pod sumnjom da je u svojoj kući u Hercegovini krio Ulemek. Vučinić tvrdi da to nije tačno, jer, kao što je opštepoznato, Ulemek se svih četrnaest meseci krio u svojoj kući u Košutnjaku.

Još dva miliona odštete država je platila još jednom čoveku, petooktobarskom demonstrantu, koji je povređen dok je Džo bagerista provljavao u zgradu RTS-a. Naš kolega demonstrant je tužio državu, jer je povređen u nasilničkim demonstracijama, a on je 5. oktobra došao, kako kaže, na mirne proteste protiv Miloševića. I nije zadovoljan sa dva miliona, traži pet.

Dirljiva mi je ova osetljivost države na muke Siniše Vučinića i demonstranta. Važno je da nismo popustili i platili odštetu izbeglicama, koje su nasilno mobilisane i terane u rat preko Drine. Izbeglicama je država skresala da je njihov predmet zastareo, da su im i rane zastarele, a i da su krivi što su izgubili rat i teritorije.

Krunski dokaz da pravna država živi je i jučerašnja predaja bivšeg direktora Elektrodistribucije Beograd, čuvenog Uskokovića, koji je optužen da je svoje preduzeće oštetio za dvadeset šest miliona dinara i potrošio ih, domaćinski, na kupovinu trideset pet kuća i stanova. Predao se posle dve i po godine bekstva, kaže da je bio bolešljiv i lečio se u Igalu. Verovatno je ležao u sobi sa vladikom Pahomijem, koji je optužen za seksualno zlostavljanje dečaka i već devet puta se nije pojavio u sudnici zbog bolesti. Sa njima su u sobi verovatno bila i ona trojica mladića optuženih za paljenje niške džamije, a sobarica im je bila Marija Milošević, naša crnogorska snajka. Svim ovim pacijentima, zaštićenim melemima pravne države, dodatne preglede alternativnim medicinskim metodama omogućioće ministar prosvete Slobodan Vuksanović.

On se juče brecao na novinara B92, koji ga je pitao da li se oseća odgovornim za ono što se dogodilo u OŠ "Jovan Dučić". Bio je bled i umoran od silnih sastanaka sa svojim najpouzdanijim saradnicima u ministarstvu prosvete - policajcima. Ministru se dopala ideja da decu, kad ga već nisu poslušala i naučila realni aikido, na ekskurzijama obezbeđuju policajci. U znak zahvalnosti za sva dobra koja su učinili za srpsko obrazovanje, Vuksanović je organima reda dodelio besplatna letovanja za dve osobe u odmaralištima ministarstva prosvete. On kaže da se svaki put kad deca krenu na ekskurziju tri puta prekrsti i bogu se pomoli da lepo putuju Ibarskom magistralom.

Umesto da prosipa vodu za autobusima i plaši decu policajcima, bolje bi mu bilo da se priseti kada je ono beše trebalo da se usvoji zakon o visokom obrazovanju, da bi diplome naših studenata bile priznate još negde osim u Srbiji. Koristim ovu priliku da ministra prosvete obavestim i da će udruženje studenata Pravnog fakulteta Nomokanon u utorak ipak održati tribinu o tome kako smo pre deset godina oslobodili Srebrenicu. Nek se ministar našali, pa nek tamo pošalje svoje drage policajce. Oni već znaju kako se batinaju studenti. Krajnje je vreme da nauče kako se sprečava fašistički skup.

Na početku "Peščanika" slušate profesora Vojina Dimitrijevića.

VOJIN DIMITRIJEVIĆ:

Stalno neke stvari potiskuju druge stvari, pa posle izvesnog vremena steknete utisak da ništa nije važno. Ja mislim da je to i bila strategija ovoga što se kod nas zove službe bezbednosti, jer naša služba bezbednosti još od 1945. godine nije bila služba koja kao obična politička policija traži ko je neprijatelj režima, i želi da ga spreči, kontroliše i tako dalje, nego služba koja je diktirala i teme, diktirala ono o čemu se priča, čime se ko bavi i kontrolisala razna područja života. Ne treba zaboraviti da je prva spoljnotrgovinska preduzeća kod nas i osnovala UDBA.

VOJIN
DIMITRIJEVIĆ

Prosto čovek ne može da se otme utisku da treba potisnuti neku temu, uvek se pojavi neka nova izmišljena tema, tako da mislim da je, i to nije moja originalna misao, to sam čuo od Žaka Rupnika, dakle da je problem društava u tranziciji njihova zabluda da je podela vlasti u državi ona Monteskejeova podela; što znači da postoji zakonodavstvo, uprava i sudstvo. U tranzicionim zemljama postoje još dve velike vlasti, to su tajne službe i mediji. Kod nas je i jedno i drugo divlje i nekontrolisano, i kao što vidite, svaki pokušaj da se stave pod neki nadzor nailazi na ogroman otpor, koji je najčešće vrlo lukavo prikriiven, ali je nekada brutalno otvoren, kao što je recimo ovaj otpor otvaranju dosijea. Navodno, strašne stvari će da se dese, kao da nemamo primere država koje su to uradile, i u kojima se ništa nije desilo.

Otpor prema otvaranju dosijea se ne odnosi samo na Miloševićevo vreme, nego se ne daje ni ono što je ranije bilo. Bez obzira na to što u svakoj civilizovanoj državi svi mogući arhivi treba da se otvore posle trideset godina, to kod nas slabo ide. Ili imate ovaj smešan slučaj da je za materijale o ravnogorskom pokretu odnekud veliko interesovanje pokazao Kardelj, pa je Kardelj to lepo uzeo, što opet svedoči da je i tada država bila privatna. Pa je on to predao svojoj porodici, a sada su oni katalogizirani u Sloveniji i Slovenija nam nudi taj materijal, ali niko nije zainteresovan da ode da ga vidi. Tako da je ta grana vlasti potpuno nesavladana.

A šta da vam govorim o medijima kad vi po našem zakonodavstvu ne znate ko je vlasnik medija, ne znate u čije ime trube to što trube, tako da su stvari neprozirne, i uvek su važne stvari zasenjene nevažnim. Uzmite aferu "Erikson", Labus, i tako dalje. Od jedne stvari koja je stvarno inferiorna, stvara se jedna velika afera koja je opet uperena protiv stranke G17 plus, jer je ona ipak više moder-

nizatorska od ovih drugih. Ja nemam velike simpatije za njih i za njihovo ponašanje, ali očigledno je da se svaka prilika koristi da se napadnu baš oni, zato što se ipak u nekim stvarima razlikuju od ove nacionalističko-klerikalne žabokrečine.

Ova Vlada će trajati duže nego što zaslužuje delimično i zato što oni koji pokušavaju da je ruše ruše je iz pogrešnih razloga. Vi se ne možete pridružiti inicijativi radikala da rušite Vladu zato što ona saraduje sa Hagom, ma koliko ona saradivala na neki nemuš način koji je vrlo štetan, jer je takav da nikad nećemo biti svesni krivice tih ljudi. Ipak, ne možete tome da se pridružite, tako da stvari polako trunu i mi idemo ka nekakvoj traljavoj normalizaciji. Znae, ipak je kapitalizam privlačan, tako da ja mislim da mi idemo ka tome da većina običnih ljudi misli da se živi normalno i da onda niko neće da pokvari taj utisak.

I tu se vraćam na ovu konstataciju o zločinima, svi kažu - daj da to nekako zaboravimo. Stalno smo mi veći mučenici od drugih ili prosto rasno viši od njih, kao što to vidite vezano za kosovske Albance, koji se uporno zovu Šiptarima. Tu onda nailazimo i na ove čuvene tabue, kao u slučaju napada na Gorana Svilanovića. Dakle eto, da taj Svilanović na jednoj večeri nije nešto rekao o Kosovu, a to je korak do onoga - prodao ga, da on to nije rekao, sad bi naša vojska pod vođstvom onih istih generala već ušla u Prištinu. Ovde tabu funkcionise kao magijsko mišljenje, vraćanje. U skladu sa tim tabuom, otvaraju nam se samo dve mogućnosti - jednog dana ćemo svakako ponovo osvojiti Kosovo, s tim da oni suroviji misle kao i ranije da ćemo tada proterati sve Šiptare, ili imamo ove prijaznije, koji misle da će Albanci da nas dočekaju sa srećom.

Tu je politička elita jednoglasna, i savetnici predsednika države i predsednika vlade su ujedinjeni, a to je, ponavljam, nešto magijsko, ne smeš ništa da kažeš, to je neka vračka, ne smeš da zabak-suziraš. I onda kreće jedna kampanja protiv Svilanovića gde ga malo ko uzima u zaštitu. Naravno, pošto nevladine organizacije moraju da preuzmu tu ulogu, počinje vika na njih da se ponašaju kao kvazipolitičke partije. A nije reč o politici, reč je o tome da li čovek ima pravo da nešto kaže.

Drugi tabu je taj Haški tribunal, gde je sada došlo dotle da sve to nema nikakve veze sa osnovanom sumnjom za krivična dela, nego se tu kao baca kocka, pa su neki Srbi izvukli takav broj da moraju da idu u Hag. Kao nekad, kad se služila vojska kod austrij-

skog cara, pa je poneko morao deset godina u vojsku, ako padne kocka na njega. Tako je sad pala kocka na neke da idu u Hag, molimo ih da odu pošto je tako odlučila sudbina. Tu postoji jedna ogromna lenjost medija da govore o tome šta se tim ljudima stavlja na teret.

Verovatno i zato ovako mlako, mlitavo, slinavo obeležavamo šezdeset godina pobeđe nad fašizmom. Pa nije bitno ko je tu konkretno koju ulogu igrao, bitno je da je to bio jedan veličanstven događaj u kome su svi učestvovali, gde je obeleženo okončanje jedne strašne stvari, tog užasa, te, kako je rekao sadašnji nemački predsednik, odvratne energije koju su Nemačka i njeni saveznici uneli u taj rat; da je sve to dokrajčeno. Ne, mi prvo ne znamo šta da radimo, gde da to obeležimo, jer nam je svako sumnjiv, pa se onda nađu grobovi branilaca Beograda od 6. aprila. Njih treba slaviti 6. aprila, a 6. april se koliko znam nije slavio. Tako mi ostavljamo utisak društva koje ne može da izađe na kraj ni sa čim. Tu je i mnogo vrlo zlih i istorijski pakosnih ljudi, koji nas sad ubeđuju da Hitler nije bio tako loš. Došli smo dotle da se knjige kao što su *Protokoli sionskih mudraca*, koje kod nas nikad nisu bile prevedene, sada prevode, umnožavaju, i prikazuju kao neki autentični dokumenti.

VOJIN
DIMITRIJEVIĆ

Ako zbog nečega treba napadati ovu vladu, to je zbog odsustva političkog vođstva i nedovoljne političke odlučnosti. Da nema toga, mnoge stvari, uključujući i uslove za Studiju o izvodljivosti, uradili bismo ranije. Gde nam je otišlo pet godina? To je vrsta ljudi koju verovatno i vi i ja poznajemo, koji su veliki majstori racionalizacije. Koliko god malo uradili, oni to proglašavaju veličanstvenim. I drugo, ovde se namerno podgrejava velika zabluda da je Evropska unija ekonomska zajednica. Evropska unija je organizacija koja počiva na striktno nabrojanim vrednostima.

Ako pogledate Ustav Evropske unije, o kome se sada glasa, njegovi prvi članovi govore koje su to vrednosti: demokratija, ljudska prava, podela vlasti, sekularizam i tako dalje. Kod nas ne postoji svest o tome da bi ulaskom u Evropsku uniju naša opsednutost teritorijama nestala. Jedna grupa ljudi, koje niko na to mesto nije izabrao, Srbima na Kosovu govori šta treba da rade, da uđu ili ne u kosovsku vladu. I ti ljudi će uvek biti nesporni, jer će uvek biti u institucijama u koje se ne ulazi demokratskim putem. Tako da je zanimljivo da su jedini Srbi koji nemaju mogućnost političkog iz-

bora Srbi koji žive van teritorije uže Srbije, na Kosovu, i kojima neko iz Beograda kaže šta smeju da rade, a šta ne smeju. To je nečuveno.

To bi bilo kao da meni neko iz Akademije nauka kaže za koga smem da glasam, za koga ne smem, da li smem da budem za kralja ili da budem protiv kralja, i tako dalje. Tako da nisam toliki pesimista da kažem da je sve propalo, ali jasno je da će ta naša normalizacija nepotrebno dugo da traje. Uz to ide i vulgarizacija javnog govora i nekakva grubost u odnosima između ljudi. Pogledajte kako utakmica Partizan-Zvezda može da se odigra samo ako pet hiljada policajaca čuvaju navijače, koji naravno onda smatraju da ne treba ni da dođu. Znači, smirio si navijače, ali nisi smirio igrače, pa se onda igrači potuku.

Kada je dopušten prostakluk u govoru, onda je dopušteno i njegovo ispoljavanje. Ako ti nekome slobodno u Parlamentu kažeš da je džukela, lopov, ubica i tako dalje, šta te sprečava da ga sledeći put udariš? Mi se nekako taložimo na jedan način koji ne uliva mnogo nade. I socijalizacija mladih ljudi se odigrava na taj način. Škola postaje problem svakog roditelja. U kojoj meri ćeš ti da vaspitaš dete da sledi neke više principe, ali da istovremeno ne bude naivna budala, da mora ipak nekako da se snađe. Tu je i tema koja se malo istražuje, taj neki problem nedostatka identiteta. Vidim da već u vrtićima deca na svakoj priredbi ubijaju Turke. Pošto ne smeju da ubijaju Turke iz Bosne, oni će da ubijaju Turke iz doba Karađorđa. Dakle, opet se ide ka tome da su najveće istorijske ličnosti generali i vojvode, najveći događaji bitke, a ovo ostalo je dosadno i nevažno.

Naš ozbiljan problem je taj kako ćemo graditi identitet kao Srbi, i tu je prilika koju grabi Crkva, jer vera postaje jedino što nas razlikuje od drugih. Ne znam kako se može biti hrišćanin, a odbijati zapovest - ne ubij. Stvarno ne znam kako se može biti Evropljanin, a verovati da postoje razni rangovi nacija - viši narodi, niži narodi, bolje religije, lošije religije.

SVETLANA LUKIĆ:

Bilo je nekoliko poruka koje smo dobili iz inostranstva, neposredno pre nego što nam je dodeljena pozitivna ocena Studije o izvodljivosti, da su oni na neki način odustali od toga da se ovde stvari urade kako treba, nego eto - uradite to kako god, vi ćete da živite u toj zemlji.

VOJIN DIMITRIJEVIĆ:

Znate, te stvari sprovode diplomate koje su po prirodi posla sklone cinizmu. S druge strane, oni žele da obave neki posao. Naš problem je taj što je za nas uvek zadužen neko na dve godine, pa mora za to vreme da pokaže neki napredak. Oni ne brinu za našu dušu, nego da se ispune njihovi zahtevi. Ovo što oni zovu zapadni Balkan, to je jedan prostor u centru proširene Evrope koji je opasan na razne načine; da pomenem terorizam, trgovinu drogom i ljudima. Tu nešto mora da se učini i najbolje nas je inkorporirati. Tako da njih treba razumeti.

VOJIN
DIMITRIJEVIĆ

S druge strane, niko ne prihvata da njegovu savest, njegov moral, grižu savesti, kontroliše neko sa strane. Nekako ćemo morati da izađemo na kraj s tim. Ova vlada inspirisala je ogromnu dozu kukavičluka, prosto je postalo opasno govoriti o tim stvarima. Uzmi te jedan smešan primer, meni je to vrhunac. Išao sam na sve skupove Žena u crnom i tu se uvek okupljala šaka jada. Mnogo više ljudi se okupilo pred "Benetonovom" prodavnicom da demonstrira što se ovce u Australiji strižu nekako drukčije. To je primer sublimnog kukavičluka, jer za australijske ovce smemo, a ovo sa Ženama u crnom može da bude opasno, ne toliko zbog policije nego će ti neko reći - šta si tražio sa tim ženama, ko zna da li su Srпкиnje, i pretiće ti da ćeš biti izopšten iz zajednice.

Izgleda da svi ljudi vole da su u krdu. Žalosni primer je i priča jedne moje prijateljice koja ima tetku u Pljevljima. Tetka je bila oduševljeni slobinovac, a teča je bio protiv Miloševića. I onda se on mojoj prijateljici javljao telefonom da bi imao s kim da razgovara. Izgleda da je ta vrsta usamljenosti u koju smo bili uterani razvila kod nas takozvani pacovski sindrom. To ste mogli da primetite kod disidenata - u maloj grupi, ljudi počinju da grizu jedni druge. Prema onome s kim si najbliži pokazuješ najveću oštrinu, a uzimaš zdravo za gotovo ono strašno što je izvan tog područja.

Meni trenutno pada vrlo bolno ravnodušnost prema fašističkoj opasnosti. Ja sam fašizam ipak doživio kao dete i to je bilo strašno. I kad sam video prvi znak kobajagi oslobađanja od komunizma, tu je nešto Milošević izvodio da on nije komunista i da kao nema veze s time, i kad je izašla knjiga *Sto najznamenitijih Srba* i u njoj Nedić, to je bilo strašno. Kad je bilo ono nesrećno takmičenje u retorici na Pravnom fakultetu, prvu nagradu i aplauz je dobio student koji je branio Milana Nedića. Kao dete sam uspeo da

vidim i četnike i partizane na delu, i znam šta su radili Nemci, šta su radili mom ocu. I onda kad vidim da mi tu sad neko priča da je tu napravljena neka greška, da je Nedić spasavao Srbiju, da je Ljotić bio divan čovek, to mi je strašno.

Vidim da uz to ide neka vrsta koketerije, sami sebe guramo u nekakav gubitnički tabor, ispade da smo mi izgubili II svetski rat. To je ono što mi pada teško, i drugo, mada to mogu da izbegnem, jeste kad otvorim ove svađaonice na televiziji i vidim likove koji su doprineli našoj propasti kako onako drsko govore da je u njihovo vreme bilo dobro. I kad čujem iz krugova bliskih Vladi da su ipak tri godine od 2000. do 2003. najteže doba naše istorije stvari su koje čovek lično teško prima.

Sva ova istraživanja o korišćenju bensedina, o pesimizmu i tako dalje, pokazuju da čovek i pored svih tih priča da smo veličanstveni i najbolji, kada ostane sam sa sobom zapravo vidi da nije tako. To je neka vrsta foliranja. Još je Bertrand Rasel u svojoj čuvenoj knjizi o komunizmu, koja je ostala aktuelna iako je napisana 1921. godine, rekao da su ljudi spremni da žive u režimu u kome je oficijelna istina da se kuva u frižideru a hladi na šporetu. I, kaže Rasel, oni će tako da govore i ponavljaju, ali kod kuće će i dalje da kuvaju na šporetu i hlade u frižideru. Tako da kad pogledam ove devojke koje u Mašincu slušaju popove koji im pričaju da treba da ostanu device, ja znam da će se one posle toga grliti sa svojim mladuncima, ali će ispovedati čednost. Svuda je zavladao jedno masovno licemerje, svi pričaju da nešto rade bolje nego što rade, i kod nas je taj raskorak ogroman. Mislim da nam je ipak jedini spas razvoj ekonomije. Najplodnije tle za pojavu fašizama je nezadovoljstvo ljudi, gde se onda socijalna demagogija kombinuje sa nasilnom demagogijom, i pošto mi nemamo pravu levicu, radničko nezadovoljstvo se kanališe u desnu stranu i time nam se stvaraju uslovi koji jako liče na Nemačku iz 30-ih.

SVETLANA LUKIĆ:

U prvom delu emisije govorio je Vojin Dimitrijević, a sada ćete čuti, izvinjavam se profesoru na ovom poređenju, pola veka mlađeg čoveka, Vladimira Džamića, studenta II godine Fakulteta političkih nauka.

VLADIMIR DŽAMIĆ:

Koliko sam shvatio, na sahrani majke Radovana Karadžića bili su vladike Filaret i Amfilohije i ukoliko sam dobro razumeo poentu

izlaganja jednog od njih dvojice, rečeno je da je ona poput srpske Jevrosime majke koja je rodila besmrtnoga sina. Kao vernika to me ne boli, ali me vređa, jer porediti besmrtnost kao jedan od ideala hrišćanstva, kao nešto čemu se stremi i što pre svega zahteva bezgrešnost, i davati nekom takvu titulu, a posle reći da to nije zvaničan stav Srpske pravoslavne crkve nego jednog njenog mitropolita, to je onda, ako ništa drugo, ponižavanje inteligencije onih koji zaista veruju u nešto. To nema nikakve veze sa izvornom religijom hrišćanstva, nego samo sa širenjem nekakve političke propagande.

VLADIMIR
DŽAMIĆ

Onda se posle pitamo kako to da se Srpska pravoslavna crkva nekako uvek vezuje za imena ratnih optuženika koji se kriju, što po Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj ili u Srbiji i Crnoj Gori. Meni pre svega smeta to stanovište da ponašanje vladika Srpske pravoslavne crkve nije generalno stav Srpske pravoslavne crkve. To možda formalno na papiru nije tako, to nije odlučio Sinod SPC-a, niti Njegova svetost patrijarh Pavle, ali je pitanje kako to odjekuje u javnosti. Da li će jedan prosečan građanin Srbije misliti da to što priča mitropolit Amfilohije ili neko drugi nije zvaničan stav SPC-a? Lično mislim da neće, jer se i meni kao mladom čoveku, a i slušajući mišljenja drugih ljudi, čini da to jeste zvaničan stav crkve.

Ovde se događa nešto što se ne događa više nigde u Evropi, a to je da se ne zna šta je to politička, a šta društvena institucija. I meni prija kad patrijarh Pavle u svojoj Božićnoj poslanici kaže da je protiv pucnjave za Božić, da to nije u duhu pravoslavlja. To mi veoma prija. Ne smeta mi ni kada u Vaskršnjoj poslanici upućuje mlade da ne vode poročan život, ali mi se čini da se crkva polako meša u politički život ove zemlje, da postaje deo političkog sistema, što je potpuno nedopustivo.

Postoji teza sa kojom se nažalost slažem, da je SPC bila, ako ne svesno, onda bar nesvesno dobra osnova u toku petnaest godina vladavine nedemokratske vlasti u Srbiji, posebno za period kada se ratovalo u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. I ne kažem da je toga bilo samo na ovoj srpskoj, pravoslavnoj strani, bilo je i na hrvatskoj, bilo je i na bošnjačkoj, međutim osporava se to da treba prvo da pođemo od sebe. I zbog toga ja volim da citiram Sveto jevanđelje po Mateju u kome se kaže: "Kako možeš reći bratu svojemu - stani da ti izvadim trun iz oka tvojega, a brvno u svome ne osjećaš. Licemjere, izvadi brvno najpre iz oka svojega, pa ćeš on-

da vidjeti izvaditi trn iz oka brata svojega.” Ja mislim da te reči Isusove, koje navodi apostol i jevanđelist Matej zapravo upućuju na to da treba da krenemo od sebe.

Zatim smo imali izbore na Kosovu i Metohiji, i pre toga onaj 17. mart, što je stvarno skandalozno i za osudu u XXI veku i gest je etničkog čišćenja nad našim stanovništvom, i sve to stoji, ali patrijarh Pavle onda u Uskršnjoj poslanici kaže “da su to nove rane na telu rassetog Hrista”. To je dalje širenje mita o Kosovu kao o nečemu što je sveto. U poslednjoj Vaskršnjoj poslanici čujemo da je Kosovo “u znaku krsta, što će doživeti svetlost vaskrsenja Hristovog”. To samo vodi ka tome da mi sebe postepeno doživljavamo kao deo svetog naroda, jer ako je teritorija sveta, ako je deo svete zemlje, i mi smo onda sveti narod. I nažalost, nije retko stanovište da smo mi zaista nebeski narod.

Postoji još puno primera. I kada se kaže da crkva postaje deo antihaškog lobija onda se to ne može toliko zameriti, ako ni zbog čega drugog onda bar zbog toga što ja mislim da je ovo jedina zemlja na svetu u kojoj oni koji su optuženi za ratne zločine, naravno ne i osuđeni - mada niko ne bi optužio bilo koga ni zbog čega; dakle, postoji osnovana sumnja da je neko možda kriv - odlaze kod patrijarha srpskog u pratnji lično predsednika srpske vlade i meni to liči na neki svečani ispraćaj. Nisam za to da se bilo ko osuđuje unapred, ali šta će se dogoditi ako sutra taj sud koji je jedini nadležan utvrdi da je taj neko kriv za ratni zločin.

Pripremajući se za ovu emisiju, na Internetu sam pronašao jednu jako zanimljivu izjavu današnjeg visokog zvaničnika SPC-a, vladike Amfilohija Radovića koji je za list *Borba* 13. jula 1993. godine izjavio da je međunarodna zajednica nemoralna i rekao, citiram: “Ona će nas sve poklati.” Ta terminologija uopšte nije prikladna ni za koga, posebno ne za jednog vladiku SPC-a, zbog toga što, koliko sam ja shvatio ideju hrišćanstva, ona je širenje religije i ljubavi među ljudima, jer koliko sam razumeo, bez ljubavi prema ljudima nema ni ljubavi prema Bogu. A ta terminologija me ne usmerava u tom pravcu; ona me usmerava na to da su svi drugi naši neprijatelji i da smo mi vekovima pravedni i vekovima nedužni.

Ni političari baš nisu imuni na to da zarad jeftinih političkih poena ponekad zloupotrebe religiju, isto kao što mislim da je Slobodan Milošević to svesno radio, iako ne znam da li je uticao na to da patrijarh srpski u svojim poslanicama piše nešto što više liči

na politički program, bar 1991. godine, kada je u jednom od pisma lordu Karingtonu rekao da se delovi na kojima žive Srbi u Hrvatskoj moraju naći pod krovom jedinstvene Srbije. Ne mislim da je neko hteo time da potpiruje rat, ali mislim da ta vrsta crkvenog nacionalizma jeste bila dobar osnov za to da se jedan nedemokratski režim koji nas je unazadio ne deset, nego verovatno dvadeset i više godina, zadrži toliko na vlasti.

VLADIMIR
DŽAMIĆ

Postoji konfuzija, i za mene kao mladog čoveka ona je izuzetno velika. Pa smo sada čuli od Čedomira Jovanovića, što niko nije zvanično demantovao, da je čak bilo i falsifikovanja potpisa samog patrijarha. Ukoliko je to zaista bilo tako onda mi treba da se zapitamo gde je naš pravi sistem vrednosti, jer je crkva ta koja treba da nam ga vrati a ne da prednjači u podržavanju takvog pokvarenog sistema vrednosti.

SVETLANA LUKIĆ:

Ti si bio baš mali kad je počeo rat, imaš li neka sećanja iz tog perioda?

VLADIMIR DŽAMIĆ:

Jedino čega se sećam jeste da je uveče u pola osam meni bilo zabranjeno da gledam vesti zbog slika koje nisu bile za moje oči. Ja sam 90-ih godina imao možda sedam, osam ili devet godina ali me to nije sprečilo da se detaljnije informišem. Te ratne godine su zanimljive i zbog toga što su se tada mogle čuti razne izjave crkvenih zvaničnika koje poništavaju onaj individualizam koji bi trebalo da negujemo, i negovale su taj kolektivistički duh koji se uklapa u konzervativno društvo kakvo je danas. Jedan od tih primera je kada vladika Nikanor kaže: "Tamo gde se prospe srpska krv i gde padnu srpske kosti to mora biti srpska zemlja." I onda nastavlja sa: "Onaj ko drukčije misli na strani je neprijatelj." Za mene je neprihvatljivo da bilo koji neistomišljenik bude moj neprijatelj, jer sam dugo živeo u zemlji u kojoj su svi koji su bili neistomišljenici bili neprijatelji.

Svako od nas snosi nekakvu odgovornost i mislim da je krajnje vreme da se takva odgovornost uvede i u Srpsku pravoslavnu crkvu.

Postoje oni sa kojima danas više niko neće da razgovara, osim nas ovde. Trebalo bi uvesti predmet koji bi se zvao evropska unija ili evropski odnosi, ako ništa drugo onda bar na fakultetima dru-

štvenih nauka, na Filozofskom, Pravnom. Na Političkim naukama postoji tek na IV godini. Meni kao građaninu Evropska unija pruža sigurnost, ali mi nemamo svest o tome da je to neophodno. Poražavajuće je koliko su mlađe generacije konzervativne. Meni je nekako logično što su naši roditelji konzervativni jer su živeli u jedno vreme političkog jednoulja, političkog monizma. Ali mi nije logično da u doba demokratskog poretka mi razmišljamo na jedan radikalno konzervativan način, da i dalje jedva čekamo da odemo u Hrvatsku da bismo širili tri prsta, da jedva čekamo da istaknemo majice sa likovima ratnih optuženika. Ali niko nema potrebu da nosi po jedan mali bedž sa znakom Evropske unije ili majicu Evropske unije, ili tako nešto.

Ova zemlja je na lošem glasu i to je tragedija zbog toga što ona nije kolektivno učestvovala ni u čemu, iako je veliki procenat ljudi podržavao nedemokratsku vlast. Nije čitava zemlja činila ratni zločin, nije čitava zemlja ksenofobična. Postoji više razloga zbog kojih bih zauvek otišao odavde, a bar dva su glavna. Jedan bi bio da se neki, kako ih nazivaju tajkuni prošlosti ponovo vrata na političku scenu; to bi za mene bilo totalno neprihvatljivo, jer bi značilo da većinsko opredeljenje građana ove zemlje jeste antievropsko. Ja ne mogu da delim takvo stanovište, moram da poštujem legalnu i legitimnu vlast, ali imam mogućnost da izaberem da onda iz ove zemlje odem. To je jedan razlog i svakako prvi, a drugi bi bio taj što sa svačim odugovlačimo. Mi možemo da postanemo članica Evropske unije 2025, to uopšte nije problem, bar sa aspekta Evropske unije, ali meni predstavlja problem što su svi ostali to završili u nekom realnom periodu, jedino mi razvlačimo.

Kada se postavi pitanje Mladića, mi vršimo hiljadu kredibilnih provera. Da bismo vršili kredibilne provere treba da steknemo kredibilitet, a mi ga nemamo. Nas niko ne doživljava ozbiljno i politika ultimatumima i ucenjivanja koja se vodi prema nama to očito pokazuje. Da neko veruje da ste kredibilni ne bi vas ucenjivao, a prema nama se vodi politika - ako, i samo ako, onda... To je politika ultimatumima za koju je čak jedan evropski zvaničnik rekao da daje rezultate. Ja mislim da mi zapravo sami sebe ponižavamo.

Tek je farsa da neko može dobrovoljno da se preda posle godinu dana. Neko može dobrovoljno da se preda posle dva, tri, posle pet dana, ne može posle godinu dana da bude dobrovoljna predaja. A da se desila onda kada je trebalo da se desi, nama se niko ne bi na

taj način obraćao i mi sami bismo se osećali prijatnije. Mi se sami ponižavamo svojim ponašanjem. Nemam nameru da to trpim i planiram da nastavim sa uspešnim studiranjem, da završim post-diplomske studije negde u inostranstvu. Ono što je možda najtragičnije je što će moje znanje sutra pre biti potrebno nekom u Evropi nego u mojoj sopstvenoj zemlji.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

Nemam nameru da to trpim u nedogled, prosto ako ovo bude nastavilo da stagnira ili da, ne daj bože, ide silaznom putanjom, prosto ću put ka Evropskoj uniji potražiti sam. Otići ću sam u Evropsku uniju pre nego što ode zemlja. Sam ću otići u Evropsku uniju ako političari ove zemlje, koji su najodgovorniji, nisu sposobni da je odvedu u Evropsku uniju, onda ne bih imao kud. Ako neće breg Muhamedu, onda će Muhamed bregu, pa će tako većina mladih ljudi kao što to i sad radi, kao što je i pre radila, samostalno odlaziti u Evropsku uniju.

SVETLANA LUKIĆ:

Govorio je Vladimir Džamić, student II godine Fakulteta političkih nauka u Beogradu, a sada slušate istoričarku Dubravku Stojanović. Nedavno je izašla knjiga "Srbija 1804-2004. godine", u pitanju su tri eseja i to Miroslava Jovanovića, Ljube Dimića i naše današnje sagovornice Dubravke Stojanović, čiji se esej zove "Ulje na vodi". O ovom eseju i o ovoj knjizi čućete u sledećem Peščaniku kada će govoriti i Miroslav Jovanović, dakle jedan od autora, a Dubravku smo za ovaj put gnjavili naravno sa četnicima i partizanima. Kao što znate, u subotu i nedelju će Ravnu goru pohoditi razni četnici, jedni predvođeni Veroljubom Stojanovićem, a drugi Vukom Draškovićem.

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

Sada ćemo imati proslavu na Ravnoj gori. To je proslava 13. maja 1941. godine, dakle ponovo imamo tu suštinsku zamenu teza. Sada se slavi dizanje ustanka 1941. godine, a opet se ne pominje šta je bilo 9. maja 1945. godine. Dakle, po mom mišljenju, ako se slavi 9. maj 1945. onda treba da govorimo o stanju u Srbiji na terenu 9. ili 15. maja kada se ovde završio rat 1945. godine. Ja sad više ne znam koliko je našoj javnosti poznato da je posle borbi u septembru 1944. godine Draža Mihailović i najveći deo četničkog pokreta napustio Srbiju 22. septembra 1944. godine. Partizanske jedinice koje su ušle u Srbiju pobedile su združene odrede četnika, nedićevaca i ljotićevaca, koji su se od avgusta

grupisali u jedan zajednički front u očekivanju dolaska partizanskih jedinica.

Izgleda da je potrebno da ponovimo kako je kroz banjički logor prošlo 24.000 ljudi, a kroz Sajmište, smatra se da je prošlo 36.000 ljudi. Dakle, ljotičevske jedinice su najvećim delom učestvovala u hapšenju i dovođenju tih ljudi u te logore, i pokret Draže Mihailovića je od tog leta 1944. sa njima stvorio zajednički front. Prema tome, situacija na terenu 1945. u maju je bila partizanska pobjeda, bez obzira šta ko misli o kasnijem komunističkom režimu.

Podsetiću vas na Čerčila, starog britanskog konzervativca, koji je rekao da u tom trenutku rata on mora da ide sa Staljinom protiv Hitlera, jer je to izbor. A u tom istom trenutku četnici i Draža Mihailović donose odluku da budu sa Njemcima protiv komunista. Onda su to jasno dve sasvim različite odluke i dve različite opcije. Ono što se znači gubi iz vida u Srbiji danas jeste da se proslavama 1941. godine, aprilskog rata i ustanka 1941. zanemaruje završetak tog rata. Ratovi su nažalost surovija varijanta fudbalskih utakmica, pa onda mogu da kažu obožavaoci nekog fudbalskog tima - jeste, pobedio nas je Bajern, ali smo mi sve vreme bolje igrali. Ali računava se ko je pobedio.

Kada se govori o četničkom pokretu mora da se pravi razlika između onoga šta je on predstavljao u Srbiji i onoga što je četnički pokret bio na teritorijama Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Zločini koji su vršeni nad civilima druge vere i drugih naroda u Hrvatskoj i u Bosni jeste nešto što je zapamćeni deo II svetskog rata, i nikakvim pokušajima rehabilitacije od strane Srbije i državnom podrškom toj rehabilitaciji ta se slika i te istorijske činjenice vezane za istoriju rata u Bosni i u Hrvatskoj ne mogu promeniti.

Prema tome, u trenutku kada mi želimo da jačamo veze u takozvanom zapadnom Balkanu, kad želimo da se mirimo, da se suočavamo s prošlošću na jedan novi način, mi upravo pravimo jedan presedan koji stvara sve veći jaz, jer takođe treba podsetiti da su u ratovima 90-ih i u Hrvatskoj i u Bosni borci srpske strane koristili ikonografiju četničkog pokreta, često sebe nazivali četnicima, maskirali se u četnike onako kako su oni izgledali u filmovima Veljka Bulajića. Da li je to bila zloupotreba četništva ili nije, mi ne moramo u to da ulazimo, ali oni su očigledno u tom pokretu, bar što se tiče Hrvatske i Bosne videli neke programske sličnosti. Sve je to naravno ostavilo najdublje posledice na naše

odnose sa susedima, a svaka nova proslava četničkog pokreta to dalje produbljuje.

Meni je posebno bila zanimljiva izjava gospodina Mamule iz DSS-a, koji je visoki funkcioner današnjeg režima i koji je izjavio da je potpuno u redu to što država finansira proslavu na Ravnoj gori, jer, kaže on, videli smo da i u udžbenicima sad to tako piše. Mi smo za *Peščanik* razgovarale i o udžbenicima, razgovarale smo i o onom zakonu koji je izjednačio četnički i partizanski pokret, razgovaramo sada ponovo, i razgovaramo o toj zavrzlami. Dakle, taj udžbenik je ušao na mala vrata Ministarstva prosvete, on je osporen čim se pojavio, ali je ostao. Tada smo razgovarale o tome da je udžbenik, što nije njegov posao, bio avangardan, da je on otišao ispred nauke, da je pružio nešto do čega nauka nije došla, što nije posao udžbenika. U udžbenik obično ulazi ono što je već dobro obrađeno u nauci.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

Dakle, imali smo tu obrnutu situaciju, imali smo prvo udžbenik, pa na osnovu toga skupštinski zakon. E sad se pozivamo na udžbenik kao na relevantnu literaturu da bi država finansijski pomogla proslavu Ravne gore. Tako se mi neprestano krećemo u nekim čudnim krugovima. Gledala sam sve moguće televizije ovih dana, recimo francuske, gde, ako gledate samo njih, stičete utisak da je baš Francuska sama i jedina pobedila u II svetskom ratu, a sličan utisak ste mogli da imate i ako gledate druge svetske televizije. Prema tome, svi koji su imali ustanak u trajanju od dva dana, koji su se zahvaljujući pomoći saveznika, kao Francuska, našli na strani pobednika, svi su stvorili svoju sopstvenu ulogu u tom II svetskom ratu. Svi smatraju da je strašno važno što je pobeđen fašizam, svi u tome vide temelj novog sveta, nove Evrope, to ulazi u Ustav nove Evrope - antifašizam kao jedan od temelja nove Evrope. Dakle, svi su kroz proizvodnju tradicije i stvaranje tradicije kreirali svoju ulogu, osim nas, koji smo svoju realnu ulogu potpuno poništili i to je to samoubilačko ponašanje o kome ja dosta često govorim.

S druge strane, imate taj zabrinjavajući redosled stvari, u kojem vi činite jednu ishitrenu stvar uopšte ne misleći na posledice. Posledice počinju da se gomilaju i odvođe vas možda i tamo gde niste nameravali da dođete, ali onda se svi pozivaju na prethodni presedan i mi se neprestano vrtimo oko nekih stvari koje ne bi trebalo da budu nejasne. Mislim da sa partizanskim i četničkim po-

kretom stvari nisu toliko nejasne koliko je to sada zloupotrebjeno kako bi se one prikazale na jedan potpuno suprotan način.

Zaboravljanjem, mi zaboravljamo žrtve, na primer žrtve Sajmišta i Banjice, na primer civilne žrtve u Srbiji, na primer sve civilne žrtve; a zaboravljanjem žrtava mi otvaramo sebi prostor da uđemo u bilo kakvu novu kombinaciju potpuno lišeni ikakvih moralnih parametara. Jer zašto svet slavi 9. maj? Zato što je to moralni parametar. Naravno da se i o komunizmu može isto toliko govoriti. I on je imao i te kakve, milionske civilne žrtve, i svoje logore i svoj najstrašniji surovi represivni sistem, ali fašizam je ono što je proglasilo određene ljude, određene rase nepoželjnim do istrebljenja, i što je jedino izazvalo II svetski rat. Dakle, II svetski rat nisu izazvali Staljin i komunizam; II svetski rat je Hitlerov rat; taj je sistem izazvao II svetski rat, proizveo desetine miliona žrtava i proglasio na osnovu svoje ključne ideološke premise, dakle rasizma, određene rase nepoželjnim do istrebljenja.

Prema tome, nova Evropa, novi svet, nova Rusija, počiva na tom moralnom temelju da to što je u ljudskoj prirodi, što je u ljudskim idejama, u mnogim ideologijama, da to više ne sme da se ponovi. I sad ceo svet to uzima kao neki svoj putokaz, a mi pokušavamo da zaboravljanjem tih žrtava, revizijom II svetskog rata, putokaz koji i onako nemamo, nikad više i ne nađemo.

SVETLANA LUKIĆ:

Delimičnu zabunu kod nekih ljudi stvara i činjenica da su Amerikanci odlučili da Draža Mihailović bude posthumno odlikovan.

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

Tu se opet ne govori o tome kako su se stvari odvijale. Dakle, on je taj orden dobio od Trumana 1948. godine, pre Rezolucije Informbiroa. Treba imati u vidu šta su 1947, 1946, 1948. godine; dakle, one su trenutak kada je svet bio na ivici novog blokovskog rata i kada je američki predsednik smatrao da treba uraditi sve što ruši sovjetski poredak uspostavljen u zemljama istočne Evrope uključujući i orden Draži Mihailoviću, koji je naravno imao svoje zasluge i za američke pilote, kod koga jesu bile i američke i britanske misije i tako dalje, to nije sporno, ali je bilo pitanje u kom političkom trenutku on dobija taj orden. On ga dobija u trenutku kada se sa američke strane podržava sve što je protiv Sovjetskog Saveza i sovjetske nove okupacije istočne Evrope.

Nisam dovoljno pratila štampu, tako da nisam pročitala obrazloženje zbog čega je to baš sada upriličeno na taj način, da li je posle signala ove države da su ti pokreti izjednačeni američka ambasada smatrala da je sad došao taj trenutak, da smo mi rešili te probleme. Argumente američke strane ne znam i nisam ih videla, ali je za sâm orden bitan trenutak kada on jeste zaista dodeljen, a to je trenutak kada se, što bi rekao Čerčil, spustila gvozdena zavesa i kada je svaka mera, uključujući i nagrađivanje konkurentskog pokreta u II svetskom ratu bila deo američke politike.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

Moje lično mišljenje je da ovaj Koštuničin potez sa polaganjem venaca avijatičarima iz 1941. godine, da ponovim, u trenutku kada se slavi 1945, meni izgleda onako vrlo koštunićevski; to je kao neko rešenje, a u stvari nije nikakvo rešenje. Dakle, on je tim potezom izbegao da stane na stranu partizana i četnika i da se umeša u tu debatu, on je izabrao nešto potpuno apartno, hvale vredno naravno, ali nešto što zaista nema nikakve veze sa samom suštinom problema. Dakle, to je njegov tipičan potez koji se može analizirati i primeniti na druge situacije i načine na koje on iz tih problema izlazi. Ali, da li je to monarhistički potez ili nije, da li je to slava avijatičarima koji to jesu zaslužili, sve to ostaje nedorečeno, a sa svakim tim potezom konfuzija postaje veća.

Sama elita povlači poteze za još veću konfuziju u društvu koje se nije sabralo od rušenja komunizma, a kamoli od ratova iz 90-ih. To su vrlo opasne stvari, tu se onda otvaraju mogućnosti za zaista svakakvo rešenje.

Kad je došao novi ministar Vuksanović delovalo je kao da on stvari sad uzima ozbiljno, i neke stvari jesu krenule. Ono o čemu ja mogu pre svega da govorim, to je Univerzitet, i zaista je taj Zakon o univerzitetu napisan, tačno je da je to ponovo bilo prebrzo, tačno je da nije bilo dovoljno vremena za javnu diskusiju, ali ipak je ta forma poštovana, fakulteti su poslali svoje primedbe i tako dalje, i on je ušao u skupštinsku proceduru. Svi smo mi još negde od oktobra znali da je u Norveškoj, u Bergenu zakazan jedan sastanak u aprilu na kome će se na evropskom nivou odlučivati koje će diplome biti priznavane, koji će univerziteti uopšte dobiti licencu. I razlog što je srpski Zakon o univerzitetu uopšte ušao u proceduru je bio upravo sastanak u Bergenu, jer sastanak u Bergenu znači da, na primer, našim studentima mogu da se ne priznaju ubuduće diplome, što je strahoviti dodatni problem za naše studente koji i onako imaju dovoljno problema.

Zakon je ušao u proceduru, bila je strašna gužva i panika, fakulteti su dobili uputstva da se prilagode zakonu, tu su se dešavali lomovi, najneverovatniji. Ja radim na Filozofskom fakultetu na odeljenju za istoriju koje se nije reformisalo gotovo od XIX veka. Sve je to moralo da se uradi za mesec dana - novi predmeti, novi rasporedi, krediti za studente. Dakle, jedan strahoviti posao koji bi zapravo trebalo da se radi najmanje dve godine. Sve je to nekako urađeno, došao je sastanak u Bergenu, naš zakon nije izglasan i mi smo jednostavno dobili veoma lošu ocenu, svrstani smo sa Bosnom i Hercegovinom i sa Albanijom na dno evropske lestvice univerziteta.

Ja ne znam zbog čega zakon nije usvojen, znao se rok, znao se taj Bergen kao prelomni događaj. Sada se stvarno postavlja pitanje odgovornosti. Ako ste vi bili svesni posledica, ako ste vi znali da nam preči ozbiljna opasnost da naši univerziteti ne budu priznati, onda kako je moguće da nekome promaknu ti rokovi i da taj zakon ne uđe u skupštinsku proceduru pa makar i po hitnom postupku, kao recimo zakon o četnicima. Tako se mi sad nalazimo u jednom vrlo čudnom stanju. Evo, sada je 10, 11, 12. maj, mi treba da upišemo neku novu generaciju, ta generacija treba da bude upisana po zakonu i po statutu, mi to još uvek ništa nemamo, generacija ne zna kako će se upisati, mi ne znamo šta ćemo predavati. To je opet priča o posledicama, o tome da vi donesete neku odluku ili je ne donesete, i onda se posledice lome na nekom drugom. U ovom trenutku na studentima Srbije; ali nemam utisak da je to nekog potreslo.

SVETLANA LUKIĆ:

Zaboravili smo i ulazak Bogoslovije na Beogradski univerzitet. Kako tu stoje stvari, kakve su posledice?

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

To je opet deo iste ove priče o kojoj sve vreme govorimo, dakle o donošenju nekih odluka koje kasnije izazivaju ozbiljne posledice. Jedna od njih je bilo i uvođenje Bogoslovske fakulteta u okvir Beogradskog univerziteta. Mnogi su tada upozoravali da o tome treba dobro razmisliti, da to što se izučava na Bogoslovskom fakultetu nije nauka, i samim tim ne bi trebalo da spada u Univerzitet. Dalje, da oni ne primenjuju ista pravila u vezi sa magistraturama, doktoratima, načinom napredovanja; da bi sve to Bogoslovski fa-

kultet morao da promeni. Ali sad smo dobili jednu neočekivanu posledicu.

Bogoslovski fakultet podneo je Univerzitetu zahtev da on dobije matičnost za sve ono što je vezano za pitanja hrišćanstva, crkve i starih jezika. To znači konkretno da bi se sve te teme mogle obrađivati samo na Bogoslovskom fakultetu, od diplomskih, magistarskih radova do doktorata. Tamo bi se te teme odobravale, tamo bi se određivala komisija. Prvo, Bogoslovski fakultet po svojoj prirodi nema isti odnos prema istoriji crkve ili hrišćanstva kao određene nauke, prosto je to metodološki različito. Drugo, koliko znamo, oni nemaju ni dovoljno kadrova. A treće, onda se ispostavilo, i to je izazvalo paniku na čitavom nizu fakulteta i katedri, da bi onda Filozofski fakultet ostao bez srednjovekovne filozofije i sve kasnije filozofije koja i te kako ima veze sa hrišćanstvom; da bi ostao bez srednjovekovne istorije umetnosti i čitave kasnije umetnosti koja se poziva na hrišćanstvo, da bi istorija ostala bez svog srednjeg veka. Klasična filologija bi mogla biti ukinuta, srednjovekovna arheologija takođe tu ne bi mogla više da se izučava, staroslovenski, koji pripada katedri za srpski na Filološkom fakultetu bi takođe onda prešao na Bogosloviju, i sad se odjednom shvatilo da je to veliki problem.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

Svi su se uhvatili za glavu i rekli - pa mi smo ostali bez pola fakulteta, jer je srednji vek i sve što ima veze sa crkvom i sa hrišćanstvom otišlo na Bogoslovski fakultet. Eto, to spada i u ovo nerazmišljanje o posledicama, ali je deo tog samoubilačkog ponašanja, gde ste vi od jedne mere koja je trebalo da bude pokazatelj nekog blagonaklonog odnosa vlasti prema crkvi, sada doveli u pitanje nauku. I to je naravno bilo govoreno od početka. Ali ni ti argumenti, kao ni argumenti u svim pitanjima o kojima smo danas pričali, nisu uzimani u obzir. E sad, kako će se to dalje raspravljati, to ne znamo. Sad su svi uložili žalbe, sad su svi jako nezadovoljni, svi pišu ogromne elaborate zbog čega to ne može i koja je razlika između nauke i Bogoslovije, ali možda je sad kasno.

SVETLANA LUKIĆ:

Pretpostavljam da je među onima koji se sada žale mnogo onih koji su bili veliki zagovornici ulaska Bogoslovije na Univerzitet?

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

Naravno, naravno, to je takođe jedan od problema, da oni koji su to podržavali sada odjednom shvataju da ostaju bez sopstvenog

predmeta. Filozofski fakultet ostaje bez svog centralnog predmeta izučavanja srednjeg veka, što mu i ime kaže - srednji, i sad ne znamo kako će se to završiti. Ali to je jedna od stvari o kojoj niko nije razmišljao u vreme kada se ponovo ishitreno donosila odluka.

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo Dubravka Stojanović, a ovaj lep glas slušaćete i u sledećem Peščaniku. Dubravka će govoriti o svom eseju "Ulje na vodi", jednom od eseja iz knjige Srbija od 1804-2004. godine. A za kraj Peščanika slušate reditelja Gorana Markovića. Goran je nedavno imao premijeru svog novog pozorišnog komada "Delirijum tremens".

GORAN MARKOVIĆ:

Ja sam imao jedan period života kad sam bio, hajde da to tako krstimo, depresivno potišten, ali sam zapravo povratio smisao za humor, i smatram da je to jedno od mojih najvećih životnih ostvarenja; jer ismejavati stvari je zapravo jedini mogući način da ih čovek preživi. Po mom dubokom uverenju smeh je jedna vrsta jakanja, pošto sam, baveći se već decenijama komedijama utvrdio da nema ničeg smešnog, a da u isto vreme to nije i bolno i da se smešne stvari odnose samo na one stvari koje bole.

Dakle, kada se oklizne debeli milioner na bananu i padne na njegovo debelo dupe, tome se smeju siromasi, i da nisu siromašni ne bi bilo tako smešno. E sad, ovde je naravno došlo do padova sa otvorenim prelomima, što više nije tako smešno, međutim, ja sam u ovom poslednjem komadu "Delirijum tremens" pokušao da ismejem baš najbolnije stvari. Zadržao sam jedno uverenje ili predubedenje da je moguće ismejavati bol, pogotovo sopstvenu. I onog sekunda kada sam uspeo da se našalim na račun nečega što me tišti, ja sam se na neki način pomalo spasao od toga.

Mislím da smo svi mi na neki način više ili manje ipak saučestvovali u tome. Svi oni koji se nisu otvoreno sukobili sa tim zbivanjima, oni su na neki način prećutno kolaborirali ili odobravali. Evo, u to ubrajam i sebe, ja nisam to naravno odobravao i borio sam se, ali ne bih rekao da sam bio suviše radikalán. Sad mi je žao što nisam bio radikalniji. I uopšte, mislim da nam se te stvari koje nisu učinjene radikalno sada lupaju o glavu. I tu naravno polazim od sebe i sećam se jednog trenutka, mislim da je to bilo negde početkom 1999. kada je sve izgledalo beznadežno. Onda sam pomislio,

pa dobro, valjda postoji nešto što se zove oružana pobuna, valjda postoji nešto što se zove ustanak. I pomislio sam - pa, kad bi došlo dotle, možda bih uzeo učešća. Naravno, nikad nije do toga došlo i ne bih ja verovatno ni uzeo učešća, ali takve su mi ideje padale na pamet i mislim da su to u stvari najzdravije ideje.

Pobunjeni čovek, kako ga je nazvao Kami, zapravo je jedini živi čovek. Znaite, ljudi moraju da se bune protiv poretka stvari. Ako se ne buniš i ako se ne svađaš, ne stupaš u sukobe, ako nisi na strani života, onda ti ne živiš. Tako da mislim da je ovo vreme koje je sada došlo nekako malo mrtvačko, je l'? Ljudi nemaju ni hrabrosti a ni mnogo volje da se bore za sebe. Bore se ovi vitalni, ovi arivisti, onda novokomponovani bogataši, ceo taj već vidljiv sloj ljudi. A ovi ljudi koji su kao urbani, kao Beograđani ili kao neki ljudi civilizovani, oni su zapravo mrtve ribe, ne preduzimaju ništa za svoju dušu. Oni time preuzimaju odgovornost; ne preduzimam ništa i ja sam odgovoran.

GORAN
MARKOVIĆ

Sad u proleće, kada prolazite pored prepunih kafana u kojima se de odlično raspoloženi mladi ljudi koji ništa ne rade, i kada u tim kafanama nema nijednog mesta, onda vam se nameće ideja da je na snazi čitav jedan novi poredak, da su neki novi ljudi u moći i da je ta siva ekonomija prešla iz sfere ekonomije u jedno sveopšte sivilo - siva politika, siva kultura; sve je odjednom postalo neregularno ili poluregularno ili izmešteno. I ako bih hteo da neka-ko nazovem ovaj trenutak u kome živimo, imam jedan dobar izraz, nadam se da će biti interesantan: društvo u kome živim zovem krimokratija. Dakle, društvo u kome apsolutno vlada kriminal, u kome je kriminal dominirajući. Ne samo u onim poznatim formama i ne samo u politici i ne samo u privredi nego uopšte, sistem vrednosti je prilagođen krimokratiji i mislim da je sada sve prilično obrnuto od onog kako smo mi nekad živeli. Ono što je nekada bilo sramota, sada je jako *in*. Na primer, ne raditi ili živeti od prljavih stvari, otimati - to su sad vrhunske norme novog društva.

Šta ja da mu radim, takvo je društvo, mogu samo sebe da izmestim iz toga i da posmatram i da kažem - to je tako, ja u tome ne učestvujem - ali pravo da vam kažem, nemam nikakav način da preduzmem nešto direktno. To bi trebalo neki mlađi ljudi - i postoje sigurno ljudi koji misle i koji imaju ideale ili koji imaju moral, koji su od digniteta; oni bi trebalo da nešto preduzmu. Da ka-

žu - ne može tako da se živi, ovo je Evropa, ovo nije Tunguzija. Ovde ne postoje stubovi nosači, to je sve odneto i sve se drži na nekim skelama koje su posrebrene i pozlačene, ali zapravo ništa iza toga ne stoji. Stubovi društva su srušeni, to je naša stvarnost.

Da li će nam se mladi ljudi svetiti? S jedne strane, pretpostavljam da oni imaju neko moralno pravo da nam se svete, jer mi nismo uspeli da sprečimo ono u čemu su oni odrasli. Znači, ako se pojavi Milošević, onda treba da neko tome stane na put, ili da nismo bili takvi kakvi jesmo, ne bi se Milošević ni pojavio. Znači, oni mogu da kažu - vi ste odgovorni. S te strane imaju pravo, a s druge strane nije nikakva sreća svetiti se, biće to obostrano nesrećno, ali eto, došao je takav trenutak.

Zanimljivo je da se to nikad nije odigralo de facto u Nemačkoj, gde je stvar bila mnogo drastičnija i hiljadu puta gora posle II svetskog rata nego ovde. I mislim da je ta latentna međugeneracijska mržnja u Nemačkoj neiživljena i prisutna i dan-danas. Mi od toga možemo dosta da učimo. Vidim da je to i tema poslednjeg komada Biljane Sribljanović. Ona je vrlo inteligentno zapazila da je to taj trenutak. Već sredovečni ljudi koji su izgubili mladost shvataju da je život prošao, gde su bili - nigde, šta su radili - ništa, i sad im je potreban krivac za to pa nastaje obračun sa ovima već nemoćnima. A pristižu novi, mali, nevini, koji su još veći budući monstrumi. To je to.

Ja mislim da nas može spasiti jedino pojava visokomoralnih i dostojanstvenih umova koji će stati u odbranu nekih ideja i nekih vrednosti i uprkos svemu izdržati ili propasti. Nastaje vreme elitizma i vreme ljudskog dostojanstva. To je jedino što može da nas iz ove potpuno ponižavajuće i potpuno mizerne situacije izvadi, jedna prava rešenost da se bude čovek, ma koliko to bilo teško, ma koliko to ne donosilo ni para ni bilo kakvog priznanja. Moguće je da se pojave takvi ljudi; bilo je slučajeva u istoriji da se pojavljuju gotovo iz pepela, kada se rađaju nove vrednosti. Sada je dobro, pogodno tle za rađanje takvih ličnosti. Ja se nadam da će doći do toga i samo gledam ko bi to bio.

Znate, mi još uvek plaćamo danak tim stotinama hiljada urbanih ljudi koji su pobjegli napolje i ovih koji su ostali ovde da se privikavaju na tramvaje, na toplu vodu i te stvari, ali to će proći i onda će doći neki mladi ljudi. Možda će se neko vratiti od tih izmoždjenih izbeglica, koji su platili svoj danak i na mostu i na ćupriji. Uzmimo tu celu našu intelektualnu dijasporu koja slučajno živi u

Kanadi; to su ljudi koji su naša najveća vrednost. Oni žive 10.000 kilometara odavde, ali nije to izgubljeno, postoji naravno internet, postoje veze. Jezik nas vezuje, oni još uvek pišu svi na srpskom i to je naša uzdanica.

Kad sam studirao u Pragu pre mnogo godina, gde je bio crni realni socijalizam, kada je stvarno bilo teško pronaći bilo kakav smisao života, tamo u tom gradu koji se raspadao, jedan je tadašnji filmski stvaralac snimio jedan divan film koji se zvao "Hrabrost za svakidašnjicu", čija je ideja bila da treba imati užasnu hrabrost da se probudite ujutru i da odživite taj dan ljudski, da ne uradite ništa što je prljavo, da nikog ne pokradete, da nikog ne prevarite, da nikog ne mrzite, da nikog ne uvredite, nego jednostavno da živite normalan, regularan život. Da idete na posao, da hranite svoju decu i da sa prijateljima igrate tabličice; za takav život treba imati hrabrosti. I mene stvarno sve više fasciniraju ljudi koji nisu kao ja pobjegli u nešto tako šareno kao što je umetnost ili javni život i te stvari koje mogu da vas zavaraju ko ste i šta ste. Nego ti obični ljudi, koji imaju hrabrost da žive tu svakodnevicu onako punim životom, sa srećom, s malim zadovoljstvima, s ljubavlju prema određenom broju ljudi, to je vrhunska stvar, sve ostalo je luk i voda.

GORAN
MARKOVIĆ

Kad je ovde bilo najgore, onda mi se najmanje odlazilo odavde. Na primer, negde 1992. godine, kad su počele sankcije i kad se išlo samo preko Budimpešte, radio sam završnu obradu filma "Tito i ja" u Francuskoj. I u kratkom periodu sam osam puta putovao u Pariz. Dakle, ovde niko nije imao šta da jede i sve je bilo grozno, a ja sam stalno bio na putu za Pariz i svi su mi zavideli. Nikom nisam smeo da kažem da je to meni najveća robija. Sedeo sam u Parizu i brojao sate kada ću da se vratim kući. Zašto? Zato što taj beg nije stvarni, taj eskapizam nije nešto što može da vas zadovolji. Druga bi bila priča da su regularni uslovi, da ja negde iz zadovoljstva odem u Francusku da pogledam neku izložbu ili posetim neke prijatelje. Ali da ideš tamo i da se osećaš drugačije zato što imaš privilegiju i da usput kupuješ hranu i ono čega nema ovde - to je toliko ponižavajuće, tako mučno, da sam sto puta više voleo da nigde ne idem i da nigde ne putujem tih godina kad je bilo zapravo najteže. Jako mnogo sam živio u inostranstvu i nikad se nisam odlučio da odem da živim za stalno. Naravno, što ste stariji, ta ideja je sve dalje i sad mi je sasvim daleka, sad ne volim uopšte da idem. Što manje putujem, to mi je bolje.

Ja ću sad reći nešto jako nepopularno, ali moram to da kažem. Skoro sam gledao neko ispitivanje javnog mnjenja i utvrdilo se da je ne znam koliko veliki procenat naših ljudi za ulazak Srbije u Evropsku zajednicu, a ne znam koliki je opet veliki procenat protiv toga da se izruči Ratko Mladić Haškom sudu, što je kontradikcija in adjecto, jedno drugo isključuje. Ja imam potpuno suprotno mišljenje, ja sam za hitno izručenje Ratka Mladića Haškom tribunalu, ali nisam za ulazak naše zemlje u Evropsku zajednicu, zato što mislim da nama to ne može doneti neku naročitu sreću. Moguće je da će biti lakše, neki krediti i to, ali mi ćemo se jako mučiti u tome, to će biti veliko nasilje prema našem učmalom identitetu. Ja to mogu da kažem, koji sam toliko veka proveo napolju, u inostranstvu: ne bih voleo ili još jedno vreme ne bih voleo da uđemo tamo.

Čak sam negde pročitao da je Vaclav Klaus, koji je jedan civilizovani čovek, predsednik Češke, u trenutku kada je Češka primljena u Evropsku zajednicu rekao da je kratko trajala sloboda. Sloboda je trajala od Rusa do Evropske zajednice. To da paradajzi moraju da budu određene veličine i da svi zakoni, svi običaji moraju biti uniformni, to se meni nekako ne sviđa. Jeste da je komforno, ali nekako ne znam, predosećam da nije to nikakva naročita sreća. Možda sam već malo mator i konzervativan, ali ako dođe do tog trenutka da se glasa za ili protiv, ja ću glasati protiv.

Život je užasno dugačak i razne stvari se menjaju. Ja sam bio u toj istoj Češkoj kad su oni bili na dnu dna, mene je prosto bilo sramota što živim dobro u poređenju sa njima koji su živeli grozno. Sad je potpuno suprotna situacija. Tako da ja nisam siguran da ovo naše beznade mora biti večno i da će trajati večno. Na kraju krajeva, nismo ni mi poslednji ljudi na svetu. Po tome gde smo, šta smo, koji ljudi sačinjavaju ovu zemlju, mi nismo zaslužili da budemo najgori na svetu. Ne, apsolutno, to mesto zauzimamo potpuno neopravdano. Samo moramo da načinimo niz stvari koje sad izgledaju tako strašno bolne, a u stvari to nije tako. Jedna od prvih je da priznamo da nismo nekakva velika nacija, da priznamo da smo mali i da naš jezik niko ne govori i da prema tome zauzmemo mesto koje nam pripada. Onog sekunda kad to prihvatimo, kad kažemo - dobro, ja sam to i to, nisam ništa više ni manje, biće sve u redu.

Onog sekunda kada na vlast dođu normalni ljudi koji žele da njihova zemlja bude pristojna zemlja, a ne da otmu za sebe, i nemaju ideju da govore jedno a rade drugo, nego između onog što govore

i rade postoji bar neka približna sličnost, onda će sve biti moguće i vrlo brzo će se ostvariti. Tako je bilo u Češkoj, tamo su bili na vlasti takozvani komunisti koji nisu bili nikakvi komunisti i nikakva vlast, nego su bili robovi Sovjetskog Saveza koji su izvršavali njihova naređenja. I onda naravno da ništa nije funkcionisalo. Onog sekunda kad su došli na vlast ljudi koji žele svojoj zemlji dobro, sve se jako brzo rešilo. Tako je i ovde, samo nisu na vlasti komunisti, ovde su kriminalci. Dobro, znači sad su kriminalci, i krug organizovanog kriminala vodi ovu državu. Kada to prestane, kada se smogne snage da narod takve ljude ukloni, sve će biti vrlo brzo izvodljivo, ali nažalost ja ne vidim koji je to dan. Nema, da se izrazim otrcano, svetla na kraju tunela.

GORAN
MARKOVIĆ

Naučio sam u životu da niko ne govori istinu, čak ni roditelji deca, ni deca roditeljima, a kamoli neki stranci kao što su vladari. Iza toga se krije ko zna šta, to je nekakva ideja - ja ti sad nudim to da bi ti poverovao, a u stvari ja hoću nešto treće. To što oni govore, to je stvarno, Ceco, nismo više deca - oni mogu da pričaju šta god hoće. Činjenica je da ova država uopšte ne funkcionise, pravni sistem je potpuno nemoćan ili ne želi da se bavi pravdom, ekonomija ne postoji, dakle, osnovni stožeri društva su slomljeni. Prema tome, mi živimo u jednom pejzažu posle bitke i jedino što se vidi to je Kosovka devojka koja zaceljuje rane. Nema ničeg jako pozitivnog, ali kažem, desiće se sigurno. Nismo mi zaslužili da budemo na kraju sveta, na kraju gomile, mi smo ipak malo više od toga.

Ovde je hipokrizija pravilo igre, ovde kad bi neko rekao ono što misli on bi verovatno izgledao kao idiot, ljudi bi zinuli od čuda kad bi neko rekao istinu o sebi. Na primer, ja volim ovoga, mrzim onoga, jer svaki čovek nekog voli, nekog ne voli. Ali ovde se to ne govori, ovde jednostavno svi lažu, a pogotovo ovi na javnim funkcijama. Laž je osnovna poluga komunikacije, a osnovna akcija je grabež. Prema tome, šta god rekli, ja to ništa ne verujem i ništa me ne interesuje, mogu da kažu šta god hoće.

B-1

PEŠČANIK_{FM}, 20. 05. 2005.

TRKAČI NA VEOMA DUGE STAZE

Hoće li moći dva partizana da dođu i kažu - mi svedočimo da je ovaj četnik učestvovao u narodnooslobodilačkoj borbi i treba mu dati penziju...

A kad je zakon mrtvo slovo na papiru, onda imate mnogo mrtvih i po ulicama...

Čitajte Oliveru Milosavljević...

OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ, *profesorica Pravnog fakulteta*

ŽARKO KORAĆ *iz SDU-a*

MILJENKO DERETA *iz Građanskih inicijativa*

OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ, *istoričarka*

FILARET, *vladika*

SVETLANA LUKIĆ:

Osvanuo je srećom lep dan, pa ćemo vrećama za spavanje i klupama u parkovima rešiti problem smeštaja ovih 2500 bankara i biznismena koji dolaze u Beograd na godišnju skupštinu Evropske banke za obnovu i razvoj. Obavezali smo se da ćemo organizovati taj veliki skup, a onda se kao grom iz vedra neba pojavio manjak hotela koji imaju više zvezdica nego bubašvaba. Ali ministar za turizam i ministar finansija se ne sekiraju. Uvek je tu spasonosna srpska uzrečica i uteha - ma nema problema, nije važno, sve će biti, a već i jeste. Mi smo majstori da umanjimo cilj, lako priznamo uzaludnost svakog poduhvata ozbiljnijeg od prelaska preko ulice, a najlakše sebi opraštamo odustajanje od izvršenja obaveze koju smo prihvatili.

Tako veseo i rasterećen od griže savesti odlepršao je u Bergen ministar prosvete Vuksanović. Tamo se ovih dana održava sastanak evropskih ministara obrazovanja, gde će Vuksanović morati da prizna da Srbija do sada nije bila u stanju da donese zakon o visokom obrazovanju. Nije predviđeno da se u Bergenu pojavi rektor Beogradskog univerziteta Dejan Popović, koji je rekao da mu je zbog toga drago, jer se ne bi osećao prijatno dok Vuksanović podnosi izveštaj o dosadašnjem radu.

Rektor Popović se, za razliku od ministra prosvete, oglasio posle one sramne tribine o Srebrenici koja je održana na Pravnom fakultetu. Rektor je, između ostalog, rekao da se pred srebreničkim žrtvama ne skandira, već im se odaje počast. Vuksanović nam je pre neki dan poručio da je njemu već muka od iskopavanja i zakopavanja žrtava, da je on sa prošlošću završio pre deset godina i da treba da se bavimo mladima, sportom, cvećem i drvećem.

Policajci su krenuli da spreče održavanje tribine Nomokanona na Pravnom fakultetu, ali su zalutali jer im je Jočić u brzini dao mapu Rume. Naši milicajci su prateći Jočićev plan grada stigli na promociju romana Kandže Marka Vidojkovića u Rumi i odmah je zabranili. Ne znajući da je u pitanju tragični nesporazum, Marko je u jednoj emisiji opisao ovaj događaj rečima: "Onda je proverena stoka policija upala na promociju." MUP ga je odmah tužio zbog povrede ugleda državne zajednice Srbije i Crne Gore. Pre podnošenja krivične prijave konsultovali su se sa opštinskim javnim tužiocem, koji je rekao - samo napred.

Javni tužioci, međutim, čute o tribini na Pravnom fakultetu na kojoj se veličao zločin. Nemaju primedbi ni na to što su ministar policije i

šef BIA protiv zakona, nasamo razgovarali sa prvooptuženim za ubistvo premijera Đinđića, Miloradom Ulemekom, odmah posle njegove predaje pravnoj državi.

Sve propuste stranke koja drži ministarstva sile nadoknadilo je ove nedelje Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine, koje je iz čeljusti Instituta za imunologiju i virusologiju Torlak otelo četristo sedamdeset šest poskoka, osam stepskih smukova, tri obična smuka i šest smukulja, koje su ovi zlikovci na Torlaku, doduše, koristili za pravljenje seruma protiv otrova zmija. Zmije su hvatane bez valjane dozvole i Ministarstvo će zmije vratiti majci prirodi odakle su kidnapovane. Ali, pod jedan: niko nam ne kaže šta će se desiti ako nas ujede neka od tih sada slobodnih i srećnih zmija, budući da serume protiv ujeda proizvodi jedino Torlak. Pod dva, gde će se zmije čuvati dok se ne organizuje njihov povratak u srpsku prirodu? Vlast ih je za sada ostavila na Torlaku, što nije pametno. Daješ, što bi rekao Vuk Drašković, kozi da čuva kupus. Da sam ja zaposlena na Torlaku, pisala bih predsedniku vlade i predložila mu sledeći plan: da on uzme zmije, pa da ih čuva i neguje u svom kabinetu dok se Kusturica ne vrati iz Kana, a onda neka se ujedine svi naši istaknuti antiglobalisti, Vušin, Bečković i obavezno jedan vladika, pa kad padne mrak, neka se ušunjaju u Pionirski park i neka onda puste srpske zmije na one imperijalističke bankare koji spavaju po klupama, jer im kao ne valjaju srpski hoteli. Da ih naučimo, jednom za svaгда, kako se u Srbiju investira: pošalješ pare poštom, a ne da dolaziš da nam ponižavaš hotelijerstvo, turizam, biciklizam i nacionalizam.

A sad se vraćamo na ozbiljne stvari koje su se desile u ovoj zemlji, a bilo ih je mnogo. Nećemo tako lako odustati od održavanja tribine na Pravnom fakultetu u Beogradu. Kao što znate, osamnaest profesora Pravnog fakulteta uputilo je protestno pismo Nastavno-naučnom veću svog fakulteta. Među njima su između ostalih i Stevan Lilić, Gaša Knežević, Dragor Hiber, Marija Draškić, Danica Vujadinović i naša današnja sagovornica profesorka Olga Popović-Obradović.

OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ:

Grupa profesora sa Pravnog fakulteta je posle tog incidenta u amfiteatru 5, najvećem amfiteatru na ovom fakultetu, smatrala za svoju dužnost da obavesti i akademsku zajednicu ali i širu javnost o tome da protestuje protiv te tribine i da prosto javnosti stavi do znanja da potpisnici ne pristaju ni na prikrivanje zločina, niti na relativizaciju zločina. Da oni, iako su profesori Pravnog fakulteta,

ne negiraju da je u Srebrenici počinjen genocid nad muslimanima od strane srpskih oružanih snaga i da izvršioce tog genocida ne smatraju oslobodiocima Srebrenice, nego da ih smatraju ratnim zločincima. Takođe, ta grupa ljudi sa Pravnog fakulteta smatrala je da je sazeo trenutak da javno zatraži odgovornost nadležnih fakultetskih organa i pozove akademsku zajednicu pa i širu javnost u krajnjoj liniji da joj u tome pomogne. Odgovornost uprave fakulteta za ovaj zaista sramotni incident je utoliko veća ako se ima u vidu da je veče uoči tog skupa u amfiteatru 5 na Nastavno-naučnom veću iznet predlog da se povede rasprava o toj tribini, o odgovornosti za njeno zakazivanje i da se saslušaju argumenti onih profesora koji smatraju da je fakultet dužan da takvu tribinu zabrani. Taj predlog je odlučno odbijen.

OLGA POPOVIĆ-
OBRADOVIĆ

U tom kontekstu, ja bih istakla i saopštenje rektora Beogradskog univerziteta, takođe profesora Pravnog fakulteta, koje smatram vrlo značajnim i ohrabrujućim. U svom saopštenju rektor je istakao da zločin u Srebrenici smatra presuđenim pravnim pitanjem od strane Haškog tribunala, a samim tim, dakle, da je reč o genocidu. I to je dosta značajno, jer može se tumačiti i kao stav Univerziteta, u meri u kojoj ga rektor predstavlja.

Mogla bi se napraviti čitava jedna knjiga od komentara koji su izašli na sajtu B92 na vest o održavanju tribine. Oni na momente izgledaju kao vrlo promišljena i izuzetno odgovorna moralna, ali rekla bih čak i profesionalna pouka mnogim doktorima nauka i profesorima Beogradskog univerziteta. Tu vidite ljude, građane, koji vrlo dobro razumeju šta je demokratija, mnogo bolje od mnogih profesora; vrlo dobro razumeju šta je zločin, šta je genocid; vrlo dobro razumeju koji su osnovni civilizacijski principi vremena u kome se živi; vrlo dobro razumeju šta su moralni principi civilizovanog sveta; vrlo dobro razumeju šta je pravo, šta je međunarodno pravo. Sve ono što bi trebalo da znaju i da svoje studente uče profesori na raznim fakultetima, a na prvom mestu na Pravnom fakultetu u Beogradu.

Ispada na kraju krajeva da je elita ta koja koči društvo i vrlo često ga blokira u razvitku. U konkretnom slučaju, ona direktno onemogućava pokušaj tog društva da se suoči sa istinom. I ja mislim da je ova tribina na Pravnom fakultetu u Beogradu upravo rezultat toga. Tu je reč o jednoj gruboj zloupotrebi institucije, gruboj zloupotrebi sopstvene pozicije u kojoj se manipulacijom mladim ljudi-

ma i lovom na duše tih mladih ljudi, svojih studenata, pokušava pribaviti alibi, pokušava se prikriti sopstvena odgovornost za sve zlo u kome smo se našli. Kad vi imate stotine i stotine ljudi koji se sa dignutom pesnicom obraćaju Radovanu Karadžiću kao narodnom heroju, kad mu klikću uzavreli, puni emocija i uverenja da su u pravu, vi onda imate pokriće za sopstveni stav.

Javnost posle ovoga ne može da kaže da ne zna kako se Univerzitet odnosi prema svojim studentima, da li je u stanju da se nosi sa fašisoidnim tendencijama ili nije, da li te studente podstiče na suočavanje sa istinom o društvu, o prošlosti, o sebi samima, o svojoj ulozi.

SVETLANA LUKIĆ:

Kada ste pominjali reakcije, ima i onih - pa dobro, iako se ne slažemo sa tim, to je pravo na drugačije mišljenje.

OLGA POPOVIĆ-OBRADOVIĆ:

Jeste, ali na tom istom sajtu mogli ste videti i reakcije u kojima se objašnjava da demokratija ima svoje zakone i granice, da demokratija znači da ne možete ubijati i vršiti ratni zločin bez odgovornosti, niti ga smete podsticati, niti ga smete rehabilitovati. Dakle, upravo su građani ti koji su profesorima održali predavanje o tome šta je demokratija. Što se tiče reakcija državnih organa, one su u stvari slične onim kojima država pokušava da relativizuje značaj rehabilitacije četničkog pokreta. I tu postoji paralelizam događanja na političkoj sceni. S jedne strane imate sve otvorenije i agresivnije ispoljavanje savremenih fašisoidnih tendencija, a istovremeno imate rehabilitaciju sličnih pojava iz prošlosti i to na najvišem državnom nivou. I imate, naravno, reakciju susednih zemalja, recimo predsednika Hrvatske Mesića koji je do daljnjeg otkazao svoju posetu Srbiji, upravo zato što je Srbija kao država rehabilitovala četnički pokret. U takvoj situaciji odgovoran državnik ne može reći - koga danas interesuju ustaše, četnici i partizani, to nikoga u svetu ne interesuje. To prosto nije tačno.

Svet i te kako interesuje fašizam i antifašizam. I ako vi samo na trenutak bacite pogled na proslavu šezdeset godina od pobeđe nad fašizmom u Moskvi, gde su se zajedno našli svi svetski državnici iz zemalja antifašističke koalicije, dakle i Buš i Širak i Putin, i ako kažete da nikoga ne interesuju ustaše, četnici i partizani, to znači da vi između ustaša, četnika i partizana ne pravite nikakvu

razliku, ne vidite među njima fašiste i antifašiste. A to je utoliko neverovatnije ako se ima u vidu da su poslednji ratovi, vođeni na tlu bivše jugoslovenske države, vođeni pod četničkim i ustaškim simbolima.

Srbija danas rehabilituje četnički pokret koji je samo kolokvijalni izraz za jugoslovensku vojsku u otadžbini. Izbeglička vlada u Londonu je bila jugoslovenska vlada u izbeglištvu, pod čijom je kontrolom bila jugoslovenska vojska u otadžbini ili četnički pokret. Sasvim je nerazumljivo odricati pravo onima koji su nekada bili u toj jugoslovenskoj državi da se bave četničkim pokretom u aktuelnom političkom smislu, jer su pod tim istim četnicima na etničkom principu stradali u II svetskom ratu, i pod tim istim simbolima su jugoslovenska vojska i srpske dobrovoljačke oružane snage ubijale sada u Bosni i Hrvatskoj. I ne možete odricati ni Bosni ni Hrvatskoj pravo da reaguju kao države na čin rehabilitacije četničkog pokreta danas. I to nije bavljenje prošlošću, nego su to državni poslovi, a i ceo svet danas, kao i pre šezdeset godina, interesuje fašizam i antifašizam. I pitanje ustaša, četnika i partizana upravo je danas ponovo državno pitanje.

OLGA POPOVIĆ-
OBRADOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Navikli smo se nekako na parastudentske organizacije kao što su Sveti Justin, Obraz, pa sada Dveri, koje stoluju na Mašinskom fakultetu. Na Pravnom fakultetu se pojavljuje nova organizacija Nomokanon, koja je i organizovala ovu tribinu. Zašto su sebi izabrali baš to ime - Nomokanon?

OLGA POPOVIĆ-OBRADOVIĆ:

Verovatno su imali u vidu Nomokanon Svetoga Save iz XIII veka, prvi zakon koji je važio na tlu srednjovekovne srpske države, koji je u sebi sadržao i svetovne i crkvene propise. Izbor tog naziva jedino mogu da tumačim kao pokušaj da se napravi spona sa srednjovekovnom srpskom istorijom, ali s druge strane, možda i izrazitije od toga, kopča sa Srpskom pravoslavnom crkvom, odnosno sa tom idejom da Srbija kao država treba da bude definisana u nekoj vrsti zajednice sa Srpskom pravoslavnom crkvom. A najverovatnije se ima u vidu vizantijska simfonija, jedinstvo crkve i države, koju Srpska pravoslavna crkva, odnosno njen vrh, dakle patrijarh lično, promovise kao idealan obrazac za definisanje srpske države.

Sistematsko osporavanje laičkog principa razdvojenosti crkve i države u Srbiji postoji još od 5. oktobra. Danas slobodno možemo da kažemo da je Ustav u tom pogledu dvostruko prekršen, da je prekršeno, prvo, načelo odvojenosti crkve od države, a drugo, da je prekršeno načelo o verskoj jednakosti građana, prvo uvođenjem veronauke u državne škole, potom kroz sistem liste veroispovesti kojima je dopušteno da imaju versku nastavu u državnoj školi. Moram da vas podsetim i na nešto što je prošlo bez ozbiljnije debate i reakcije - na činjenicu da je Bogoslovski fakultet ušao u sastav državnog Univerziteta, dakle onog univerziteta koji finansiraju građani tako što daju novac u državni budžet, a da je to istovremeno fakultet na koji građani ove zemlje ne mogu slobodno da se upišu. Mogu da se upišu samo pod pretpostavkom da pripadaju Srpskoj pravoslavnoj crkvi, da su dakle ne samo vernici, nego i vernici određene crkve, ili ukoliko patrijarh dâ blagoslov dotičnom građaninu da se upiše na Bogoslovski fakultet. Dakle, patrijarh u krajnjoj instanci odlučuje da li ćete vi imati pravo da postanete student Beogradskog univerziteta ili ne. Vi ne možete slobodnom voljom da odlučujete koji ćete fakultet unutar državnog univerziteta studirati, jer ukoliko želite da studirate Bogoslovski fakultet, koji jeste član Beogradskog univerziteta, nećete moći, indeks će vam odobravati patrijarh lično, naravno pod pretpostavkom da niste vernik ili da jeste, ali da niste vernik Srpske pravoslavne crkve.

SVETLANA LUKIĆ:

U šta se vi onda uzdate? Čini mi se ponekad da se uzdate u javnost, ma kako ona difuzna bila.

OLGA POPOVIĆ-OBRAĐOVIĆ:

Jeste, uzdam se u građane Srbije. Sve to jako teško ide pre svega zbog toga što se izlazi iz zla nesagledivih razmera, u čemu je odgovornost društva ogromna - svakog pojedinca, uključujući i nas dve. Ja jednostavno kao i svaki drugi normalan čovek moram da živim i moram da verujem da je moguće da se te stvari promene. Ja druge nade nemam.

SVETLANA LUKIĆ:

Ponekad mi se čini dok slušam svoje sagovornike da se svi uzdamo u to da će ipak kod većeg broja ljudi vremenom proraditi naгон za samoodržanjem.

OLGA POPOVIĆ-OBRADOVIĆ:

Pravo da vam kažem, ne verujem da je nagon za samoodržanjem taj u koji treba da se uzdamo. Više očekujem od celokupne svetske zajednice, na prvom mestu od onih njenih aktera koji su najviše zainteresovani da se stvari ovde promene nabolje. Očekujem da će i oni sve jasnije videti sopstvenu odgovornost i sopstvenu ulogu u događajima koji su prethodili današnjem trenutku, a koji su doveli do ovoga, ali i sopstveni interes i sopstvenu odgovornost u ovome što se danas dešava i da će umeti bolje nego do sada da prepoznaju koje su to tendencije u društvu koje treba podržati, a koje na svaki mogući način treba obeshrabriti i oduzeti im svaku nadu da će moći da, održavajući kontinuitet sa suštinom političkog mišljenja i delanja koji su doveli do zla, dakle da će očuvanjem tog kontinuiteta moći da nastave da Srbiju vode i u budućnosti. Njima prosto treba oduzeti nadu da je moguće maskirati se pred očima međunarodne zajednice u demokratu, a istovremeno podsticati zaista fašistoidne tendencije koje ovo društvo sve jasnije pokazuje. Ja ne mislim da su one jače nego što su bile, ali društvo ih jasno pokazuje. A možda je i bolje što ih toliko jasno sada vidimo, jer možemo brže i da reagujemo i čini mi se da zaista brže reagujemo. Zaista mi se čini da javnost sve lakše prepoznaje stvari, kao da maske ubrzano padaju.

OLGA POPOVIĆ-
OBRADOVIĆ

Što se tiče odnosa ove vlade prema činjenici da smo dobili Studiju o izvodljivosti, to je loš račun, a rekla bih možda i nešto oštrije - to je politička tupost. Zaboravljaju se, oni misle da su stvari mnogo jednostavnije nego što jesu. Oni očigledno ne razumeju dovoljno dobro ni interes, a ni mehanizme delovanja međunarodne zajednice. Njen interes je naravno da pacifikuje ovaj prostor i da stvori pretpostavke za integraciju Srbije u Evropu. U pokušaju da taj interes ostvari, međunarodna zajednica pravi velike kompromise koji nama izgledaju jezivo, zato što nas se lično tiču, jer iznutra stvaraju politički milje u kome se mi osećamo ugroženo i onda se ljutimo na nju. Razumem našu ljutnju, ali ne razumem političku tupost naše vlasti.

Da li oni zaista misle da će im biti dozvoljeno da okreću glavu od unutrašnjeg fašizma i stvaranja pretpostavki za nove sukobe u regionu; jer evo ga, sukob je već izbio, Mesić je odbio da dođe u Srbiju. To nije tako ozbiljno, ali to je put koji, ako bi se njime nastavilo, vodi u pravcu čiji je ishod jasan, a to je stvaranje nove nestabilnosti u regionu. Znači, oni ne razumeju da je njihovo održanje na

vlasti samo privid dok se ne završe neki poslovi koji moraju da se završe. U pitanju su principi od kojih međunarodna zajednica nikad neće odustati, a oni izgleda misle da će im trajno biti dopušteno da unutra rade šta hoće. Oni ne shvataju da će jako malo vremena proteći od trenutka kada izvrše obaveze koje im se ultimativno nameću do trenutka kada će im takođe ultimativno biti naloženo da se iznutra ponašaju u skladu sa elementarnim principima civilizovanog sveta i moderne demokratije. Oni se kreću u okviru jednog totalno autističnog političkog modela, hermetički zatvorenog, u kome se ne razume šta se dešava na dvesta kilometara odavde.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste profesorku Pravnog fakulteta Olgu Popović-Obradović, jednu od potpisnica protestnog pisma Nastavno-naučnom veću Pravnog fakulteta zbog održavanja tribine o tome kako smo onomad oslobodili Srebrenicu. Ove nedelje se svašta događalo. Kao što ste čuli, stranka porodice Karić je postala parlamentarna, sve stranke su se jako uzbudile i traže od predsednika Skupštine da se pod hitno nešto uradi, da se promeni zakon, bilo koji i bilo kada, kako se ne bi kupovali poslanici. Bilo bi dobro da se žale Ustavnom sudu koji je upravo na njihovo insistiranje ustanovio slobodni mandat i to bez ikakvih obala i ograničenja. Sad im ne odgovara, pa kukaju.

Hrvatski predsednik Mesić je, kao što ste čuli ljut, i do daljnjeg ne dolazi u Srbiju zbog proslave na Ravnoj gori. Naš predsednik je još ljutiji. Tadić je, fasciniran svojom modernošću, poručio celom svetu, pa i Mesiću, da mu je dosta i četnika i partizana i ustaša. Ali mi ne slušamo nikoga, pa ni modernog predsednika, i govorićemo i o četnicima, i o ustašama, i o partizanima, a vi slušate g. Žarka Koraća.

ŽARKO KORAĆ:

Mislim da postoje dve karakteristike trenutka. Jedna je niz događaja koji pokazuju vrlo jake tendencije da se izvrši politička revizija istorije i da se Srbija praktično ispiše iz antifašističke koalicije i upiše u poraženu koaliciju. Govorim pre svega o zakonu o izjednačavanju prava boraca ratova, zatim o ordenu koji Sjedinjene Američke Države jesu predale ćerki Draže Mihailovića, ali na zahtev ministra spoljnih poslova Draškovića. Kad je bio tamo u poseti, insistirao je na tome. Tu je zatim ova ravnogorska proslava koja je izgleda bila pod nekom vrstom patronata države, odnosno

Vlade Srbije, odnosno Ministarstva kulture. I naravno, u to spada i ova priča o Srebrenici i to je taj kontinuitet.

Same interpretacije Mesićevog iskaza da u ovom trenutku ne može da dođe u Srbiju su ovde naišle ili na jedno ignorisanje, ili na jedno takvo tumačenje čiji je rodonačelnik Milan Milutinović, bivši predsednik Srbije, u Rambujeu - ke sera, sera, pa dobro, već ćemo mi to srediti... Međutim, ovde se potpuno potcenjuje faktička slika koju je Srbija stvorila poslednjih nedelja o sebi. Mislim da je ova tribina na Pravnom fakultetu pre neki dan bila vrhunac toga i bilo je potpuno vidljivo da ta politička grupacija sad već ima svoje batinaše na Univerzitetu. To su nabildovani, kratko ošišani momci, neki su imali majice JSO-a, neki su imali majice sa slikama Radovana Karadžića. To je bilo jedno frenetično odobravanje zločina u Bosni, rata kao zločina. Očigledan je pokušaj da se u opštoj atmosferi o kojoj govorim ode dalje. Ta tribina je bila testiranje naše javnosti, koliko daleko se u stvari može otići u rehabilitaciji jedne politike koja je inače istorijski potpuno poražena.

ŽARKO
KORAĆ

Osnovni problem ovog društva u ovom trenutku su veoma slabe, izolovane tačke suprotstavljanja. Ne može vaša emisija, uz sve komplimente, biti jedino što se suprotstavlja u sferi medija. Neke parlamentarne stranke, one koje nas vode u Evropu, uopšte se nisu oglasile šta misle o tribini na Pravnom fakultetu. Čovek stiče utisak da su se sve demokratske promene ovde dogodile na dva načina: tako što su se već desile negde drugde, pa niste mogli biti potpuno van istorijskog procesa, ili su se desile uz užasne žrtve, kao što je žrtva Zorana Đinđića. Znači, da neko žrtvuje sebe da bi pomerio ono što je Domanović sjajno nazvao - *Mrtvo more*.

Dodao bih i činjenicu da je Karićeva stranka upravo postala parlamentarna kupovinom jednog poslanika i sva istraživanja javnog mnjenja pokazuju da on ima više od 10 posto podrške, iako je celokupna javnost ipak informisana u vezi sa prodajom Mobtela. To pokazuje dubinu konfuzije u ovom društvu u odnosu na pitanje ko su izbavitelji i spasitelji ovoga naroda. Studija o izvodljivosti je trebalo dalje da otvori demokratski proces, ali u Srbiji je došlo do potpune involucije. Znači, uradili smo to zato što smo morali, Studija o izvodljivosti nam je potrebna, to je takozvano lukavstvo istorijskog uma - sad ćemo mi njih opet prevariti, ne znaju oni da ćemo mi ostati isti i ništa se neće promeniti, ali oni će nas primi-

ti. I naravno, taj cinizam se nastavlja, uključujući ovu trku između Koštunice i Tadića ko će prvi da vidi albanske lidere.

Koštunica diktira premijeru Kosova gde će da se vide, iako pretpostavljam da do ovako teških razgovora mora doći uz uzajamne ustupke i međusobni dogovor. Evo, sad će se verovatno iskoristiti ova konferencija Evropske banke u Beogradu za veliku propagandnu akciju, iako u Beogradu postoji praktično jedan hotel koji ima evropske standarde. Dovoljno je samo pogledati beogradske hotele pa videti realnost Srbije. Čujem da ti ljudi sad iznajmljuju vile po Dedinju i Senjaku.

Faktička politička atmosfera u zemlji je: jedna Srbija ponovo na raskrsnici, sa Koštunicom koji stoji ukopan, sa velikim simpatijama za poraženu političku opciju, ali bez dovoljno snage da je baš do kraja obnovi. I on drema, drema i onda odjednom naglo pokuša nešto da uradi, kad vidi da će ga talas nezadovoljstva u stvari odneti. Završiću s nečim mnogo konkretnijim. Invalidi u Srbiji su rešili da blokiraju puteve i da zahtevaju svoja prava, a ministar za rad im je odgovorio da to nije lepo. Znači, to je njegov odgovor, to je paradigmatički odnos prema građanima ove zemlje. Kada invalidi izlaze na ulice - zamislite ljude u kolicima - očigledno je u pitanju velika muka. Umesto da ministar kaže - odmah vas pozivam kod sebe, on kaže - to je jako ružno i neprimereno. I to vam kaže neko ko je nekad radio u sindikatu.

Ovo me podseća na onu Zmajevu pesmu "Jututunska juhahaha" gde je kralj kraljevstva Juhahaha obećao da će dati Hahahaha. Ovaj Koštuničin ustav me podseća na tu pesmu, gde je jedan monarh obećao liberalni ustav. Naši dnevni listovi bi trebalo da kao protest na naslovnoj strani objave tu čuvenu Zmajevu pesmu, pa da vidimo da li je ovaj ustav hahahaha i da li je to stvarno Jututu-tu država, u kojoj ni premijer ni drugi visoki funkcioneri nisu u stanju da se obrate građanima i da osude rehabilitaciju masakra u Srebrenici. To je sramota, nacionalna. A istovremeno, ove snage koje su izgubile 2000. godine, koje su zapravo istorijski gubitnici, stalno testiraju i pokušavaju da vide koliko još mogu sve da zaustave. Počeli su sa suđenjem premijeru Đinđiću, to im nije pošlo za rukom. Specijalni tužilac i predsednik suda su odbranili čast pravosuđa, ti ljudi se očigledno ne daju. Eto, ima i profesionalnih, poštenih ljudi, tu je i jedan broj medija. Znači, ta borba je jako sužena i moram da kažem da ne može jedna emisija na TV B92, "Insajder", da bude glavna opoziciona stranka. U jednom trenutku se

desilo baš to. Emisija "Insajder" na TV B92 je u jednom trenutku imala funkciju otkrivanja istine. Sreo sam tada jednog dosta poznatog političara koji mi je rekao - idem kući da gledam "Insajder". Čovek bi rekao da bi on to trebalo da zna i da kaže, a on ide da to odgleda. Znači, sešću u fotelju, uzeću pivo, limunadu, šta već pijem, i lepo ću da gledam kako jedna mlada novinarka rizikuje da bi saopštila užasavajuće stvari.

ŽARKO
KORAĆ

Srbija se nalazi, što je bilo očekivano posle Studije o izvodljivosti, u jednom ubrzanom padu, a cena toga će tek doći. I strašno se varaju oni koji danas vode Srbiju ako misle da se ovaj pad ne konstatuje i da će međunarodna zajednica iz pragmatizma, zato što na jesen počinju pregovori oko Kosova, preći preko svega što se dešava u ovoj zemlji. Njima jeste prioritet da se nađe rešenje u odnosima Prištine i Beograda, ali postoji vrlo mnogo načina da oni odreguju na ovo narušavanje jedva uspostavljenih dobrosusedskih odnosa. Kako neko zamišlja da normalizuje odnose između Beograda i Sarajeva kad pravi ovakvu tribinu o Srebrenici. Ostala mi je u sećanju iz 1989. ona rumunska zastava sa rupom, kad su isekli onaj komunistički grb. Evropa neće hteti da bude sa jednom rupom koja će se zvati Srbija.

Ovde imate, kako bih rekao, u psihološkom smislu nešto od onoga što je Milošević uveo 80-ih godina. Na primer, niko ovde nije primetio da zakon o izjednačavanju boraca nije donesen u Crnoj Gori, a četnički pokret je tamo bio veoma snažan. Znači, srpski četnici dobijaju penzije i spomenice, a crnogorski siroti četnici Pavla Đurišića, koji je bio ozbiljna vojna snaga i koji je tamo vodio krvavi rat protiv partizana - njima ništa.

Znači, svi ćute, što ja da stradam, što ja da se žrtvujem, hajde, proći će to, nije važno, ima ko je za to zadužen. Naravno, tu postoje dva objašnjenja, jedno je da mi nemamo jasnu tradiciju građanske solidarnosti. Mi jesmo društvo visoke porodične solidarnosti, pa i plemenske, to da, ali ne društvene. Znači, mi zapravo nismo građansko društvo do kraja formirano i retke su akcije kod nas gde zaista građani protestuju, onako kako je karakteristično za evropska društva. I drugo, što je po meni gore, to negde prosto u kostima osećam, jedan broj ljudi nije sasvim načisto sa pitanjima koja se otvaraju.

Ljudi su sada spremniji da priznaju da se zločin u Srebrenici desio, što je već napredak, ranije se govorilo da tamo nije bilo ničeg.

ga, da je to sve laž. Izneću samo neke činjenice: da su četiri čoveka već osuđena zbog toga, da je general Krstić priznao i osuđen je, znači priznao čovek, i da se na osnovu izveštaja komisije Vlade Republike Srpske Banjaluka izvinila, i to, moram reći, na jedan dosta nedvosmislen način, za zločin nad svojim sunarodnicima; citiram šta je rečeno. Ne čudi me da je ta tribina bila u Beogradu, jer i arhitekta tog rata su u Beogradu. Većina glavnih planera sada čuti, bave se književnošću, pišu memoare, članovi su Akademije, idu na otvaranja izložbi.

Većina ljudi se prosto pravi da se u Srebrenici ništa nije desilo, pa su se pravili i da nije bilo ovoga na Pravnom. To moje kolege psihoanalitičari zovu - negacija. To se zapravo nije desilo, pa dobro, to je fakultet, šta da radimo, pa ima i takvih. Oni ne shvataju simbolički značaj tog događaja, tamo su bile kamere svetskih televizija i televizija iz regiona, to je slika Srbije. I kada protestuju zbog takozvane satanizacije srpskog naroda, ne kažem da i toga nema, ljudi treba da se zamisle kakva slika o nama stvarno stiže sa tog Pravnog fakulteta gde se skandira Radovanu Karadžiću.

Čak i hercegovački vladika, mlađi čovek, kaže: predajte se, sede glave. To je jasna poruka Karadžiću i Mladiću. Znači, čak i jedan vladika je podstaknut da to kaže; izuzmimo njegovo obrazloženje s kojim ne mogu da se složim. Ali je on to rekao, to ima težinu. Odsustvo reakcije javnosti kod nas pokazuje ne samo da se ljudi štite i nemaju tradiciju građanske neposlušnosti, nego i da vlada jedna nesigurnost, jer mnogo njih je nažalost taj rat i pomagalo - u svojoj glavi. Ja to zovem fenomenom nečiste savesti.

Besmisleno je reći - šta nas interesuje II svetski rat. Ako je to tako onda nije trebalo ni ići na proslavu šezdeset godina, gospodin Marović nije trebalo da ode u Moskvu, šta će onda tamo. Trebalo je da kaže - nas više ne interesuje taj rat, svi su nam isti. To treba da kaže ovim ljudima iz logora, to treba da kaže Nemcima, možda će poneki Nemač i biti srećan. Vi imate Šredera koji dolazi u Moskvu i izvinjava se, pazite, šezdeset godina posle rata. Meni je, moram reći, ta slika bila pravi kraj rata: nemački kancelar stoji i gleda rusku paradu. Ali on se još jednom izvinjava. Tačno je to rekao, citiram: "Izvinjavam se zbog onog što je uradila nemačka vojska, nemačka država." Ovde ne, to je prošlo, koga to interesuje.

Koliko znam, jedino naša delegacija nije bila na obeležavanju iskrcavanja u Normandiji. Jednome se pokvario avion, drugome ne

znam šta, pa nismo otišli ni u Poljsku, u Aušvic, a istovremeno vidim da je ministar vojni, gospodin Davinić, bio na venčanju ćerke princeze Katarine u Atini. Ja moram da kažem da Srbija mora još dugo da ide. Koštunici kao premijeru potpuno je svejedno što je na Teheranskoj konferenciji 1944. godine na sastanku Ruzvelta, Staljina i Čerčila doneta deklaracija u kojoj piše da se povlači podrška četničkim jedinicama, i to otprilike ovako: - Uprkos svim naporima da se četničke snage privole na borbu protiv Nemaca, one to nikada nisu uradile, one faktički sarađuju. To piše u rezoluciji Teheranske konferencije, ali ovde to nije istorija. Prevario se Čerčil, engleski pokvarenjak, Tito mu se više sviđao nego Draža. Zamislite sad taj cinizam, jedan konzervativni političar je više voleo jednoga komunistu nego jednog antikomunistu. Čerčil je prosto gledao realno šta se zbiva.

ŽARKO
KORAĆ

Znači, ovde se pravi jedna farsa i to je cena Koštuničine pobede na izborima i političkog tona koji daje ova koalicija. U toj vladi više nemate nijednu političku stranku; G17 je diskreditovan i bez nade da će preći cenzus na sledećim izborima. Znači, Koštuničina stranka DSS, štiteći tvorce i ideologe sistema koji je Milošević stvorio, preuzima punu odgovornost za političku klimu u zemlji. Tu je i nažalost jedno pasivno stanovništvo, koje čeka da vidi kada će švedski standard i brze pruge stići u Srbiju.

To je "Loneliness of a long distance runner", jedan čuveni film, "Usamljenost trkača na duge staze". Pa ništa, čovek se bori i radi ono što misli da treba da uradi. I nekako se uvek pokazuje da smo mi u pravu, a ne oni. Draga moja Svetlana, na kraju čovek nema satisfakciju od toga, ali vi i ja znamo da smo u pravu, i vaši slušaoci znaju da su u pravu, svako ko vas sluša i podržava zna da je u pravu, jer i jeste u pravu. Ne u smislu da čovek uvek misli da je on u pravu, ne, grešim i ja i to ne malo, ali u ovome smo u pravu. Zašto? Zato što smo mi na strani ljudskosti i ljudskih prava, humanosti, demokratskih tekovina. Svaki vaš slušalac je usamljen, ne zato što je on u manjini, nego što je njemu toliko jasno da je on u pravu i da su to očite vrednosti, da on ne razume kako drugi oko njega to ne vide.

Ali i u drugim društvima su se ljudi borili. U filmu "Misisipi gori", ona tri mladića su ubijena samo zato što su išli da registruju crnce da glasaju, pazite zbog čega su oni ubijeni. Tada su crnci prvi put dobili pravo da glasaju u državi Misisipi, oni su išli da pomog-

nu crncima da se upišu u biračke spiskove i zato su ubijeni. Znači, i u društvima mnogo razvijenijim od našeg ljudi se bore. Evo, u Engleskoj je BBC ušao u rat sa Blerom, a ta zemlja je ipak kolevka evropske demokratije. Znači, ništa nije dato i ništa nije gotovo. Treba se boriti i usamljenost jeste cena hrabrosti. Ništa, idete, borite se. Naravno, čovek se vremenom ispuni gorčinom, a šta mislite kako je ovima koji su podržavali zločine? Pa nije valjda da svi mirno spavaju, neki da, ali nije valjda da se lepo i mirno spava kad izjaviš da je Srebrenica oslobođena, a tamo su kosturi osam hiljada ljudi koji su svi pobijeni za nekoliko dana. I samo još za kraj da kažem. Na FEST-u je prikazan film o poslednjim danima Hitlera, i kad on kaže, to je istorijski tačno, "Makar će mi čovečanstvo biti zahvalno što sam očistio svet od Jevreja", bio je veliki aplauz u sali i niko sem Saveza jevrejskih opština nije reagovao.

SVETLANA LUKIĆ:

Govorio je Žarko Korać, a sada slušate Miljenka Deretu iz Građanskih inicijativa.

MILJENKO DERETA:

Svakog dana u svakom pogledu u Srbiji je život gori i to postaje već više nego zabrinjavajuće. Kada je prvi put najavljeno pa otkazano to na Pravnom fakultetu, poverovao sam da se nešto malo pomerilo u Srbiji i u glavama ljudi, pre svega onih koji vode Univerzitet i fakultete. Međutim, pokazalo se da mi imamo jedno potpuno nakaradno shvatanje demokratije, a i nezavisnosti Univerziteta, i prava na govor. Ta vrsta opravdavanja genocida nije dozvoljena u demokratiji i ona se kažnjava. Sad vidimo da naša demokratija ne funkcioniše u institucijama. Znači, institucije koje bi trebalo time da se bave, pre svega tužilaštva, to ne rade. Mašinski i Pravni fakultet su postali mesta na kojima se promoviše nasilje prema drugima, netolerancija. To je koncept države i društva koji promovišu ljudi koji se kriju iza želje da se pridruže Evropi. Crkva koja je javno rekla da želi da pomogne integraciju Srbije u Evropu je ta ista koja na Mašinskom fakultetu svake nedelje dobija prostor da promoviše ideje koje pre svega nemaju nikakve veze sa Mašinskim fakultetom, a potom ni sa razvojem jedne moderne države.

Sve vreme se trudim da pronađem način kako da se odgovori na tu vrstu agresivnog nastupa tih retrogradnih pokreta i snaga. Gđa

Borka Pavićević je divno rekla da mi moramo da nađemo novi jezik. Međutim, ne znam koji novi jezik bi ti zaslepljeni, prevareni, ostrašćeni ljudi razumeli. Potraga za tom novom porukom, novim jezikom mora da bude naš glavni cilj u neposrednoj budućnosti. Mi se okupljamo na vašim talasima jedanput nedeljno, ali to nije dovoljno. Palo mi je na pamet da tražimo od Pravnog fakulteta da mi organizujemo tribinu "Istina o Srebrenici", sa istim naslovom, da vidimo da li će nam fakultet dozvoliti, jer mi se čini da tamo ipak postoji grupa studenata koja misli drugačije od ovih agresivnih. Čini mi se da vredi pokušati. Predložiću to upravo mladim ljudima, Studentskoj uniji ili već onima koji tamo imaju pravo na prostor i obezbeđenje koje će onda sprečiti ove druge da od toga naprave skandal.

MILJENKO
DERETA

Moramo se setiti ko predaje na tom fakultetu i ko su tamo ključni ljudi, kojim partijama pripadaju, i koje programe tih partija zagovaraju. Ne možemo zaboraviti da je g. Oliver Antić aktivni član Radikalne stranke i da on stavove koje zastupa u javnosti sigurno zastupa i na svojim predavanjima. Vi znate koji je autoritet profesora, kolika je njegova moć nad studentima. Znate, to je neka vrsta ucene, ta vrsta političkog javnog angažmana koji se onda reflektuje na studije i na studente. Ne zaboravite da je Kosta Čavoški profesor na tom fakultetu, a da to više nije profesor Vojin Dimitrijević koji je sa njega izbačen. Prema tome, mi imamo ozbiljnu krizu Univerziteta, posebno Pravnog fakulteta. Naprosto, neko time mora da počne ozbiljno da se bavi. Autonomija Univerziteta naravno mora da postoji i ona mora da se poštuje kroz negovanje različitih ideja ali u određenim granicama. Genocid nikad ne može biti nešto što se opravdava na Pravnom fakultetu.

To je pitanje na koje jednom treba da da odgovor i naša država. U Republici Srpskoj je sa najvišeg mesta odgovor dat i prihvaćen je. I to ne samo da je priznata činjenica koliko je ljudi ubijeno i kako je ubijeno, nego je prihvaćena i odgovornost za to što se dogodilo. To Srbija još nije uradila, to naše političke partije još nisu uradile, a kad će ne znamo, u stvari, znamo da neće. To je potpuno zatvoren krug gluposti u kome oni uporno pokušavaju da se dodvore biračkom telu koje nikada za njih neće glasati, koje nikada neće promeniti svoje mišljenje o Srebrenici - dok ne odumre. Umesto da govore mladim ljudima, kao što su studenti Pravnog fakulteta - da naš predsednik izađe i kaže - jeste, mi prihvatamo zvanične izveštaje o tome šta se dogodilo u Srebrenici i sada, de-

set godina od Srebrenice, mi znamo da se priprema međunarodna izložba o tome u Beogradu, Sarajevu, Briselu i Vašingtonu i evo, država kao znak dobre volje daje zvanični prostor da se ta izložba održi.

Nemojte misliti da taj predlog nije ponuđen i gde god se sa takvim predlogom zakucalo, on je odbijen. I naravno, ta izložba će se održati, ali tamo gde dolaze ljudi koji već znaju šta se u Srebrenici dogodilo; znači u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Dok ta istina postoji samo u jednom zatvorenom prostoru a ne dobije svoj puni prostor u svim medijima i školskim i univerzitetskim udžbenicima, mi ćemo živeti u laži i obmani, cepaćemo se na nečemu oko čega bi trebalo da se okupimo.

Stalno se povlači ta paralela između nas i odgovornosti Nemaca za ono što se dogodilo u II svetskom ratu. Tamo je tema holokaušta svakog dana prisutna kroz škole, udžbenike, diskusiju u društvu. I tamo postoje ljudi koji u to ne veruju, ali istovremeno postoji kultura dijaloga, snaga činjenica i državna intervencija kada se napravi korak koji nije dozvoljen. Kod nas nedostaju sva tri elementa: nema kulture dijaloga, ne priznaju se činjenice nego se ide na impresionizam, i naravno: ne postoji državna intervencija tamo gde bi to bilo potrebno.

Kod nas država interveniše, da sad povežem sa jednim drugim događajem, kada se gđi Ulemek dozvoli da praktično obnovi jedinicu svoga supruga. Njenoj firmi je dat formalno-pravni okvir, oni su sada pravno lice i ja pretpostavljam da će jednog dana ponovo da izađu da malo obezbede Gazelu. U tome su se pokazali kao dosta uspešni. I ponovo će za takvo obezbeđivanje Gazele imati blagoslov legalista koji će reći - pa ljudi su registrovani, imaju pravo, gospođa mora od nečeg da živi i ti ljudi moraju od nečega da žive, oni znaju da pucaju, prema tome, u čemu je problem.

E, pa problem je u tome da nekim ljudima, koji su se ogrešili o zakon ili kod kojih postoji potencijalna opasnost da zloupotrebe svoje znanje u rukovanju oružjem i obezbeđivanju, da njima treba onemogućiti da se time bave. Neka se bave nečim drugim, postoje prekvalifikacije, nek se prekvalifikuju, neka postanu radnici Crvenog krsta, da vidimo.

Što se tiče poštovanja zakona, znate, kad je trebalo smeniti Kori Udovički onda se preko noći sastala Vlada, Parlament i sve je urađeno mimo zakona i Ustava, da bi alavi mogli da uzmu sve što im

treba. A kada treba doneti zakon o poplavama i elementarnim nepogodama onda se ne može, malo smo na odmoru četrnaest dana, izvinjavamo se, sad voda tamo stoji, šta da radimo, stvarno nezgodno - pa nemamo zakon. I ne samo da nemamo dobru volju da rešimo problem, nego nemamo ni neophodno znanje kako to da uradimo. Molim vas, mi govorimo o nekom uključivanju u Evropu, mi nemamo tehnologiju da izvadimo autobus iz reke. Mi nemamo tehnologiju ili nemamo dobru volju da ustanovimo ko je zapravo ubio dva momka ispred kasarne. Gde je to, ko još govori o tome šta je bilo sa tom dvojicom momaka? Ko je ubio te momke? Ko se time bavi? Ja kao javnost želim to da znam.

MILJENKO
DERETA

Mi sve vreme pokušavamo da 'guranjem pod tepih' postavljenih zahteva onemogućimo da se nešto dogodi. Mi hoćemo da pregovaramo sa premijerom Kosova, ali mi hoćemo da se to dogodi određenog datuma, na određenom mestu uz odbijanje da prihvatimo da oni imaju svoju zastavu. Dakle, postavili smo im tri uslova koja oni ne mogu da prihvate. Odmah u početku smo pokazali da ne želimo kompromis. Moram da kažem da ni oni nisu mnogo bolji u tom smislu, i sad treba da pregovaraju dve strane koje ne žele da pregovaraju. Bojim se da će za obe strane biti veliko iznenađenje i veliki izazov da se prilagode onome što će drugi odlučiti o nama, a drugi će odlučiti jer smo hiljadu puta do sad pokazali da sami ne umemo.

Neposredno posle premijera Đinđića ubijena je gđa Lind, premijer Švedske. U međuvremenu je pronađen ubica, osuđen je, žalio se, žalba mu je rešena, država je tražila da se ispita da li je on mentalno zdrav ili nije. Znači, sve procedure su obavljene i taj slučaj je u Švedskoj zatvoren i to pre mnogo vremena. Kod nas suđenje još uvek traje i trajaće ne zna se tačno koliko. Ima se utisak da će trajati tako dugo dok se svi ne umore i ne kažu - daj, pusti te ljude, ili dok oni ne provedu u tom istražnom zatvoru ili kako se to zove, onoliko koliko će biti osuđeni. Znači, osuđen na tri godine, pa pošto je već odležao tri godine, može da ide odmah kući. Stvari se kod nas naprosto ne rešavaju i onda imate utisak tog jednog mučenja, muljanja, natezanja oko stvari koje više nisu vredne ničije pažnje.

Nismo ni svesni kakvim vestima nas bombarduju. Meni je nedavno jedan prijatelj koji ne boravi ovde, kad je došao i saslušao vesti rekao - pa ovo je čista patologija od prve do poslednje vesti, ovde

nema normalne vesti. I zaista, kad se malo trgnete, pa se prebacite na neke susedne zemlje ili na neke malo dalje zemlje, vidite da su vesti potpuno drugačije. Ima i tamo ratova i suđenja i ubistava, ali ima i pozitivnih stvari. I drugo, te vesti se menjaju, u tim vestima nisu stalno isti ljudi. Ovde je donet zakon o pristupu informacijama, ali nije dodeljena soba povereniku; onda mu je dodeljena soba, ali nema sto i stolicu, nema kompjuter i telefonsku liniju. I to traje evo već pola godine. Znači, legalisti i njihov veliki broj zakona kojima se busaju u grudi, jesu napisani, jesu doneti ali kao da nisu, ne poštuju se i sve se čini da se oni opstruišu, da ostanu samo mrtvo slovo na papiru. A kad je zakon mrtvo slovo na papiru onda imate mnogo mrtvih i po ulicama.

Samo voda u poplavama nije virtuelna nego je prava, samo je autobuska nesreća prava, samo su dva groba mladih vojnika prava i ovi skandali sa decom koja su pregledana prizmama - to je pravo, a onda pređe u sferu države, pređe u sferu javnosti i postaje jedan virtuelni podatak i negde se rastopi u neodlučnosti, u nekompetenciji, rastopi se u zlovolji ljudi da se bilo šta reši.

Ja mogu da imam razumevanja za Vuka Draškovića kao predsednika stranke. Njegov diskurs o Evropi je u potpunoj kontradikciji sa rehabilitacijom četništva. Ne bih imao ništa protiv da su oni postavili zahtev da neka objektivna međunarodna grupa istoričara ispita dokumenta koja postoje o tome šta su četnici radili od 1942/43, da li su li menjali stranu. Znači, uglavnom su svi počinjali rat na strani Nemaca, pa se blagovremeno prebacivali na pravu stranu. Izgleda da je u četničkom pokretu bilo obrnuto. Dobro, i da se onda na osnovu novopronađenih dokumenata kaže - evo, ovde piše da su četnici radili to i to, prema tome, dosadašnja istorija nije tačna, dajte da to promenimo i da im damo penzije, ako je još neko od njih živ. Ne znam da li će se priznavati svedočenja partizana. Dođu dva partizana i kažu - mi se sećamo da smo njega videli sa četnicima. Je l' se to priznaje ili se ne priznaje? Prosto mi se čini zanimljivom mogućnost da partizani svedoče četnicima da su učestvovali u narodnooslobodilačkoj borbi. To je do te mere apsurdno, do te mere neverovatno i do te mere pogrešno i pogubno, da zapravo zadire u preispitivanje II svetskog rata. I to ne preispitivanje II svetskog rata u smislu ko je za nešto kriv, nego preispitivanje II svetskog rata ko je sa koje strane bio. Pa valjda se zna ko je sa koje strane bio. I to je jedan pokušaj da se zadovolje neke porodične i ne znam ni ja kakve frustracije.

S druge strane, hajde da nađemo malo optimizma u svemu tome. Moram da kažem da su obe te proslave, i nezvanična i zvanična bile bedne i po broju učesnika, i po načinu na koji su se slavile. Ja pretpostavljam da se Vuk, onako, hajde da kažem preporođen kakav jeste po pitanju Evrope, oseća prilično bezveze u celom tom okruženju. Prosto se nadam da će to sada kada je na neki način legalizovano, umreti. Čak i na onome što se dogodilo na Pravnom fakultetu je bilo zapravo mnogo manje ljudi nego što su mnogi očekivali. Ta ista grupa, u prvom redu odumirućih ljudi i žena koji tu svoju priču ponavljaju već petnaest godina, imaju još neku publiku za to, ali mi se čini da je generalno publike za to sve manje. I nadam se da je to proces koji se neće zaustaviti, i nadam se da ćemo mi pronaći taj neki novi jezik kojim ćemo uspjeti da objasnimo šta znači biti deo sveta, šta je to odgovornost političara, šta su to neke bazične vrednosti; a antifašizam jeste jedna od bazičnih vrednosti evropske i svetske civilizacije.

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Juče je u Medija centru održana tribina šezdeset godina pobede nad fašizmom i savremenost. Govorili su između ostalih i naš današnji sagovornik Žarko Korać, gospođa Latinka Perović, Živorad Kovačević, a vi u današnjoj emisiji slušate Oliveru Milosavljević, profesorku Filozofskog fakulteta u Beogradu.

OLIVERA MILOSAVLJEVIĆ:

Pobeda nad fašizmom je pobeda nad ideologijom krvi i tla, pobeda nad ideologijom podele na superiorne i inferiorne nacije, nad ideologijom rasizma, antisemitizma i militarizma, nad ideologijom dogmatski proglašanih pseudoistina o sopstvenoj naciji, nad ideologijom nipodaštavanja i uništavanja "drugih". Na simboličnoj ravni, proslava takve pobede je dokaz prevazilaženja nacionalizma i njegovog večitog sukobljavanja sa drugima. Jedino što pobeda nad fašizmom nije, to je nova nacionalistička homogenizacija pod parolom "nacionalnog pomirenja" i izvrtanje istorije na glavu proglašavanjem za istoriju novih dogmatskih kvaziistina. Pobeda nad fašizmom je najmanje prilika za novo sukobljavanje sa "drugima", a posebno sa susednim narodima. A kada se proslava nad fašizmom upravo u to pretvori onda postaje jasno da se, bar na našem prostoru, iz istorije nikada ništa nije naučilo, da su krv i tlo i dalje vrednosti, a da se žrtve mogu i više puta ubijati.

Zato je proslava pobjede nad fašizmom u Srbiji ove 2005. godine savršeno jasno pokazala da ovdje ne postoji istorija mimo interesa vladajuće ideologije, da prošlost ima samo upotrebnu vrednost, a da pobjeda nad fašizmom pre šezdeset godina interesuje našu političku elitu samo utoliko ukoliko proceni da je to potrebno da se, s jedne strane, zadovolji antifašistička Evropa, a s druge strane, da se zadovolji biračko telo koje će glasati na sledećim izborima. Zato je traljava proslava pobjede nad fašizmom kod nas i mogla da bude organizovana tako da se Srbija prikaže kao jedina zemlja na svetu u kojoj antifašizam nije imao ni vođstvo, ni vođu; kao jedini antifašizam koji niko nije organizovao, jedini antifašizam koji nije umeo da peva, pa je muzika morala iz crkve da se pozajmi, jedini antifašizam koji nije ostavio nikakvog traga o sebi. Drugim rečima, to je bio jedini rasplinuti, amorfni antifašizam koji je i bio i nije bio, i jeste i nije, i zato ga i slavimo i ne slavimo. Ali to je, suđeci po "proslavi" bio jedini antifašizam na svetu koji je dao dignitet današnjoj političkoj eliti da i ona može da kaže da je antifašistička, da je na strani pobednika nad fašizmom, a da ne pomene nijednog trenutka antifašiste pobednike i njihovog vođu, jer ako to uradi možda ne bi pobedila na sledećim izborima. Sramna proslava i sramni današnji antifašizam koji to i nije, ali bi voleo da se tako zove, jer je to danas ulaznica za Evropu. A ako sutra to ne bi bila ulaznica za Evropu, utoliko bolje, samo će iskreno priznati da to nikada nije ni bio, samo se pretvarao.

A kako to izgleda kod svih drugih? Na Crvenom trgu 9. maja ove godine najvažniji svetski državnici nisu imali problem da pozdravljaju pobedničke zastave i slušaju reči pobjede upućene pre 60 godina lično Staljinu. Ruski predsednik nije imao problem da bude okružen srpom i čekićem, petokrakama i njihovim pesmama i nije se bojao da će ga neko zato nazvati nedemokratom i da će izgubiti na sledećim izborima. Zašto svetski državnici nisu imali problem? Zato što nemaju problem inferiornih društava koja u odsustvu identiteta i legitimacije pokušavaju da ih pronađu u izmišljenoj prošlosti. Zato ni Putinovo samosvesno društvo nema problem da prihvati kontinuitet antifašizma Sovjetskog Saveza. Zato oni ne moraju, kao što mora naša politička elita da slave pobjedu a prećutkuju pobednike kako bi otvorili prostor da slave gubitnike a prećutkuju njihov poraz, odnosno, i da slave i da ne slave, da pomešaju i pobjedu i poraz, i antifašizam i borbe protiv antifašizma. Jer u krajnjoj liniji, otkuda naša politička elita

može sigurno da zna šta je tada bilo? Možda tog II svetskog rata i nije bilo, možda je to samo još jedna belosvetska ujdurma u koju oni ne bi da se mešaju dok jednom njihovi ideolozi ne dokažu šta se stvarno dogodilo.

Zato se i desilo da baš u vreme proslave pobede nad fašizmom kada je bila idealna prilika da se ovo društvo pomiri sa drugima, ono odluči da se još jače zavadi odbivši da se identifikuje sa idejama sa kojima su ga iste nacionalističke ideologije zavadile već dva puta, 1941. i 1991. Naša “mudra” politička elita na ljutnju suseda, koji i sami imaju dovoljno svojih željnih svađe, odgovara da je naš odnos prema prošlosti naša prćija, kao što je njihov odnos prema njihovoj prošlosti njihova prćija, pa da svako ostavi onome drugom njegovu prćiju na miru. Šta je naša “mudra” diplomatija poručila time? Poručila je da istorija nije nauka, već politička prćija nacionalističkih ideologa koji njome mogu beskrajno da manipulišu. S druge strane, poručila je kako i plitkost može biti beskrajna, jer je zaboravila da odnos prema četništvu posle ratova 90-ih više nije odnos prema dalekoj, već prema bliskoj prošlosti. Odnosi sa susedima su takvi kakvi su zbog ideologije četništva, a naša diplomatija bi da ih popravlja njenom rehabilitacijom. Zaboravila je da u ratovima 90-ih nije bilo partizana i da niko svoje protivnike nije pogrdno nazivao tim imenom. Međusobno su se s razlogom nazivali drugačije.

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

Zato ova šizofrena izokrenutost srpske sadašnje prošlosti nije tu slučajno, ona nema mnogo veze sa onim što se desilo pre šezdeset godina, ona ima veze sa mnogo bližom prošlošću, sa ratovima 90-ih i sa ideologijom koja ih je vodila, a koja i danas vlada ovim društvom. Ne slave se gubitnici i ne izjadnačavaju sa pobednicima nad fašizmom zbog njih samih, slave se samo zato da bi njihova ideologija nastavila da živi. A kada jednog dana rehabilitacija četničke ideologije postane gotova stvar, onda će, veruje današnja politička elita, biti rehabilitovani i ratovi 90-ih koji su tom ideologijom vođeni. Zato danas, kada se hoće u Evropu, rehabilitacija ideologije kojom su vođeni ratovi 90-ih još nije poželjna, ali ona se, preko rehabilitacije njenih rodonačelnika iz prošlosti, priprema za budućnost kada nas niko više ne bude pomno posmatrao. U toj budućnosti, veruje naša politička elita, i ratovi 90-ih će postati ‘svetli’ primeri ‘junaštva, slobodarstva i mučeništva’, pa će se kao i danas o onome od pre šezdeset godina, tada pisati knjige o ‘slavi i pobedi’ 90-ih, ‘mučenicima za pravednu stvar’ 90-ih, ‘oslo-

bodilačkom ratu' 90-ih, možda i o ponekoj grešci 90-ih. Tada će, veruju oni, historičari pisati udžbenike sa 'pravom istinom' o ratovima 90-ih, tada će neka druga Skupština dekretom proglašavati 'heroje' ratova 90-ih. Tada će se, veruju oni, zaokružiti kontinuitet četništva kao jedine poželjne i prave srpske istorije i ideologije.

Kada je počelo falsifikovanje istorije u korist danas jedino poželjne četničke ideologije krenulo se radikalno. Tito je proglašavan agentom Gestapoa a partizani ubicama, jer se poverovalo da se sa istorijom može sve, iako je još u XIX veku Ilarion Ruvarac znao da u takve nacionalno poželjne skaske i bajke veruju učeni ljudi samo ako su pisane za "gotov novac". Onda se uvidelo da tako radikalno laganje nije uverljivo, pa se svelo na manju meru. U ideološkoj kuhinji se rešilo da će se partizanima priznati antifašizam, ali samo pod uslovom da se zaborave kolaboracije svih ostalih. Poverovalo se da se našla spasonosna formula simetrije. Međutim, falsifikovanje istorije u dnevno-političke svrhe ima svojstvo da mora stalno da se prilagođava promenama. Ako je danas poželjno biti antifašista, onda ideolozi guraju svoje istorijske pretke u antifašizam, ako je poželjno biti nacionalista, guraju ih u nacionalizam, ako je poželjno biti demokrata, guraju ih u demokratiju. Ali ako jednom bude poželjno ne biti antifašista gurnuće ih i u borbu rame u rame sa fašizmom. U tolikom lutanju, jednom falsifikovana istorija obično na kraju zaluta, a da nije ni svesna da je stigla na pravo mesto.

Sve što zna današnja politička elita naučila je iz svoje kritike komunizma, ali pošto to učenje nije izvorno, pošto je samo pozitivna strana negativne kritike, ponovila je u mnogo izvitoperenijoj formi ono što je zamerala dalekim prethodnicima. Kritikovala je komunizam da piše svoju istoriju, a oni je proglašavaju skupštinskim dekretom. Kritikovala je komunizam da je skratio prethodnu istoriju, a oni su prethodnu istoriju gumicom obrisali. Kritikovala je komunizam da je pravio veštačke međunacionalne simetrije da bi se živelo u miru, a oni su napravili još goru, nacionalnu simetriju da bi stanje rata večito trajalo.

Zato je Srbija danas jedina država na svetu u kojoj najviše zakonodavno telo zakonima piše istoriju i umesto da donosi zakone o univerzitetu ili o elementarnim nepogodama, dekretima određuje ko je pre pola veka bio antifašista. Čuli su negde floskulu da pobednici pišu istoriju i rešili da je napišu u skupštini. A iz istorije ništa nisu naučili. Nisu primetili da ona uči, da će i njihove odlu-

ke neki drugi ukidati podsmevajući se njihovoj ideologizovanosti kao što se oni podsmevaju prethodnicima.

U našem žalosnom društvu još uvek se veruje da su stvari onakve kakvima ih mi dekretom proglasimo. Ako kažemo da su svi ovdašnji ratovi oslobodilački da će oni stvarno takvi i biti, ako kažemo da smo antifašisti da ćemo to stvarno i postati, ako kažemo da ovde nema antisemitizma da ga onda stvarno nema, iako se svakodnevno uveravamo da ga ima. Izbor četništva za put u Evropu je upravo takvo slepo verovanje da će slika koju svet ima o nama biti onakva kakvom je mi crtamo. I kao što je jedna od rehabilitacija četništva ona glupa floskula da današnji četnici liče na Bulajićeve četnike, kojom se hoće sugerisati da su oni pravi izgledali bolje, tako, nažalost, i slika koja se šalje sa Ravne gore nije više slika i prilika jedne stranke, već od sada slika današnje Srbije koju crta politička elita i sa kojom ona želi u Evropu. A kada je sve krenulo naopako, koliko sinoć smo čuli - koga je danas briga za četnike i partizane - kao da nam poručuju da smo ih mi molili da skupština krade bogu dane pišući istorijske dekrete, a budžet prazni slaveći poraze.

OLIVERA
MILOSAVLJEVIĆ

A zašto onda, pitaće neko, nije bilo nikoga od njih da proslavi poraz na Ravnoj gori? Nije ih bilo zato što oni, veliki današnji antifašisti ne idu nigde, jer nisu sigurni šta je dobro za sledeće izbore. Nisu sigurni da li više glasova donosi Sremski front ili Ravna gora, ne znaju kako diše narod koji bi trebalo da ih bira. Oni su antifašisti samo zato što to danas politički korektno zvuči.

Na sreću, istorija nikada ne ide beskrajno dugo onim tokom kojim ideolozi zamišljaju da mogu da je vode. Naša skupština je opet sve pogrešno razumela. Jer, istoriju ne pišu pobednici, istorija se piše sama i ostavlja dovoljno tragova svoje stvarnosti da uvek iznova može da se rekonstruiše. A dnevni pobednici? Dnevni pobednici, posebno ako su im ideološki preci bili gubitnici, samo falsifikuju istoriju za svoje dnevne potrebe, i s njihovim nestankom blede i njihovi falsifikati, ostajući samo kao otužno-smešne slike ljudske ideološke gluposti koja, kao malo dete, veruje da je dovoljno da zamuri pa da je niko drugi ne vidi u punoj svetlosti.

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo Olivera Milosavljević, istoričarka i profesorica Filozofskog fakulteta u Beogradu, a za kraj slušate govor koji je juče u Zrenjani-

nu održao Filaret mileševski, koga je, kao što znate, Srpska pravoslavna crkva za sve zasluge u širenju Hristovog učenja tokom 90-ih nagradila titulom vladike. Govori, dakle, čuvar groba Svetog Save i vlasnik Belog anđela.

VLADIKA FILARET:

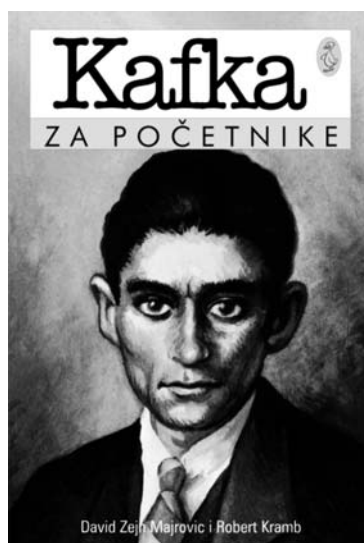
Imali smo najbolje predsednike država i još imamo, najbolje generale imamo, najbolju vojsku imamo, najbolje ljude sa srcem i dušom i vjerom imamo, pa mnogi hoće da nas satru, ali ne mogu nam ubiti Hrista i Boga i svetog Savu u nama. Idemo za Hristom, za svetim Savom, za našim svetiteljima i prosvetiteljima, a ne srpskim jajarama i srpskim izdajicama danas, koje nas izdaju na svakome ćošku. Šta ćemo mi u Evropi? Pa, moj Beli anđeo je davno u Evropi bio. Amerika je dve hiljade i nešto godina za nama, a moja Mileševa potiče iz XIII veka. Zato i jesu doćerali cara do duvara, gore je visoko, dole je tvrdo, više se ne zna kud će se, zato što smo verovali svakoj fukari sa zapada, a i ovoj unutrašnjoj koja nam se pojavila kao pravi spasilac srpskoga naroda. Nije, pravi spasilac srpskog naroda je Srpska crkva.

SVETLANA LUKIĆ:

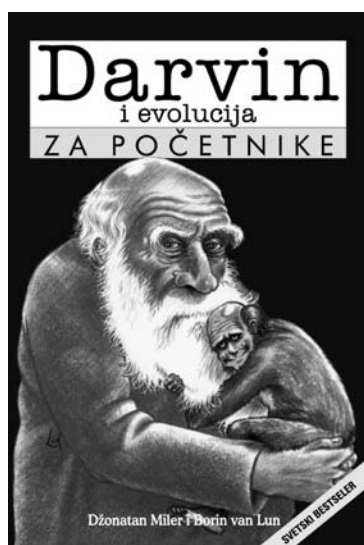
Upoznajte vladiku da biste ga više voleli.

Tekst: Suzan Alis Votkins i Marisa Rueda *Ilustracije:* Marta Rodrigues *Prevela:* Vesna Milinčić (str. 176, cena 300 din.)

Tekst: David Zejn Majrovic *Ilustracije:* Robert Kramb *Preveli:* Biljana Šobić i Aleksandar Dimitrijević (str. 176, cena 300 din.)

Tekst: Džonatan Miler *Ilustracije:* Borin van Lun (str. 176, cena 300 din.)

Tekst: Ričard Apinjanezi *Ilustracije:* Kris Gareth *Prevela:* Vesna Todorović (str. 176, cena 300 din.)

PEŠČANIK^{FM}, 27. 05. 2005.

NOVI DIL

Šta treba da uradimo da za petnaest godina 11. jul ne bude crveno slovo u kalendaru i dan Svetog Ratka i Radovana...

Ovo može da bude zemlja penzionera i ratnih heroja iz svih naših oslobodilačkih ratova, a neće biti nikog da to plaća...

Bankari su imali all inclusive, verovatno su im i kurve organizovali...

NATAŠA KANDIĆ, VESNA PEŠIĆ, MILAN ST. PROTIĆ,
VLADIMIR BEBA POPOVIĆ, ŽARKO KORAĆ *na tribini o
Srebrenici u Centru za kulturnu dekontaminaciju*

MIODRAG ZEC, *ekonomista*

MARKO VIDOJKOVIĆ, *pisac*

SVETLANA LUKIĆ:

I danas ćemo gledati u sopstveni pupak i prebirati po svojoj džigerici, tek da pokvarimo veličanstvene uspehe koje naša vlada postiže sada već svakog dana. O spoljnom svetu ništa ne znamo niti nas zanima. Za nas je Francuska mesto gde naši teniseri igraju na Rolan Garosu, a ne mesto gde će se u nedelju, na referendumu o prihvatanju evropskog ustava, odlučivati sudbina EU u koju kao želimo da uđemo.

Samo nevladine organizacije reaguju na tribinu Nomokanona na Pravnom fakultetu o oslobađanju Srebrenice, povodom koje predsednik države dubokoumno izjavljuje da u demokratiji svako, sem Čede, ima pravo na svoj stav. Pravni fakultet, osim nekolicine profesora, na nečastan način pokušava da se opere od prošlonedeljne ljage. A turski univerzitet pokušava da održi konferenciju o zvaničnoj politici Turske prema genocidu nad Jermenima i to još tokom I svetskog rata. Konferencija nije održana jer je na turski univerzitet izvršen veliki pritisak patriota predvođenih ministrom pravde, koji je rekao da bi to bio nož zabijen u leđa turskom narodu. I naravno, EU nastavlja da od Turske traži da poboljša odnose sa susednom Jermenijom pre nego što počne pregovore o pristupanju Uniji krajem ove godine.

“Danas” je objavio vest da će 28. juna Britanci proslaviti 200 godina pobede u Bici kod Trafalgara nad francusko-španskom flotom. Organizatori simulacije bitke odlučili su da je ove godine nazovu bitkom između plave i crvene flote, a ne između Engleza i Francuza, kako se ne bi bespotrebno vređala osećanja francuskih predstavnika pozvanih na proslavu. Na sledećoj strani ovih novina bila je vest o našoj proslavi 610 godina bitke na Rovinama između turske i vlaške vojske. Savez Vlaha je želeo da u jednom manastiru sveštenik Rumunске pravoslavne crkve služi parastos svim hrišćanskim vojnicima koji su bili i u jednoj i u drugoj vojsci. Međutim, ispred manastira su ih sačekali meštani iz okolnih sela i nisu dozvolili da se parastos održi pod obrazloženjem da ovo nije rumunska zemlja.

Danas će u Savetu bezbednosti UN-a u raspravi o Kosovu naše boje braniti Nebojša Čović. Nadam se da mu je neko napisao normalan tekst i da na Petersenove pohvale o neviđenom napretku standarda na Kosovu Čović neće uzvratiti rečima koje je izgovorio ni ne trepnuvši pre neki dan - da su enklave isto što i koncentracioni logori, samo bez gasnih komora.

Čoveka hvata panika kad vidi ko sve kreira strategiju Srbije u pregovorima o Kosovu. Ovih dana tom timu stiže pojačanje iz Atine. Pred-

sednik Tadić je mišljenja da će ga u ovoj godini, presudnoj za status Kosova, najpametnije savetovati naš dosadašnji ambasador u Atini Dušan Bataković. On je pre neki dan ponovio svoju genijalnu ideju, koja korespondira sa stvarnošću koliko i Tadić sa demokratijom, da bez Kosova Srbija ne može preživeti, da su tamo skoro sva naša rudna bogatstva i preporučio nam svoju staru ideju da se Kosovo подели na dva entiteta. Možda ne bi bilo loše da samo za Tadića i Batakovića predsednikov marketinški tim priredi jedan mali performans potpisivanja Kumanovskog sporazuma sa poučnim songom o kapitulaciji.

Naš predsednik sve češće govori pogrešan tekst i sve više mislim da to nije zato što se udvara glasačima DSS-a, Karića ili radikala, nego da naš predsednik prosto ne-ra-zu-me ni šta je Srebrenica ni šta je Kumanovski sporazum, inače ne bi tribinu na Pravnom odobrio pravom na drugačije mišljenje. A Bataković bi u njegov kabinet bio pozvan samo da bi predsedniku objasnio sve o Dejanu Milenkoviću Bagziju i ulozi našeg konzulata i ambasade u Atini kada se ovaj trgovački putnik kao predao .

Koštunica Vojislav se odmara od traume gledanja u oči svim onim bankarima sa kojima je morao, po službenoj dužnosti, da se rukuje na prijemu u Palati federacije. Ali je zato čim su bankari otišli, samo za svoju slovensku dušu priredio prijem za svih četrdeset potomaka Lava Nikolajeviča Tolstoja.

Labus i Dinkić su još uvek u delirijumu zbog uspešno organizovane skupštine Evropske banke za obnovu i razvoj. Samo tim delirijumom mogu se objasniti one reči neprijatne za slušanje koje je Labus izgovorio u "Kažiprstu". Potpredsednik vlade je kazao da je rok bend u sastavu Dinkić, Vlahović i Pitić toliko razgalio srca bankara da su posle koncerta dali za železnicu još šezdeset miliona evra. Šta bi bilo da su se poskidali goli - da li bismo dobili i metro pride.

A mi ćemo na početku ove emisije, od koje sam ja uzela skoro pola, govoriti o tribini koja je sinoć održana u Centru za kulturnu dekontaminaciju, dakle kod gospođe Borke Pavićević. Tribinu je vodila gđa Vesna Pešić, a govorili su Nataša Kandić, Milan St. Protić, Žarko Korać i Vladimir - Beba Popović.

NATAŠA KANDIĆ:

Ja mislim da je sa ovom tribinom na Pravnom fakultetu otvoren prostor da mi odavde iz Srbije zahtevamo, tražimo od Vlade, od in-

stitucija da iznesu činjenice kojima raspolažu i da prestanu da štite od krivične odgovornosti one koji jesu zaslužni da krivično odgovaraju za događaje u Srebrenici. Srebrenica se nikada ne bi dogodila da nije bilo pomoći iz Srbije, i vojske i policije, a posebno Državne bezbednosti Srbije.

VESNA PEŠIĆ:

Ne znam da li se sećate kada se posle Dejtonskog sporazuma Slobodan Milošević vratio u Beograd i pojavio na televiziji i ispričao nam šta smo mi dobili. I kad je izgovorio da smo dobili Srebrenicu meni se prosto smučilo jer smo već u to vreme znali šta se dogodilo u Srebrenici. Znali smo šta se u Srebrenici dogodilo od jula 1995.

VESNA PEŠIĆ

MILAN ST.
PROTIĆ

MILAN ST. PROTIĆ:

U Srebrenici je prosto rečeno, evo ja kad to treba da izgovorim nije mi lako, poubijano po spisku osam hiljada ljudi. I danas, umesto da smo odavno shvatili svu tragediju i svu dubinu tog monstruoznog zločina, mnoge nacionalne institucije to brane. Nažalost, u tome saučestvuje i Srpska pravoslavna crkva, u tome saučestvuju i delovi Beogradskog univerziteta, u tome saučestvuju i mnogi akademici, članovi Srpske akademije nauka i umetnosti. Nažalost, nismo čuli sasvim jasno ni od većine glavnih političkih stranaka ni na ovoj demokratskoj strani pravu reč o zločinu u Srebrenici. A za nas kao narod, u to nema nikakve sumnje, nema drugog puta nego da se s tim suočimo.

Ali to suočenje naravno nije lako, mnogo je lakše pobeći od toga, okrenuti glavu. Mnogo je teže ići hrišćanskim putem i priznati da se to dogodilo, da se nije dogodilo slučajno nego namerno, da su neki ljudi, pripadnici istog naroda, na žalost i na našu sramotu, kao što smo i mi, doneli odluku hladnokrvno i mirno i onda je sproveli u delo da pobiju osam hiljada ljudi jednog za drugim po spisku.

Svi oni, bez obzira koliko visoke činove nosili i koliko ponosno na svoje glave stavili kamilavke Srpske pravoslavne crkve, ozbiljno se ogrešuju o interese i budućnost ovog naroda zato što su stali na stranu zločina. Nema tog argumenta koji bi mogao da opravda ili da ublaži strahotu i težinu tog zločina. Institucije u koje navodno narod ima najviše poverenja, najviše ih ceni i uvažava, ili pojedinci u njima, staju na stranu zločina. Nisu dovoljno ni hrabri, nisu

dovoljno ni dostojni, a nisu dovoljno ni čovečni da priznaju da je tako strašan zločin počinjen pod srpskim imenom. Pomažu da to nemo sve dublje u moralnu bedu i moralno bespuće koje će najveću štetu i tragediju da nanese nama samima.

Ako se pokaže da su ovi današnji vlastodršci u Srbiji i svi oni koji misle kao oni, dovoljno sebični da tu odgovornost i krivicu prebace na nekog drugog, ispaštaće neka buduća naša generacija, jer nemoguće je proći bez kazne ovozemaljske ili božanske za tako strašan zločin kao što se dogodio u Srebrenici, pod okriljem srpske vlasti i srpskog imena, u julu mesecu 1995. godine.

VESNA PEŠIĆ:

Pre neki dan je postavljeno pitanje u vezi sa tribinom na Pravnom fakultetu predsedniku države Borisu Tadiću i ja sam bila prilično šokirana njegovim odgovorom. On je to tretirao kao slučaj slobode mišljenja. Naravno da se svi zalažemo za slobodu mišljenja, ali na toj tribini je bio propagiran zločin, što nije dozvoljeno i ne spada u slobodu mišljenja, a s druge strane pretilo je nasilje i dešavalo se nasilje.

Srebrenica će biti večna tema, ali zašto je ovde sada postala ova-ko aktuelna. Postoji tu i jedna kontradikcija na koju bih htela da skrenem pažnju. Vlada premijera Koštunice je Haškom tribunalu isporučila dvanaestoro optuženih za ratne zločine. S druge strane, raste jedna tenzija oko toga, ponovo se javlja i antisemitizam, ponovo se negiraju događaji u Srebrenici, pojavljuju se razna fašistička udruženja. Stvari kao da se iznutra pojačavaju, a imamo sve te ekstradicije. Ja naravno imam neku svoju interpretaciju zbog čega do toga dolazi, ali bih volela da pitam Bebu Popovića da nam objasni šta se to dešava između prethodne i ove sadašnje vlade i kakve to veze ima sa ovim osećajem da danas u Srbiji raste netrpeljivost, pojavljuju se novi nacionalizam i nova fašistička udruženja.

VLADIMIR POPOVIĆ:

Koreni ovakve proslave desetogodišnjice Srebrenice leže u proslavi šest godina Srebrenice, 11. jula 2001. godine, posle sto dana vlade Zorana Đinđića. Tog 11. jula je emitovan film u produkciji BBC-a "Krik iz groba". To je bila slabo gledana televizija, pa smo nas nekoliko u vladi zajedno sa direktorom televizije Sašom Crkvenjakovim doneli odluku da se to emituje na državnoj televiziji, na

RTS-u. I to je 12. uveče emitovano u udarnom terminu. Trinaestog jula je poslanička grupa Srpske radikalne stranke zatražila anketni odbor i ispitivanje odgovornosti rukovodstva državne televizije i političke odgovornosti onih koji su dozvolili da se to emituje. Tom se zahtevu priključuje tada deset dana samostalna poslanička grupa Demokratske stranke Srbije, koja je desetak dana pre toga, po izručenju Slobodana Miloševića, napustila DOS. Trinaestog jula, na redovnom zasedanju Skupštine, jedina tačka dnevnog reda bilo je to ko je dozvolio emitovanje filma prethodne večeri na državnoj televiziji. Istog dana popodne Srpska radikalna stranka i Socijalistička partija Srbije organizuju miting ispred Skupštine grada na kome je bilo osam hiljada ljudi. To su inače mitinzi koji su počeli da se dešavaju 'za slobodu Srbije', 'za spas Srbije', 'protiv izdajnika i neprijatelja', to smo bili mi, podsetiću vas, zato što smo petnaest dana pre 11. jula u zgradi Ministarstva unutrašnjih poslova pustili film i pokazali javnosti šta smo otkrili u Batajnici, Petrovom Selu i ostalim grobnicama u Srbiji. Pred tih osam hiljada ljudi Ivica Dačić, radikali i tako dalje, čitaju pismo vladike Amfilohija Radovića koji podržava Slobodana Miloševića i njegov herojski čin, iako je odveden 28. juna. U proglasu vladike Amfilohija, koji je glavni čovek u crkvi, znate da on praktično obavlja funkciju patrijarha srpskog, kaže se i da su ljudi koji su poslali Miloševića iz Srbije u Hag izbrisani iz srpske istorije. Baki Anđelković u transu skandira ime akademika Koste Čavog koji se pridružio tom mitingu i tako izgleda 13. jul u Beogradu popodne. Onda oni kreću u protestnu šetnju medijskom trasom, lupaju prozore skupštine.

VLADIMIR
POPOVIĆ

Istog tog dana, možda slučajno a možda ne, jedna od najomiljenijih nevladinih organizacija zapadnih političara, tada već sa ambicijama jasno političkim, Otpor, promovise svoju kampanju baš tog 13. jula u Kruševcu, sa sloganom 'Sve je isto samo njega nema'. Dan ili dva kasnije izlazi *NIN*, svi znaju da je to pamflet političke stranke Vojislava Koštunice i njegovog kabineta, naravno sa Vojislavom Koštunicom na naslovnoj strani i naravno sa naslovom 'Izbora mora biti', a što se samog događaja, puštanja filma o Srebrenici tiče, sadašnji zamenik ministra kulture ili prosvete, ne znam čega, Ignja, tada novinar tih novina, piše tekst u kome otprilike kritikuje televiziju ne zato što je pustila taj film, jer ga nismo snimili mi, snimili su ga Englezi, ali kritikuje tu televiziju i tu našu vladu zašto nismo snimili film o ratnim zločinima nad Srbima u selu Kravica.

Nekoliko dana posle toga Demokratska stranka Srbije organizuje konferenciju za štampu na kojoj dva mlada lava, poslanika te stranke, Proroković i Mihajlov čitaju proglas te stranke u kome direktno optužuju vladu i pojedina ministarstva da su povezana sa korupcijom i kriminalom. Nisam rekao malopre, ali pretpostavljam da se sećate da je do tog 11. jula 2001. godine predsednik srpske vlade Zoran Đinđić već tri meseca svakodnevno u dnevnim novinama optuživan da je bio švercer cigareta u vreme Slobodana Miloševića. Znači, u toj atmosferi stvaranja afera i tvrdnji da je vlada kriminalizovana, posle ove konferencije za štampu, u *Vremenu* se pojavljuje čuveno pismo Prorokovića - čuvenih deset pitanja srpskoj vladi, koje je pisao isti čovek koji je pisao i pismo Dejanu Mihajlovu prethodne godine za predizbornu kampanju. Taj čovek je u to vreme bio savetnik za medije, a danas direktor državne televizije. Desetak dana posle tog pisma desilo se ubistvo Gavrilovića, novi napad na Vladu i potpuni raspad DOS-a.

To je ukratko ono što se dešavalo. Ono što mi treba da uradimo na ovoj i na sledećim tribinama jeste to da zaključimo šta je to što je dovelo do toga da se na deset godina Srebrenice dešava ovo što se dešava sada, i šta je to što treba da uradimo da nam se ne desi da za petnaest godina 11. juli bude proglašen crvenim slovom u kalendaru Srpske pravoslavne crkve i da se taj dan zove Svetim Ratkom i Radovanom.

Ovo je okvir u kome smo tada živeli. U tom okviru, nažalost, podrške vladi nije bilo ni od nevladinog sektora ni od stranaca, svih onih koji su danas spremni da je pruže. Za događaj na Pravnom fakultetu nisu odgovorni ni Obraz ni ostaci JSO-a. Odgovorni za Pravni fakultet su, to svi znamo, Demokratska stranka Srbije i Vojislav Koštunica, i nažalost Demokratska stranka i Boris Tadić.

Tada, u julu 2001, za mene je bio prelomni trenutak to da je u javnosti, u Skupštini, u medijima, među građanima, ostalo nejasno ko se tu sa kim u stvari raspravlja. Mi s njima oko takvih stvari nismo mogli da se dogovorimo, oni su tražili da mi ne priznamo da je Batajnica nešto što se desilo, oni su od nas tražili da mi kažemo da je to, ne znam već, evo čuli smo i danas jednog od tih, da su to u stvari predstavnici NATO-a dovezli leševe u Batajnicu i zakopali, i tako dalje. Kad se ta stvar tada desila, prirodno je bilo da nepunih godinu dana kasnije šef vojne bezbednosti Vojislava Koštunice Aco Tomić i brat Radovana Karadžića Luka Karadžić zajedno putuju službenim automobilima po jugu Srbije i

održavaju tribine na kojima su promovisali knjigu Radovana Karadžića.

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste da je lepo vreme, da je temperatura 26 stepeni u Beogradu i Novom Sadu. I u jednom i u drugom gradu sinoć su održane iste tribine na istu temu, o Srebrenici, odnosno onoj slavnoj tribini na Pravnom fakultetu o Srebrenici. E sad, jedino što razlikuje nas i Novosađane, bilo je misliti kad se išlo da se glasa za Maju Gojković - nama će Majkl Polt i dalje da daje pare, a vi ništa nećete dobiti. Ništa neće dobiti ni Nišlije, ali će valjda vaša gradonačelnica da se sekira, za razliku od ovog iz Niša. A mi nastavljamo da slušamo šta je sinoć rečeno na tribini o Srebrenici u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Čuli ste Milana St. Protića, Natašu Kandić i Vesnu Pešić, a sada slušate Žarka Koraća i opet Vladimira Bebu Popovića.

ŽARKO
KORAĆ

ŽARKO KORAĆ:

Moja stranka je znala da se obeležava desetogodišnjica jedne druge tragedije koja se dogodila u Tuzli. Jedna granata koja je ispaljena sa velike daljine pala je u devet sati uveče na korzo u Tuzli i ubila je sedamdeset jednog mladog čoveka. Najmlađi je imao tri godine, a prosek godina je bio oko dvadeset; to su bili mladići i devojke. I mi smo sa drugima položili venac na mesto gde je pokopana većina tih žrtava. One su pokopane noću, krišom, da ih ne bi granatom neko ponovo gađao. Strašno je u Srbiji to da najveći broj ljudi ovo ne zna. I mi smo stavili jedan venac i na njemu smo napisali da saučestvujemo u bolu, i napisali smo da se izvinjavamo.

Tribina o Srebrenici je moguća u društvu u kome niko nije izgovorio reč izvinjenje. Ta tribina je sama po sebi možda samo slika haosa i konfuzije u glavama jednog broja mladih ljudi i ciničnih manipulatora koji su sedeli u prvom redu. U javnosti je ostalo neučeno, tamo je u prvom redu sedeo jedan samozvani istoričar koji je, da stvar bude još neverovatnija, direktor nečega što je on nazvao Muzej genocida. Dakle podršku i pohvalu zločinu je učinio čovek koji po svojoj sopstvenoj odluci proučava Jasenovac i genocid. On nije primetio da je i Srebrenica jedan strašan zločin.

Ta tribina je u suštini, zbog toga smo svi ovako uzbuđeni, slika današnje Srbije. I odsustvo reakcije na tu tribinu je naša slika. A ta tribina i ti ošišani mladići u majicama Obraza i svih tih drugih or-

ganizacija za koje kažu da inače ne postoje na Beogradskom univerzitetu, da su to neki slučajni prolaznici, mladići koji su se tu slučajno zadesili, dakle, ta tribina je utoliko čudovišnja što je usledila posle izvinjenja Republike Srpske, posle nalaza njene komisije koja je pobrojala ubijene. Vi na internetu možete naći imena mrtvih ljudi.

Bilo je i časnih reakcija, tu ubrajam reakciju rektora Beogradskog univerziteta. Ta tribina je moguća samo u zemlji u kojoj na sahrani majke Radovana Karadžića Amfilohije Radović po drugi put u životu zloupotrebljava nečiju sahranu radi političke promocije. Jednom je to uradio na sahrani Zorana Đinđića, rekao je, ako je moguće uopšte razumeti taj nesuvisli govor pun mržnje prema tom čoveku, da “ko se mača laća od njega će i poginuti”. Za razliku od govora Zoranu Đinđiću govor majci Radovana Karadžića je bio pun topline, on je rekao da je ona majka Jugovića i da je rodila sina heroja.

Ja tu ženu nisam znao i svaki čovek zaslužuje da bude ispraćen sa ovoga sveta onako kako je dostojno, dakle, nije reč o njoj nego o njenom sinu i ovome vladici. Dakle, ako on kaže da je ona rodila sina heroja, onda je to, bojim se, tačnija slika naše Srbije nego to što ćemo Nataša Mičić i ja kao poslanici da podnesemo skupštini na usvajanje ovu rezoluciju. Nas dvoje u skupštini od 250 ljudi činimo manje od 1 posto poslanika. Živimo u zemlji u kojoj bez reakcija prolazi govor čoveka koji ima ambiciju da jednoga dana bude srpski patrijarh. Crkva se od tog govora nije ogradila, a svega deset dana iza toga jedan drugi vladika kazao je u Zrenjaninu da je Evropa fukara. Ova serija incidenata pokazuje da je tribina o Srebrenici moguća u društvu u kome nažalost ima još mnogo onih koji u suštini podržavaju politički program koji je doveo do Srebrenice.

U našem društvu se o tome više ćutati ne može. Danas se u Srbiji o Srebrenici govori sa stanovišta jedne monstruozne teorije koja se zove teorija opravdanog zločina. Kao što znate, obično se kaže ‘jedinice vojske iz Srebrenice su počinile zločine u okolnim srpskim selima’. Tačno je da je toga bilo i tačno je da Naser Orić u Hagu odgovara za te zločine, ali govoriti o, eto, reakciji na to onih koji su osvojili Srebrenicu - to je u psihologiji takozvana teorija opravdane reputacije. Mora se preuzeti odgovornost za ono što se desilo u Srebrenici, mora se preuzeti odgovornost za desetogodišnju ćutnju o Srebrenici i moram da kažem da naši najviši držav-

ni i politički predstavnici ni jednu jedinu reč nisu rekli na tu desetogodišnjicu.

Da li bi od nas bilo veoma naivno očekivati da je neki od njih danas došao na ovu tribinu? Lepo je to što nam je jedan ministar rekao da odlično govore engleski, da su podšišani, imaju dobra odeća i da znaju da prave powerpoint prezentacije bankarima, ali bilo bi lepo, kad to sve završe, da dođu, sednu ovde sa nama i da nešto kažu o tragičnoj prošlosti ove zemlje i o političkom programu koji je realizovan u Srebrenici. Neko će o tome morati da progovori. Cena za to postoji, jedan među nama je tu cenu platio. Zoran Đinđić je platio cenu za isporučenje Slobodana Miloševića Hagu i zato što je pokušao da se obračuna sa tim ljudima.

ŽARKO
KORAĆ

VLADIMIR
POPOVIĆ

Oni su privremeno pobedili, da mi nemamo nikakvih iluzija - izručenje ljudi u Hag je obična trgovina i u takvoj atmosferi je srebrenička tribina na Pravnom fakultetu bila moguća. I ja samo jedno želim, da oni koji su na ovakav način odreagovali na ovakvu tribinu, oni koji nas politički predstavljaju, a nisu se oglasili, da će, nadam se, upravo zbog ovakve u suštini nečovečnosti i oni postati u jednom trenutku onakva politička prošlost kakva je Slobodan Milošević.

VLADIMIR POPOVIĆ:

Morate da shvatite to da time što ste došli na vlast i što imate popularnost u narodu vi niste u suštini kontrolor oružane sile ove zemlje koja je učestvovala u ratovima, koja je činila zločine i koja se solidarno brani. Oni su antihaško bratstvo jer se međusobno štite i brane.

ŽARKO KORAĆ:

I vi ste na poslednjem primeru ubistva dva vojnika u kasarni na Topčideru videli koliko daleko je spremna da ide vojska da bi zaštitila samu sebe. To se, gospodo, dešavalo posle našeg pada sa vlasti i ostalo je nažalost netaknuto. I kad pitate zašto mi nismo nešto uradili, to bi značilo da pokojni Zoran Đinđić izađe na televiziju i kaže ono što nijedan premijer nijedne zemlje na svetu ne sme da kaže, a to je da je nemoćan da neke odluke sprovede. I ne postoji političar koji može da sačuva svoj ugled i svoju političku budućnost kada to kaže. On se nadao da ćemo mi postepeno steći uslove i mogućnosti. Kada je Milošević izručen, 28. juna 2001. godine, na televiziji se pojavio tada najpopularniji političar u Srbiji,

Vojislav Koštunica, i rekao da smo mi kriminalci koji su prekršili ustav i zakone.

VLADIMIR POPOVIĆ:

Pred Zoranov put u Ameriku na sastanak sa predsednikom Bushom novembra 2001. godine, znači u vreme kad je izbila pobuna Crvenih beretki, mi smo imali jasne podatke od američkih službi, od predstavnika Haga i od evropskih službi da je Mladić u vojsci. Imali smo potvrde i od naših ljudi iz Službe državne bezbednosti da ga štiti vojska. Zoran je pred put, posle jedne od sednice DOS-a, a one su se tada dešavale u predsedništvu Jugoslavije, imao razgovor sa Vojislavom Koštunicom i rekao mu 'znaš da moramo da predamo Mladića, šta čekaš'. Ovaj je rekao 'ne smem to da uradim, vojska će se pobuniti, izbiće puč'. I šta vi možete da uradite? Vi znate da je Mladić tamo, a nemate nijedan dokaz za to sa kojim možete da izađete u javnost. Pokazalo se petnaest dana kasnije da mi nismo imali snage da se suprotstavimo ni kad grupa kriminalaca sa dvadeset hamera izađe na ulicu, ni njih ne možemo da oteramo, a ne da se pobunimo protiv vojske.

Znači, Mladić nije uhapšen jer ga je štitio Vojislav Koštunica, to je potvrdio i Nebojša Pavković kad je smenjen. Rekao je da je do deset dana pre toga Mladić imao specijalnu propusnicu vojske Jugoslavije da se kreće po kasarnama. Za njih je predsednik i vrhovni komandant bio Koštunica, kao što je za ove kriminalce iz JSO-a to bio Legija, bez obzira da li je funkcioner ili nije funkcioner. Koštunica je to postao za njih kad je Milošević rekao 'ovo je moj naslednik'. Vlada čiji sam bio deo napravila je hiljade grešaka i imala je milijardu problema, ali ovo o čemu ovde razgovaramo bilo je van naše moći. Što se tiče odgovora na Vesnino pitanje 'da li je vlada Zorana Živkovića mogla nešto da uradi kasnije', te dve vlade se ne mogu ni u čemu porediti. I Zoran Živković i ta njegova vlada nisu doneli odluku o neizručenju svih generala nego samo jednoga, koji je tog trenutka načelnik policije.

ŽARKO KORAĆ:

Dve nedelje pre izbora mi smo zamolili Karlu del Ponte da ne objavi optužnice pre izbora. Ja lično sam bio protiv toga, odmah da kažem. Ali mi joj kažemo 'sačekaj samo da prođe dan izbora i onda objavi optužnicu'. Ona je objavi i onda naravno Zorana Živkovića hvata panika i vlada donosi odluku jedino za Lukića da ga ne-

će izručiti. Naravno, izbore smo izgubili i naravno da vladi ne služi na čast takva odluka.

VLADIMIR POPOVIĆ:

Ta odluka se donosi dve nedelje pre izbora i u atmosferi kada je već svima jasno da zapad podržava novu tvorevinu koja treba da pobedi na tim izborima, a ona se sastoji od Otpora, od one interesne grupacije koja se pretvorila u stranku i zove se G17 i od pročišćene, znači tu se ubacuje taj termin, pročišćene Demokratske stranke koja će iz svojih redova izbaciti one koji su se u prethodne dve godine isprljali. I rezultate tih izbora su predstavnici stranih ambasada, diplomate, ambasadori čekali u sedištu G17 plus. U toj atmosferi vi imate optužnicu protiv čoveka koji vam je praktično šef policije i naravno da Zoran Živković i ta skrhana vlada koja je već potpuno razbijena iznutra donose takvu odluku. Ali to nema nikakve veze sa ovim o čemu mi ovde pričamo. Vlada Zorana Đinđića može da se optuži po raznim pitanjima, ali izručenja nemaju veze sa Zoranom Đinđićem ni sa njegovom vladom, najodgovorniji za to je bio Vojislav Koštunica i njegov deo DOS-a, ta njegova stranka.

VLADIMIR
POPOVIĆ

NATAŠA
KANDIĆ

NATAŠA KANDIĆ:

Pragmatički posmatrano general Mladić nema ni jedan jedini razlog da nastavi da se skriva. Srebrenica je potpuno otkrivena, svi njegovi saradnici su u Hagu, znači predstoji samo iznošenje pojedinosti o distribuciji tih paketa, kako su oni to nazivali u svojim šifrovanim porukama. Sve drugo što se tiče njegove odgovornosti je poznato. I mislim da on sada verovatno razmišlja o tome na koji način može da tu svoju predaju stavi u funkciju obezbeđivanja porodice ili dogovora gde će služiti kaznu. Pretpostavljam i da Mladića ne čuva samo jedna grupa ljudi i ne sumnjam da informacije o Mladićevim razmišljanjima direktno stižu do institucija u Srbiji i da se sad tu pravi kalkulacija o tome šta je za Mladića najpovoljnije. Da li će, recimo, predaja ići preko Vlade Srbije ili Vlade Republike Srpske ili možda na neki treći način, da li preko Amerikanaca ili nekoga iz Evrope, ali mislim da je taj proces u toku.

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo Nataša Kandić, a sinoć je na ovoj tribini podeljen predlog teksta Deklaracije o Srebrenici koju Vladi Republike Srbije podnosi nekoliko nevladinih organizacija, među kojima su i Komitet pravni-

ka za ljudska prava, Građanske inicijative, Helsinški odbor, Inicijativa mladih, Fond za humanitarno pravo i tako dalje. U toj deklaraciji se Republika Srbija obavezuje da će razotkriti i kazniti svako ideološko opravdavanje zločina, da neće dozvoliti prihvatanje posledica zločina tako što će pravdanje genocida predstaviti kao legitimni politički stav. Ovo bi sigurno podržao predsednik Tadić i lično potpisao. A mi ćemo u nastavku emisije da se vratimo zabavnijim temama - kako smo ono u gostili svetske bankare pomoću leskovačkih mučkalica, Skadarlije, ikona i ćilima, kako su Dinkiću bankari rekli da su Srbi lep narod, a ministru za ekonomske odnose sa inostranstvom Parivodiću preneli svoje divljenje našim znanjem engleskog jezika. Slušate nešto manje oduševljenog skupom bankara u Beogradu, profesora ekonomije na Filozofskom fakultetu, Miodraga Zeca.

MIODRAG ZEC:

Mi se kao narod oduvek krećemo između euforije i agonije. Ili smo egzaltirani ili smo unesrećeni. Tako da bih ja skup bankara tumačio time. To je jedan rutinski događaj, koji je bio zakazan ranije, ali ja razumem da ova Vlada želi da proširi područje službenog optimizma i da ljudi to koriste u marketinške svrhe; to je meni regularno. Ali da se vratimo, znači događaj je rutinski, on se uvek negde mora dešavati. Ne znam, neko je rekao da je prethodni bio u Uzbekistanu, pa sad tamo imamo krvavi obračun.

Neću da budem zao, ali mislim da se iz toga izvlači nešto što tamo nije ni rečeno niti obećano. E, to je već za domaću političku upotrebu. Znači, mi smo svedoci da pojedini važni članovi vlade kažu - biće dve milijarde, a čovek koji je na čelu banke kaže - ljudi, neće biti, ako bude sedamsto-osamsto miliona kredita budite zadovoljni. I imamo mnogo tranzicionih institucija i tranzicionih procedura. Neki to zaista posmatraju kao religijsku misiju i ja bih mnoge od ovih koji su stalno na vlasti nazvao velikomučenicima tranzicije. Oni kažu - mi smo žrtve. Ma nisu.

Prosto, treba stvari vratiti na početak i mi moramo da rešimo mnogo unutrašnjih pitanja, a očekivati da će neko nešto da nam da, a da ništa ne traži zauzvrat je iluzorno. Jedan režim je srušen i svi oni čija je profesija bila da ruše komunizam, izgubili su predmet sopstvenog poslovanja. No, šalu na stranu, ja mogu da razumem političare, to im je u opisu posla, ali ne moram ja da budem uveren u ono što mi oni govore, jer znam da to tako neće biti.

I uvek su to štap i šargarepa, štap je sve duži, a šargarepa je sve manja. A to mesijanstvo političara i težnja Srba da dođu u zemlju Hanaan, to je naša tradicionalno loša osobina. Mi se moramo spustiti na zemlju, problem je veliki, on će se dugo rešavati. Nažalost, mnoge stvari koje se dešavaju ne vode u dobrom pravcu. Ja se bojim da će ovo biti zemlja penzionera i ratnih heroja iz svih naših oslobodilačkih ratova, a neće imati ko sve to da plaća.

MIODRAG
ZEC

Primeru radi, sad je najavljena privatizacija osiguranja, prodaja strateškom partneru. Kada se osiguravajuće društvo proda strateškom partneru dešava se mnogo loših stvari. Kao prvo, bez obzira na sve što se u tim osiguravajućim društvima dešava ona su uvek na dobitku. To je jedan prosto savršen proizvod. Uzmimo primer osiguranja kola. Dobar dan - dobar dan, vi kucnete, on vama proda papir na kome piše da ste vi za godinu dana osigurani tako i tako. Vi njemu to platite 300, 500, 30.000 dinara zavisi od kola i onda idete kući. Ako se s nekim sudarite, ne daj bože, tek onda on ima trošak. Znači, on ima takav proizvod da unapred dobije prihod, a troška ako bude. Postoji matematika, on tačno proračuna stepen rizika, odnos rizika i premije, i prosto uvek ima dobitak, sem u slučaju cunamija i velikih katastrofa od kojih se obično ni ne osigurava, od ratova i tako dalje. Znači, u celom svetu najveći biznis je osiguranje koje uvek ima dobitak.

Sad bih ja postavio pitanje, zašto Vlada na prečac bez javne rasprave donosi predlog zakona o osiguranju. Zašto ona baš za vreme svog mandata mora to da proda. Zašto? Zašto mi ne bismo imali jedno nacionalno osiguranje? Postoji finansijska snaga srednje klase da to dokapitalizuje, da kupi te akcije. Kaže se da Vlada nije u stanju da time upravlja racionalno. Tačno, ne može, tako im se desilo ovo opšte magarčenje sa Karićem. I normalno da Vlada ne može ako čim prođu izbori, javna preduzeća postanu plen i onaj ko je do tada bio partijski aktivista odmah seda u JAT, u NIS i tako dalje. Tako ne može.

Prodaja osiguranja vam je kao da seljak proda bunar jer nije mnogo žedan i posle kupuje vodu od toga kome je prodao bunar. Pitanje osiguranja je strašno važno, jer ako ga prodate, gde će onda srednja klasa uopšte ulagati. Ako nemaš Telekom, ako nemaš elektroprivredu, ako nemaš neku veliku krupnu kompaniju, gde ćemo. Ne možemo mi svi ulagati u njujoršku berzu. I ovo što se sad zove trgovina akcijama, to je sve sleganje primarne raspodele

nečega. Ovde ljudi prodaju pravo za novac, dobiju se akcije džabe, ničim izazvane akcije i sad ih utržuju po raznim procedurama koje su simulirane, ali to je tržište plitko.

Ovde se pojavi jedan slovenački investitor, digne akcije kad treba, obori kad treba. Ovo je kao i ono devizno tržište, sećate se dok je bila velika inflacija, neko donese u torbi iz Republike Srpske 100.000 maraka i uzdrma beogradsko tržište deviza. To je plitko, pitanje je uopšte sudbine svih tih berzi, svi hoće da imaju sve. Imate ove kantone u Bosni, Republika Srpska, svaki kanton ima sve kao Amerika, pa ko će to da plati. Nema podanika, pobegoše podanici. Ako se ovde bude ovakva politika vodila pobeći će svi poreski obveznici, ostaće samo poreski potrošači, ostaće penzioneri. Taj talas od petsto i ne znam koliko hiljada ljudi koji su otišli, taj talas ne jenjava.

Šta je portfolio dobrostojećeg pojedinca na zapadu a šta je kod nas? Kod nas dobrostojećí pojedinac ima društveni stan u centru Beograda, jer ako si išta bio u komunizmu dobio si državni stan za 3.000 dinara u krugu dvojke. Pa si onda napravio vikendicu u Rovinju pošto je to bilo moderno i ti si bio pripadnik te srednje klase i nisi hteo da letuješ po nekim šumama nego u Rovinju. Pa si onda napravio kuću i u selu iz kog si došao, red je da i oni vide da nisi propao. Pa si onda štedeo, pa si stavio novac u Beobanku i tako dalje.

Znači, ti imaš aktivu sasvim solidnu, kao i onaj u Kaliforniji. Ali ti nemaš tekuće prihode, ti si socijalni slučaj, ti si se ponašao po nekoj privrednoj logici kao Englez, a ovamo te država prevarila. Jer šta se desilo - desilo se da je sad stan zoniran, plaćaš poreze, to treba da plaćaš, ali nisi na to računao. U Rovinju su ti oteli, u selu su ti zapalili jer se nisi odazvao vojnom pozivu, i ti si propao. Deviznu štednju su ti oteli pa ti vraćaju, vratiće ti 2016. godine kad će tebi biti relativno kasno, jer tad nećeš biti raspoložen za potrošiti, i tako dalje.

Onaj tamo ima sve to isto, ali ima tekuće prihode, ima prihod od imovine. E, sad ja kažem, da li mi sad ove nove teramo da investiraju takođe u kuće, u neke radnje koje će sutra propasti, da otvaraju kioske koji će za tri godine propasti. Oni su napravili čitavu trgovačku mrežu malog i srednjeg biznisa koji će definitivno propasti, jer će veliki lanci to sve porušiti. Potrebno je da država daje jednu situaciju da se čovek može smisljeno snaći bez nekog veli-

kog rizika. I sad se priča stalno o srednjoj klasi, a evo, ja sam nadam se dovoljno argumenta dao da se ništa u realnom životu ne dešava što bi srednjoj klasi olakšalo život, da ona zaista finansira razvoj, a ne potrošnju. Ovde i dalje važi ona hajdučka, jer mi smo hajdučki narod - najsigurnije je imetak pojesti, jer što god nisi pojeo može da ti se otme.

Ovde se ne širi lepeza mogućnosti, već se samo priča. Pa su onda gromoglasne najave, recimo kredita za stanove, pa su na kraju dobili kredite samo oni koji su se zaposlili u fondu za davanje kredita. Koliko ja vidim, ljudi ne mogu te kredite da dobiju. Prosto mislim da postoji jedna zaslepljenost, jedna osionost; ničije mišljenje se ne uvažava. Tranzicioni velikomučenici sve znaju i još nas ubeđuju da oni veliku žrtvu podnose što to rade. Ja nemam ništa protiv bilo koga, mislim neka se radi to što se radi, ali kad me neko ubeđuje da je žrtvovao sam sebe da vlada ovim narodom i da je izgubio život i zdravlje, e onda mi je pomalo onako žao tih ljudi, žao.

MIODRAG
ZEC

Ovde je najrentabilnije biti državni činovnik. Ja pitam svoje studente tamo u Republici Srpskoj šta bi želeli da budu. Znae šta kažu - da se dočepam carine, tamo je najslađe, narod ide tamo-ovamo, a ja u oba pravca naplaćujem. Ili - da se dočepam poreske policije, da budem ministar. Tako se vlade toliko često menjaju, ima toliko organa da će zaista svaki punoletan državljanin biti ministar u Republici Srpskoj. Ne govorim o Federaciji, gde je još gore. Toliko ima tražnje za javnim ovlašćenjima da bi stvarno trebalo sabrati sve razne poslanike u Republici Srpskoj ili BiH ili evo u Srbiji. Molim vas, u američkom Kongresu ima četrismo ljudi i u Senatu ima sto. Pet stotina ljudi vlada Amerikom. Ovde ima dvesta pedeset ovih naših poslanika koji su perjanice i najbolja pravna forma za biznis je STR poslanik: malo ulaganje, velika dobit.

I ljudi se polomiše da to dobiju, imaju sedamnaest puta veće plate od profesora univerziteta ili od pilota. A čim završimo mandat mi smo već zreli za penziju, mi smo se toliko izmorili nacionalno, a i izgubili smo korak sa strukom, mi smo žrtve, i odmah u penziju. To je kao proleterski internacionalizam, to je gore nego u komunizmu gde će ti biti dobro ako si Titov pionir i slušaš vlast. Je l' mi šaljemo poruku da treba biti svoj, da treba biti kritičan, da treba analizirati, nešto preduzimati, ne, ovde samo treba da izguraš ono što ti se kaže. I kad to kažeš, oni kažu - on je zao zato što nije na našem mestu.

Niko ne poteže pitanje da li treba Srbiji 250 poslanika ili je dovoljno recimo 50. Oni u skupštini SCG, oni se sastaju samo da sebi produže mandat. Oni su mi najsladi, ja kad njih čujem, ja uživam. Oni se jedva skupe za bilo koju tačku dnevnog reda, ali kad je došao kraj mandata i vreme da se apanaža ukine, odmah su se sastali ekspresno. Pa, evo sad ko god dođe, a nema bar neku opštinsku vlast, on odmah formira novu opštinu. Ali ono što svi oni neće da shvate je to da je nastupio krah.

Sad je "Železnik" postao prvak države; kad bi on to postao u staroj Jugoslaviji? Zašto su bankrotirali timovi? Pa nema velikog tržišta, velike konkurencije i gotovo. Nekad su milioni bili u fudbalu, sad su izgleda klubovi dužni, pred stečajem. Molim vas, ima više partija nego rentabilnih preduzeća. Pa gde to može. Ja prosto mislim da su te stvari nemoguće. Društveni proces je posredi, ali ne, ovde je samo - mili bože, daj nam naš hleb nasušni danas. Samo se utrkujemo ko će koga više zadužiti, ali u budućnosti. Ovde spoljni dug raste od Tita do sada, i ova vlada uzima kredite, a ne zna kako će ih vraćati. I ovi poslanici glasaју, a ne misle oni to vraćati. Ali dođe đavo po svoje. Ne može se reprogramirati beskonačno. Šta smo dobili time što smo dug koji je dospeo juče rasporedili da ga plaćaju oni koji će sutra biti rođeni? Je li to velika misija? Jeste za tekuću vladu, ali objektivno postoji istorija, postoji vreme, neko je zapisao pa će se videti šta je bilo. To je razlika između tekućih obrtnih političara i onih vizionara i stratega koji su neke države i neka društva doveli tamo gde ona jesu.

Prema tome, taj se trend mora preokrenuti. U tekućoj regulativi na svakom zakonu ja mogu naći odsustvo ideje čemu se teži i jedan dosta prizemni, često kontradiktorni pragmatizam. Ovde postoji kompilacija u kreiranju zakona i onda neko ubacuje ovo, neko ubacuje ono, interesne grupe, lobisti. Sećate se, bilo je onih par zakona gde na kraju poslanici nisu znali šta su usvojili. Kod nas ima mnogo antikomunističkog komunizma, ovo je trijumfalni marš izvršnih sekretara SKOJ-a koji su sad postali tranzicionaši. I u našoj tradiciji je da moć donosi novac, nema ovde biznisa bez države. Ovde su uvek najveći poslovi bili sa državom i nastavlja se to. A vidite kako ljudi pokušavaju da naprave institucije, ali ne daju ovi. Vidimo sad šta zastupa guverner Jelašić, a šta je pričao kad je bio zamenik guvernera i dok je bio u G17. On sad pokušava čak da napravi nezavisni G17, ali ne daju ovi. Gospon Milko Štimac

malo pada u nesvest, malo se otima, ali nema, ovde su političke vođe alfa i omega.

SVETLANA LUKIĆ:

Do kraja "Peščanika" slušate pisca Marka Vidojkovića. Ovde smo već imali pisce, ali ne tako mlade i ne tako spremne da se za svoja uverenja i pobiju.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

MARKO VIDOJKOVIĆ:

Ja i cela ta moja generacija i svi ti ljudi, mi nismo klasični predstavnici neke liberalne opcije zato što tu ima i navijača i ne znam kojih ljudi i tu je svako uvek spreman da se pobije. Prema tome - šta, mene ne može u principu niko da šikanira tek tako zato što mu je dunulo, jer on ima zlatnu kajlu i drka na Radovana Karadžića ili na Ratka Mladića i sad će on meni... Ne, neće. Mislim, ovde se sve dešava na jednom potpuno onako sit Džedaj nivou. Znači, postoje nevidljive grupe koje se međusobno prepoznaju. Sad kao Ceca, ja, Pera Luković, Teofil, ne znam, mi smo iz iste ekipe, mi se kao međusobno prepoznajemo, a ovi drugi divljaci, oni su iz druge ekipe, oni se isto tako međusobno prepoznaju. I mi tako egzistiramo u istoj zemlji na jednom fantomskom nivou, i mi i oni. To je polugerilski nivo, i ovo što mi radimo i ono što oni rade je polugerilski nivo zato što vlast ne funkcioniše ni na kakav način i ne postoji jasna državna smernica kako neke stvari regulisati. Znači, ovo su stvari koje smo hiljadu puta pričali, ali to je ono: da li mi podržavamo ratne zločine? Da li mi mislimo da su generali heroji? Da li mi mislimo da im treba dati "škodou"? To se ništa ne zna, to je sve onako ispod žita. Jao, kao, Hag, pa sad ćemo mi malo da napravimo od njih nekog malog Isusa, pa će zemlja da bude mirna, a svi zapravo znaju šta se dešava; da oni isporučuju samo tako.

Ovde su ti ljudi heroji, a tamo su zločinci, oni kao tako balansiraju. Kad se tako nezdravo balansira, jer to je nezdravo balansiranje, ti treba lepo da kažeš - jebote, neću da podržavam nekoga ko je optužen za najgore zločine, nego ću da saradujem sa sudom, isporučimo ga tamo, ako je kriv ostaće tamo, ako nije vratiće se nazad i ćao. E sad, pošto nema naravno te jasne strategije i jasno izgovorenih reči ni kod koga ovde, onda se dešava da ove naše dve fantomske jedinice vode nekakav paralelni rat u paralelnom svetu.

Nomokanon, to je upravo takva situacija. Sad kao neka deca, ovi su rešili da prave tribinu o Srebrenici, mi smo rešili da ih napuša-

vamo zbog toga, što je iz našeg ugla potpuno opravdano, a ovi koji treba time da se bave, oni zabranjuju izlazak klincima do 12. Imaš ne znam koliko oružanih pljački u danu i ne znaš kome će da svirnu metak u kom dragstoru u glavu i Nomokanon veliča ratne zločince i sad naravno, koga ćeš ti da ugnjetavaš ako nećeš klince, navijače, nekog levog Vidojkovića tamo i nekog golmana Pantića, to ti je to.

Jedno potpuno ludilo sa ovim bankarima koje smo eto dovukli u Beograd da se okupe ovde. Posle kad sam čuo gde su bili prošle godine, u ovom nesrećnom Uzbekistanu, gde je sada opšte krvoproliće, možda je i to jedan od dokaza šta će se dalje ovde dešavati. Mislim, nadam se da neće, ali prosto sve to funkcioniše na jednom toliko licemernom nivou da je meni muka.

I kada se od Studije o izvodljivosti koju je Turska dobila, ono ne znam, još pre dvesta godina, pravi takvo čudo, a kapiram da je i njih sramota što od toga prave čudo, ali hajde, red je da se od toga pravi čudo, kao što je red da se pljune po Svilanoviću zato što je malo pričao o Kosovu. Znači, to je ovde red, po defaultu mora sad da se pljuje po Svilanoviću, iako ja kapiram da pola njih kapira da je on čovek rekao skroz korektne i ok stvari. Tako i bankari, znači - jao, došli su bankari i sad se mi ponašamo, a to i jesmo, kao najjadnija moguća zemlja u Evropi, znači kao najgori mogući bednici koji svršavaju u gaće što su došli bankari. I sada ćemo mi da organizujemo bankarima sve, čoveče, pa verovatno su im i kurve organizovali, garant su imali all inclusive.

Kada dođu bankari, mi se na svakom koraku toliko upiremo da pokazemo koliko smo srećni što su oni došli, pa da vidite srpsko gostoprinstvo, pa pogača i so, pa "Monetarni udar", pa ludila. Jebote, to je stvarno jedno opšte šlihtanje. Umesto da si ti normalna zemlja - ok, znači došli su bankari, strpaš ih u hotel, odrade to, marš kući. Mislim, zna se zašto su došli, nisu došli da svršavaju na nama kakvi smo, nego ako su iole normalni reći će - čoveče, moramo češće da dolazimo ovde, da izmislimo još par skupova, vidi kako se ovi ubiše da nam bude do jaja, toliko su jadni. Kapiram da je to bila reakcija. Nije bila reakcija - uuu, baš su spremni za Evropsku uniju i za monetarne reforme.

I onda slušaš Labusa koji priča kako su nam davali pedeset miliona evra ili dolara manje, a kad su čuli "Monetarni udar" i kad su ih odveli na karađorđevu šniclu onda su im dali još ekstra pedeset

miliona. Pa, ko normalan misli da monetarna politika zaista tako funkcioniše. Toliko kapiraju i ljudi koji nemaju veze s tim. A ako ona stvarno tako funkcioniše, onda smo jasniji nego što ja mislim. Ako tako žickamo pedeset miliona da napravimo neki put da izgleda kao da nešto radimo, jer sve vreme je fazon da izgleda kao da nešto radimo, a zapravo se sve vreme plašimo Ratka Mladića i Radovana Karadžića. Mislim, na to se sve svodi.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

Ovde se uvek dopušta da upravlja ta neka ludačka manjina, zato što su oni, eto, aktivni. Jao, radikalski glasači su aktivni. Pa šta? Nema ih milijardu, ima ih milion, nas ostalih ima pet ili šest puta više i isto možemo da glasamo. Prema tome, osnovni problem je taj što onaj koji treba da se obrati nama koji nismo ekstremisti u tom pogledu da hoćemo da koljemo, ubijamo i povrćemo Kosovo i Srpsku Krajinu, taj neko nema muda da nam se obrati na pravi način, na koji ljudi očekuju. Jer, kad jedan Svilanović koji nije više na državnoj funkciji, poslanik je u Parlamentu i član je onog NGO-a koji služi za razmatranje političkih situacija kaže da bi najbolje bilo da Kosovo postane nezavisno u trenutku kada to više nije bitno, a to je kad svi budemo u Evropskoj uniji, što je onako rešenje da kažeš - jao super, kako se setio. Ne, ovde se digne larma, ali ne digne je većina, većina je i dalje ok sa Svilanovićem, ne, nego je dignu ti eksponenti manjine u tim mafijaškim medijima. I onda se digne nekakav lažni odijum protiv Svilanovića, protiv koga, ja kapiram, većina u ovom narodu i dalje nema ništa.

I kada ti čuješ tu njegovu izjavu i kada ga vidiš i kada skapiraš šta je on rekao, da je to sve vrlo korektno, kad imaš u glavi i da smo mi izgubili taj rat 1999, znači, u odnosu na to kakva je situacija, s kojim kartama igramo, čovek je rekao jedno super rešenje i za ovu zemlju i za Kosovo i za Evropu. Ali ne, posle toga dolaze i pričaju o broju Albanaca u srpskom parlamentu. Čovića sam gledao kod Bujketa pre neki dan i vidim da oni stvarno maštaju da to može: srpski parlament će imati jedan određeni garantovani broj poslanika za Albance i onda će ti Albanci imati par ministarskih mesta i onda će to sve da bude do jaja. A zapravo je situacija da su na Kosovu Srbi ti koji imaju određeni broj mesta u kosovskom parlamentu i Srbi imaju jedno ministarsko mesto u kosovskoj vladi, i to funkcioniše. E, to je situacija kakva je, a mi ćemo da se palimo na ideje da će Albanci imati jednog dana toliki i toliki broj mesta u srpskom parlamentu. Alo, vrati se, molim te, barem nekih pedeset godina unazad i onda tako maštaj. A posle svega, to naravno

da ne može i ja ne znam kako neko ima herca da dođe i da priča takve priče. To nije diplomatski, to nije diplomatija.

Mi smo Kosovo faktički izgubili 1999, i daj da vidimo kako može da se konstruktivno uradi da to Kosovo, makar bilo i nezavisno, bude jedna ok zemlja. I mi kao dobar sused Kosova, a u ovom trenutku smo loš sused Kosova, a bićemo i ostaćemo sused Kosova dok zajedno sa tim nesrećnim Kosovom ne uđemo u Evropsku uniju kad više neće biti bitno ko je kome sused. Mi bi kao dobar sused Kosova morali da budemo krajnje konstruktivni da toj pokrajini koja je u ekonomskom dnu gorem od Srbije pomognemo, jer tamo ima i Srba, ako ništa drugo zbog tih Srba, eto. Ali ne tako što ćemo da ih ložimo da će Albanci da budu deo srpskog parlamenta, nego da ih ohrabrimo da oni na tom Kosovu imaju mnogo veći i jači glas nego što ga imaju. A ne da ih palimo - nemojte da izađete na izbore, pa se posle dešava kuknjava kako mi tu nemamo nikakvih ingerencija. Sad je skoro bio onaj ludački potez gde vlada Srbije ili ne znam koje telo maltene zabranjuje Srbima na Kosovu da učestvuju u kosovskim institucijama. To je slika i prilika ove debilne vlasti i ove debilne zemlje.

Kad nestane Čedomir Jovanović iz medija odjednom je bonaca, odjednom je sve ok. Znači, da li je moguće da jedan jedini čovek, političar ovde talasa, znači da je sve ostalo kao potpuno kul i sve je na nivou malih porodičnih rasprava, a ne suštinskih i velikih rasprava. E sad, meni je više muka da objašnjavam kako ni ja, ni Ceća, ni bilo ko nije čedista, niti je Čeda čedista, čedista ne postoji, čediste su smislili upravo ti isti koji nemaju muda da kažu kako stoje stvari. Uvek postoji nekakva potreba da postoji nekakav vođa i sad se mi okupljamo oko vođe, a ja kapiram da ni Čedomiru Jovanoviću nije bilo u nameri nikad da on bude ta vrsta vođe čedista, titoista, ne znam ni ja koga. Znači ne, ja kapiram da smo svi mi tu potpuno podjednaki, da se svi mi borimo za istu stvar. Eto, Čedomir Jovanović je političar i on je jedini tu talasao, ali ne smemo se mi vezivati za sudbinu bilo kakvu, političku ili bilo koju drugu bilo koga, pa ni Čedomira Jovanovića. Možemo da kažemo - jeste, ti si ok, govoriš prave stvari, ali to ne znači da se sad ceo naš blok svrstava uz njega.

Dosta svrstavanja uz političare, prosto stvar je ideje a ne političara. Pogotovo što se oni međusobno kolju i dalje, znači ti imaš rascepe u Građanskom savezu. Neće mene niko naterati da se ja svr-

stavam između Nataše Mičić i Ivana Andrića s jedne i Vesne Pešić s druge strane. Ja sam odavno rekao da ja mislim da smo svi mi ista ekipa i da svaki međusobni sukob među političarima koji bi trebalo da su na našoj strani samo odmaže celoj stvari i celoj ideji. I da se intelektualci i normalni ljudi u te sukobe ne smeju mešati. Znači, samo prepoznaš ko u određenom trenutku govori pravu stvar i kažeš - da. Ako dvoje govore pravu stvar, a međusobno se mrze iz dna duše, otvoreno kažeš - mi nismo čedisti, nego za nas na istoj strani postoje i Čedomir Jovanović i Vesna Pešić, a trebalo bi i Boris Tadić.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

Tadić se ponaša kao da je na strani svih, mislim, ti ne možeš da budeš na strani svih, to nigde nema, to je kao neka preterana diplomatija. Hoću da se viđam sa Rugovom, a Kosovo je srpsko, a Nomokanon može da priča šta hoće, a Vidojkoviću krivičnu prijavu i svi smo zajedno u jednom mutljagu i sve je to ok. Nije ok. Mi treba da trpimo ovu vlast još dve i po godine. Oni su sebi toliko digli plate da i opozicija neće da ruši ovu vladu. SPS više nikad neće biti u parlamentu, oni nikad više u životu neće imati dva soma evra platu ili koliko god da su im plate. Pa oni će da se drže te vlade kao pijan plota. G17, SPO, Nova Srbija, sve je to vrlo diskutabilno. SDP, potpuno veštačka tvorevina. Meni je jasno da je svima njima u glavi samo keš i da ti prosto hteo-ne hteo znaš da je tvoja stranka toliko minorna da teško da ćeš na sledećim izborima da dobiješ nešto i teško da ćeš ikada više imati toliku platurinu.

To je bio fantastičan potez, ne znam odakle se sve to platilo, da li iz lotoa ili iz čega, ali to je bio najbolji potez ove vlade za njen opstanak na vlasti, to dizanje plata poslanicima. Oni su nabudžili plate kakve ti ljudi nikad u životu neće da imaju ne da bi sprečili korupciju nego zato da bi ova vlada ostala na vlasti do kraja skupštinskog mandata. Znači, pitanje je keša. E sad, da li će da se nađe neki Bogoljub Karić koji će da iskešira više, jer uvek neko može da iskešira više, pa će onda taj koga Karić ili ne znam ko treba da iskešira da vaga - čekaj, da li mi je bolje da ja sad maznem od Karića, ne znam koje su to cifre, sad konstruišem, ali da li mi je bolje da maznem, ne znam, dvadeset soma, trideset soma ili da ostanem ovde dve i po godine, aha, to je znači dvadeset četiri meseca puta 2.000 evra, nije ni to loše, znaš, a neće sad svi da me pljuju što sam preletač. Očigledno da je sve to stvar cifre. Sutra da isporuče Ivicu Dačića u Hag, ja mislim da bi SPS i dalje podržavao Vladu. Prosto, dva soma evra je dva soma evra, a Ivica Dačić je Ivica Dačić.

Uvek postoji ta silent majority, tiha većina apatičnih ljudi koja treba da se probudi, koja treba da se potakne na razmišljanje. Ja mislim da svaki političar pre svega o njima treba da razmišlja, a zna se šta oni očekuju da čuju. Postoji šifra, ali neću ja da kažem tu šifru, ja je stalno govorim, nego treba da sačekamo političara koji je vrlo odgovoran, koji je na funkciji, da kaže to što ti ljudi očekuju da bi se svi kompletno pokrenuli i onda tek pokrenuli zemlju u jednom normalnom pravcu. Dok god se laže i dok god se svi svima uvlače u dupe na lokalnoj i na svim mogućim vlastima, mi ne možemo da mrdnemo dalje. A ti mediokriteti, kakvi su uglavnom političari ovde, nažalost se toliko plaše te šifre da onda kreću te opstrukcije. Svilanović je malo samo odskočio i odmah je krenula satanizacija upravo od tih mediokriteta koji nikad neće biti u stanju da kažu takvu stvar i da se otvoreno obračunaju sa nekim gorućim temama.

To je zaista kao da te neko dovede na jedan metar pred prazan gol i ti uspeš da promašiš. To radi Koštuničina vlada sve vreme, osim kada dođe Evropska unija i sama ugura loptu u gol kao u slučaju Studije o izvodljivosti. Dođu i kažu - evo, mi ćemo da vam pokažemo kako se šutira na prazan gol, evo, op, hajde sad vi, hajde gol. Ali ne, džabe, to je igrač koji kad ima loptu pred golom on trči na suprotan gol bez lopte, to je Koštunica, to je ova vlada.

A taj narod koji čuti, to su ljudi koji znaju kako se daju golovi i neće da razmišljaju o debilima koji ne umeju da pucaju ni na prazan gol. Zato ljudi ne izlaze na izbore, i zato je gomila ljudi bila na ulici na Đinđićevoj sahrani, zato što su prepoznali retkog među tim našim političarima koji je umeo da dâ neki gol. Naš osnovni problem je što imamo potpune pacere za igrače među političarima.

Zaista mislim da postoji određeni broj ljudi koji samo čeka šifru, samo čeka da im se kaže i da svi zajedno uletimo u jedan novi dil. New deal nije stvar koju sam ja izmislio, to je istorijska pojava. Mislim, svaka zemlja mora da ima posle jednog žešćeg pada new deal. Ne možemo da se foliramo da smo od Miloševićevog dolaska na vlast do 2000. živeli ne znam gde, pa onda pokušavamo da se vratimo - gde? Mi smo se vratili u 1941, eto gde smo se mi vratili, zato što nismo želeli da priznamo da su ovde komunisti pedeset godina bili na vlasti, brišemo sve nazive ulica, to se nije desilo, to ne postoji, ne, ne, ne. Vraćamo se u 41. i rehabilitujemo četnike. A ne možeš to, ti moraš da priznaš sve što se desilo, da četnike niko

živ ne gleda kao pobjedničku stranu u II svjetskom ratu, da priznaš i da nisu ni svi četnici bili fašisti, ali da je činjenica da su 1945. četnici zajedno sa ustašama i Njemcima bežali iz zemlje, ruku pod ruku. I ti četnici su imali strategiju, sačuvaj bože.

Nisu četnici izgradili ceo Novi Beograd, nego, jebiga, partizani, mislim, jer su bili na vlasti. I ti moraš lepo da se pomiriš sa svojom komunističkom prošlošću kao sve normalne zemlje, da od toga napraviš atrakciju, da se nekim stvarima tu i divimo, da se na račun nekih šalimo kao Slovenci. Ali razlika je u tome što Sloveni nisu imali Slobodana Miloševića, nego su direkt iz toga uleteli odjednom u tranziciju, zato što ih je ovaj pustio, nije hteo sa njima puno da ratuje. Mi smo imali mentola na vlasti i onda lepo priznaš ne samo da si imao komuniste, nego da si posle njih imao i Slobodana Miloševića. I sa svim tim prtljagom kreneš napred.

MARKO
VIDOJKOVIĆ

Ne možeš da kažeš puj pike ne važi, vraćam se u 1941, pa se vraćam u 1878. na Berlinski kongres. Ej, mi bismo da počnemo od pre sto dvadeset godina, mi bismo odatle. Nemojte molim vas, mi stvarno užasno mrzimo komuniste i nećemo uopšte da priznamo da su oni ovde ikad bili na vlasti. Ali moraš da priznaš, bre jebote, da ti je iz Beograda za vreme Slobodana Miloševića otišlo ne znam koliko stotina hiljada ljudi, da je došlo novih ne znam koliko stotina hiljada ljudi i da je Beograd postao jedan drugi grad, ali da je i dalje Beograd. Ne možeš sad da se praviš - kao vraćamo se u ve-sele 80-e i sad će sve da bude kao da Miloševića nikad nije bilo.

Zapravo niko ni ne pokušava da se vraća u neku godinu, nego to samo tako izgleda, oni su svi tu svojih bulja radi i te love radi, svojih drugara koji imaju keša radi, koji će da kupe ovo ili ono, pa hajde sad, mi ćemo da se foliramo da nas mnogo zanima Berlinski kongres i da mnogo volimo četnike. To je sve zamajavanje i mlaćenje prazne slame, niko se na to normalan ni ne pali, osim mene.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Marko Vidojković, pisac i muzičar. Kao što znate SUP Soko Banje je podneo protiv njega krivičnu prijavu zbog toga što je na uvredljiv način opisao ponašanje policije iz Rume, koja je prekinula koncert posle promocije njegovog romana Kandže. Videćemo šta će dalje biti.

B-1

PEŠČANIK_{FM}, 03. 06. 2005.

KLJUČNI DAN

Jedno je čitati to kao sudske spise, a sasvim drugo je videti divljački obračun sa nevinom decom, seoskim siročićima...

Oj Srbijo, među pesmama u grudima, oj Srbijo, buno među narodima...

Deca su nam podivljala kao Tarzan ostavljen u džungli - jedan predsednik opštine u Vojvodini se i zove tako, Tarzan...

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ *iz Instituta za uporedno pravo*

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO *iz Jukoma*

PETAR LUKOVIĆ, *novinar*

MIRKO ĐORĐEVIĆ, *publicista*

IVAN MILENKOVIĆ *sa III programa Radio Beograda*

BORA ĆOSIĆ, *pisac*

OSKAR DAVIČO, *pesnik*

SVETLANA LUKIĆ:

Opet smo zahvaljujući našim Škorpionima dospeli na vesti CNN-a i BBC-a. Svi su videli one jezive snimke na kojima naši Škorpioni ubijaju, rafalima u leđa, jednog po jednog, mladog i neuhranjenog mladića muslimana, koji svoju smrt čekaju mirno, u redu, jedan za drugim. Reakcije u Srbiji su takve da imamo još jedan strašan razlog više da kad nas neko u inostranstvu pita odakle smo - prećutimo. A ako neko baš insistira da mu kažemo iz koje to daleke i egzotične zemlje dolazimo, da im kažemo da pripadamo plemenu čije ime bez neke velike potrebe ne treba spominjati.

Na snimku smo videli i sveštenika SPC-a koji našim Škorpionima daje blagoslov pre odlaska u krstaški rat preko Drine. Škorpioni su naša verzija vitezova koji su oslobađali Svetu zemlju i Hristov grob. U našoj verziji, Hristov grob su cisterne nafte, cigarete i video-rikorderi. Duh Sveti je isekao telefone u sremsko-karlovačkoj eparhiji tako da nemamo koga da pitamo ko je onaj božiji izaslanik sa snimka koji je našim ratnicima objasnio da su metar i po između kalašnjikova i pogurenih leđa žrtve jedna od vrata raja.

Karla del Ponte je stigla među Srbe i u njenu čast Koštunica je briljantnom akcijom uhapsio neke od ovih ubica. Koštunica je bio munjevito brz, efikasan, zgrožen nad snimcima, ali i srećan što pomaže Haškom sudu. Juče je naš predsednik vlade izgovorio dosta ispravnog teksta, ali zašto to čujemo samo kada su u blizini uši Karle del Ponte, zašto je pametan tekst rezervisan samo za strance, pa valjda ima neku pametnu reč i samo za nas.

Koštunica nam je juče lično saopštio da je hapsio Škorpione. Ne bi me začudilo da se zaista on lično prikradao kroz ševar do Šida, samo da ne bi tamo gde bi trebalo, na hitno sazvanoj sednici vlade ove zemlje, u ime te naše vlade rekao neku ljudsku i državničku reč. Ne, naša vlada je juče umesto toga raspravljala o akcizama i PDV-u.

A potpredsednik vlade, Miroslav Labus, juče je, zanimljive li koincidencije, govorio u SANU, kako se vlada ponosi čestitom SANU, sa sve Kostom Čavoškim, Vasilijem Krestićem, Ljubom Tadićem i od juče novim članom predsedništva ove časne srpske institucije, Mihajlom Markovićem. Mora biti da je u prvom redu sedeo i Dobrica Ćosić, koji je ne tako davno rekao: Niko od nas intelektualaca nije čak ni za trenutak pretpostavio da će otrov nacionalizma, kad se jednom izlije, dovesti do krvoprolića.

Većina medija u Srbiji se posle emitovanja snimaka smaknuća u Srebrenici ponašala sramno. Ili su vest plasirali tako da se čovek pita čemu toliko uzbuđenje, ili su snimci cenzurisani kao da ne bi nekoga potresli ili su bili samo uvod da bi nam časni general Stevanović u Hagu rekao da sa tim Škorpionima srpska država nije imala ništa. Većini novina streljanje muslimana nije bilo dovoljno zanimljivo za naslovnu stranu, i to su isti oni listovi koji su nas danima maltretirali fotografijama zlostavljanja iračkih zatvorenika u Iraku. Abu Graib je, procenili su urednici, Srbima mnogo zanimljiviji od Srebrenice.

Vrhunac državničke bede ipak je bilo jučerašnje obraćanje naciji predsednika Borisa Tadića. Promuklim glasom, sa velikim dramskim pazama, tronutog lica, govorio nam je o trafikama, samoposlugama i neodređenim drugim narodima kojima je spreman da se izvini u Srebrenici. Jednu suvislu rečenicu nije rekao o zločinu, a da nastavak nije bio - ali... Ako 11. jula stvarno bude išao u Srebrenicu, neka ga pre toga dobro izbrifuju - da ne počne tamo da se izvinjava Jermenima ili Kurdima.

Više ne važi nagradno pitanje koje sam postavila pre nekoliko meseci: ko je zapravo Boris Tadić? Sada znamo, on je sin akademika Ljube Tadića, koga je po glavi mazio čika Dobrica kada je dolazio u posetu svom prijatelju Ljubi.

Žarko Korać i Nataša Mičić su u ime osam nevladinih organizacija poslanicima Skupštine Srbije podneli predlog deklaracije o Srebrenici u kojoj se od narodnih predstavnika traži da se odrede prema zločinu i njegovom pravdanju. Poslanik vladajućeg DSS-a, Đorđe Mamula, objašnjava juče da bi usvajanje te deklaracije značilo pritisak na Haški sud. Ovaj poznati tumač Koštuničine ideje legalizma, priznao je da je bio šokiran video-snimkom egzekucije, ali nam savetuje da sačekamo presudu suda, a ne da svoje stavove zasnivamo na snimcima i komentarima. Ma kolika da je plata poslanika Mamule, mala je za sramotu koju mora biti da oseća dok izgovara ovakve rečenice. Što je još gore, morao bi da tuži sudu svog šefa Koštunicu što je dozvolio da se na osnovu video-snimka hapse, dok Bog i Zakon ne kažu drugačije, njegovi i naši nevini Škorpioni.

Pripremali smo ovu emisiju kada nismo slutili da ćemo videti ono što smo videli, a vest dana je bila da je ukinuta poternica za Mirjanom Marković. Pa smo potražile neke ljude čije optužnice, ma kako bizarne bile, nisu ukinute. Čućete najpre razgovor sa profesorkom Vesnom Rakić-Vodinić, direktorkom Instituta za uporedno pravo. Gđa Ra-

kić-Vodinelić je u ime frakcije GSS-a, zajedno sa Ženama u crnom morala sudiji za prekršaje da objašnjava zašto je manifestovala 8. marta u Beogradu.

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ:

Posle gledanja onog snimka izgleda mi deplasirano da pričamo o bilo čemu, a pogotovo o jednoj tako minornoj stvari kao što je prekršajna odgovornost. Čini mi se da je ovo društvo počelo doslovce da se valja u krvavom blatu svoje prošlosti sa kojom nije bilo u stanju da se suoči i ne znam da li će i biti u stanju da se suoči. To što se desilo sa tom minornom stvari je samo mali kamičak koji ilustruje jedno stanje licemerstva, bezakonja, prljavštine i jedne gadljivosti u kojima se naše društvo u ovom trenutku nalazi. Ja ću vam zaista ukratko ispričati o čemu se radi. Osmog marta ove godine su Žene u crnom i frakcija Građanskog saveza Srbije zakazali manifestaciju na Trgu Republike. Potom su se manifestanti prošetaли Trgom Republike, Knez Mihailovom, pa onda Trgom Nikole Pašića i vratili se na Trg Republike.

VESNA RAKIĆ-
VODINELIĆ

Nedavno smo nas tri dobile poziv od sudije za prekršaje zato što smo navodno učinile prekršaj, koji se sastoji u tome što smo po njihovom tvrdjenju prijavile demonstracije na Trgu Republike, a prošetale se dvestotinak metara. Najpre, mi nismo prijavile ni stajace niti hodajuće demonstracije, nismo specificirale o kakvim se demonstracijama radi, nisu uopšte bile u pitanju demonstracije nego manifestacija, proslava dakle na jedan manifestacioni način 8. marta, međunarodnog Dana žena. Drugo, nikakva šetnja nije predviđena kao prekršaj zakona o okupljanju građana, a ako nešto nije bilo predviđeno kao prekršaj onda se to tako ne može ni smatrati, niko za to ne može da odgovara, tako da je gradski sudija za prekršaje morao da odbaci tu prijavu čim ju je dobio.

Pored toga, mi nalazimo da smo diskriminirane u odnosu na, na primer, JSO. Kao što znate, članovi JSO-a su izveli neprijavljene demonstracije sile, zaustavili su saobraćaj, a protiv njih niko nije vodio nikakav prekršajni postupak. Takođe smo skrenule pažnju i na to da se žene u Kabulu šetaju za 8. mart. Otprilike ovo i još mnogo više smo kazale sudiji za prekršaje. Ona je želela da zna koje smo parole nosile. Naša glavna parola je bila odista jedna teška, onako antidržavna parola na kojoj je pisalo: 8. mart, međunarodni Dan žena. I to je otprilike sve što imam da kažem o tome. Ne znam da li ćemo biti kažnjene ili nećemo, videćemo. Ako budemo

kažnjene neće nam biti teško da se žalimo i sudu u Strazburu. Na kraju krajeva, ja se baš time bavim, i pomoći ću i svojim ostalim kolegicama.

To što je prikazano juče na televiziji desilo se pre deset godina. Neki nisu stigli da saznaju šta se desilo, neki nisu bili obavešteni, drugi nisu bili vlasni, treći nisu bili... šta ja znam. Ja sama jedna od onih koje su bile obaveštene o onom šta se dešavalo. Naravno, jedno je imati to kao neko verbalno saznanje i neko prepričavanje ili kao nekakav uvid u određene sudske spise, a sasvim drugo videti jedan potpuno divljački obračun sa nevinom decom, seoskim siročićima. Čini mi se da to prevazilazi značaj rata i ratnog zločina. To je jednostavno stvar elementarne čovečnosti, pa sad ili je ima ili je nema. Ja se osećam krivom zbog toga. Mislim da svi moramo da se suočimo sa tim, da podelimo krivicu za to što se radilo u naše ime, i da kažemo još jednom da je u vreme kada se to dešavalo vlast u Srbiji, koja je inspirisala i sprovela te zločine, bila legalno i legitimno izabrana vlast voljom većine ovog naroda. To što ja nisam glasala za nju ne oslobađa me saodgovornosti za to što se desilo. Mislim da osoba koja je najzaslužnija što se do tih snimaka došlo, gđa Nataša Kandić, mora da uživa naše poštovanje i bezgranično divljenje. Mislim da nju treba predložiti za Nobelovu nagradu za mir.

Poruka je jasna, trudiću se da ne budem vulgarna, premda bih volela: njegova žena dolazi, a mi svi zajedno idemo u prekršajnu zonu. Ovo je 2005. godina, a ja se osećam kao da je 1992, negde oko 6. aprila kada je počela opsada Sarajeva. Ali tada smo nešto radili, crni flor, izlazak na ulicu, pokušaj da se suočimo sa onim što se desilo i da nešto iz toga kao društvo naučimo, bez mnogo nade na uspeh. Sada, niti vlast podstiče suočavanje sa prošlošću, naprotiv, vrlo je vredna u njenom zatrpavanju; niti dovoljan broj građana smatra za potrebno da zaista razume šta se sve desilo. Dok god se to ne desi neće doći do učenja lekcije koja se mora savladati pre nego što krenemo nekim normalnim putem.

SVETLANA LUKIĆ:

Jeste li verovali da ćemo dotle doći?

VESNA RAKIĆ-VODINELIĆ:

Ne, ne, nisam nikad verovala. Ja sam verovala da je Milošević zauvek otišao i da ćemo mi uz manje ili veće teškoće negde u 2005.

ostaviti daleko za sobom i probleme sa lustracijom i sa istinom i pomirenjem. Uopšte nisam verovala da ćemo doći dotle, a pripadam generaciji koja je jedna od najodgovornijih za sve ovo što se desilo i strašno sam nesrećna zbog svega toga.

Zaista ne bih tvrdila da je pozitivna Studija o izvodljivosti neka- kva velika podrška. Ona je jednostavno prva stepenica pri svim tim koracima koji se moraju savladati radi ulaska u Evropsku uniju. Sa ovim našim groznim main streamom koincidirao je kolaps koji se desio u evropskoj integraciji. Bez obzira na optimističke izjave raznih političara on će naravno usporiti naš ulazak, sve i da ispunimo uslove, a vrlo smo daleko od toga. Tu ne treba imati nikakve iluzije. Treba videti u šta će taj kolaps da se pretvo- ri. A da ima od strane međunarodne zajednice prelaženja preko nedopustivih stvari u našoj zemlji to je činjenica, da li zato što vi- še ne znaju šta će sa nama, pa misle da je ipak bolje da nam od- škrinu vrata neke integracije da bi koliko-toliko uspeli da nas kontrolišu ili su jednostavno postali manje osetljivi na to što se desilo. Možda i ceo svet počinje da odrađuje te ratne zločine.

VESNA RAKIĆ-
VODINELIĆ

U Americi, koja je insistirala na tome da u njoj vladaju pravo i ne- zavisno pravosuđe, Buš je doneo taj patriotski akt i njime je de- rogirao prava okrivljenih, vrlo ozbiljna prava, za koja su se gene- racije u Americi borile. Znae, ako jedna Amerika sebi može da dozvoli da žrtvuje ljudska prava u ime bezbednosti države, zašto to sebi ne bi dozvolile male, bedne istočnoevropske državice u koje spadamo i mi. To je prosto trend vremena, a da li će to biti obeležje XXI veka ili će to biti samo jedan eksces, kao što je bilo ograničenje ljudskih prava za vreme Brigata rosa u Evropi 70-ih godina, pa je Evropa uspela to da preživi, zaista ne mogu da ka- žem, ali da je grozno vreme u kome živimo, grozno je. Možda sva- ka generacija to za sebe može da kaže. Valjda svakoj generaciji izgleda suviše teško da se ujutru probudi, da odluči hoće li se umiti ili će se ubiti ili eventualno uraditi nešto treće. Ja se baš ta- ko sad osećam.

SVETLANA LUKIĆ:

Mirjana Marković nema problem umiti se ili se ubiti, ona se umiva da poseti svog supruga u Hagu, a to je omogućio naš pravosudni sistem. Tužilac se složio da treba povući poternicu za ovom gospođom od re- či, koja će se, dakle, u septembru mesecu, kažu, pojaviti na sudu ovde u Beogradu. Međutim, niko se nije pobrinuo niti će se pobrinuti da se

ukinu besmislene tužbe protiv Vesne Rakić-Vodinić koju ste čuli i Biljane Kovačević-Vučo.

BILJANA KOVAČEVIĆ-VUČO:

Znam kad se pojavljivao Popov, Milijana Baletić, Mila Štula, to nije moglo da se izdrži, pili su se sedativi, a alkoholičari su se napijali. To apsolutno nije moglo da se izdrži, to je bila ona najgora propaganda. I sada, kad se o njima izrazimo negativno, oni kao - aha, dokaži. Oni su se sistematski spremali za vreme demokratije. Tvrdim da su se Popov, Vučelić, Mikelić i slični tako lepo spremili za ovo vreme demokratije, da oni ispadnu pobednici u toleranciji i demokratskom dijalogu, a da mi ispadnemo ljudi koji radikalno uzdrstavaju teško uspostavljene demokratske vrednosti. Pera Luković je, znači, stradao, Popov ga je tužio, nema reakcije u javnosti.

To je ne 1:0 za njih, nego 50:0 za njih. Zamisli da ti je neko rekao 1996. da će Pera Luković morati da se izvinjava i da plaća veliku naknadu štete Popovu. To je zaista strašno. Sećate se slučaja vojvođanske televizije, kada je bilo pitanje da li treba da dobije veću autonomiju nego što je predviđeno i kada je Nenad Čanak u svom maniru napravio igrokaz, skinuo onu tablu, bacio na pod, lupio štapom i opsovaio, kao - dosta ste nas trovali deset godina. E nije bilo tog čoveka u ovoj državi da nije imao stav u odnosu na Nenada Čanka. Svi su govorili kako to nema smisla. Deset godina nas ta televizija ubija u pojam i sad je jedno simboličko skidanje table postalo mnogo značajnije od deset godina te mašine zla. To je stvarno licemerje.

Kada pratimo dinamiku tih postupaka, svi mi na kraju budemo osuđeni. Kad sam krenula da radim slučaj Vladimira Popovića, koji je bio izložen ne snajperskom nego artiljerijskom medijskom napadu sa svih strana, čak su javno davali izjave, na primer Braća Grubačić, pa onda Tijanić - ubiće ga njegovi. To je potpuno isti rečnik kao za Đinđića - ubiće ga njegovi, ubiće ga njegovi, ali non-stop, to je licenca za ubijanje. Moj kolega i ja smo počeli da osmišljavamo šta možemo da uradimo kako bismo skrenuli pozornost javnosti na to šta se dešava tom čoveku, kako je to jedna klasična proskripcija koja je postojala u starom Rimu kad su ljudi stavljani van zakona. I onda smo sazvali jednu konferenciju za štampu i rekli da se protiv njega vodi orkestrirana kampanja i to uglavnom od pripadnika bivše vlasti.

Nakon toga je krenuo medijski napad na mene, znači preusmerilo se, onda sam ja postala kurva mafije, dojlja mafije, kurva koja ispunjava tri želje, luda krava, i još na to sve dobijem dve tužbe od Mikelića. Jednu krivičnu tužbu zbog toga što sam na toj konferenciji za štampu rekla stvari protiv njega, koje su uznemirile njegovu ćerku i on je tu pretrpeo tešku patnju, i taj postupak se vodi, i to se vrlo brzo zakazuju ročišta; imam jedno sad u julu. Osećam se poraženo i nemoćno. Mikelić, predsednik Vlade Republike Srpske, 2005. godine tuži mene koja se od 1990. godine borim protiv rata, nacionalizma i takvih kao što je on. Najavili su tužbu i Siniša Vučinić i Svetozar Vujačić. Onda me je tužio, nećete verovati, Nikša Bulatović iz *Nacionala*, Bogdan Tirnanić se isto našao pogođenim. Taj veliki borac za slobodu informisanja podneo je krivičnu tužbu, krivičnu, ne građansku, protiv mene zato što sam ga nazvala bitangom jer je pisao seriju članaka o meni, a vrhunac je bio kad je napisao tekst - Kad ideš ženama, ponesi bič.

BILJANA
KOVAČEVIĆ-
-VUČO

Sad je takva situacija da baveći se ljudskim pravima, štiteći druge, konkretno Vladimira Popovića, demaskirajući ono što se dogodilo - ja imam krivične prijave protiv sebe, dok novinari NUNS-a i ostali grme kako se ugrožava sloboda novinarstva. Oni ne primećuju da isti ti novinari tuže ljude koji se bave ljudskim pravima i nekim javnim životom, i to u krivičnim postupcima. Uporno traže dekriminalizaciju klevete, a ne vide da i njihovi novinari vode takve sporove. Što je najgore, u našem krivičnom zakonu ne postoji hajka, haranga. Pretnja ne postoji, ona se goni po privatnoj tužbi. Ovde, kad bi ti neko uperio pištolj u glavu i ti pozvala policiju, oni bi rekli - izvini, moraš da podneseš privatnu tužbu. Toliko se ceni naš život i tolika je odgovornost za javnu reč, koja zaista može da bude poziv na ubistvo i na linč. To je simptom užasa u kome živimo, jednog poremećenog sistema. I zaboravili smo slučaj Bodrožića koji je osuđen - ko je njega tužio, Dmitar Šegrt. Da smo uradili neke stvari koje je trebalo da uradimo, sad im ne bi palo na pamet da tuže, nego su oni rehabilitovani, oni su shvatili da je sad njihov momenat da se operu do kraja i da nas izblate, da više nikada ne pomenemo niti da se setimo šta su oni radili.

General Obradović je sedeo u zatvoru šezdeset dana zato što nisu saslušali sve svedoke, a strahovali su da će uticati na svedoke dve godine posle događaja; a šta se to promenilo sa Mirom Marković da joj ukinu poternicu? Promenilo se to što je advokat rekao - doći će. Kakva je to garancija, pa mogao je i Milan Obradović da ka-

že - neću da utičem na svedoke. U čemu je razlika? Zašto više vredi reč advokata Mire Marković? Vredi zbog toga što je on advokat i Slobodana Miloševića, pardon, pravni savetnik; vredi zbog toga što je njima jako stalo da rehabilituju socijaliste, koji ih podržavaju. Oni žele da amnestiraju ljude koji su povelili ovu zemlju u rat, katastrofu, ratne zločine.

Ta pomisao da ja gledam da oni uživo prenose kako ubijaju ljude, da to nije film, užasnula me je, ali u Srbiji taj film treba da se pušta i treba da nateraju ljude da ga gledaju, da im bude muka, da se loše osećaju, da konačno shvate šta smo mi to uradili. Ljudi moraju da znaju šta se ovde dogodilo, moraju da budu svesni i mora da im pripadne muka; moraju bar jedan dan loše da se osećaju kad to gledaju. To treba prikazivati na sve strane i to kao obavezno - e sad ideš to da gledaš, pa ćeš da razmisliš kakve izjave daješ. Treba ih naterati da to javno gledaju, od Vučelića pa nadalje. Meni je Vučelić ključ, stvarno je najgori. Verujem da se oni baš nisu potresli i da su isključili televizor, promenili kanal, jer to su stvari sa kojima ljudi izbegavaju da se suoče.

Treba to raditi kao Paton u Aušvicu. Celo selo dovede - niste znali, evo sada znate, gledajte i ispaštajte. Moramo nekakav krst da nosimo za sve ono što smo napravili, moramo. Ako oni ne usvoje u skupštini tu deklaraciju, stavljaju se na stranu onih koji to ignorišu. Oni će sve da urade samo da deklaracija ne dođe na dnevni red. Zbog toga što, kada ona dođe na dnevni red, ne mogu da kažu da to ne podržavaju. Kako da kažu, onda će se stvarno ogoliti ta politika koja amnestira zločin, pokušava da ga potisne da se zaboravi. Što kaže Vuksanović - ja sam se već dovoljno suočio, nemam šta da se suočavam, ali ovi koji imaju problema neka se suočavaju i dalje. Već postaje bolesno šta se sve radi u ime demokratije. Kada deklaracija stigne na dnevni red niko, osim radikala, neće smeti da odbije da parafira, neće smeti, tako da mislim da će se oni boriti da to ni ne dođe na dnevni red. Koji je njihov argument protiv toga da zločin ne sme da se glorifikuje? Nema tog argumenta, ne postoji.

SVETLANA LUKIĆ:

Samo da dodam jednu dobru vest, a to je da je Komitet UN-a za ljudska prava zatražio da im se stavi na uvid ceo slučaj Bodrožić-Šegrt. Kao što znate, Šegrt, jedan od Miloševićevih direktora iz Kikinde, tužio je, i to u nekoliko navrata, našeg kolegu Željka Bodrožića, nekada-

šnjeg urednika Kikindskih novina. Pravna država je presudila prošle nedelje da i Petar Luković mora da plati ili da se izvini Miodragu Popovu, nekadašnjem novinaru RTS-a i Pinka, a sada časnom novinaru BK TV, za uvredu. Evo kako je protekao taj slučaj.

PETAR LUKOVIĆ:

Danas je svaki fašista, svaki ratni zločinac, svako ko nam je radio o glavi svih ovih godina i krvavio ruke u prilici da se vrati na scenu u punom sjaju kao da se ništa nije desilo. U mom suđenju sa Miodragom Popovim, sud je dokazao da su njemu povređena ljudska prava. Sad ja moram da dokažem da je on ikad radio na televiziji. Tražio sam od RTS-a snimke tih dnevnika, oni mi kažu da upravo ti datumi koje sam tražio ne postoje. Kad ih zatražim posle mesec dana, onda je NATO bombardovanje uništilo baš te snimke. Uskoro nećemo moći da dokažemo da je bilo ko radio na RTS-u u vreme rata.

PETAR
LUKOVIĆ

Tuži me i neko kulturno-umetničko društvo "Krajina", zbog toga što sam 2001. godine uvredio četnike. Te godine nisam mogao da znam da će četnici četiri godine kasnije postati antifašisti, nije mi se javilo, nisam imao tu moć predviđanja. Bio sam onako naivan, pa sam mislio da postoji jedna strana koja je poražena i strana koja je pobednička, međutim, očigledno sam se zajebao. Tako da me sad tuže antifašisti, što bi značilo da sam ja fašista.

Moja presuda za Popova mi je vrlo jasno stavila do znanja da mogu ili da platim silne pare ili da se ponizim kukavički i kažem da se izvinjavam zbog uvreda. A već sam imao otežavajuću okolnost, pošto sam po njegovoj prvoj tužbi već bio osuđen; nas trojica je trebalo da mu platimo silne pare. Ovo sad je bila tužba podignuta u nekom jebenom Beočinu, jer u zakonu postoji odredba da se zbog uvrede u štampanim medijima sudi tamo gde se nalazi štamparija tog lista. Ne bi me iznenadilo da postoji odredba da se sudi u mestu u kome je rođen šef štamparije.

I sad ljudi kažu - Pera Luković nas je razočarao što se izvinio, trebalo je da plati. Lako je to. Izvini, ja nemam 20.000 evra. Ako ti hrabri mogu da mi pozajme 20.000 evra odlično, savršeno, ali to nije jedna optužba, imam ih nekoliko. Znači, sad treba da prodam stan, da prodam kevu, a sama pomisao da dam pare tom Popovu... pa ne pada mi na pamet uopšte. Šta me se tiče izvinjenje, jebe mi se za izvinjenje. Ja pišem tekstove protiv njega i dalje, ali ne u Srbiji. Neka me tuži u Hrvatskoj, neka me tuži u Bosni, savršeno. Ne

znam kako ću se izvući sa ovim četnicima, oni ne traže ni pare ni izvinjenje, traže najstrožu zatvorsku kaznu. Da smo u nekoj drugoj zemlji i da imam dovoljno para, onda bih se zajebavao oko toga, ali izvini, u ovim uslovima nema više zajebavanja. Treba da dokazujem ko je Miodrag Popov, a nemam načina ni da dokažem da je taj čovek ikad radio na RTS-u.

Moram najiskrenije da kažem da mi u mojoj dubokoj lakomislenosti naivnosti nikad u životu nije padalo na pamet da će bilo ko od tih ljudi koji su slovili za ratne huškače jednog dana da se pojavi i da traži neka svoja ljudska prava, i da bude uvređen time što ga neko podseća na to šta je uradio. Dakle, to više nije pitanje lične nego ako hoćete male kosmičke pravde, mislim, kako ti ljudi, pizda mu materina, imaju hrabrosti da dođu i da bilo šta traže. Popov je imao hrabrosti da dođe i da kaže da ne može da spava zbog mojih optužbi, deca mu buncaju 'Lukoviću, Lukoviću', jer je on navodno nevin. On na sudu kaže da je on bio jedan od najvećih stubova protivnika Miloševićevog režima. Ja naravno počnem histerično da se smejem, jer šta sam onda bio ja? I šta si onda ti, šta smo onda svi mi bili, ako je on bio jedna od tih poluga? I danas, kao da se ništa nije desilo, on ima emisiju na BK, šaljiva emisija, zezanje. Čekaj bre, stani bre malo, jebo ga bog. Ako se ovako bude nastavilo, onda stvarno mogu da planiram neke zatvorske dane u Srbiji ili ono što sam već davno uradio, a to je da više ne pišem u Srbiji, jer šta god da napišem ići ću u Beočin, u Leskovac, ići ću svuda gde postoji neka štamparija. Jebi ga bože, bar ima puno štamparija u ovoj zemlji.

Naravno, sve to izgleda bledo i nesuvislo spram onih snimaka koji su juče prikazani u Haškom tribunalu i koje su neke naše televizije više-manje, kako koja, prenele. Bilo je deset sekundi na RTS-u gde je gospodin general objašnjavao da je on užasnut, da nikakve veze nema sa tim, da je opštepoznato da je on pošten. Na BK je to bila vest negde na osmom mestu, sve zajedno je trajalo trideset sekundi i iza toga je bio prilog, pamtim odlično, četiri minuta o platnim karticama. *Danas* je to objavio na prvoj strani, ali u većini slučajeva to uopšte nije stvar koja im je bila zanimljiva. Dakle, onaj ko kupuje taj toalet papir od novina, on naprosto to neće ni da registruje, kao što vidim reakcije na internet forumima koje glase - pa šta, to je Holivud, režija, to je zavera sveta, to nismo mi. Mislim da svako od nas odlično zna da ovo nije jedini slučaj, niti je ovo jedini snimak, niti je ovo jedina stvar koja se desila.

Zašto sinoć u komentarima niko nije pomenuo umešanost crkve, pop nekakav u početku blagosilja te ljude, u zločinu ih blagosilja, ne blagosilja ih sigurno da idu u odbranu Belog anđela ili ne znam čega već. Zašto niko od crkvenih velikodostojnika odmah posle toga nije izašao i rekao - taj pop se zove tako i tako, izbacili smo ga. Ne, crkva se ne bavi time, ona se bavi obračunom sa narodom Makedonije, proklinje narod Makedonije koji podržava svoju crkvu. Ona ima druge probleme, teritorijalne. Videćemo da li će da bude bilo kakva reakcija na onog sveštenika, pa nije on Hrvat. To je u celom tom snimku možda čak više od zločina, možda čak više od onih snimaka užasne egzekucije, gde one hrabre srpske delije ubijaju s leđa decu od šesnaest godina; fenomenalno. Uz sve one psovke, ono teranje stoke, strašno. I da nije bilo 8.000 žrtava u Srebrenici, neka je bilo samo ovih šestoro, pa i to je stvar zbog koje bi jedna zemlja trebalo da bude potpuno u šoku. Ali danas se naš život nastavio kao da se ništa nije desilo.

PETAR
LUKOVIĆ

Ovaj snimak je incident, advokati govore - pa kakva je to vrsta senzacionalizma, kakve to veze ima sa Stevanovićem. Pa jok, sa mnom ima. To je isti general koji je pre sedam dana izrazio zaprepasćenje - odakle ti leševi u Batajnici i zanimljivo je da NATO nije bombardovao baš to mesto. Ludilo, ali apsolutno ludilo, jedna vrsta kolektivne poremećenosti. U nekim normalnim zemljama danas bi bila tišina na ulicama, ljudi bi bili u šoku zbog ovog što se desilo. Koliko takvih ratnih trofeja u obliku video-kaseta ima, i ko su ti ljudi? Imaju žene, decu, ko su te žene koje spavaju sa tim ljudima, ko su te komšije? Znaš šta, glupo je da ti kažem da se stidim, juče sam želeo da sam Rumun, Bugarin, bilo šta, da nemam nikakve veze sa tim što se desilo u moje ime. To se desilo u naše ime, oni su branili nas, to je strašno.

Mira se vraća, super, jer je njen advokat dao reč. Molim te, njen advokat je dao reč. Što meni isto nije data legalistička prilika da ja kažem na sudu - ja dajem reč da ću se ponašati fino i nemojte da me kaznite. Hajde, što meni ta šansa nije pružena kao Miri Marković. Može i Marko da se vrati, zašto da ne. Mi imamo jednu neverovatnu restauraciju. Da, opet sam ispao naivan, pošto je juče negde oko dvanaest sati u Haškom tribunalu bio snimak, očekivao sam da će već u jedan sat neke stranke, neki ljudi nešto da kažu, da su užasnuti, da je grozno, da... nemam pojma. Nastalo je jedno opšte ćutanje. Opet se samo nesrećni Rasim Ljajić javio. Neću da slušam Rasima Ljajića zato što znam šta će Rasim Ljajić da

kaže. Hoću da čujem neke druge ljude; ima li nešto da kaže Vuk Drašković, ima li nešto da kaže Boris Tadić. Gde je sad Boris Tadić da kaže da je užasnut time što je video? Labus, gde je Labus? Gde su ti ljudi? Jeste možda malo neprijatno, ali ko ih jebe, šta su oni nama radili, u ratu je uvek tako.

Nikad, nikada, nikada nećemo dočekati taj trenutak, bar ja dok sam živ neću dočekati taj trenutak da kažu - ova se zemlja nečega stidi. Ne stidi se u ovoj zemlji niko ni zbog čega. Oni koji treba da se stide u ime svih nas nisu tu, ne znam gde su uopšte. Mislim, to nije stvar koja zahteva neko razmišljanje, to nije stvar da se pravi debatni klub, pa nije to stvar da mu dođu savetnici Đilas i Šaper pa sad treba da ga savetuju šta da radi. Pa je l' su mu za ovo potrebni savetnici? U jedan sat je trebalo da se prekine program državne televizije i da dâ izjavu. Gde je premijer? Opet u nekom manastiru? Povećanje akciza bez dinara, sve važni problemi. Odlično, savršeno.

Kako sam bio uzbuđen prošle nedelje zbog onih jebelih bankara. Pa gde su sad ti bankari, što bankarima to ne pokažu? Šta oni bankari koji su jeli i ždrali, kojima su ovde svašta radili, šta sad oni misle o tome? Šta svet može da pomisli o zemlji koja tako reaguje na ovakav snimak? Mislim da je jučerašnji dan jedan od onih bitnih dana za neko određenje ove zemlje prema prošlosti, budućnosti, kako god hoćeš, to je jedan od ključnih dana. Ako juče i danas ta Srbija nije uspela da se sastavi, ja ne znam šta ove ljude više može da ubedi da je to bilo tako. Jeste, ubijali smo, Srbi su ubijali, klali, svašta su radili, na najpodmukliji, najmučniji, najpokvareniji način. Ej, decu od šesnaest godina. Posle ovoga ja mislim da bi svi koncerti, da bi sve moralo da bude otkazano bar mesec dana, to ti najozbiljnije govorim, uopšte nisam patetičan, u znak pijeteta i poštovanja. Šta li će tek biti do 11. jula kad bude deset godina od Srebrenice? Kako će onda izgledati ova zemlja? Šta će onda biti? Ništa, ja ću ti reći, ništa. Imaćemo preče probleme, gde ćemo na more ove godine, imaćemo sušu, vlada će da ode na odmor, predsednik će da obilazi neke fabrike.

Danas sam zgrožen, počev od te sitnice sa mnom, od MUP-a koji me zove, od pretnji privođenjem, do sedenja u sudnici sa tim gma-zom, nemam druge reči. Nemam načina da dokažem da je taj čovek ikad radio u RTS-u. Ako ja to ne mogu da dokažem, pa onda će svaka ovakva kasetna izazvati sumnju kod mnogih patriota, pa će reći - ma šta, već smo mi videli čuvene Markale. Čuvene, pazi,

Markale su ušle u srpski jezik kao sinonim za laž, izmišljotinu. To će se zakopati, koga više interesuje Srebrenica? Interesuje me, mene interesuje šta će biti 11, kako će ova zemlja 11. da prećuti taj dan? Imam utisak da se već sad prave medijski planovi, stvarno nisam paranoičan, ali stvarno se prave čitavi planovi kako da se to što više gurne u pozadinu, da se napravi čitav niz drugih stvari koje će potisnuti u zaborav tih četiri-pet dana, koliko bude trajalo obeležavanje Srebrenice.

PETAR
LUKOVIĆ

Imaćemo najbolje filmove na RTS-u da potpuno zaboravimo na to. Ja najozbiljnije počinjem sebi da ličim na ludaka koji veruje u masovnu zaveru. Apsolutno je nemoguće da je ovo prirodan tok stvari, da se stvari baš ovako dešavaju. I mogu na kraju da kažem, užasno me je sramota što sam Srbin, od juče ne postoji osećanje većeg srama što sam Srbin od ovoga, biće mi potrebno mnogo vremena da sve to uopšte pojmem i da ikad napišem nešto što počinje na 's' kad je reč o nacionalnosti. Osećam se kao idiot, osećam se uvređeno, osećam se bedno posle ovoga, jer nažalost, oni kreteni, oni idioti, zločinci, pripadaju nečemu što se zove korpus srpskog naroda, kome nažalost mi pripadamo. To je ono strašno, strašno. Jučerašnji dan je bila tačka možda najvećeg moralnog pada koji sam video u srpskom društvu poslednjih nekoliko godina, kao da je neko onim snimkom skinuo neku skramu pa vidimo da ispod ne postoji više ništa, nema više ničeg.

SVETLANA LUKIĆ:

U prvom delu emisije slušali ste Vesnu Rakić-Vodinelić, Biljanu Kovačević-Vučo i Petra Lukovića. Sa njima i sa svim našim sagovornicima probali smo da razgovaramo o različitim stvarima, ali smo uvek završavali na povlačenju poternice za gđom Marković ili pričom o egzekuciji muslimana u okolini Srebrenice. Ne znamo, dakle, još uvek ko je sveštenik SPC-a sa video-kasete Škorpiona, sigurno da se ceo Sinod rastrčao na čelu sa Amfilohijem, Atanasijem, da nađe tog sveštenika ne bi li im objasnio koga je to i za šta blagoslovio. Kao što znate, naša crkva je nedavno priznala autonomiju Ohridske arhiepiskopije, a novoimenovani ohridski arhiepiskop Jovan je rekao - odluka je svepravoslavna, pa kako se kome dopadne. Makedoncima se uopšte nije dopala. Predsednik Makedonije Boris Crvenkovski je rekao da su Makedonci revoltirani ovom odlukom SPC-a i da će pozvati predsednika Tadića da dođe u Makedoniju da porazgovaraju o tome. Slušate g. Mirka Dorđevića.

MIRKO ĐORĐEVIĆ:

Balkanski paradoksi nisu kao paradoksi drugde. Oni su nekako, ako hoćete, paradoksalniji, tako da u Makedoniji trenutno imamo dve crkve. Jedna je kanonski nepriznata Makedonska pravoslavna crkva sa arhiepiskopom Stefanom na čelu; ona nema rešen svoj kanonski status. A druga bi bila Ohridska arhiepiskopija koju sada naša crkva promovise na kanonskoj teritoriji Makedonije. Zašto Ohridska, kada Ohridska arhiepiskopija, koja je veoma stara, nikad nije ni bila u sastavu naše crkve, nego se 1219. Sveti Sava izdvojio iz te arhiepiskopije. Nju Sveti Sava nije imao u okviru svoje crkve. On je na sever išao osnivajući eparhije i gradeći ono što mi danas nazivamo Srpskom pravoslavnom crkvom.

Ta novostvorena Ohridska arhiepiskopija nema teritoriju. Njen arhiepiskop gospodin Jovan je u Beogradu, u Skoplju ga vlasti progone i zatvaraju i ne daju mu da deluje. On nema rukopoloženo sveštenstvo, eparhije, vladike, nema narod uz sebe, pa prema tome nema teritoriju na kojoj može da ubire ono što je osnova crkvenih prihoda, ono što vernici daju kao prilog; odnosno, da od domaćinstava naplaćuje parohijal. Dakle, vidite, to je paralelna crkva koja je na neki način crkva u izgnanstvu, u izbeglištvu. Pogledajmo drugu crkvu, ovu Makedonsku pravoslavnu crkvu sa Stefanom na čelu čiji kanonski status nije rešen. Ona ima teritoriju i na njoj kao crkva funkcioniše već četrdeset godina. Po Ustavu Republike Makedonije ona je odvojena od države, ali je zakonodavac regulisao njene odnose i položaj u društvu; ona je pravno lice i registrovana je kod postojećih vlasti. Dakle, oni imaju kanonsku teritoriju, imaju uredno rukopoloženo sveštenstvo sa celokupnom jerarhijom koju crkva treba da ima - eparhije, vladike i tako dalje, ubiru prihode. Trenutno se između ove dve crkve vodi neka vrsta balkanskoga rata za kanonske teritorije.

Sad je u Makedoniji došlo do homogenizacije, tamo su i vlada i sve društvene institucije, Akademija nauka i tako dalje, stale u odbranu ove crkve čiji kanonski status nije rešen. To je dole ujedinilo režim i crkvu. Nešto slično može se dogoditi i u Beogradu a srećom još uvek se ne događa, i onda bismo dobili ne više crkveno i međucrkvveno pitanje nego bismo dobili doista međudržavno pitanje. Ali i to za mene nije neko veliko iznenađenje budući da sam oduvek verovao, ako se sećate, da će se raspad Jugoslavije koji još nije okončan - ovo su još uvek ti potresi tla, manifestovati na vojsci i na crkvi. I ako smo se do juče nadali da je u Makedoniji sve

prošlo najbolje, bez rata i sukoba, evo pokazuje se tačnom moja pretpostavka da će se dole upravo na crkvenom pitanju iskomplikovati odnosi.

Trenutno za Makedonce treba imati razumevanja, jer za njih se sve prelomilo vrlo nesrećno i dramatično. Makedonci kažu - Grci nam ne priznaju ime države, Bugari nam ne priznaju jezik, evo vi nam, Srbi, ne priznajete da imamo crkvu. Pa ko smo onda i šta smo mi u momentu kada treba da slavimo šezdeset i koju godišnjicu makedonske državnosti stečene tako kasno, nakon II svet-skog rata.

MIRKO
ĐORĐEVIĆ

Tačna je teza koju naša crkva često ističe da crkva, koja hoće da se izdvoji iz crkve u čijem okviru je do tada bila, mora da poštuje kanonski red i poredak. U kanonskom pravu za to ima osnova, u protivnom, pravoslavlje bi se raspadalo, atomiziralo po principu autokefalnosti do u beskraj. Međutim, nevolja je u tome što su Makedonci to tražili više puta, a nisu dobili. Na makedonskoj strani već se zapažaju neki vrlo loši tonovi. Umesto da se pregovori nastave, vladika Timotej izjavljuje - mi više nećemo ni sa kim da razgovaramo. To je loše, jer nema šanse da srpska crkva povuče tomos, što je svečani akt kojim se uređuje crkvena organizacija na jednom terenu, ali nema više šanse ni da Makedonci uzmaknu. Ako hoćemo da budemo pravedni, Makedonci više i nemaju kud da uzmiču. Ja mislim, kad se strasti budu stišale, otvoriće se još jedan krug razgovora, jer ranije ili kasnije ta se autokefalnost mora dati, to je praksa na pravoslavnom istoku.

Sve crkve na pravoslavnom istoku, i naša, tokom vekova su nastajale kao državne i nacionalne tako što su se izdvajale od matice crkve. To smo mi uradili sa Svetim Savom daleke 1219. godine i tada Sveti Sava nije držao mnogo do kanona, nego je postupio hrabro, smelo i odvojio crkvu iz Ohridske arhiepiskopije. Navukao je na sebe prokletstvo solunskog episkopa, arhiepiskopa Homatijana, i to prokletstvo bačeno na nas trajalo je punih dvadeset osam godina. U crkvi nikad ništa ne ide brzo.

Naš patrijarh Pavle nedavno je namerno naglasio, to je dobilo publicitet ali ne dovoljan - mi u srpskoj crkvi priznajemo postojanje makedonske nacije i makedonske države. Ali u Makedoniji se stiče utisak da su to samo reči i da bogami iza ovoga stoji - nas priznaje srpska država, nas priznaje srpsko-crnogorska zajednica, a ne priznaje nas crkva; nije li to stara politika da nam neko sa stra-

ne određuje egzarha, ili iz Sofije ili iz Beograda ili iz Grčke, i nije li ovo nastavak stare politike da nas Makedonaca - nema.

Autokefalija je kao problem čisto organizaciono pitanje, to uopšte nije kanonsko niti dogmatsko pitanje. Ona rešava pitanje organizacije crkve u jednoj državi i to se kroz istoriju menjalo. Do 1920. godine naša crkva je bila uređena sasvim drugačije. U Sremskim Karlovcima postojala je potpuno nezavisna patrijaršija, Dabrobosanska mitropolija je bila pod ingerencijom Carigrada, a 1920. kad je stvorena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca prilagođavajući se novom stanju stvari, kanonska se teritorija podesila prema državnoj teritoriji. Dakle, ne treba smatrati da je to neko sakralno pitanje. Nažalost, na Balkanu mnogi, a sada će i Makedonci kasnije uvideti da su grešili, smatraju da je to nešto bez čega se ne može. Iz političkog ugla gledano, i u Makedoniji i u Srbiji na autokefalnost se, međutim, gleda kudikamo pragmatičnije, kao na običan atribut države, ali valja voditi računa da je po crkvu veoma opasno da bude veoma bliska sa trenutnim režimom, jer se onda događa nešto fatalno - kad padne režim, crkva ostane udovica.

Pred nama je knjiga s nazivom *Knjige makavejske*, koju je sa grčkog preveo episkop Atanasije. Reč je o starim jevrejskim hronikama, četiri knjige, ukupno osamdesetak strana, dvesta godina pre naše ere, pre Hrista. U ovim dragocenim hronikama koje su umetnički i istorijski vredne, ukazuje se na sudbinu braće Makaveja, koji nisu hteli da trpe nikakve strane verske uticaje nego su se spalili. Zapanjiće vas u ovoj knjizi da pored tih stotinak strana teksta ima blizu dvesta strana komentara iz pera vladike Atanasija i mitropolita Amfilohija. Nećete verovati, ti komentari se svode na to da se sudbina ove braće poredi sa borbom bosanskih Srba, oni su kao Karadžić i Mladić, govori se o stranim plaćenicima, o trulom zapadu, o svemu onome o čemu Atanasije i Amfilohije na Mašinskom fakultetu govore satima harangirajući ogromnu masu studenata. Dovoljno je da bacite pogled, pa da se zapanjite. Smisao tih hronika je falsifikovan u ime dnevnopolitičkih potreba jedne konzervativne politike antievropskog duha, antiameričkog raspoloženja i pravdanja ratova koji su vođeni poslednjih deset godina na Balkanu i čuvenih ratovođa koji se u knjizi proglašavaju za nevidene heroje kakvi su nekad bili braća Makaveji.

Ni u jednom retku opširnih tirada ovih komentara nije ponuđen nijedan dokaz da su gospoda Karadžić i Mladić heroji, pravедnici koji su se žrtvovali, glavu dali za svoju veru i za svoj narod. Mi

znamo da se oni nisu žrtvovali nego su bogami debelo žrtvovali druge. Koliko god da sam očekivao sve ono na Pravnom fakultetu, onu tribinu 'Deset godina od oslobođenja Srebrenice', ipak moram da priznam da sam iznenađen. Tvrditi tako nešto kad su svi priznali, kad se to zna, entitetska vlada Republike Srpske iznela je belodane podatke sa imenima, prezimenima žrtava. Osam hiljada ljudi je ubijeno, ako ne i više, knjiga je otvorena, knjiga zločina. Tvrditi i dalje da su Karadžić i Mladić pravednici je, bogami, drsko. Ako ste pažljivo pročitali puni tekst besede vladike mileševskog Filareta u onom selu blizu Zrenjanina, tu se svi oni koji drugačije misle proglašavaju, moram da citiram, fukarama, jajarama, izdajnicima. I tu doista vidimo da je Srbija fatalno podeljena.

MIRKO
DORDEVIĆ

Mi nismo izvukli nijednu lekciju iz prošlosti. Mi smo jedan od retkih naroda koji nemaju hrabrosti da podvuku crtu, da se suoče sa zločinima. Nije to samo, znate, retorički - suočiti se sa zločinima, priznati ih, niti je stvar u tome da drugi nisu činili zločine, i te kako su ih činili. Balkan je posejan grobnicama. Ali mi spavamo na grobovima. Jedva da se u poslednje vreme najavljuje ponešto, lično ne verujem da će to ići lako sa Batajnicom, a sve nam to predstoji. Mi smo se tokom mилошевиćeuskog ciklusa ratova koje smo u vojničkom smislu izgubili, zaista upisali u veliku knjigu zločina. Srebrenica je jedan od najvećih zločina posle II svetskog rata. To je ono što mene brine i u tom kontekstu treba gledati i ova dramatična zbivanja u našoj crkvi.

U stvari, koji smisao ima ravnogorska proslava. Ako izvedemo to što hoće ovi na Ravnoj gori, lakše ćemo Miloševićeve ratove upisati u knjigu oslobodilačkih ratova koje je Srbija vodila. A koga smo oslobađali i kako smo sebe tu ukopali, jedva da je potrebno i govoriti. Ja se bojim da je to ta pozadina. Mi smo na Ravnoj gori, što se nigde u svetu nije dogodilo, u Evropi, proslavili 60-godišnjicu borbe protiv komunizma, a istorijski gledano, komunizam je bio u antifašističkoj koaliciji. I tu se šalje jedna poruka koju svi vide - mi ćemo ovde naše račune i obračune nastaviti i slaviti ovo, a što se Hitlera i fašizma tiče, to su ionako obavili Amerikanci, Englezi i velika pravoslavna Rusija, mi se u to nećemo mešati. Mi se nećemo mešati u borbu protiv fašizma. I kod nas doista postoji neki latentni fašizam u nekom palanačkom obliku, to je činjenica.

Pomenuli ste malopre povlačenje poternice za Mirjanom Marković. Molim vas, poternica je raspisana legalno i legitimno, ko sad to povlači, da li se mi pitamo oko toga dovoljno, kako se to tek ta-

ko može povlačiti. Ako je već izdata poternica za mnom da dođem na sud da kažem šta imam, ne može neko da odluči da ja i ne moram dolaziti. Znači, ne postoji nikakvo pravosuđe, ne postoji nikakva pravda. Može se nešto podići, može se povući i nikom ništa. To su opasni signali, to nije tek onako incident; ovo sa poternicom, to je simbol zla koje je tu među nama i u nama i oko nas.

SVETLANA LUKIĆ:

Slušali ste Mirka Đorđevića koji je zabrinut za funkcionisanje našeg pravnog sistema, a sa njim se skroz slaže potpredsednik vlade Mirosljub Labus koji je takođe zgranut povlačenjem poternice za gđom Mirjanom Marković, kao da nije član vlade nego šef opozicione stranke. Međutim, g. Labus verovatno ima pametnija posla nego da upita svoje koalicione partnere šta se to događa. On svakog dana izlazi sa novom kalkulacijom kada ćemo ući u Evropsku uniju. A u dalekoj prošlosti, pre pet dana, održan je jedan od najvažnijih referenduma koji će u velikoj meri odrediti budućnost Evropske unije. Pošto mi nemamo kada, a ni ne znamo kako da se bavimo Evropom XXI veka i ne umemo da shvatimo ovo francusko 'ne', zamolili smo Ivana Milenkovića sa III programa Radio Beograda da čita, telefonira u Francusku i raspita se šta to uradiše Francuzi.

IVAN MILENKOVIĆ:

Žan Bodrijar nam nudi tumačenje koje ne spada u klasične analize. On predlaže jedno čitanje na simboličkoj ravni. Mi potcenjujemo značenje, učinak i snagu simboličkog. Kada je napadnut Njujork 2001. godine nije uopšte bilo potrebno da tačno znamo, da nam neko kaže zbog čega se to desilo. Dakle, sam simbolični čin je bio takav da je bilo jasno zašto se to dogodilo, nije bio potreban potpis, nije bila potrebna čak ni neka teroristička organizacija da preuzme odgovornost. Naprosto, svi smo na neki način znali zašto se to dogodilo. Slično čitanje predlaže Bodrijar i sada i kaže da je čitava kampanja za to 'da' Evropskom ustavu, čitav nastup pozitiviteta, osmeha, blistavih zuba, čitava ta amerikanizacija, ako hoćemo tako, javnog prostora, sve je to postalo nepodnošljivo. Francuzi su upad pozitivnosti u simboličko polje sankcionisali tako što su afirmisali negativnost.

Moji francuski prijatelji su mi govorili o, za Francusku, nesvojstvenoj medijskoj zatvorenosti za drugo mišljenje, za mogućnost drugog. Nije bilo mesta za glasove koji su se zalagali za 'ne'. Naj-

šokantniji podatak za mene bio je da su novinari francuskog radija štrajkovali, jer nisu više mogli da izdrže pritisak da non-stop afirmišu ovu priču za 'oui'. Pored toga, tamo se dešavalo nešto na šta smo mi ovde navikli kao na normalnu političku tehnologiju, a koja je, naravno, nenormalna: kampanja za 'ne' bila je dijabolizovana. Ukoliko se zalažeš za 'ne' bio si proglašen antievropljaninom, automatski si dakle svrstan među fašiste, a samim tim - nisi dobar Francuz.

IVAN
MILENKOVIĆ

Niti više priča o globalizaciji, niti ljudi manje znaju šta je to globalizacija. I kada pogledate razloge za globalizaciju i razloge protiv nisam siguran da ijedna strana preteže. Ima ljudi koji misle da su ovi ratovi kod nas bili zapravo samo očajnička reakcija na nastupajuću globalizaciju. Dakle, ovi ratovi sa nacionalnim predznakom, sa predznakom suvereniteta, sa predznakom šovinizma, rasizma, dakle, sve ono što se sa procesom globalizacije rastače, time je očajnički pokušalo da se održi. Tako da, utoliko, mi ovde svakako osećamo pozitivne učinke globalizacije. Ali da se vratimo na Francusku. Zanimljiva stvar je taj spoj levice i desnice. Sâm Fransoa Mitteran je vrlo dobro artikulirao ono što se ranije smatralo interesom desnice, tako da još u njegovo vreme levica počinje da gubi svoj prepoznatljivi lik. Paradoks je da je, uprkos žestokoj kampanji socijalista za pozitivan odgovor evropskom ustavu, statistički gledano šest od deset socijalista glasalo protiv. To bi meni bilo najzanimljivije objašnjenje ovoga što se desilo u Francuskoj. Nije bilo nijedne jasne političke opcije koja bi se beskompromisno zalagala za kakvo-takvo očuvanje socijalne države. I na-prosto, francuska politička elita je bila kažnjena.

Zanimljiva je i paralela sa Srbijom. Šta radi naš predsednik Tadić? Plašim se da se on ponaša pomalo kao francuski socijalisti. On vodi sve bezobličniju politiku. Bio je na nekoj tribini i pitanje je bilo, otprilike - šta vi mislite o skupu koji je održan na Pravnom fakultetu pod nazivom 'Deset godina od oslobođenja Srebrenice' ili 'Istina o Srebrenici'. I sad čovek odgovara na sledeći način, citiram: 'Svako ima pravo da se okuplja i da izražava svoje mišljenje. Tačka. Ali ja mislim da to čini veliku štetu.' Svaki njegov odgovor po nekom automatizmu ide upravo tako. Najpre jedna politički korektna izjava, a onda on kaže šta misli.

Gledao sam svojevremeno kako su nesrećnog Hašima Tačija ljudi obučavali da daje politički korektne izjave. Dakle, vi vidite jednog neobrazovanog čoveka koji ko zna šta je radio, koga je ubijao. Ali

on je sada političar i treba da bude politički korektan. I kada slušate Tačijeve izjave ni u jednoj ne možete čuti ništa, dakle, on naprosto politički korektno govori. E sad imate Tadića koji radi vrlo slične stvari. Dakle, on na pitanje o Srebrenici odgovara jednom politički korektnom frazom. Prosto je morao da kaže - ljudi, to je svinjarija, to je užas, a sad, što svako ima pravo da radi šta hoće, ok, mi smo demokratska zemlja. Dobro, nama i treba malo političke korektnosti, ali situacija još nije takva da bismo smeli tek tako indiferentno da budemo politički korektni. I da je drugačije reagovao, to ne bi bilo politički nekorektno, ali bi bilo oštro, bilo bi prepoznatljivo. Ovako, on se utapa, njegova pozicija ga de facto vuče u onu bezličnost DSS-a, koja se onda oblikuje ka nekakvom radikalnom diskursu, koji se s druge strane malo umanjuje i sve se to meša u neku manje ili više odvratnu melasu.

Na svakom koraku čućete ljude, nacionalno svesne, koji kažu - eto vam vaša Evropa, eto vidite, ako Francuzi mogu da odbace Evropu, šta mi vi sad ovde pričate o nekakvoj Evropi. To mi je odvratno, to je slaboumna reakcija. Dobro, ni ne očekujem naročito umnu reakciju. Što bi rekao Nebojša Bakarec - um je uvek ispred tela. Međutim, takva reakcija je idiotska zato što nema nikakve veze sa onim što se događalo u Francuskoj. Taj šovinistički i fašistički, rasistički odnos prema Evropi u Francuskoj ima između 10 i 15 posto ljudi. To su verovatno najbolji prijatelji Vojislava Šešelj, Le Pen i to društvo, premda je i to veliko pitanje, to takođe treba analizirati. Tačno je da je antievropsko instrumentalizovano u kampanji za prihvatanje evropskog ustava - ukoliko ne glasaš 'da' ti si protiv Evrope, ali to naprosto nije tačno.

Moji prijatelji iz Francuske kažu mi sledeće: Jesam za Evropu, ja ne mogu bez Evrope, ja sam Evropa, ali treba videti kakva Evropa. Ako će ta Evropa da se unifikuje na način angloameričke, neoliberalne priče, pa onda ja neću u takvu Evropu bez obzira na posledice. Dakle, nisu u pitanju antievropski stavovi kakve ćemo čuti ovde. Ovde je biti protiv Evrope stvar dubokog neznanja ili duboke ideološke ostrašćenosti. Ja glasam za neznanje. Jeste, priča o Evropi se instrumentalizuje, ali molim te, ako kao alternativu imaš 'Deset godina od oslobođenja Srebrenice', onda je makar i instrumentalizovana evropska priča bolja.

U Francuskoj se odigralo proevropsko ne, dakle Francuzi na neki način štite Evropu kao ideju, kao političku tvorevinu. Delom su

Francuzi odreagovali i na Širaka, nema nikakve sumnje. Paradoksalno je da je Širak mogao da izabere da ustav ratifikuje skupština. Izlaskom na referendum Širak se igrao De Gola. De Gol je rekao - idemo na referendum i ja svoju političku sudbinu vezujem za referendum. De Gol je propao, Širaku naravno ne pada na pamet da siđe sa funkcije, jer on to nije na taj način uslovio. Međutim, da je ustav ponuđen skupštini, on bi bio ratifikovan sa četiri petine poslanika u parlamentu. To su četiri petine predstavnika tog istog naroda koji je ubedljivo odbio taj dokument. To potvrđuje u kakvoj su krizi ideja predstavničke demokratije, ideja nacije, pojam suvereniteta, svi tradicionalni politički pojmovi, zaključno sa samim pojmom politike.

IVAN
MILENKOVIĆ

Francuzi na neki način ipak hoće da ostanu Francuzi, ma šta to značilo. Drugim rečima, oni hoće da sačuvaju onu sedamnaestovekovnu ideju Evrope o stvarnom političkom, pa i teritorijalnom ujedinjavanju. Evropa u svom pojmu nosi tu realnost. Ovaj evropski ustav, kao i silni propisi, dekreti, podzakonski akti, hoće tu realnost da svedu na nešto mnogo manje od toga. Francuzi muku muče sa tim što Evropska unija hoće da im ukine ne znam koliko vrsta sireva. Ne diraj Francuzu sir. Nesrećni Slovenci su već morali da promene kranjsku kobasicu, da joj ne znam šta urade. Inače sam žestoki zagovornik evropske ideje, ali, brate, volim i kranjsku kobasicu, volim francuske sireve.

Holandžani su odbacili ustav sa još većim procentom glasova. Međutim, to nije potpuno isto kao u Francuskoj, a jedna od bitnih razlika je ta što je u Francuskoj kampanja za ustav bila na trenutke gotovo histerična u svojoj žestini. U Holandiji je sve to išlo nekako preko volje. Na pitanje kako će sve to da se odrazi na Srbiju, odgovor je - mi smo toliko daleko i od Evrope i od Evropske unije, i od njihovog ustava i od našeg ustava da nas to neće dotaknuti ni na koji način. Tako da budimo bez brige. Ono što bih ja voleo da vidim vrlo brzo u budućnosti jeste da se u Evropi krene u izradu jednog istinski evropskog ustava. E, to će da bude prava stvar.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Samo mi još kaži, koliko se evropska kranjska kobasica pokvarila?

IVAN MILENKOVIĆ:

Ako su to te kobasice, sad ne liče ni na šta. Boleo me stomak.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Ivan Milenković, a Francuzi su dobili novog premijera pre neki dan, to je Dominik de Vilpen, sećate ga se iz Ujedinjenih nacija, lepo odeven, prefinjen, poliglota, kako prekoreva sa popustljivošću jednog aristokrate američku nameru da napadne Irak. I nas posetio jedan pravi Evropljanin, pisac Bora Ćosić, koji s vremena na vreme svrati u Beograd.

BORA ĆOSIĆ:

Ovde u svesti ljudi nije glavni pesnik i pisac Miloš Crnjanski, da ne govorimo o Marku Ristiću, da ne govorimo o Dušanu Matiću. Kakav Oskar Davičo, on je nekakav boljševik, a on je za ove budale napisao najvažniju pesmu o Srbiji, koja nije nacionalistička, nego je najbolja pesma o ovoj zemlji. O nadrealistima se danas govori sa nipodaštavanjem zato što je važnija *Knjiga o Milutinu* ili ne znam koja druga mizerna knjiga. Ne vidim ovde mlade pisce, najmlađi pisac ima četrdeset godina, to je Arsenijević. Ono nešto malo nas starih koji pokušavamo da nešto govorimo, to se ne uzima u obzir, pogotovo ako nisi ovde, onda nemaš prava uopšte da učestvuješ u diskusiji, ko te pita, sedi tamo i uživaj. Juče sam čak čuo da ja živim tamo kao bubreg u loju, a ne razumeju da ja u 73. godini radim svaki dan i da bez tog svakodnevnog rada ne bih bio živ. Ja nemam pomoć Karić konzorcijuma. A i ne mogu da sedim, dok god sam živ ja moram da radim.

Juče mi je rekao Srđa Popović - naša omladina je divlja. To je tačno, kad se ide u jedanaest, dvanaest noću ovim ulicama, izgleda kao u *Viktor ili deca na vlasti*. Samo su deca na ulicama i to je jedna generacija koja nije divlja nego je podivljala. To je kao kad su neki loši roditelji ostavili jednu mitsku ličnost kao što je Tarzan u džungli, pa se on morao nekako dovinuti da bi opstao. Juče sam čuo da se čak jedan predsednik opštine u Vojvodini zove Tarzan; imenom Tarzan. Dakle, Tarzani su zaista svuda i to je jedno divljaštvo koje nije ni tako agresivno koliko je divlje. Zašto je divlje? Zato što kad ostaviš malo dete u džungli onda ono može da se dovine do toga da počne da se druži s majmunima i da preživi i da bude atletski jako, kao i ovi naši na ulicama, mogu da te zgrome dok prolaziš pored njih - ali su ostali izolovani. Roditelji te generacije su ostavili tu decu na ulici, odnosno u džungli. To je, mislim, jedna od najstrašnijih stvari koju ovde zapažam, taj globalni ambijent - deca džungle.

Ima mladih ljudi koji otprilike znaju gde je aerodrom Beograd, ali nikad nisu bili na aerodromu, a kamoli ušli u avion, a još manje negde odleteli. To je jedan tako strašan podatak. To nisu deca koja žive na Staroj planini, nego su deca iz Knez Mihailove ulice, iz Vasine, iz Strahinjića bana. Ne mogu da se snađu u jednom objektu kao što je zračna luka, kao što je aerodrom.

Srpski političari prema svetu hoće da pokažu neku svoju kooperativnost, a s druge strane osim Miloševića, sve što tamo šalju je povrće, salata. One glavne oni i dalje kriju i prave se ludi da ne znaju gde su. Pa nije baš tako teško pronaći nekoga ako hoćeš da ga pronađeš. Ima milion načina, sredstava, tehnologije, milion špijuna, jer ovaj narod jako voli da špijunira. Nisu svi špijuni u profesionalnom smislu, ali svi vole da znaju nešto, pa da kažu ili ne kažu nekom. Dakle, ne može se ne znati gde se jedan dripac od generala ili od navodnog pisca i psihijatra krije, a oni su ipak paradigma. Njih poslati, to je ono što bi dokazalo dobru volju.

BORA
ĆOSIĆ

OSKAR
DAVIČO

SVETLANA LUKIĆ:

Bora Ćosić nas je podsetio na pesmu Oskara Daviča o Srbiji, dakle za kraj Peščanika slušate Oskara Daviča.

OSKAR DAVIČO:

SRBIJA (1939)

Ja znam sva tvoja lica, svako šta hoće, šta nosi,
gledao sam sve tvoje oči, razumem šta kažu, šta kriju.
Ja mislim tvoju misao, za čelom ti u kosi,
ja znam tvoja usta šta ljube, šta piju.

Ej, piju od tuge, od znoja, od muke,
od noći, od sijaerka koji se teško melje.
Ja sam u mlinu sred buke
žrvnja čuo sve tvoje želje
i brige tvoje, oj Srbijo, među pesmama, među šljivama,
oj Srbijo, među ljudima na njivama,
oj Srbijo, među pesmama, među stadima,
oj Srbijo, pesmo među narodima.

Pesmo tužna, meka si milošta
što plače kao krv grožđa, kao suza mošta,

kao onaj poljubac, onaj miris perja što utka
 u gugutanje svoje gugutka.
 Oj milošto meka, klik si divlje plovke
 nad jarom iz koje stasa
 crveni ugalj sunca
 u zrnu svakog klasa.

Ali, bosa pesmo gluve žalopojke,
 kad prestaju pesme, kad počinju psovke?
 Gladna ruko slepe jadikovke,
 kad će hajduk bune iz tebe da grune.

Psovke i psovke, ej, u čije zdravlje,
 zalud je oranje, zalud je letina,
 kletve i kletve, za čije truplo kravlje
 nabrekla Mačva od žita, oteklo Pomoravlje,
 bure i bune, za čije se zube lavlje
 dimi od mleka ovca i dimi planina,
 kad Mačva nije sita, kad Mačva nije sita?
 Kroz mukle lance dana koža suvonjavi.
 Svu su proderali duboki rovovi bora.
 Od rovovskog rata, od zemlje poplavi
 i skori se lice, preko gladi - kora;
 to lice što nije lice, ti dani što nisu dani,
 ti dani ranjenih lica, ta lica kao tabani,
 trnje im ne može ništa i ništa - udari...
 A svako od tuge za dan
 kao vek čitav ostari
 i zbrčka se, oj Srbijo, među bunama, među šljivama,
 oj Srbijo, među ljudima
 na njivama,
 oj Srbijo, među pesmama, među brdima,
 oj Srbijo,
 pesmo među narodima.

Tužna pesmo, majko moja stara
 brat nam je u taljigama dovukao iz grada
 kamenu ploču, kamenog dinara,
 za med našeg znoja, vino našeg rada.
 A đikaju deca u lažigaćama, pod kosom,
 u blatu, među svinjama, među patkama,

hraniš ih, Srbijo družo, više prosom, više postom,
više bajkama, uspavankama, više gatkama
i pokrivaš ih mrakom što tako teško pada,
da gnev po cele noći do oblaka pali
bunom iz koliba, polja, vinograda
pevajući srcem što sebe ne žali
ni sedmu rupu na krajnjoj svirali,
oj Srbijo, među bunama, među šljivama,
oj Srbijo, među ljudima
na njivama,
oj Srbijo, među pesmama u grudima,
oj Srbijo,
buno među narodima.

OSKAR
DAVIČO

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Oskar Davičo, a nekoliko puta u ovoj emisiji pomenuli smo da se ne zna ko je sveštenik sa kasete Škorpiona. Tokom emisije javio nam se jedan slušalac, suviše poznat da bismo mogli tek tako da kažemo njegovo ime, koji tvrdi da zna i ime sveštenika i gde on sada služi u ime božije. Ako nas pita neki od vladika, reći ćemo im gde da odu i nađu svog sveštenika, ako imaju slučajno nešto da ga pitaju i da mu kažu. Bio je ovo Peščanik.

B-1

PEŠČANIK_{FM}, 10. 06. 2005.

IZMEĐU STRAHA I LAŽI

Usvojiće neku bezubu deklaraciju koja je za lepo vreme i protiv zločina uopšteno...

Ovo ipak nije saobraćajna nesreća i ti naoružani ljudi nisu nikakvi drumski razbojnici i nije to nikakva američka montaža. To je zločin izvršen u ime državne politike...

Važno je da je Bog Srbin, čist Srbin...

LJUBIŠA RAJIĆ, *profesor*

SVETLANA SLAPŠAK, *antropološkinja*

LATINKA PEROVIĆ, *istoričarka*

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ *iz Evropskog pokreta u Srbiji*

DELOVI EMISIJE "Jedina ljubavna pesma moga jezika"

SVETLANA LUKIĆ:

Deseti je juni, dan kada je pre šest godina prestalo bombardovanje Srbije pošto je na jučerašnji dan potpisana kapitulacija u Kumanovu i prve jedinice VJ počele da se povlače sa Kosova. Gledali smo vojnike i policajce kako se niškim autoputem vraćaju na tenkovima i oklopnim transporterima pozdravljajući kamere sa tri prsta, a trebalo je sa četiri - bio je to četvrti rat koji je naša vojska izgubila u poslednjoj deceniji XX veka.

I Buba Morina se slikala na naplatnoj rampi kod Bujanj Potoka i rekla: Ovo iza mene nisu izbeglice, to su privremeno raseljena lica sa Kosova.

Od jutros ni u jednim novinama, osim u Danasu na poslednjoj strani, nema teksta o ovom istorijskom događaju. Vlada neka prećutna sa glasnošću da je poraz najbolje obeležiti u tišini i da je možda bolje ni sučim ni ne izlaziti pred Miloša.

Američki podsekretar koji je juče bio u Beogradu nije pominjao 10. jun, ali zato ne zaboravlja 11. jul i Ratka Mladića. Mladić je kao lociran, Berns nam veruje da ga tražimo i kao nagradu od Kondolize Rajs dobijamo deset miliona dolara. To će biti dovoljno da se pomogne Mladićevoj porodici i advokatima kada se i on dobrovoljno preda, a nešto tih para će valjda da pretekne da se vojvodi Siniši Vučiniću isplati onih 400.000 dinara koje je dobio od države Srbije za pretrpljene duševne patnje u vreme 'Sablje'. Blago ratnim zločincima, ubicama i ludacima u Srbiji.

Neverovatna je brzina kojom je u javnosti sahranjena priča o egzekuciji šestorice mladih muslimana u okolini Srebrenice. Otac Gavriilo koji je blagoslovio Škorpione nam je kazao da se ne kaje zbog tog čina, da su tim mladićima drhtale noge od straha što moraju u rat i da im je on rekao da njihovi protivnici jesu muslimani, ali da su to starosedoci svoje zemlje BIH i, završio je otac Gavriilo: Neka vas čuva Bog, a njih Alah.

Sveštenik Ljubomir Ranković, poznati izdavač i urednik Glasa Crkve iz Valjeva, izjavio je još lepšu stvar: Srebrenica je veliki zločin prema Srbima muslimanske veroispovesti. U SPC-u se svašta događa, ali nikako da dočekamo glavnu stvar - da konačno pređemo u to hrišćanstvo. Stalno imamo neka preča plemensko-paganska posla.

Sledeće nedelje će u skupštini za tili čas i uz bratsko namigivanje jednoglasno biti usvojena deklaracija kojom će se osuditi zločini kao ta-

kvi. Biće osuđeni svi zločini 90-ih, od Tutsa i Huta do pripadnika plemena Paštuni iz avganistanskih planina, koje dovoljno liče na Jahorinu, pa Srebrenicu ne moramo eksplicitno ni da pominjemo.

Predsednik skupštine Predrag Marković izgovorio je nekoliko sramnih rečenica povodom video-snimka Škorpiona: da su građani videli i strašnije snimke i da se o Srebrenici ne može raspravljati u Skupštini Srbije, jer se ona nalazi na teritoriji druge države. Sad već postaju odvratna ta kvazilegalistička tumačenja zločina. Advokati optuženih već su postali prave TV zvezde, koje nam tumače kako je pravna upotrebljivost snimaka egzekucije zapravo ništavna. Šta me briga za pravnu upotrebljivost snimka, zanima me šta moja država i moji sugrađani i pre svega moji sunarodnici misle o tim ljudima koji su se u nacionalističkoj i fašističkoj podeli rada našli u okolini Srebrenice u leto 1995. godine.

Ratko Mladić će možda ubrzo biti uhapšen, možda će biti ubijen prilikom hapšenja, ali šta god da se desi, izvesno je da ćemo nastaviti sa pričom da Srbija ni sa njim nije imala nikakve veze, da on nikog nije lično ubio u Srebrenici, naprotiv - deci je kroz žicu delio čokoladice.

Podsećam na reči kojima se Ajhman branio na procesu u Jerusalimu: Nikada nisam ubio nijednog čoveka, nikad nisam izdao naređenje da se ubije ijedan Jevrej. Uslovi su se tako stekli da nikada nisam morao to da učinim. I Ratko Mladić će naći advokata koji će ponoviti reči Ajhmanovog branioca: On je počinio delo za koje, ako pobedite u ratu, dobijate odlikovanje, a ako izgubite - idete na vešala.

Na početku Peščanika slušate profesora Filološkog fakulteta Ljubišu Rajića, koji govori o svojim utiscima o tome kako je Srbija reagovala na one snimke od pre samo nekoliko dana.

LJUBIŠA RAJIĆ:

Previše mlaka reakcija, bar po mom mišljenju, mislim na ovaj najveći deo političkog spektra u centru. Oni se ponašaju kao malo dete koje je uhvaćeno da je gurnulo prste u med ili da je razbilo nešto, dete vidi da svi vide da je to uradilo, ali uporno viče 'nisam ja, nisam ja, majkemi, evo, verujte mi, nisam ja'. Politička javnost se u velikoj meri tako ponaša, s time što bih ja tu od njih razdvojio običan narod. U državi u kojoj 15 posto ljudi živi na granici gladi i 60 posto na granici siromaštva, ne možemo očekivati neku veliku reakciju. Za mene oni i nisu toliki problem, problem je politička elita tipa Predraga Markovića ili Borisa Tadića, koji neće da pri-

hvate i da kažu 'jeste, u ovoj državi je postojala jedna kriminalna grupa koja je tu državu vodila deset-petnaest godina, koja je organizovala kriminalne grupe i mi sad nešto moramo da učinimo sa tim, jer su te kriminalne grupe činile masovne zločine u ime te države'. Oni to do sada nisu učinili i nisu se dovoljno jasno ogradili od toga, odnosno niko od njih nije hteo da kaže jasno, nedvosmisleno 'jedinica za specijalne operacije škorpioni', 'beli orlovi', 'žute ose' ili kako su se zvale te jedinice, SAJ-a, jesu kriminalne organizacije i da predlože da se one zakonom takvima i proglase. Dakle, pripadnik JSO-a ili Škorpiona je po definiciji kriminalac i sad neka dokazuje da nije učinio nikakav zločin.

LJUBIŠA
RAJIĆ

To je tako učinjeno u Nemačkoj nakon II svetskog rata, Nacionalna socijalistička radnička partija je proglašena kriminalnom organizacijom, SS je proglašen kriminalnom organizacijom. A ta priča da su se oni nešto borili za Srbiju ili Srbe ne stoji, a da će država time biti ugrožena, to je još veća glupost. Da se to priznalo odmah po obaranju Miloševića država Srbija bi time dobila, svi bi odali priznanje i političkoj vlasti da stvarno želi raščišćavanje sa prošlošću, i onda bi toj državi pomogli. Ovako se samo uvaljujemo u još veću bedu.

Naravno, čisto pravno posmatrano, Skupština Republike Srbije nema nikakvu obavezu niti nadležnost da raspravlja o nečemu što se događa u nekoj drugoj državi. S tog gledišta Predrag Marković jeste u pravu, ali Skupština Srbije ima jednu moralnu, etičku obavezu da pokrene pitanje onih zločina koje je činio neko ko je bio pripadnik vojnih, policijskih ili paravojnih ili parapolicijskih grupacija odavde. Problem je u tome što ovde ne postoji ni trunka političke volje da se kaže da je onaj period koji smo imali 90-ih godina period jedne kriminalizovane države sa kriminalcima na vlasti.

Nasuprot tome, Boris Tadić hvali Dragana Tomića, otprilike po principu Deng Sjao Pinga - nije važno da li je mačka crna ili bela nego da li lovi miševе. Dakle, ovde nije važno da li je Tomić bio potpredsednik vlade kod Mirka Marjanovića, u najgorem periodu Srbije u XX veku, nego je važno da on pravi pare. E, pa ne može tako da bude. Prosto, ovde postoji jedan veliki broj ljudi koji su svoj kapital napravili na leševima, na prognanima, na ubijenima, na kriminalu različite vrste. Možda ne svi, ali 90-ih godina niko nije mogao da se obogati a da nije bio blizak toj vlasti, a znamo svi kakva je bila ta vlast.

Pri tome neću samo da kritikujem sadašnju vladu, kritikujem u velikoj meri i DOS-ovu vladu, mogli su mnoge stvari da urade ali nisu uradili zato što su stalno razmišljali hoću li ja biti ponovo izabran ili neću; njima je lična politička karijera i to da sede u skupštinama bilo mnogo važnije od toga da se stvari raščiste u ovoj državi. Pa ako nisu imali snage, ako su se bojali, ako su mislili da ne mogu to da izvedu, mogli su to bar da javno kažu, narod bi ih podržao. Ako je na stotine hiljada moglo da izađe na ulice da oni dođu na vlast, izašli bismo na ulice i da oni sprovedu ono zbog čega smo mi prethodno izlazili na ulice. A u krajnjoj liniji, mogli su da zatraže pomoć iz inostranstva.

Reći ću nešto što deluje vrlo grubo, mogli su da traže pomoć EU i NATO-a ako je potrebno. Jeste da nas je NATO bombardovao, ali je NATO neuporedivo manja šteta za Srbiju nego što je bila Miloševićeva vlada, pa ako bismo mogli njih da upotrebimo da sklonimo ostatke te Miloševićeve vlade u obliku raznih jedinica kao što je JSO, onda bismo iza toga mogli da se borimo da oni odu odavde ako je to potrebno. Uostalom, i ova vlada hoće u Partnerstvo za mir, pa ne vidim u čemu bi bio problem ako već idu tako daleko. Ona prethodna vlada nije htela čak da prihvati mogućnost neke političke polusmrti, dakle, da jedan mandat ne budu na vlasti, a kamoli da rizikuju nešto ozbiljnije. Zbog toga imamo ovo stanje koje sada imamo.

Usvojiće neku bezubu deklaraciju koja je za lepo vreme i protiv zločina, onako uopšteno. Pa, svi znamo da niko ne voli zločine, bar ne javno, a i svi znamo da svi vole lepo vreme i to će biti takva neka deklaracija koja ništa ne kaže. Deklaracija usvojena u jednoj skupštini je efikasna ako ona sasvim precizno imenuje ono što je problem, dakle, ako se kaže - problem su ratni zločini i problem je to što je neko činio zločine u ime Srbije i srpskog naroda. Ali oni se i dalje ponašaju u velikoj meri kao da govore o Srbiji iz XIX veka, dakle Srbiji bez Vojvodine, bez Kosova i Metohije, bez Sandžaka, Srbiji u kojoj žive samo Srbi.

U jučerašnjem transkriptu razgovora između ministra unutrašnjih poslova i Milana Obradovića za vreme paljenja džamije, ministar kaže 'a šta ovi nama čine, ubijaju nas'. Nas - Srbe, zaboravlja da u Srbiji živi jedna četvrtina stanovnika koji nisu Srbi. To je potpuno van njihovog vidika, oni ne doživljavaju Srbiju kao građansku državu njenih građana. A da su je tako doživeli, ova bi Sr-

bija mnogo brže i bolje napredovala, jer bi onda imali jednu četvrtinu građana koji žele da žive u njoj. Ovako jedna četvrtina građana otprilike želi da pobegne, a koliko Srba želi da pobegne, mogu da vidim na univerzitetu. Mi profesori smo potpisali ne znam koliko preporuka studentima koji su se iseljavali. Zbog toga, između ostalog, imamo taj ogroman odliv mozgova i mladih ljudi, a ostaće nam Jočić i slične figure.

LJUBIŠA
RAJIĆ

Taj pravni sistem ili mere sprovode ljudi koji su na istoj strani na kojoj su Pahomije, Vučinić, oni koji su palili džamiju; dakle, vrana vrani oči ne vadi. Ovde je bila potrebna jedna džinovska ozbiljna lustracija. Ako bi to značilo da će 20.000 ili 50.000 ljudi biti uhapšeno onda ih toliko mora biti, ako nemaju gde da ih smeste, neka ih smeste na neki stadion. I ako mi neko kaže - ali njihova ljudska prava, dođem u situaciju da kažem - baš me briga za njihova ljudska prava, tačno onoliko koliko je njih bilo briga za ljudska prava čitavog stanovništva ove zemlje punih 15 godina.

Zaboravlja se da u jednom društvu koje je potpuno trulo, kojim je rukovala jedna kriminalna organizacija u obliku SPS-a, radikalna, arkanovaca i slično, sa njima ne može da se postupa u rukavicama, a pre svega ne mogu da se postave da to rešavaju ljudi koji su i sami u tome učestvovali i stvarali tu državu. Ja sam igrom slučaja bio u komisiji koja je pisala sadašnji zakon o univerzitetu i na kraju sam saznao da su odredbe o lustraciji u tome zakonu date Branislavu Ivkoviću da on u ime te male grupice SPS-ovaca koji su izašli iz SPS-a, a davali podršku DOS-ovoj vladi, razmotri te odluke i da ih prilagodi tako da bi posle mogao da glasa za njih. I naravno, čak ni te prepeglane i izmuvane odredbe o lustraciji nikada nisu sprovedene.

Problem je u tome što ne možeš onoga ko je činio krivična dela da moliš da odredi kako će se kažnjavati ta krivična dela. SPS, radikali, arkanovci i slični jesu kriminalna organizacija, to što ih niko nije takvima proglasio je politička propast ove države. Trebalo je da oni jednostavno budu zabranjeni, trajno uklonjeni sa društvene scene. Ne može neko ko je deset godina vodio rat, između ostalog i protiv sopstvenog stanovništva, da učestvuje dalje u vlasti.

Juče u *Blicu* piše da u jednoj osnovnoj školi roditelji ne dozvoljavaju da se četiri učionice preprave da bi tu mogla da idu deca sa invaliditetom. Dakle, ljudi ne žele da dete, koje je zbog paralize,

povrede ili bilo čega vezano za kolica, može da ide u školu. To je ona donja razina onog starog primitivnog plemenskog društva u kome su stari ubijani zato što ne mogu više da privređuju ili deca ostavljena da ih zveri pojedu zato što su sakata ili bilo šta drugo. Dakle, jedna razina civilizacijskog razvoja koja pripada nekom davno minulom vremenu kada nije postojalo dovoljno hrane ili nije postojalo dovoljno društvenih institucija da se pobrinu za takve ljude. Mi smo pali na tu razinu. Problem nije Srebrenica, Srebrenica je posledica toga da se tokom ovog rata izgubilo osećanje za razliku između dobra i zla, izgubilo osećanje za zajedničko dobro, da je nešto dobro za sve nas, i da je to nadređeno pojedinačnom dobru. Izgubilo se osećanje profesionalne etike, želja da se svoj posao uradi onako kako treba i osećanje za ljudski život. Dakle, kada odbiju da otvore te učionice, to je samo jedna manifestacija toga da ljudski život ništa ne vredi i da sam ja sebi najvažniji i ako je moje dete zdravo šta me se tiče što postoje neka bolesna deca.

Odatle do toga da ubiješ nekoga u Srebrenici ili nekog na ulici, samo je jedan korak, to su samo različite vrste iskazivanja nečeg što je uništeno u samoj etici, nečeg što je uništeno tako što je prvo uništena država. Srbija je država sa ugrađenom funkcionalnom greškom i nju je SPS ugradio da bi mogao da opljačka ovaj narod. Milan Nikolić iz Centra za proučavanje alternativa nedavno je objavio podatak da je iz Srbije izneto i do deset milijardi dolara. Neko je te pare ukrao i prosto je ogromna sramota da je neko ukrao novac, a da u Srbiji postoji 25 posto škola koje nemaju klozete, preko 40 posto škola koje nemaju tekuću vodu, preko 50 posto škola u Srbiji koje nemaju telefon.

Mora se jedanput staviti na znanje da postoji neko zajedničko dobro koje je iznad pojedinačnog dobra, ali ovde je sve podređeno tome da jedna mala grupica ljudi koja se obogatila 90-ih godina može da zadrži svoju imovinu i da razni kriminalci budu zaštićeni. Nenormalno je da u jednoj državi ministar može da bude neko ko je u svoje vreme hapšen i verovatno i suđen zbog obijanja kioska, mada moram priznati da me je pomalo sramota kad razmišljam o tome. Bila je neka čast izaći na ulicu i boriti se protiv Miloševića, on se bar suprotstavio celom svetu pa kad nas je policija vijala po ulicama znali smo da se bijemo protiv nekog ko je veliki. Sad da izađem na ulicu da me policija vija zato što protestujem protiv jednoga ministra koji je obijao kioske, moram priznati da bi me bilo malo sramota, nekako je suviše sitno i jajarski naizgled.

Boravio sam dva meseca u Norveškoj proučavajući proces akreditacije visokoškolskih institucija. Jedva da bi neka katedra ovde kod nas mogla da prođe jedan takav proces. Ne mislim pri tom na tehnološku savremenost, kada recimo na jednoj od visokih škola svi studenti moraju da imaju prenosive kompjutere i da je cela škola na bežičnoj mreži, da sva obaveštenja idu preko toga; prijave ispita i štošta drugo. Na jednoj visokoj školi sam čuo pitanje u inspekcijskoj poseti - koje je maksimalno vreme u satima koje sme da prođe od trenutka kada student naruči knjigu u čitaonici dok mu je ne donesu na sto. A kod nas bi pitanje bilo - koji je maksimalan broj godina ako će je uopšte ikada i dobiti.

LJUBIŠA
RAJIĆ

Ministar Vuksanović je pre nekog vremena za prošlu komisiju za akreditaciju, čiji sam član bio rekao: Oni nisu radili ništa, samo su neke knjige objavili. Mi smo objavili komplet uputstava za prenos bodova i merila za evaluaciju i akreditaciju; dakle, sad to neko treba da pretoči u konkretan život. Oni ništa mesecima ne rade, a sada nas stvari sustižu. Svet neće da sedi i da ređa pasijans deset ili petnaest godina dok se ovi naši osevape, pa kažu, hajde sad da uradimo nešto, nego će ići dalje. Nas će pritegnuti rokovi i onda ćemo zbrzavati stvari, i po pravilu, kada zbrzavamo stvari izaberemo najgora rešenja ili bar loše uradimo to što uradimo. A onda još neko kaže - pa šta, ne moramo mi u tome da učestvujemo.

Tačno, ne moramo ni u čemu pod milim bogom da učestvujemo, čak ne moramo da učestvujemo ni u velikom delu onoga što je potpisano kao naša obaveza, jer obaveza je da to uradimo ako hoćemo, ako nećemo - ne moramo. Problem je u tome što onda mladi više neće hteti ovde da sede. Ako nikome nisu zazvonila zvona na uzbunu kada je 84 posto studenata Univerziteta u Beogradu na jednom ispitivanju reklo da želi da napusti zemlju, onda ja ne znam šta više treba da se dogodi. Bombardovanje koje smo ovde doživeli je sitnica u odnosu na to da ti mladi ljudi odlaze, ali ovde još uvek na neki način vlada gerontološki pristup državi, glavno je da smo mi matori zadovoljni, da to nama lepo izgleda i da nema više konkurencije tih mladih petlića koji se samo muvaju naokolo i hoće nešto, nego da nas puste lepo na miru da mi sedimo i grickamo naše čevapčiče i uzmemo jedno presečeno malo belo, i onda ćemo svi da budemo zadovoljni. Malo ćemo da bistrimo politiku po kafanama i uveče idemo da gledamo utakmicu na televiziji.

Dakle, prosto dođem u situaciju da poželim da neko zabrani zakonom da ljudi stariji od šezdeset godina uopšte učestvuju u političkom životu, jer od trenutka kad počnu da nas muče čir, prostata i spondiloza, mislim da je vreme da se povučemo, pa ovi mladi ako nešto upropaste, upropastili su svoju budućnost, a ako urade nešto dobro, uradili su nešto dobro za sebe. Naša generacija njima ne dozvoljava da prave novi drugačiji svet prema svojoj meri, zbog toga oni odlaze i to ministarstvo prosvete ne uviđa ili neće da uvidi, to ne uviđa ni ova vlada.

Dovoljno je slušati rasprave u skupštini i pre svega gledati onu gomilu ljudi koji hoće da budu dobro plaćeni da bi četiri godine, koliko sede onde, držali jezik za zubima, čitali novine, čačkali nos, spavali, a da pojma nemaju ni gde ni zašto sede. Nisam ubeđen kakvi bi rezultati bili da neko sprovede neki test opšteg obrazovanja ili test inteligencije među našim političarima. To je ta osnovna protivrečnost ovde kod nas, između jedne političke elite koja nije sposobna da vodi zemlju onako kako treba i ogromnih nagomilanih problema koji se moraju rešavati prilično brzo. Nemojmo zaboraviti, Bil Gejts je bogatiji od četrdeset država u ovom svetu, pedesetak svetskih kompanija je bogatije od oko sto pedeset država.

Dakle, jedna velika međunarodna kompanija može Srbiju da kupi u bilo kom trenutku. Mi moramo imati političare koji su u stanju da se postave prema tome. To se dobro videlo u onom štrajku radnika u smederevskoj železari. Nije isto štrajkovati protiv lokalnog direktora i štrajkovati protiv US Steela, to zahteva prosto drugačiji način razmišljanja. To je problem koji ima recimo sindikat Nezavisnost, sa rukovodstvom koje bi okvirno htelo da bude socijaldemokratsko, i članstvom koje je radikalsko.

Mi stalno imamo ugrađene te funkcionalne probleme u državi koja bi morala efikasno da funkcioniše na ovakvoj vetrometini, na transverzali za kriminal, za trafiking ljudi, za krijumčarenje droga. A mi još uvek imamo policiju u kojoj se zapošljava po kumovskim vezama. Na postojeći problem terorizma kao odgovor imamo Službu bezbednosti, koja u stvari pokriva kriminal, trgovinu na crno i štošta drugo. Naš razvoj još uvek nije usklađen tako da različite sile u društvu vuku napred. Za to treba vremena, nemojmo zaboraviti, Milošević je svesno uništavao ovu državu. A kad se država svesno uništava petnaest-dvadeset godina ne može baš preko noći da se prepravi. Problem je kad imaš vladu koja ne želi da

je prepravi i dovede u funkcionalno stanje. To je kao želja da stalno voziš kola u kojima negde nešto fali i nije problem ako je razbijeno staklo na automobilu usred leta, ali je strašan problem ako je to staklo razbijeno usred zime, na minus 20 stepeni. Mi smo u ovoj drugoj situaciji.

Znamo ko je Bogoljub Karić, znamo ko je Drakulić ili bar pretpostavljamo da znamo, znamo šta je Pink. I ono što me boli je kada primetim da jedan Petar Luković sa ugledom koji ima kao opozicioni novinar, zajedno sa Sonjom Biserko postane odjedanput nešto u nekom programskom savetu Pinka. Moram priznati da me boli kada Bojana Lekić primi nagradu "Braća Karić", pređe kod braće Karić i onda obrazloži u intervjuu norveškoj novinarki da je prešla zato što joj je bilo dosta priče o parama u B92. Sad kao kod braće Karić nema nikakve veze s parama. A moram priznati da se nisam baš najprijetnije osećao ni kad sam video da je Miša Vasić primio svoju nagradu. Mislim da je on jedan od najotvorenijih novinara, da je pokrenuo mnoge važne stvari, ali čak i kad je objavljivao svoju knjigu, *Atentat na Zorana*, B92, ova radio-stanica koju redovno slušam, objavila je njegovu knjigu zajedno sa *Narodnom knjigom*, a znamo ko je Miličko i kakvu ulogu ima u kulturnom izdavačkom životu Srbije.

LJUBIŠA
RAJIĆ

Prosto me zaboli kada se ova naša strana koja se borila protiv jednog odvratnog, tiranskog režima kakav je bio Miloševićev, polako osipa. Po onom principu iz Mao Ce Tungove *Male crvene*, mnogi naši drugovi su odoleli olovnim, ali nisu odoleli šećernim kuršumima. To istovremeno pokazuje i da postoji neka spremnost u društvu da se bivšem režimu i onima koji imaju ekonomsku, a time u velikoj meri i političku moć, malo progleda kroz prste i da se kaže - u redu, oni sad to imaju i ne možemo ništa više da uradimo. Dakle, ako ne možeš da ih pobediš, pridruži im se. Zavijaj s vukovima, pa će ti biti malo lakše. Možda preterujem, možda sam ja malo ekskluzivan u tome, ali mnogi sa kojima razgovaram osećaju se strašno razočarano i to vodi u političku pasivnost. Većina onih s kojima razgovaram kaže da više neće izlaziti na izbore i da više neće glasati. Onda su oni iz Miloševićevog doba stvarno pobedili kad ljudi čak više neće ni svojim glasom da pokušaju nešto da promene jer ne vide da će se išta promeniti.

Mi smo sanjali o tome da menjamo svet, o tome više ne sanjamo, ali sam sanjao zajedno sa mnogima da ćemo kad Milošević padne imati neku drugačiju zemlju. I mnogi od nas nastavljaju prosto

zato što nas je nekako i strah da prekinemo. Ako prekinemo - a za šta smo se onda borili tamo negde od 1968. kad smo krenuli, na šta smo potrošili trideset godina života.

SVETLANA LUKIĆ:

Čuli ste vesti koje su pripremile kolege iz informativne redakcije, ali u stvari je glavna vest da je u Beograd stigla ekipa CNN-a; CNN nigde ne dolazi džabe. Izgleda da je đeneral Mladić opkoljen, neka ga uhapsa a onda ćemo moći na miru da nastavimo sa strašno starom pričom da je on samo izvršavao naređenja Predsedništva Republike Srbije. I Ajhman se na suđenju u Jerusalimu branio rečima da je samo sprovodio odluke države i da nije učinio ništa više nego što bi učinio svaki lojalan građanin u bilo kojoj državi. Pravno gledano, izgleda da je Ajhman bio u pravu, to je lepa vest za naše legaliste, a Hana Arent, koja je pratila to suđenje je rekla - eto, dovoljno je bilo verovati zakonodavcu, dovoljno je bilo biti lojalan zakonima, plus malo društvene ambicije i kad sve to saberete dobijete jednog od najvećih zločinaca u istoriji čovečanstva.

U ovoj emisiji pokušavamo da održimo u životu vesti koje su najvažnije, kao što je ovaj video-snimak koji se tako brzo zaboravlja. Druga važna vest odnosi se na događanja u Evropskoj uniji posle referenduma u Francuskoj i Holandiji. Evo pisma koje nam je stiglo od antropološkinje Svetlane Slapšak.

SVETLANA SLAPŠAK:

“Iskušenja neposredne demokratije”

Pogled na evropski Ustav je obespokojavajući kao što se moglo predvideti za bilo šta što vodi i priprema Valeri Žiskar d’ Esten, gospodin koga se starci sećaju iz afere sa dijamantima koje je primio od afričkoga cara Bokase. Taj ustav je evrocentričan, stereotipizira evropsku prošlost, otvara široko vrata neoliberalnoj ekonomiji koja će naprosto progutati evropsku socijalnu sigurnost; o zdravstvenoj zaštiti da i ne govorimo. Ali on je, paradoksalno, i jedina osnova da se u evropskome kontekstu takve tendencije polako smanje, ublaže, te da na osnovu istoga nivoa zakonitosti započne i neka ozbiljnija debata o tome kako bi Evropejci mogli biti zdraviji, zaposleniji, bogatiji, a bogme i tolerantniji, otvoreniji, gostoljubiviji za neevropejce i odlučniji prema navali gluposti, agresije i opasnosti koje će bar još dve godine provaljivati iz zvanične Amerike.

Stoga je svakome razumno, čak i evrokratima, ustav bio važan korak ka uspostavljanju evropskoga jedinstva i uređivanju osnove za menjanje. Pa ko je onda zapravo rasturio evropski ustav, tako da sada uistinu ne sme da se vrati u istom obliku, bar ne u Englesku, najozbiljnijeg američkog saveznika. Na jednoj strani je izvesno glupost evropskih vođa koji su dopustili referendum popuštajući svojim populističkim naklonostima, sem Berluskonija koji ni tu nije smeo da rizikuje pa da ode ranije. A na drugoj strani, usledio je populistički odgovor koji političari nisu znali da predvide. I u Francuskoj i u Holandiji su na vlasti vlade koje bi se rado igrale sa vatrom populizma, ali ne sa ekstremnima, samo bi drpili deo kolača koji se nudi sa te strane. Neviđeno kompromiserstvo tih vlada koje se nisu pobrinule za radnike nego su mislile da razumne socijalne mere mogu da zamene dizanjem hysterije i ksenofobijom, tako je dobilo svoju pravu ocenu - ispod nule. U Francuskoj su se na istome nivou političke ocene našli krajnja levica i krajnja desnica i bestidno pale jedna drugoj u zagrljaj, provincija se suprotstavila liberalnoj metropoli, neobrazovanost obrazovanju, glupost pameti, preteća vladavina ološa racionalnoj vlasti.

SVETLANA
SLAPŠAK

Nemojmo se zavaravati, kada bi se u bilo kojoj evropskoj državi danas glasalo o smrtnoj kazni, na referendum bi izašao 31 posto frustriranih i smrtna kazna bi bila izglasana. Opšte glasanje o prisajedinjenju jedinstvenoga Kipra Evropskoj zajednici završilo se provincijskom, tačnije komšijskom brljotinom lokalnih patriota, tako da danas Evropska zajednica sadrži dvadeset pet celih država i pola jednog ostrva.

Referendum naprosto nije sredstvo demokratije u savremenim društvima i treba ga koristiti samo za mere koje ne donose štetu nekome u društvu, odnosno za pitanja koja imaju alternative iste vrednosti: da li da autobusi budu zeleni ili crveni u našem gradu, recimo. Odgovor na pitanje o odgovornosti za evropsku sudbinu je jasan, francuska i holandska vlada su zakuvale, pa neka i plate. Umesto da padnu na izborima neka daju ostavke odmah. To se doduše već desilo u Francuskoj ali kao otresanje ionako otpisanih. U ovakvim slučajevima svi moraju da odu. Oprezne nove članice i one koje ponešto znaju o glasu naroda, kao u sredozemnim zemljama i u Nemačkoj, opredelile su se za parlamentarnu odluku, svako sa svojim uglavnom suprotstavljenim motivima.

Ne zaboravimo da je evropska vlada u ovome trenutku desna, što iz prakse koju gledamo godinama znači obaveznu dozu gluposti. Umesto da se referendum jednostavno ne pojavi u prihvatanju ustava nego da postoji jedinstveno pravilo za sve, ovaj groteskni odnosno hinjeni liberalizam, zaboravnost u pripremi rezervnog izlaza, a pre svega nespремnost da se otvore sva vrata Evrope onda kada je u ozbiljnoj krizi, samo potvrđuje gornju ocenu. Da je Evropa bila otvorenija za Tursku, ustavna kriza bila bi danas manje verovatna. Ovako, negovanje populizma, rasizma i ksenofobije donelo je sasvim predvidive plodove.

Ima li Evropa onda neke izglede i nekog uticaja? Jasno da ima za one koji čekaju pred ulazom. Uljudnost izjava raznih predstavnika srpskih stranaka koje su se pojavile posle emitovanja dosada najočitijeg dokaza genocida u Srebrenici pokazuje da je srpski populizam, bar na zvaničnom nivou, gurnut iz prvog reda malo nazad. Opasnost fašizma koji se podjednako dobro lepi za vrhunske nacionalne institucije i za marginalce time nije smanjena, samo je trenutno potisnuta, ali je lepo videti. Samo da ne bude nekog referenduma.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo tekst koji smo iz Ljubljane dobili od Svetlane Slapšak, a sada slušate istoričarku Latinku Perović.

LATINKA PEROVIĆ:

Mislim da Srbija još uvek živi u atmosferi koju bih opisala kao atmosferu između straha i laži. U strahu od neizvesnosti, pre svega ekonomske, socijalne. U strahu od revanša svih onih koji su je doveli u ovakvu poziciju. Pritisnuta je lažnom interpretacijom onoga što se dogodilo. Nije, dakle, bilo neočekivano da se i ovakva jedna drastična ilustracija ovde vrlo brzo relativizuje. Naravno, reč je o jednoj brutalnoj epizodi iz tog dugog rata, ali tu epizodu, kad se radi o Srebrenici, treba pomnožiti sa hiljadu. Reakcije poput one da nismo znali, sada su definitivno otpale. Dobro, nismo znali, sad znamo, i šta o tome sada mislimo.

Drugo, mislim da je to uravnotežavanje zločina, to stalno licitiranje brojkama, u suštini jedna politička instrumentalizacija zločina, i ne vodi nikakvom suočavanju sa istinom. Ona se ne tiče žrtava, niti pruža uverenje da je ovde došlo do preokreta koji daje

garancije onima koji su preživeli da se njima ništa slično neće dogoditi. A drugo, to nije garancija ni za naše društvo, ono ostaje duboko podeljeno oko karaktera rata, oko njegovih uzroka i njegovih posledica.

Vrlo je zabrinjavajuće da niko od predstavnika vlasti egzekuciju nad šestoricom tih nesrećnika, a da ne govorimo o Srebrenici u celini, nije povezao sa politikom koja je generirala zločine, a zapravo je to suština. Jer, pre svega reč je o genocidu, čak i nad tom šestoricom reč je o genocidu, jer po međunarodnim konvencijama, genocid je, bez obzira na broj, namera da se grupa drugačijeg nacionalnog, etničkog, rasnog, verskog porekla, u celini ili delimično uništi.

LATINKA
PEROVIĆ

U XX veku je bilo genocida, prvi je izvršen nad Jermenima. Ima genocida i u Kini i u Sovjetskom Savezu pod Mao Ce Tungom i Staljinom, ali ipak se kao najnoviji primeri genocida uzimaju ubistva 800.000 ljudi u Ruandi i ono što se dogodilo u Bosni. To je ono što je međunarodno pravo institucionalizovalo: stvoren je međunarodni tribunal. Ignorirati tu realnost je opasno. To znači živeti u jednom fiktivnom svetu i neprestano se sudarati sa činjenicama i sa realnim vrednostima.

Pod Polom Potom je uništeno za pet godina dva miliona ljudi. Ubijani su čak i oni koji su imali naočare i diplomu, ali to se ne smatra genocidom. Genocidom se smatra ubijanje, konkretno u Kambodži vijetnamske manjine, jer oni su ti *drugi*. Reč je o najtežem zločinu koji je na užasnim iskustvima II svetskog rata kvalifikovan kao genocid. Nivelisanje zločina je veoma opasno. Pitanje moralne odgovornosti je zaista ključno pitanje.

O Škorpionima se govori kao o psihopatama. Opasno je krenuti tom linijom. Nema nijednog diktatora koji na kraju nije proglašen psihopatom, ali kad je već stajao na piramidi kostiju. I Hitler je smatran psihopatom, i Staljin je smatran psihopatom. Kod te vrste tirana sigurno ima i nečeg morbidnog, ali je vrlo sumnjivo tumačiti genocid samo patologijom pojedinaca, a ne videti u tome jedno društveno zlo koje je i ideologija, ali i sistem koji podrazumeva plan, strukturu i organizaciju.

Postoje dve vrste režima. Režim koji je silom nametnut i u kome praktično svi ljudi voljno i nevoljno učestvuju; takav je staljinizam. Ali i režim gde su diktature uspostavljene uz participaciju

masa. Na kraju, ako gledate savremeno iskustvo, u XX veku postoje dve takve diktature: to je nacistička Nemačka, gde je Hitler došao na vlast izborima, i režim Slobodana Miloševića, koji je svoju verifikaciju dobijao takođe na izborima. Dakle, reč je o moralnoj odgovornosti svakoga od nas pojedinačno i bojim se da mi to veoma sporo učimo a vrlo je riskantno da to ostavimo generacijama koje dolaze.

Naravno da se na televiziji svakog dana vide primeri strašnog nasilja. Mi smo petnaest godina, naročito mladi ljudi koji su tek ulazili u život, odrastali, formirali se, bili svedoci užasnih nasilja. Sećate se Markala, i svih tih prizora raskomadanih tela. Bilo je užasnih slika, ali znate, ovo ipak nije saobraćajna nesreća, ovo je *par excellence* genocidni čin koji je ujedinio sve brutalnosti: i zlostavljanje tih ljudi, i njihovu mladost, i činjenicu da ih mogu prepoznati njihovi rođeni koji su preživeli, i te moćne ljude koji veruju u svoju pobeđu pa zato to i snimaju. Nije to, kako je jedan beogradski list napisao, nikakva američka montaža. Imate sveštenika koji to blagosilja, naoružane ljude koji su državna vojna formacija, nisu oni nikakvi, kako je rekao Dragoljub Mićunović, drumski razbojnici. Dakle, to je jedan zločin izvršen u ime državne politike. Produžava se zavera ćutanja, jer niko nije čist a svako misli da je iskupljen ciljem da se srpska država stvori, da se srpski narod ujedini, i da u to ime nije bilo potrebno birati sredstva. Dakle, ako političar u današnjoj Srbiji ne razmišlja u tim kategorijama, onda se postavlja pitanje kakav je njegov odnos prema neposrednoj prošlosti, prema ratnim zločinima.

Što se tiče izjava o tome da su državnici spremni da se poklone pred žrtvama, to je malo komplikovanije. Ta klanjanja i izvinjavanja pretvorila su se u ritual koji nije pokriven procesom moralnog pročišćavanja. I to vrlo teško primaju oni koji su ostali da pamte žrtve, a to su njihovi najrođeniji, to su njihove majke, sestre, koje u sekundarnim grobnicama pronalaze ostatke svojih. Vi niste dali uverenje toj celoj zajednici nad kojom je izvršen genocid da ste od tih namera odustali, da ste se te politike odrekli. Mislim da, dok se to ne učini, svi ovi rituali neće biti funkcionalni, neće imati nikakvu moralnu ulogu i značaj.

Vrlo često se pominje gest koji je učinio Vili Brant, ali tu se opet gubi iz vida geneza stvari. Brant je došao na kraju vrlo visoke cene koju su Nemci platili za Holokaust, za politiku III rajha, za na-

cizam koji ni do danas nisu prestali da pominju. Njihovi ozbiljni istoričari kažu da kako vreme protiče, interesovanje za nacizam raste, jer postoji potreba da se od njega društvo trajno obezbedi i zaštiti. Dakle, Brant je došao kad je formulisao istočnu politiku i on nije rekao žrtvama 'ja vam se izvinjavam' nego im je rekao 'mi smo se promenili, mi to više nećemo ponoviti'. I vrlo je zanimljivo da se taj Brantov gest ne razume u jednom dubljem moralno-filozofskom smislu, ako hoćete, nego se smatra nekim ritualnim činom. Nije dovoljno reći da vas je šokirao prizor izmasakriranih ljudi. Vi ste političar i ti ljudi nisu, kažem, žrtve saobraćajne nesreće, ili jedne organizovane grupe razbojnika, nego su žrtve jedne politike. Oni su pobijeni u ime jedne politike, i to zato što su bili smetnja da se ostvari određeni politički cilj.

LATINKA
PEROVIĆ

Govori se o pravu na slobodno izražavanje mišljenja. Ima zemalja u kojima je poricanje Holokausta krivično delo. Ja ne kažem da takve stvari treba zabranjivati, kao što je recimo tribina na Pravnom fakultetu. Ali nemoguće je zaobići razgovor o kvalitetu slobode. Za šta je ona iskorišćena, jer osim nepriznavanja žrtava i zločina, tamo su ponovo izrečene baš te genocidne ideje: dakle, mi smo ih pobili da naša zemlja bude očišćena, a sada ih ni mrtve nećemo na svojoj zemlji, tražimo da oni svoje mezare odatle sklone. To je morbidno, i kad to čita civilizovan svet, ja neću da kažem - kad ih čitaju humani ljudi, oni stvarno moraju da se užasnu da se te ideje brane slobodom. Ja nemam, dakle, ništa protiv da su te ideje imale slobodu da se izraze, ali postavljam pitanje u ime koje to, opet, slobode oni koji te ideje ne prihvataju ne treba da podignu svoj glas, da kažu šta to znači, u kom to pravcu vodi i zbog čega ti ljudi moraju da budu stigmatizovani nakon svega što je ova zemlja doživela i našla se na poslednjem mestu među evropskim narodima.

Mislim da je to pitanje slobode i demokratije veoma relativno kod nas i dokaz za to je što vi ne možete ni o jednom od važnih pitanja da vodite ozbiljnu i ravnopravnu raspravu. Da li vi možete danas u našoj akademskoj sredini da zamislite ozbiljnu raspravu o ratnim zločinima? Ili uzmite, recimo, jednu ravnopravnu raspravu o Kosovu; da li je to ovde zamislivo? Evo, sada su izašle i prevedene su neke važne knjige u ediciji Ivana Čolovića XX vek. Ja se, zaista, ponekad pitam da li neko čita te knjige, da li uopšte mi nešto učimo iz iskustava drugih ili u svemu što nama ne odgovara

vidimo neku zaveru. To je infantilno i za druge je neprihvatljivo: diskvalifikuje nas kao sagovornika o svim ozbiljnim pitanjima.

Imate još jednu parolu koja spada u kategoriju ovih parola koje relativizuju zločin, a to je parola 'dogodilo se šta se dogodilo, okrenimo se budućnosti, okrenimo novu stranu istorije'. Naravno da je to vrlo važno i 1987. godine kad smo se mi okrenuli prošlosti. Ali kad već jesmo, ta prošlost je realna i mi se nje ne možemo odreći. Vrlo je opasno kad tu parolu izgovaraju ljudi koji su odgovorni, politički ljudi, i oni koji bi trebalo da su državnici. Vi prošlost nikada ne možete skinuti sa svojih pleća. Kao što prisvajate slavu prethodnih generacija, tako ne možete da odbacite ni neslavnu prošlost. Kad se proglasio imperatorom, Napoleon je rekao - ja prihvatam celu istoriju Francuske od Karla Velikog do Robespjera.

Mi prošlost moramo razumeti, a to znači reći šta je u toj prošlosti bilo zlo, šta ne sme više da se ponavlja. Ne možemo samo da izigravamo propagandiste. Moramo da kažemo i koji su to mehanizmi pomoću kojih možemo da sprečimo da se istorija ponavlja. To se zove sazrevanje naroda, to se zove nacionalni identitet. Identitet nije samo etnicitet, identitet je i vaša prošlost, identitet je i ono što vi živite, identitet je naravno i vaš jezik i vaša kultura. Identitet su i neke opšte vrednosti koje je civilizacija gradila tokom šest hiljada godina. Identitet su i te humane vrednosti o kojima se ovde više takoreći ni ne govori, bilo zato što je vreme u socijalnom smislu brutalno, bilo zato što su nas brutalizovali zločini. Čovek je kao pojedinac duboko oštećen, jer je odvojen od tih vrednosti. On je prisiljen na jednu prilično, oprostite, animalnu egzistenciju. O kakvoj demokratiji se u toj situaciji može govoriti.

Naravno da je sama pluralizacija političkog života vrlo važna. Uostalom, svuda je važna, i u umetničkom i u naučnom stvaralaštvu. Nije strašno da imate više interpretacija, istorija je neprestana revizija, važno je da imate stalnu debatu između tih interpretacija i da iskreno težite totalnoj istorijskoj istini i njenom razumevanju. Ali, sam po sebi pluralizam nije demokratija. Sve su se naše stranke pokazale vrlo statičnim, one imaju već stare lidere, takoreći nepromenljive, i odnosi unutar tih stranaka nisu bitno različiti od odnosa unutar partija koje smo mi poznavali, gde se unutrašnja kritika smatrala razbijanjem jedinstva. Dakle, taj model monističke političke kulture ovde još uvek živi, bez obzira na sve veći broj patrija.

Radoje Domanović je bio angažovan u pripremi zavere protiv poslednjeg Obrenovića. Kada je izvršeno ubistvo kralja Aleksandra, Domanovića su pitali - a šta ćeš ti sada, sad više nemaš temu. On je rekao - imam, i posle toga ostali smo mi - isti, nepromenjeni. I u tome je naš problem, da pokušamo da se menjamo, da ne budemo u svim režimima i pod svim ideologijama jedni te isti, inertni, nespremni na veliki napor, ravnodušni prema nekim vrednostima, pre svega prema tom jednom jedinom ljudskom životu koji je svakom čoveku dat.

ŽIVORAD
KOVAČEVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Bila je ovo gospođa Latinka Perović, a nedavno nas je na jednoj tribini Živorad Kovačević, predsednik Evropskog pokreta u Srbiji podsetio na esej Umberta Eka o večnom fašizmu.

ŽIVORAD KOVAČEVIĆ:

Umberto Eko je u jednom eseju iz 1995. godine pokušao da formuliše obeležja fašizma. On nudi listu od četrnaest zajedničkih karakteristika, ali ne poznatih istorijskih vidova fašizma, već nečega što je on nazvao večnim fašizmom ili urfašizmom, što će reći izvornim fašizmom. Dakle, onoga što je bilo prisutno i pre fašističkih režima i što i sada u ovom ili u onom vidu živi oko nas. On priznaje da se ove karakteristike ne mogu organizovati kao sistem ali, kaže on, dovoljno je da jedna od njih bude prisutna pa da omogući fašizmu da se koaguliše oko nje.

Na koje pojave i izvorišta večnog ili izvornog fašizma Eko upozorava? Na prvo mesto on stavlja kult tradicije: istina je jednom zauvek rečena i nama ostaje samo da pravilno interpretiramo njenu nejasnu poruku, što za posledicu ima zaustavljanje napretka u usvajanju novih znanja. Urfašizam se može definisati i kao iracionalizam koji opet počiva na kultu akcije radi same akcije. Nepoverenje prema intelektualnom svetu je oduvek bio simptom fašizma, od poznate Jokstove fraze koju su rado koristili Gering i Gebels - kad čujem reč kultura hvatam se za revolver, pa sve do današnjih parola o degenerisanim intelektualcima. Kritički duh pravi razlike, a razlikovanje je znak modernizma. Za urfašizam samo neslaganje je izdaja. Fašizam se svojevremeno hranio frustracijama nižih socijalnih grupa, proletera i lumpenproletera, a danas računata na srednju klasu pogođenu ekonomskom krizom ili frustriranu političkim poniženjem.

Onima koji su lišeni jasnog socijalnog identiteta urfašizam nudi kao zajedničku privilegiju pripadništvo istoj naciji. Tu upravo leži poreklo nacionalizma, u stvari, identitet naciji obezbeđuju njeni neprijatelji, pa je u korenu urfašističke psihologije opsesija za verom i iz toga se prirodno rađa ksenofobija. Sledbenicima urfašizma ugrađuje se osećanje poniženosti pred bogatstvom i snagom njihovih neprijatelja. Još jedna crta urfašizma: ne radi se o borbi za život, već se život živi za borbu. Pacifizam je nedopustivo trgovanje s neprijateljem. Urfašizam prezire slabe i promovise populistički elitizam. Svaki građanin pripada najboljoj naciji na svetu, a članovi partije su najbolji deo građanstva. U svakoj mitologiji heroj je izuzetno biće, a u fašističkoj ideologiji heroizam je norma, svako je vaspitavan da postane heroj. Taj kult heroizma je usko povezan sa kultom smrti, uostalom, moto španskih falangista je bio 'viva la muerte' - živela smrt. I Eko ističe da u odsustvu rata fašizam svoju volju za moć prebacuje na teren mačo seksizma koji uključuje i prezir prema ženama i netoleranciju nestandardnih seksualnih ponašanja. Urfašizam je zasnovan na selektivnom populizmu, privilegija pojedinca nisu njegova ljudska prava, već pripadanje naciji kao monolitnoj zajednici koja izražava zajedničku volju.

Bilo bi mnogo jednostavnije kad bi se neko pojavio na svetskoj sceni i rekao - hteo bih da ponovo otvorim Aušvic, hoću da crne košulje ponovo paradiraju italijanskim trgovima. Život nije tako jednostavan, urfašizam se može vratiti pod najnevinijom maskom. Naša je dužnost, kaže Eko, da je skinemo i da upremo prst u svaki od njegovih novih vidova - svakoga dana.

SVETLANA LUKIĆ:

Ne znam da li ste čuli da se pre neki dan zamenik gradonačelnika Kragujevca izvinio episkopu šumadijskom zbog toga što je televizija Kragujevac emitovala prvu epizodu serijala Zašto se u crkvi šapuće. Sinoć su uprkos pritiscima kolege sa televizije Kragujevac emitovale i drugu epizodu, epizodu koja govori o ponašanju Srpske pravoslavne crkve, odnosno njenih najpoznatijih vladika za vreme ratova 90-ih. Kao autori ovog serijala Svetlana i ja se izvinjavamo što nismo imale snimke kako otac Gavriilo blagosilja Škorpione i još više što nismo imale ovaj muk Srpske pravoslavne crkve posle emitovanja video-snimka.

Prošle nedelje u Peščaniku ste čuli Oskara Daviča kako govori svoju pesmu o Srbiji. Na jednom mestu u toj poemi Davičo Srbiju naziva 'je-

dinom ljubavnom pesmom mog jezika'. Nas dve smo tako nazvale emisiju o događajima na Kosovu od 1998. do Kumanovskog sporazuma. Dakle, slušate delove emisije koja je prvi put emitovana u Peščeniku 2001. godine baš negde u ovo doba, na godišnjicu povlačenja naše vojske sa Kosova.

/demonstracije kosovskih Albanaca 1998, helikopteri, masa peva/

MUŠKI GLAS:

Besa je data reč, ali je taj elemenat isključivosti veoma veliki kod Albanaca. Znači kad daješ besu onda je to nešto što je više od tvog života: Besa bes, besu sam ti dao, za Kosovo ću život dati.

KOSOVSKI SRBIN:

Traže nešto a ne znaju ni sami šta traže, oni znaju da im je ova država sve moguće dala, stvorila ih, od nečoveka ljudsko biće.

KOSOVSKI SRBIN 2:

Što se tiče krajnjeg ishoda, ja sam pesimista, nažalost. Ma, ako ovi ozbiljno reše da dobiju svoju državu moraće nešto drugo da upotrebe sem dlanova, jer nijedna se država do sada nije niti raspala niti je neko stvorio državu dlanovima i tapšanjem.

KOSOVSKI SRBIN:

A znate ono, čiji narod tome i država, čije su ovce njegova livada.

KOSOVSKI SRBIN 3:

Ja ću zubima ako treba... odbraniću svoje ognjište. Ako imam troje male dece - sva tri ću da dam, ali nečija moraju da žive. A ako im je neko obećao da im dâ državu, neka dođe on da je uzme. I Nemačka je ušla u Rusiju ali je pala, i Amerika će negde da padne.

SVETLANA LUKIĆ:

Da li bi ti mogla da zamisliš da se zabavljaš sa nekim Srbinom?

MIMOZA AHMETAJ:

Ne, ne dolazi u obzir, to ne dolazi u obzir, nikad, kako bih. Odmah ti dođe to ispred sebe da je on tvoj neprijatelj.

FORENZIČAR:

Pronađena su tela i delovi tela za koje je nesumnjivo utvrđeno da pripadaju trideset četiri osobama. Pored leševa pronađena je bodljikava žica, na žici upletena duga crna kosa.

DŽEVDET DODA:

Mi smo stanovnici republike Kosovo i što se tiče srpske vlasti njih doživljavamo jednostavno kao okupatore. I niko neće moći da me ubedi da sam ja ravnopravan u ovoj državi u bilo kojem smislu, bilo kojem. Ja po svojem ubeđenju sam neki pacifista veliki, ali kad čovek razmisli: bolji je užasan kraj nego užas bez kraja. A ako mora pasti krv, neka padne.

DELOVI DNEVNIKA RADIJA B92:

Dobar dan, slušate Dnevnik radija B92... Tu su žene dobile hleb i vođu, a muškarci batine...

Ubijeno preko dvadeset srpskih civila... troje Albanaca, među njima jedna žena, ubijeni u samom gradu... ubijeno je najmanje sedamnaest Albanaca... poginulo je najmanje četiri policajca i pet Albanaca... ubili, a zatim spalili... pronađeni ostaci nesagorelih delova ljudskog tela... Jedan čovek je pokušao da digne glavu i odmah je dobio udarac kundakom... osam ubijenih među kojima jednu desetmesečnu bebu i četvorogodišnjeg dečaka... na Kosovu jedan mladić srpske nacionalnosti ubijen, a dvojica ranjena... pronađena i tela trojice ubijenih Albanaca... Još uvek se ništa ne zna o sudbini dvadeset jednog lica...

RTS, DNEVNIK:

Ostajemo pri svom čvrstom opredeljenju da probleme na Kosovu i Metohiji rešavamo mirnim sredstvima, putem pregovora. To što pregovori nisu održani ni u Rambujeu niti u Parizu ne znači da od njih treba odustati, bar sa naše miroljubive i demokratske tačke gledišta. Slobodan Milošević.

RTS, I PROGRAM RADIJA:

Generalštab Vojske Jugoslavije izveštava jugoslovensku i međunarodnu javnost da je večeras u 20 časova NATO pakt izvršio agresiju na Saveznu Republiku Jugoslaviju.

RTS, DNEVNIK:

U ovom trenutku najvažnije je sačuvati prisebnost...
 /zvuk sirena za uzbunu/

MLADI FUNKCIONER JUL-A:

Započeli ste jednu prljavu igru, mi ćemo je preuzeti i mi je završiti na naš način i više se nikad neće desiti ovo što se sad dešava!!!

DUŠKO KOVAČEVIĆ:

Neka noćas Milošević dâ ostavku, pokažite mi, recite mi ime čoveka koji će smeti da potpiše otcepljenje Kosova, a da ne bude ubijen tu noć.

KONCERT NA TRGU REPUBLIKE:

A sada ćete čuti kako doboši ruše avione... /bubnjari... masa peva 'Tamo daleko'/'

BORKA PAVIĆEVIĆ:

Na početku bombardovanja jedno vreme sam na našoj televiziji gledala partizanske filmove iz II svetskog rata. Kad gledate te filmove i čujete to napolju onda vi u stvari shvatite da vi niste nikad bili ni rođeni. To je jako teško, to je kao umreti ili ćete se tek roditi sa sećanjem. Mislim, meni je strašno to što se ja u stvari sećam. Vi već na nekakav način imate apokrifni život, jer već ovo što je napravljeno je uspomena – konačna.

OSKAR DAVIČO:

Oj Srbijo među bunama, među šljivama,

oj Srbijo među ljudima na njivama, oj Srbijo među pesmama u grudima, oj Srbijo, buno među narodima.

OTAC SAVA JANJIĆ:

Ja nikada neću zaboraviti sliku Peći kada sam prolazio tih prvih dana, kada sam prosto želeo da odem zauvek sa Kosova i iz celog ovog područja, kada sam jednostavno prošao kroz grad i video sam kolone ljudi, žena, dece, sa nekim kesama, paketićima koje nose, ono što su uspeli da pokupe, paravojne snage u nekim najčudnijim uniformama, šleperi puni žena i dece, starci, starice, ljudi u kolicima paralizovani kako ih guraju, kako odlaze, čitav grad se seli, znate. To je bilo strašno i ja moram da priznam, ja sam u tom trenutku plakao, ne samo zbog njih, nego videći na neki način da će... i rekao sam to zaista vladici Artemiju koji je bio u kolima - Vladiko, uskoro će i naš narod ovako da krene.

NAKIBE KELJMENDI:

U pet do dva oni su streljani, prvo su streljana deca, pa je zatim streljan Bajram. Hoću da kažem još to da je na telo mog maloletnog sina ispaljeno dvadeset četiri metka, da je na telo Bajrama is-

paljeno trideset dva metka, da je na telo starijeg sina ispaljeno više od dvadeset metaka, jer tu nisam imala hrabrosti da brojim. Toliku mržnju su imali prema njima.

RTS, DNEVNIK:

Dragi gledaoci i slušaoci Radio televizije Srbije, agresija na Jugoslaviju je okončana. Pobedila je politika Jugoslavije i predsednika Slobodana Miloševića.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Mi smo pokazali da imamo nepobedivu vojsku, najbolju vojsku na svetu zato što je narod bio vojska i zato što je vojska bila narod. I nikada u dosadašnjoj istoriji kao u ovom ratu nismo imali manji broj kukavica koje su pobile iz zemlje da tamo na sigurnom sačekaju kraj rata. Snage koje dolaze na Kosovo biće u službi mira bez obzira iz kojih zemalja dolaze. Vojska uvek izvršava svoju komandu, a ovde je komanda zaštititi građane i očuvati mir. U ovom trenutku pred nama su zadaci obnove zemlje. Mi ćemo odmah početi da ponovo gradimo naše mostove, mi ćemo odmah početi da ponovo gradimo naše puteve, naše fabrike, da ponovo pokrenemo jedan veliki razvoj. Želim u tome svim građanima Jugoslavije mnogo sreće i radosti.

MOMA TRAJKOVIĆ:

/peva pesmu o Stojanu kome su Turci oteli stado/ Taj Stojan iz ove pesme smo mi Srbi koji smo ostali ovde, roblje zarobljeno. Kukaju, vikaju, do Boga se čuje, to Vladika Artemije kad putujemo, pa zapevamo - on plače.

STUDIO B, VESTI:

Episkop raško-prizrenski Artemije potvrdio je da zajedno sa devet sveštenika i oko dve stotine kosovskih Srba napušta Prizren. Gradonačelnik Prištine obećao je da će rukovodstvo grada Prištine i druga rukovodstva ostati uz srpski i crnogorski narod i deliti zajedničku sudbinu.

SRBIN IZ ORAHOVCA:

Sve će ove zemlje što su nas bombardovale snaći velika kriza od Boga, ne mora od naroda, od Boga, a oni ne znaju, oni ne veruju u Boga. Bog je jedan, ali važno je da je Bog Srbin. Srbin, čist Srbin.

STUDIO B, VESTI:

Komanda Prištinskog korpusa Vojske Jugoslavije povukla se danas oko podneva iz Prištine, javlja agencija Beta. Odlaskom komande tog korpusa u Prištini više nema pripadnika Vojske Jugoslavije.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Danas je na redu Srbija, ali posle će doći Španija, Francuska, Italija, pa bliska i daleka Azija, taj veličanstveni kontinent, i drugi posle njega, i najzad ceo svet. Ova partija i ova zemlja poručuju čovečanstvu da raspolazu najmoćnijim i pri tom časnim oružjem - razumom. Uprkos svim udarcima sami ni ovaj krvavi dug ne bi da vratimo, i dalje smo skloni da hrišćanski ili levičarski, ko zna, verujemo u pobedu dobra i pravde.

B-1

PEŠČANIK^{FM}, 17. 06. 2005.

ULJE NA VODI

Ako predsednik Srbije ode u Srebrenicu, najbolje bi mu bilo da ćuti...

Ako hoćemo da promenimo novi svetski poredak, moramo vojnički da zauzmemo Vašington, drugog rešenja nema...

Republika Srpska je nemoguća bez etničkog čišćenja...

Negiranje Srebrenice nije nedostatak informacija, to je stav...

VERA MARKOVIĆ *iz SDU-a*

ATANASIJE, *vladika*

DUBRAVKA STOJANOVIĆ, *istoričarka*

MIROSLAV JOVANOVIĆ, *istoričar*

TEOFIL PANČIĆ, *novinar*

SVETLANA VUKOVIĆ:

Dobar dan svima. Ceca Lukić vam poručuje da je otišla u Barselonu da proveri da li spoljni svet još uvek postoji. Pred polazak sam morala da joj obećam da za vreme njenog odsustva Ratko Mladić neće biti uhapšen. Nadam se da će lično obezbeđenje Ratka Mladića, takozvani LORM osim što piše preteća pisma uredniku mojih dnevnih novina bar još ove nedelje nastaviti da obavlja i svoj matični posao. Toliko smo čekali da Mladić bude uhapšen, a sada vas molim - čuvajte ga još samo pet dana.

LORM je u stvari ogranak udruženja JRLZ - jako razbesnelih ratnih zločinaca koji su se uspešno infiltrirali u GUPSP - gomilu uplašanih prebledelih srpskih političara i razbili svaki njihov pokušaj da napišu zajedničku deklaraciju o osudi ratnih zločina, ne bi li se negde zaturla Srebrenica. Možda ste primetili detalj sa narušavanjem našeg zdravlja za vreme bombardovanja. Umesto te zajedničke imamo mnogo malih deklaracija koje su pune neverovatnih rečenica kao što je ova, prepoznatljiva DSS-ovska: "Prva po žrtvama, Srbija mora biti prva u osudi svih zločina." To je kao reći - sedela sam na obali mora i slušala pesmu vasiona. Šta to znači? Ništa.

Nasuprot tome stoji naše udruženje GODPTF- građana odlučnih da prekinu tu farsu. Mi jesmo odlučni, ali još ne znamo kako se to radi. ITDUB - i tako dalje u beskraj, OKL - ovog kišnog leta. Mislim, nema problema, možemo da počnemo da govorimo isključivo u skraćenicama. Ako bi to pomoglo navežbali bismo se da govorimo i gartanu - unatrag. U nedostatku hrabrosti da se izgovori ispravni tekst vredi sve pokušati. Samo da ne počnemo baš da lajemo.

A Nemci su i tu hrabriji od nas. U prolazu sam na nekome od televizora videla Šredera kako otprilike kaže 'zemljama Balkana ne treba reći da nikada neće ući u Evropsku uniju. To bi izazvalo pokolj'.

Na suđenju za ubistvo Zorana Đinđića u rekonstrukciji scene ubistva Legija se ponudio da bude Zoran Đinđić, tako je pisalo u novinama. Proverila sam kod očevidaca suđenja i rekli su mi da to nije bio Legija, već njegov stražar, ali slika je previše jaka: Legija koji se zanosio od zamišljenog metka i pada ispred sudije Kljajevića.

Da, uspela sam da izbegnem novi film na BK televiziji, nadam se da ste i vi imali sreće.

A sada ćemo čuti Veru Marković iz Socijaldemokratske unije, koja je bila član beogradske delegacije na konferenciji u Prištini u organizaciji Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji. U slavlom hotelu

Grand tokom dva dana govorili su između ostalih Soren Jesen Petersen, Nataša Mičić, Agim Čeku, Zoran Ostojić, Azem Vlasi, Čedomir Jovanović, Hašim Tači, Sonja Biserko, Latinka Perović, Gazmend Pulja, Olga Popović-Obradović, Nebojša Samardžić i premijer Kosova Bajram Kusumi. TV Priština je direktno prenosila velike delove skupa, a na kraju su učesnici potpisali deklaraciju Budućnost Kosova. Slušajte Veru Marković.

VERA MARKOVIĆ:

Usvojili smo u Prištini deklaraciju koja daje vrlo jasne poruke i kosovskoj i srpskoj javnosti, u onoj meri u kojoj ljudi žele da takve poruke prime. Zalažemo se za mirno rešenje, koje u ovom trenutku već mnogo kasni za zbivanjima, zalažemo se za prihvatanje promenjene realnosti na Kosovu, ali smo se vrlo čvrsto, zajedno sa ostalim učesnicima konferencije, založili za poštovanje ljudskih prava, manjinskih prava, pri čemu ne mislimo samo na etnička prava, prava nacionalnih manjina, nego i na političke manjine. Bio je vrlo zanimljiv razgovor. Tamo već postoje, posle one homogenizacije oko nezavisnosti, razlike oko drugih pitanja i sad je momenat da kosovsko društvo počne da se izgrađuje i da kosovske institucije počnu da prate te razlike, da ih prihvataju i da se te razlike normalno ispoljavaju u političkom društvenom životu.

A tamo nas je stigla ta vest da nijedna deklaracija nije usvojena u parlamentu Srbije. Dok sam bila u Prištini, kao i u vreme kad je Milošević bio na vlasti, kad god sam išla izvan zemlje ili primala goste ovde, osećala sam se sasvim jasno kao individua koja ima svoje stavove i zastupa sebe samu i svoj neki korpus vrednosti. Istovremeno sam se osećala čvrsto kao neko ko zastupa drugu Srbiju. Srbija može da bude sasvim drugačija nego što je njena vlast. Znači, opet se u parlamentu Srbije dogodila pat situacija - ni jedno ni drugo. Oni koji su učestvovali u zločinima i oni koji su žrtve i koji se zalažu za poštovanje prema žrtvama treba zajedno da donesu deklaraciju. Takav projekat je nemoguć. Može da postoji samo jedna deklaracija koja traži da se poštuju prava žrtava. Onaj ko ne želi da potpiše tu deklaraciju neka izađe pred javnost i neka kaže zašto neće da potpiše takvu deklaraciju i neka se sam deklarise kao zločinac.

Ova konferencija mi je pokazala da je razgovor moguć sa albanском stranom na Kosovu, da je moguće otvoriti svako pitanje. Mi nismo pronašli mnogo odgovora na ta pitanja koja smo postavili,

ali nije postojala nijedna tabu tema, razgovarali smo o svemu vrlo otvoreno. Mi smo govorili pre svega sa pozicije ljudi koji razumeju i koji su na svojoj koži osetili šta znači nepoštovanje sopstvenih manjina, pa smo sa tog aspekta s punim pravom govorili da takvo iskustvo vodi samo u nesreću. Osim nečega što se zove spoljašnja sloboda, sloboda od bilo čije dominacije, postoji ona unutrašnja sloboda jedne države, što znači da ne postoje građani koji su sputani, građani koji su nezadovoljni, jer onda većina ne može da bude srećna i ta država nije prosperitetna. Govorili smo sa pozicije svog iskustva i dali smo vrlo, vrlo ozbiljna upozorenja koja dobijaju i od međunarodne zajednice.

VERA
MARKOVIĆ

Razgovori su mogući i mogu da budu plodotvorni, samo ne može nikako da se kreće od neke floskule kao što je ova 'više od autonomije, manje od nezavisnosti'. To ne znači ništa, to znači 'neću o tome da pričam, a nećeš mi izvući odgovor da ja neću da pričam'. To je jedna potpuno prazna floskula. Nezavisnost Kosova je faktičko stanje. Već šest godina Kosovo je nezavisno od Beograda, od beogradske vlasti, prema tome, razgovarati o tome da li će ono postati nezavisno od Beograda je potpuno apsurdno. To znači ne prihvatati realnost, držati se mitova i iz toga izvlačiti uspeh na sledećim izborima ili ne znam koju vrstu manipulacije.

Realnost je da je Kosovo nezavisno od Beograda. Da bi bilo nezavisno u odlučivanju o svemu, da bi bilo nezavisno u nekom širem smislu ono mora da zadovolji čitav niz standarda koji se postavljaju pred jednu uređenu državu. Moraju mnoge stvari da promene, o tome smo govorili vrlo detaljno. Govorili smo o decentralizaciji, raspravljali smo o tome kakav je plan za decentralizaciju. Srbi uglavnom očekuju da to bude po etničkim linijama i to je nešto što Albance plaši, pošto smatraju da je to samo prva faza cepanja Kosova na dva dela. Kada pogledate onaj plan Kontakt grupe koji će biti okvir za rešavanje, sviđalo se to nekom u Srbiji ili ne, tu vrlo jasno stoji da je teritorija Kosova nedeljiva i da neće biti cepanja Kosova. Dakle, sa Srbima treba razgovarati i upozoriti ih da će decentralizacija omogućiti da upravljaju u svojoj lokalnoj zajednici, ali ne da budu u kontaktu sa Beogradom a da ne budu u kontaktu sa Prištinom. Oni moraju da uvažavaju entitet, državu, društvo u kome žive, i da svoje probleme rešavaju tamo gde postoji mehanizam za njihovo rešavanje.

Ja sam se osećala sasvim dobro i osećala sam se svojom sve vreme, jer znam koji je neki moj vrednosni i politički okvir, a što se tiče

Kosova, znam kako izgleda kosovska realnost. Mislim, moram da priznam da sam imala neke predrasude o tome, ipak. I te predrasude su bile razvejane. Ja sam se slobodno kretala po Prištini i držala sam mobilni zato što sam organizovala neku tribinu koja treba uskoro da se održi u Beogradu, bila sam u kontaktu sa mojom saradnicom i govorila sam glasno srpski, ulazila sam u prodavnice, na srpskom tražila žvaku ili bilo šta drugo i dobijala sam normalan odgovor, takođe na srpskom. Mene niko nije popreko pogledao, mislim, to je prosto nešto što nisam očekivala da će tako biti. Malo sam bila uzdržana u početku, međutim posle sam se osećala jako dobro.

E sad, što se tiče samih razgovora, isto tako sam se osećala dobro, jer sam se našla u sredini gde pažljivo slušaju šta imam da kažem. Sticajem okolnosti, i drugi ljudi koji su bili učesnici iz Beograda slično misle. To što mi vidimo da je Kosovo nezavisno od Beograda, to vide i građani Srbije. Kada malo razmisle oni kažu - pa da, praktično od 1999. Kosovo je nezavisno od Srbije. I to svako mora da prizna, pa i predstavnici vlasti. Međutim, veoma im je teško da to izgovore. Kosovo neće nikud otići, to će biti naš sused i taj sused treba da bude dobronameran prema nama u onoj meri koliko smo mi dobronamerni prema njemu. Zbog toga je vrlo bitno da se sada stvaraju jake spona sa odgovarajućim partnerima tamo. Ja sam iskoristila priliku, naravno, da sa Kaćušom Jašari dogovorim razne projekte koje možemo da radimo regionalno da bismo učvrstili dobrosusedsku saradnju socijaldemokratskih partija. To su neke stvari koje mene interesuju, druge učesnike iz Beograda je interesovalo nešto drugo, a to što nas povezuje jeste uviđanje da je Kosovo nezavisno od Beograda. To je prosto nešto što svako vidi ako nema neku koprenu na očima, a ako je ima, treba da razmisli koja je to koprena i odakle dolazi.

Na RTS-u su preneli korektno informaciju o konferenciji, moglo bi se reći neutralno, ali su dali sliku Agima Čekua u uniformi i pored njega Čedu Jovanovića, mislim da je on sedeo pored Čekua. I ta slika demantuje informaciju. Ta slika kaže - evo, tu sedi čovek koji ima uniformu i na uniformi su čvarci, svaki taj čvarak je dobio ubijajući Srbe. Znači, to je informacija koju je RTS hteo da pošalje. Na to se ne treba osvrutati, vrlo je bitno da ono što ćemo nastaviti da radimo u vezi sa rešavanjem problema Kosova ne radimo samo zbog toga što imamo prijatelje na Kosovu, pre svega u nevladinim organizacijama i u političkoj alternativi Kosova - to radimo

zbog toga što želimo da sutra imamo dobronamernog suseda i zbog toga što želimo da Srbija bude slobodna od raznih mitomanskih oblika rešavanja kosovskog pitanja.

Ono što je meni jako težak utisak je to da, kada napravite komparaciju između naselja u kojima su ostali Srbi i naselja u kojima žive Albanci, vidite među albanskim ili mešanim stanovništvom gde Albanci preovlađuju jako mnogo optimizma, vidite dinamiku, vidite dobro raspoloženje, preduzimljivost, a u naseljima gde su Srbi vidi se jedna duboka, duboka depresija. Ta depresija može da se preseče i da se izleči samo tako što će Srbija doneti tešku odluku koja je jedina moguća - da je Kosovo nezavisno od Srbije, kao što faktički i jeste, i da u pregovorima sa Prištinom i međunarodnom zajednicom treba naći prave oblike zaštite koji neće zbunjivati Srbe, koji im neće ulivati lažne nade, koji neće biti zasnovani na mitovima i koji će stvarno unaprediti njihov položaj.

VERA
MARKOVIĆ

Mnoge veze mogu da se unaprede ako se razgovara o pravim stvarima, ali tek onog momenta kada prihvatimo da je Kosovo, opet kažem, nezavisno od Beograda i da je problem Beograda, problem Srbije da počne da razmišlja o sebi, da počne da se suočava sama sa sobom i sa svim svojim problemima. Da ne govori stalno bilo ko od političara u Srbiji da je naš problem to što treba da rešimo kosovski problem. Naš problem je to što ne umemo da živimo u Srbiji.

Mislim da posle ovog sa deklaracijom predsednik skupštine stvarno ne bi trebalo da ide u Srebrenicu, trebalo bi da ga bude sramota zbog svega i trebalo bi da se povuče sa funkcije. Kada je to krenulo, on je rekao 'to se dogodilo u drugoj državi'. Hej, čoveče, dogodilo se kaže u drugoj državi i ta deklaracija nevladinih organizacija se nas faktički ne tiče. Posle toga je rekao da nas se tiče, ali da će se dogovoriti sa radikalima, socijalistima, znači sa izvođačima radova, kako deklaracija treba da izgleda. To je definitivno čovek koji treba da kaže - ja mislim da ne bih smeo da odem u Potočare zbog toga što ja nisam čovek koga bi oni želeli da vide, ja sam uradio nešto što otežava prihvatanje toga šta se dogodilo u Srebrenici.

Treba da idu ljudi koji su olakšali prihvatanje tih bolnih činjenica koje se tiču Srebrenice i ti ljudi će i sami otići. I ono što bi najbolje bilo, kad bi došao predsednik Srbije u Potočare - bilo bi da čuti, da bude tronut i da čuti, to je ono što bi bilo najbolje. Da zvanična

Srbija bude prisutna i da ne izgovori ništa, jer ovog trenutka zvanična Srbija balansira i govori o svim zločinima uopšte, govori o tome šta su oni nama a šta smo mi njima ili da se to dogodilo davno, pa da smo mi to već zaboravili, treba da se okrenemo budućnosti... Ja mislim da u Potočare treba da odu oni koji osećaju da tako treba da budu, a ako predsednik Srbije ide, moje mišljenje je da treba da čuti.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Nešto ne mogu da zamislim Tadića kako čuti. U Prištini je dakle potpisana jedna pristojna deklaracija, onda su Nataša Mičić i Čedomir Jovanović posetili preostalih pet porodica u srpskom soliteru i saznali da te ljude niko ne posećuje, ni Slaviša Petković, ministar za povratak Srba u kosovskoj vladi. Nešto severnije od Prištine, ali još uvek dovoljno južno, u Vranju, ovih dana je bio gost vladika Atanasije. Postavio je kamen temeljac za crkvu Svetog Justina, a naš kolega Zoran Radulović nam je poslao delove Atanasijevog predavanja u Učiteljskoj školi na temu 'Pravoslavlje i obrazovanje'. Slušate vladiku Atanasija Jevtića.

VLADIKA ATANASIJE:

Bili smo skoro u Gradini, na onoj bosanskoj strani jasenovačkog logora strašnoga i hoćemo tamo da podignemo jednu crkvu. Onaj tamo Simo Brdar iz Zavoda neće, on bi da se sačuva autentičnost. Onda gospodo, pustite šumu, pustite prašumu, nemojte tako, crkva neće pokvariti ambijent. Potrebna je obrada. Tako i pedagogija, ona znači vaspitavanje ali bogami i karanje. Gledao sam jednu emisiju što su ovi sorošovci, plaćenici, B92, pravili protiv crkve, pa su govorili nažalost i sin Radovana Samardžića, čestitog čoveka, velikog istoričara i akademika, ali sin mu se odmetnuo; Nikola Samardžić, i nekoliko njih, onaj Đorđević i nekoliko ovih koji su tako pljuvali. Oni ne razumeju, ne znaju srpski narod. Ja kažem – dođite u Hercegovinu da vidite kakav je narod, dođite da vidite. Ja sam godinu dana urlao u Hercegovini, vikao, danas kad dođete to je narod drugačiji.

Muka je današnja naša što sve probleme negde drugde tražimo ili prebacujemo, a ne radimo na čoveku. Neće se rešiti problemi društva zakonom, Evropskom zajednicom, ekonomskim standardima, ništa se neće rešiti. Švedska je zemlja blizu očajanja sa svim standardima koje ima, gledajte Bergmanove filmove, sve su to fil-

movi očajanja, nema izlaza. I ne treba da potcenjujemo kao pravoslavni sebe. Druga je stvar što mi nismo uvek na visini toga ili što nije patrika, vladika, pop, đakon, kaluđer ili vernik uvek to, čovek je živo biće, nema završenoga, a pogotovo nema savršenog. Ali ima borbe, ima podviga. Pogledajte mlade igrače, nažalost nema dobrih pravih trenera. Najteže je biti pravoslavni, zašto? Zato što treba da postaneš pre svega pravi čovek, istinski čovek.

VLADIKA
ATANASIJE

Mi nismo narod bez greha, to ko tako kaže taj nije Božiji. Pa sam se susretao sa tim famoznim demokratima, ova danas je bila u novinama, kako se zove ova Austrijanka Ferere, ona je došla u Gračanicu 'kako vi i vaša zajednica u Gračanici, a vidite šta radi ona zajednica u Mitrovici'. Srbi su, evo i danas su sprečili, hteli su Šiptari da pređu, sprečili naši ljudi, zatvorili most. Ja je gledam, kažem - gospođo, jeste vi došli na Kosovo. Jesam. Pogledajte, Kosovo nije ni community u Gračanici, ni community u Mitrovici, nego evo koji je problem: kako ste vi došli. Pa, u pratnji policije. Hajde da vi i ja prošetamo slobodno kroz Prištinu, kroz Uroševac, kroz Peć, kroz Prizren, a smeta vam Mitrovica, jedini grad u kome je još ostalo malo Srba, svi su drugi ispražnjeni. Znae, ja nemam vremena, treba da idem... Što ste dolazili? To je ta lažna politura, kako je govorio otac Justin, sjajan je bio. Često puta evropska kultura je politura, ovo što nam kao pomažu a ispod toga može biti crvljivo.

Potrebno je raditi na sebi, rad na sebi i rad na društvu - to je pravoslavlje. Šta radi crkva? Oni misle patrijarh Pavle će postrojiti pa reći - napred marš, idite. Evo, taj pop što je blagosiljao te što su išli tamo, nije on njih blagosiljao da idu da pucaju tamo, te kako se zovu, Škorpione, on je čovek njih blagosiljao, dođu vojnici, traže... Da vidite vi kako NATO ima vojnike, i njih blagosiljaju, postoje pravila u igri. Veliki igrač nijedno pravilo ne poštuje, a nijedno ne prekrši. Kićanović, ja nisam partizanovac, ali je bio veliki košarkaš, možda sad samo Stojaković mu liči po tome, nijedno pravilo ne ispoštuje, nijedno ne prekrši, a nadigra ih. Tako i to, postoje zakoni, postoje zapovesti Božije, ali što kažu deca - pravila, pravila da bi me udavila.

Postoji sloboda, a sloboda je najskuplja, najodgovornija stvar, pravoslavlje je sloboda. I da završim, svet ide ka Sudu, poslednja je Božija, i u istoriji, ništa nije završeno. Ni s Kosovom nije i neće biti završeno. Danas reče jedan - zavladao je u srpskoj crkvi ket-

manstvo, kako reče. Ja kažem posle - čoveče, znaš ti šta je srpska crkva - sve nebo. To su naše jednostranosti, oni očekuju da je crkva neka organizacija, neka sekta, neka stranka i tako je tretiraju. Oni nama nameću svoju sliku kakvu imaju. Recimo, klerikalizam u srpskoj crkvi, stalno trube. Koji to klerikalizam, za ime Božije? Ako nekad nešto kažemo, ako sam otišao kod Koštunice da tamo nešto... ili me čovek pozvao, bili smo prijatelji davno pre i dobar je čovek, ali je mek, dobar čovek, dolazio je u Patrijaršiju kad niko nije dolazio, on i Kosta Čavoški.

Može da odgovara general Lazarević po komandnoj odgovornosti, a ne odgovara nijedan američki oficir za ono što su radili u zatvorima u Iraku, nego tamo neka šeprtlja, neki deveti... I to će se raspasti kao paučina. Svaki Vavilon je propao, svaki Rim je propao, bio je veoma moćan, svaki Stambol je propao, propašće i ovaj ovakav kakav se nameće danas, sistem Brisela ili Vašingtona, ali to ne umanjuje našu odgovornost. Dakle, to skidanje odgovornosti, prebacivanje na nekoga drugoga. To je bilo i ovo - zavera protiv Srba. Nema sumnje da je bila tendencija, vidite, može da se prikaže streljanje tih petoro-šestoro ljudi u Trnovu od tih škorpija ili kako se zovu, Škorpiona, a nisu u Hagu pristali da prikažu strašno streljanje Srba nego su rekli - to je šokantno.

Od Srebrenice su napravili... taj manijak Nataša Kandić, povela krstaški rat o Srebrenici. Zna li da je objavljeno da su oko tri hiljade od tih osam hiljada iz Srebrenice iduće godine glasali; 1996. su glasali, ti su glasali, ako su bili ubijeni što su ih onda stavili na spiskove, valjda da imaju većinu glasova; znači manipulirali su. No, dobro, sad recimo nas treba da boli pitanje Crne Gore. Ovaj je zaseo tiranin, ja kažem otvoreno, to je tiranin, jedan od zadnjih tiranina i to je kreatura Miloševićeva, to je mafijaš, to je narkoman kao ovaj Čeda Jovanović, samo je moćniji jer je na vlasti. To su notorni narkomani. Mi bismo recimo očekivali od našeg patrijarha, ali on je takav čovek, očekivali bismo energičnije intervencije. Ja njemu često puta govorim: Sveti, treba podviknuti, a on meni: Jeste, vičeš ti, pa šta si postigao?

Ne možemo da ne saradujemo sa tim svetskim silama, ne možemo jednostavno samo govoriti ne, moramo da se borimo za svoje pozicije. Mi se borimo i koliko ja vidim, ova se vlada jada, kakva je takva je, bori za Kosovo. I možemo se izboriti, ima nade. Moja je, ne samo želja nego viđenje, da ćemo se mi kroz pet, deset, pedeset godina vratiti na Kosovo, kako bilo da bilo, vратиćemo se, ne može

to tako proći, bilo šta da se sa njim desi. Šta da radimo, sabornost treba negovati, ljudstvo treba negovati, ali ljudstvo nije kao što ovi misle, gospođa Kandička veliki demokrata, mnogo sam joj posvetio pažnju, ošamarila je onog Srbina što je tražio svoje pobijene, svoje nestale, a sad se bori za muje i alije. Nek se bori, ali neka dâ i drugome da živi. Živi i daj drugome da živi.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

SVETLANA VUKOVIĆ:

Koštunica se setio da smo svi mi pomalo Crnogorci, napravio spisak od 250.000 Crnogoraca iz Srbije i predao ga komesaru Oliju Renu, na šta su se Crnogorci naravno razbesneli, na šta ih je Koštunica utešio rečima 'da ćemo zajedno brže marširati ka Evropi'. Bez ikakve veze sa Crnom Gorom u Beogradu je izašla knjiga istorijskih eseja isključivo o Srbiji od 1804. do 2004. Dubravka Stojanović je svom eseju u ovoj knjizi dala odličan naslov 'Ulje na vodi'.

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

To 'Ulje na vodi' mi je došlo u samom zaključku, do toga sam došla jer sam u tom radu pratila odnos politike i društva od 1804. do 2004. i došla sam do zaključka koji je i mene samu prilično porazio, a koji pokazuje da se srpska politika od ranih godina XIX veka okretala po nekom evropskom, liberalnom, demokratskom ključu, a za sve to vreme društvo se skoro nije pomerilo. Dakle, imamo jednu dinamičnu i vrlo modernu politiku i jedno stagnantno društvo, i to što je za mene posebno bilo porazno, stagnacija tog društva nije rezultat samo njegove nerazvijenosti, njegovog siromaštva, njegove nedovoljne mogućnosti da iz sebe izvuče neku reformu, nego je u velikoj meri bila rezultat delovanja elita koje su kočile razvoj toga društva, elita koje su zadržavale to društvo u nekom predmodernom, predreformisanom stanju. I na kraju mi se pokazalo, kada sam sagledala ta dva veka, da je došlo do jednog sloma demokratske politike, da se ta politika koja je začeta prvim srpskim liberalima 40-ih godina XIX veka i snažno gurala do stvaranja Jugoslavije i odredila stvaranje Jugoslavije, da se ona tu negde slomila.

Istoričari drugih usmerenja rekli bi - da, slomila se zbog stvaranja Jugoslavije, ali ja mislim da to nije tačno. Ja mislim da se ona slomila jer društvo nju više nije pratilo. Prosto se ta politika uzdizala u svom demokratskom i modernom pravcu do jednog trenutka kada društvo više to nije moglo da prati. I onda se vidi da od tog

međuratnog razdoblja srpska politika prvo ulazi u neku stagnaciju, onda kreće putem diktatura, kreće jednim antidemokratskim, antiparlamentarnim putem i tako taljiga nekako do dana današnjeg. I zato sam ja to nazvala 'Ulje na vodi', jer mi se učinilo da je ta demokratska ideja, moderna ideja, evropska ideja u Srbiji ostala ograničena kao što kap ulja ostane na vodi, da je ona tu uvek postojala i da mi moramo da čuvamo taj kontinuitet liberalne i moderne Srbije, ali da se ona nije, kao ni ulje na vodi, mogla ikada proširiti na društvo, da ona nikad nije uspela da pokrene to društvo za sobom, da ona nikada nije taj ključni prevrat ka modernizaciji i ka stvarnoj reformi društva uspela da napravi. Dakle, ostala je ograničena kao što fleke ulja ostaju na vodi i to je negde i za mene samu bio porazan zaključak.

SVETLANA VUKOVIĆ:

A šta to sa društvom nije u redu?

DUBRAVKA STOJANOVIĆ:

Ovo društvo je siromašno, kao i druga balkanska društva. Ono nije u tome jedinstveno, posebno ne u XIX veku kad je većina evropskih društava bila siromašna. Ali ako govorimo o Balkanu, onda imamo dva uporedna društva, to su srpsko i bugarsko. Srpsko i bugarsko društvo su ta agrarna društva koja sve do I svetskog rata imaju oko 90 posto seljaka. I Danska je agrarno društvo, pa je napravila modernu Dansku i ostala velikim delom agrarna zemlja, koja i dalje živi od butera i mlečnih proizvoda. Ovde je problem bio u tome što je taj seljak bio strahovito siromašan. I što je preko 55 posto tih seljaka sve do sredine XX veka imalo oko dva-tri hektara zemlje. Ta dva-tri hektara zemlje ne mogu da prehrane ni porodicu koja tu živi, a koja je velika i patrijarhalna porodica, a kamoli da oni imaju mogućnost da nešto prodaju na pijaci, da nešto zarade i da krene taj lanac. Dakle, oni su toliko siromašni da ne mogu da uvećaju svoje imanje, oni ne mogu da kupe modernija oruđa, oni i dalje oru drvenim plugom, oni ne mogu da proizvedu više i oni ostaju zapravo na tom egzistencijalnom minimumu. Mi ne možemo kao istoričari da govorimo šta bi bilo da je bilo, da je država imala pametniju investicionu politiku prema selu od XIX veka, da se tu razmišljalo na drugi način, ali ono što mi znamo to jeste da su političari donosili odluke kojima je zadržavan mali posed kao takav. Dakle, seljaci nisu imali pravo ni po zakonu da prodaju svoju zemlju i samim tim da neko uveća svoj posed.

Prema tome, elita je čak zakonodavstvom gušila mogućnost da dođe do socijalnog raslojavanja na selu, sa razumljivim strahom da bi to izazvalo potpunu bedu delova stanovništva, ali je time održana ta, kako su oni govorili, jednakost u siromaštvu. Ta jednakost u siromaštvu proizvela je određene egalitarne i kolektivističke ideologije koje je artikulisala Radikalna stranka Nikole Pašića još 80-ih godina XIX veka i koju posle kroz XX vek možemo takođe da pratimo kao kontinuitet zaključno sa komunistima ili ako hoćete sa Bogoljubom Karićem danas, ili nekim elementima egalitarizma kod današnjih radikala. Prema tome, opet smo se tu našli u začaranom krugu siromaštva koje rađa određene ideologije koje zadržavaju društvo u siromaštvu. I taj put koji je na primer Danska, pomoću vrlo jednostavnih mera agrarne politike sprovela još početkom XX veka kad je bila vrlo siromašna agrarna zemlja, mi to, eto, jednostavno nismo prešli.

DUBRAVKA
STOJANOVIĆ

Većina naših istoričara je gledala taj formalni plan i ako se tako gleda, Srbija je zaista bila početkom XX veka moderna demokratska evropska država. Ako gledamo ustav, zakone, institucije, programe stranaka. Dakle, to su više-manje prepisani zakoni i programi uzeti iz zapadnih uzora, ali to ne funkcioniše. I mene je strašno mučilo kako da to definišem kao istoričar, zašto sad to ne funkcioniše. Onda sam našla u opozicionoj naprednoj štampi od 1907. godine jedan tekst pod nazivom 'Stambulovština'. Oni su tu opisivali politički sistem u Bugarskoj rekavši da je to potpuno isto kao u tadašnjoj Srbiji i nekako su ga definisali kao - imate sve slobode, sve zakone, sve mogućnosti, ali zapravo je taj režim negacija svake slobode. I onda sam taj naziv stambulovština, koji su oni dali po tadašnjem bugarskom premijeru Stambulovu, upotrebila i za neku dijagnozu srpskog slučaja. Dakle, nije stvar samo u tome: preuzeti zakone i prepisati programe; to je rađeno u Srbiji od XIX veka, ali koji su problemi koji dovode do stambulovštine, do toga da se svaka institucija pretvori gotovo u svoju suprotnost.

Kako je moguće da vi budete za parlamentarni sistem i za to da centar sistema bude skupština, kao što su bili recimo Pašićevi radikali, a da onda kada dobijete vlast, tu vlast jednostavno prebacite na vladu, koja počinje da vlada uredbama ne konsultujući skupštinu. Kako su moguća tolika napuštanja načela i tolika izvitoperenja svakih institucija. Razloga za to je naravno jako mnogo. Jedan od razloga je ovaj koji smo već pomenuli, društvo koje ne može da drži tu politiku, jer takva politika na zapadu, demokratija,

parlamentarizam, liberalizam, to nije nastalo kao ideologija, to je nastalo kao borba delova društva protiv države, to je deo kontinuiteta istorije potiskivanja države i širenja prostora slobode, od individualne slobode do privredne slobode, do ekonomskog liberalizma. Prema tome, to je nastajalo kroz istoriju zapadne Evrope, kao što dobro kaže jedan zapadni istoričar, kao rezultat ukupnog razvoja Zapada. To nije ideologija, kod nas je to ideologija. I demokratija i parlamentarizam kod nas dođe kao ideja preuzeta sa Zapada koja nema tih temelja u društvu, dakle, nema tih slojeva u društvu koji će se boriti protiv države da bi širili prostor slobode.

Nema slojeva preduzetnika, industrijalaca, velikih bankara, zemljišnih veleposednika, nema slobodnih profesija. U Srbiji uvek politiku vode univerzitetski profesori, to je prvo katastrofa za nauku, jer oni treba da budu profesori, ali to je katastrofa i za politiku, jer oni postaju državni činovnici, oni žive od plata koje daje ministarstvo i to nisu slobodni ljudi, oni nisu slobodne profesije, to nisu industrijalci, nema slobodnog kapitala koji stvara određene političke forme da bi za sebe širio prostor. Prosto je i tada stvar postavljena naglavačke. Sve te moderne ideje ovde su bile ideologije, pa koliko potraju. Nažalost, nijedna od njih nije imala mnogo vremena da bi počela ozbiljnije da menja društvo.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Slušamo još jednog autora knjige o kojoj je govorila Dubravka, prvi put u Peščaniku govori istoričar koji dobro barata brojevima: Miroslav Jovanović.

MIROSLAV JOVANOVIĆ:

Ako se uzmu podaci Svetske trgovinske organizacije, i uporedi, na primer, izvoz roba i usluga, može se videti da po izvozu roba mi spadamo u grupu zemalja poput Papue Nove Gvineje, Sudana, Gabona, Mjanmara i tako dalje. Imamo izvoz koji je tri puta manji od izvoza Hrvatske, pet puta manji od izvoza Slovenije, devet puta manji od izvoza Čilea, dvadeset puta manji od izvoza Češke, za koju bi se moglo reći da je po veličini i broju stanovnika tu negde u našem rangu.

Ukoliko opet pogledamo neke druge pokazatelje, podatke Ujedinjenih nacija o korišćenju kompjutera 2000. godine ili o korišćenju Interneta, onda vidimo da se po tom parametru nalazimo u grupi zemalja poput Gvajane, Kazahstana, Libije, Paname... to je

prosto realnost. Što se tiče fenomena emigracije iz Srbije, u našem društvu kao da postoji kolektivna amnezija. U javnosti su se čak mogle čuti izjave ljudi koji tvrde da je to dobro, da se odlaskom stručnjaka otvaraju mesta za nove stručnjake. Da li to znači da mi ako imamo, na primer, deset mesta za stručnjake u nekoj oblasti, a imamo dvadeset stručnjaka, zapravo treba deset da oteramo, i tako rešimo problem. Strašno je, pri tom, da mi zapravo nemamo ideju da u stvari treba da otvorimo dvadeset, dvadeset pet mesta za sve stručnjake koje imamo i one koji se školuju. Ja zaista to ne mogu da shvatim.

MIROSLAV
JOVANOVIĆ

Što se tiče prebrojavanja ljudi koji su otišli, kod nas nijedna relevantna ustanova nema tačne podatke. Zato i cifre kojima se operiše u javnosti i variraju od sto-dvesta hiljada prema nekim pokazateljima, do milion i po ljudi koji su otišli, po drugim. Sa druge strane, podaci o broju visokoobrazovanih među njima takođe variraju. Prema najnižim procenama zemlju je napustilo trideset-četdeset hiljada, a po drugim čak do četiristo hiljada visokoobrazovanih ljudi. E sad, ako mi rezultate poslednjeg popisa stanovništva, prema kome u Srbiji danas živi 412.000 ljudi sa fakultetskom diplomom, uporedimo sa najnižim procenama, da je zemlju napustilo trideset-četdeset hiljada visokoobrazovanih, to znači da je otišlo 10 posto onih koji su stekli fakultetsku diplomu, što je ogroman postotak i ja prosto ne znam zašto se ti podaci ne prezentiraju tako. Ako je pak tačno da je iz zemlje otišlo četiristo hiljada univerzitetski obrazovanih ljudi, to znači da je 50 posto visokoobrazovanih napustilo ovu zemlju. A XXI vek će prema svim pokazateljima biti vek nauke, pošto će se visokorazvijene zemlje razlikovati od srednje i niskorazvijenih zemalja po dometima naučnog razvoja, i po nivou ulaganja u naučni i tehnološki razvoj. Pri tom, ja ne vidim da se u našoj političkoj i intelektualnoj eliti uopšte razmišlja o tome kakva Srbija hoće da bude danas, kakva u bliskoj a kakva u nekoj dalekoj perspektivi, dakle ne vidim ono što bi se moglo nazvati strategijom razvoja.

Da li srpske elite žele da Srbija zapravo bude nerazvijena zemlja ili žele da bude srednjerazvijena zemlja. U tom pogledu, uopšte nema strategije razvoja, ni na godinu ni na pet ni na pedeset godina. Šta Srbija zapravo želi da bude - izvoznik sirovina, izvoznik znanja ili šta? Ako iz te perspektive pogledamo koliko se ovde ulaže u nauku, ako pogledamo kakav je državni i društveni odnos prema ljudima koji su napustili zemlju, onda mi vidimo da tu ni-

kakve strategije nema i posredno možemo da zaključimo da Srbija možda ne želi da bude visokorazvijena zemlja, jer ne želi da ulaže u nauku. Ne znam kako drugačije to da objasnim. Ako je to tako, onda to povlači čitav niz drugih stvari za sobom. Ako Srbija bude u perspektivi isključivo izvoznik sirovina, onda će ovde biti minimizovano ulaganje u univerzitete, u prosvetu, Srbiji neće biti potrebni obrazovani ljudi i to će prosto onda biti realnost. Možda to treba reći. Za sve što nam se događalo veoma su odgovorne sve elite, nama se nije dogodilo ništa neočekivano.

Uzmimo, na primer, situaciju sa porazom u ratu. Srbija je učestvovala u nekoliko ratova i u tim ratovima je doživela poraze. Evidentno je, primera radi, da je posle NATO bombardovanja doživela poraz, jer Kosovo je postalo protektorat stranih sila, srpska vojska i policija su se povukle, a Srbija više nema vlast nad tim prostorom, i ako to nije poraz ja ne znam šta je poraz. Možda neko smatra pobedom to što strani vojnici nisu umarširali u Beograd, ali to nije ni bio plan onog ko je bombardovao. On je svoj plan zadovoljio bombardovanjem i potpisivanjem Kumanovskog sporazuma, i prosto, Srbija je tu doživela poraz. Stoga danas i imamo odnos stranih faktora, znači Sjedinjenih Američkih Država, NATO-a i Evropske zajednice prema Srbiji kao prema poraženoj zemlji, i to će trajati jedno vreme dok se situacija ne promeni.

Ja vidim da deo naših intelektualaca i političara i danas misli da je Milošević bio jedini odgovor na izazov epohe. Plašim se da je to velika zabluda i da ona proističe iz čitavog niza samozavaravanja. Samozavaravanje danas podrazumeva i to da se ne uvažava realnost, a realnost je da je naš izvoz dvadeset puta manji od izvoza Češke, da je naša situacija u spoljnopolitičkom pogledu situacija poražene države i situacija je takva da je iz ove zemlje emigriralo strašno mnogo ljudi. Situacija je takva da ova zemlja nema strategiju dugoročnog razvoja, nema viziju toga šta bi želela da bude, za šta su presudno odgovorne elite, i uporedo s tim ima čitav niz problema unutrašnjeg funkcionisanja.

Prema podacima popisa 2002. godine u Srbiji ima 412.000 ljudi sa najvišim obrazovanjem. Sa druge strane ima 227.000 nepismenih, a ukupno 1.380.000 ljudi nije završilo osnovnu školu, neki je uopšte nisu pohađali, neki su je pohađali ali su završili jedan, dva ili pet razreda. Dakle, skoro 1.400.000 ljudi nije završilo osnovnu školu a to je skoro tri i po puta više od broja visokoobrazovanih.

Nasuprot tome, u našoj javnosti se manipuliše sa nizom pojednostavljenih predstava, kojima treba da poboljšamo sliku o sebi, a zapravo nikako ne odgovaraju situaciji u kojoj danas jesmo. Na primer, mi stalno insistiramo na Tesli; vidite, to je narod koji je dao Teslu i sl. Tesla je zaista bio genije i tu nema šta da se doda, ali se često zaboravlja da je on bio individualni slučaj, pri tom nije školu završio ovde, a sve svoje pronalaskе uglavnom je ostvario u Sjedinjenim Američkim Državama. Znači to su bitne opšte okolnosti koje su uticale na Teslin razvoj, a koje se olako zanemaruju.

MIROSLAV
JOVANOVIĆ

S druge strane postoji podatak da naši univerziteti nisu na referentnoj listi petsto vodećih svetskih univerziteta. Dakle, mi ne možemo sa ovim kvalitetom univerzitetske nastave da uđemo na tu listu, međutim, u ovom društvu niko da se zabrine nad tim podatkom. To je vrlo neprijatan podatak i on je u univerzitetskoj sredini izazvao prosto mali šok, ali ovde niko o njemu ne razmišlja ozbiljno. Kao da se rukovodimo idejom, dobro mi ćemo ga objaviti, on će izazvati šok i zaboravićemo ga za jedno par meseci, onda ćemo opet pričati kako smo dobri, pametni, najpametniji i problem će nestati. A to je strašno samozavaravanje, jer se na taj način problem samo produbljuje. A sve je to povezano sa određenom strategijom razvoja, sa potrebom ovog društva da se kaže gde ono jeste, kolika Srbija jeste. Ovo društvo ima jednu osobinu, jednu sklonost da se poredi samo sa najvećima, sa Rusima, Amerikancima, Francuzima, Englezima, Nemcima, to se otprilike smatra našom merom veličine. A pri tom u realnosti smo mi zapravo država koja je, što se tiče broja stanovnika velika kao Švajcarska ili kao Bocvana, i to je red veličina država sa kojima bismo mogli da se poredimo.

Bugarska je veća od nas, o Rumuniji da ne govorim, Rumunija ima preko dvadeset miliona stanovnika. To su za nas države giganti, mi možemo da se kako god hoćemo odnosimo u javnosti prema Rumunima, prema njihovoj istoriji i tradiciji, ali prosto je njih tri puta više nego Srba i to je kraj priče. Odgovornost elita je da vode državu u pravcu koji predstavlja neki opšti svetski tok. A šta se događalo kod nas u vreme Miloševića? Tada su predstavnici naših elita, intelektualne i političke, na svim medijima uglavnom kukali protiv novog svetskog poretka. To je pogubno za društvenu svest jednog naroda. Zašto? Jednostavno, u toj situaciji postoji samo jedno rešenje. Ako mi nismo zadovoljni novim svetskim poretkom, onda znači da hoćemo stari svetski poredak, što je nemogu-

će. A ako hoćemo da promenimo taj novi svetski poredak, e, onda moramo vojnički da zauzmemo Vašington, da uzmemo vlast i da promenimo novi svetski poredak. Drugog rešenja nema. Kukati na novi svetski poredak je besmisleno.

Treba da razmišljamo zašto smo došli u tu situaciju da dostižemo Bugarsku i Češku. Setimo se gde je, prema uporednim pokazateljima, bila Srbija na primer 1987. ili 1988, a gde su bile Bugarska i Češka. Ne možemo sad da govorimo - sve je to svetska zavera, to apsolutno ništa ne znači. Ili hajde da pustimo one koji to tvrde da kažu da postoji neka zavera prema nama ili da neko ima interese koji se kose sa našima i hoće da nam ih nametne. Dobro, onda dajte da vidimo šta su naše elite radile u vreme Miloševića? Kukale su, govorile su o novom svetskom poretku, imali smo celu jednu televiziju posvećenu novom svetskom poretku i samo su pričali o tome. I to našem svetu. Odgovornost elita bi se ogledala u tome da one to svoje saznanje dokažu na zapadu, u Vašingtonu, Briselu, Londonu i da, svesni "zavere", ulože sve svoje snage i ogromna znanja i sposobnosti, da je preduprede.

Svi narodi imaju određene društvene mitove i to su društveni simboli s kojima se pojedinci i kolektivi identifikuju. Kod Amerikanaca imate čitav niz mitova, koji služe pozitivnoj identifikaciji. S druge strane postoji nešto što je odgovornost nauke koja treba da kaže kada društveni mit postaje problem. Ako uzmemo SAD, tamo se nauka trudila da objasni negativne mitove o kaubojima i Indijancima, o Kolumbu kao o nekom ko je otkrio Ameriku. Znači, da li je to bilo otkrivanje ili kolonizacija Amerike, ta pitanja je nauka tamo rešila. Pri tome, niko nije doveo pod znak pitanja da li treba slaviti Kolumba ili ne. E, problem kod nas u Srbiji je što mi imamo jednu crno-belu vizuru i uopšte krajnje pojednostavljeno šematsko viđenje i stvarnosti kao i prošlosti i budućnosti. Mi istoriju doživljavamo kao jedan jedinstveni tok i sve što ideji o tom jedinstvenom toku ne pripada mi hoćemo da amputiramo. Zbog toga kod nas društveni mitovi dobijaju na svojoj snazi i postaju problem, jer smo mi na primer amputirali srpsko prosvetiteljstvo, to jest srpski XVIII vek.

Zašto govorim o prosvetiteljstvu - zato što je prosvetiteljstvo danas snažan identifikacioni faktor u Evropi. Znači, prosvetiteljstvo je nešto sa čim se savremena Evropa identifikuje, sama ideja ujedinjene Evrope je bazično prosvetiteljska ideja. Tu su zatim bazične ideje Francuske revolucije - sloboda, bratstvo, jednakost,

koje su proistekle iz prosvetiteljstva i protkane su sa svim savremenim evropskim društvenim i građanskim vrednostima. Pri tom, Evropa se identifikuje sa prosvetiteljstvom i na istoku i na zapadu. U savremenoj Evropi vi imate pozitivnu identifikaciju sa prosvetiteljstvom koje donosi racionalizam, promišljanje. Kod nas ne, čak potpuno suprotno. Amputiranjem srpskog prosvetiteljstva iz opšte društvene svesti, vi ste dobili ozbiljan društveni problem, jer mi se na nivou društvene svesti i kolektivnog mentaliteta zapravo danas vezujemo za vrednosti romantizma. Otuda kod nas i danas u društvu dominira emotivan odnos prema prošlosti, prema sadašnjosti, prema prijateljima i neprijateljima. Nema racionalnosti, dominiraju emocije, često iskazane kroz krajnosti obožavanja ili mržnje. A to postaje sve izraženiji društveni problem.

MIROSLAV
JOVANOVIĆ

Nabrojao bih te naše mitove koji opterećuju savremenu društvenu svest - to su mit o dominaciji Srba na prostoru Balkana, onda o Srbima kao izuzetno spretnim, slavnim ratnicima, to su one čuvene fraze - ako ne znamo da radimo, znamo da se bijemo ili Srbi su dobitnici u ratu a gubitnici u miru, onda je tu i mit o nekoj našoj posebnoj sposobnosti i lucidnosti koja je dovela do socijalističkog blagostanja u vremenu Broza, i mit o Srbiji kao značajnom faktoru u evropskoj politici, kao i mit o Srbiji kao o važnom prostoru oko koga se otimaju velike sile. Zatim mit o posebnom mestu Srbije i srpskog naroda između istoka i zapada, da smo mi most između istoka i zapada, pa mit o nebeskom narodu, ja se pitam da li je to priča o izabranom narodu, onda čuveni mitovi koji su do besmisla iskarikirani tokom 80-ih i 90-ih godina o tome da se u srednjovekovnoj Srbiji jelo zlatnim viljuškama, dok se u Evropi jelo rukama i tako dalje. I najzad, kao jedan od ključnih mitova, vezan upravo za odnos prema prosvetiteljstvu, mit o seoskoj kulturi kao nečemu što je izuzetno i posebno i o Vuku Karadžiću kao njenom tvorcu.

Vuk Karadžić sam po sebi nije sporan kao neko ko može da predstavlja pozitivan identifikacioni lik, ali sve ono što prati taj mit, što su izgradili oni koji su posle Vuka došli je problematično, od one serije o Vuku Karadžiću do na primer podatka da u Srbiji ima sedamdeset pet škola koje nose njegovo ime. A da pri tom, ni jedna jedina škola ne nosi ime nekog od značajnih intelektualaca koji su u svoje vreme bili Vukovi oponenti, poput Jovana Hadžića ili Lukijana Mušickog ili Stefana Stratimirovića. Pa čak ni karlovač-

ka gimnazija koju je krajem 18. veka osnovao Stefan Stratimirović, inače prva gimnazija srpskog naroda, ne nosi ime Stefana Stratimirovića. Isto tako možemo analizirati i poguban uticaj nekih kasnijih mitova, na primer mita o zlatnom dobu srpske demokratije 1903-1914, pa mita o istorijskom NE Staljinu i Rusima 1948, ili mita o moći i značaju Jugoslovenske narodne armije. To pokazuje da je u srpskom društvu u gotovo svim epohama postojala težnja ka samozavaravanju. Stvaranje iskrivljenih predstava o stvarnosti ili prošlosti, koje postaju društveno prihvatljive, koje postaju neka vrsta društvenog kanona u koji se ne sme sumnjati, delom je služilo za društvenu identifikaciju pojedinca i kolektiva, a delom prosto da se zamaskiraju neke negativne stvari u određenom trenutku u prošlosti.

SVETLANA VUKOVIĆ:

Slušamo Teofila Pančića, prvo tiho o nagradama.

TEOFIL PANČIĆ:

Hajde malo da govorimo o tim novinarskim nagradama. Interesantno je da je bez ikakvog komentara prošla nagrada Nikoli Vrižiću. O Mister Trećem metku nigde ni reči. Makar da je neko rekao 'u, super je što si to uradio' a kamoli da je rekao ono drugo, ne, toga nigde nema. Pazite, jedina nagrada koju sam u životu dobio je nagrada 'Jug Grizelj'. Meni ona mnogo znači i zbog imena Juga Grizelja i zbog ljudi koji su je dodelili, ali pazi, tu istu nagradu kao valjda prvi ili drugi dobitnik dobio je čovek koji je sada jedan od glavnih ljudi u *Večernjim novostima* i koji je *Večernje novosti* odveo u najstrašnju nacionalističku propagandu, to je Željko Vuković. Ja ne mogu da lagodno delim nagradu sa Željkom Vukovićem, ja ne znam kako prema tome da se postavim. Sad će opet neko reći - ekstremista si, ti hoćeš samo istomišljenike i tako dalje. Znaš, nije to kao, ne znam, nagrada za, ne znam, roman godine. Dobar roman može da napiše i neka hulja, ovo je nagrada za jednu specifičnu vrstu, ako hoćeš, etičkog angažmana u novinarstvu. Izvini, molim te, možda je taj čovek dostojan te nagrade, ali onda ja nisam, a ako ja jesam, onda on nije. Nekako ne mogu da shvatim da smo obojica, to je jedina opcija na koju ne pristajem, dostojni te nagrade.

Ja ne kažem, ne znam, da sad treba retroaktivno da mu se to oduzme, ne. Samo hoću da javno izgovorim ono što ljudi pričaju u ku-

loarima, jer nisam jedini koji ima taj problem. Ja imam problem da sa ljudima kao što je Željko Vuković delim bilo šta. A nagrada sa imenom ubijenog novinara Milana Pantića iz Jagodine, koja je de facto nagrada *Večernjih novosti*, uz statiranje oba ova naša slavna novinarska udruženja ili njihovih predsednika, dodeljena je Nikoli Vrziću. Šta je novinarska karijera Nikole Vrzića? Novinarska karijera Nikole Vrzića je to da je na Đinđića pucao neko ko se ne zove Zveki, da je pucao iz neke ulice koja se ne zove Admirala Geprata i da je taj neko ko nije Zveki i ne iz Admirala Geprata opalio famozni treći metak. E, sad, svi mogući eksperti kažu - nema trećeg metka, on kaže - ne, nije tačno, ima, vi ne kapi-
rate, vi imate neke interese da to krijete, i to već traje mesecima, to traje godinu dana, ja ne znam više koliko to traje, ali znam da postoji neki dečko koji se pojavio niotkuda i koji samo priča o tom trećem metku - ima treći metak, ima treći metak, ima treći metak...

TEOFIL
PANČIĆ

I sad se ja pitam, ako jednog dana bude nedvosmisleno utvrđeno da nema famoznog trećeg metka, šta ćemo mi da radimo sa Nikolom Vrzićem koji je sada laureat nečega. Mislim, nek mi neko odgovori je l' to novinarstvo. Ne znam, možda je mogao da ostvari karijeru u policiji, možda je mogao u sudstvu, možda je mogao u tužilaštvu, ali ja ne kapiram da je on novinar. Razumeš, svi će da skoče na Mišu Vasića, zašto je Miša Vasić primio dva miliona od Bogoljuba Karića i to je sad jedini problem sa novinarima i sa nagradama. Ja nemam nikakav problem da se odredim prema tome. Mogu ti reći da je meni tu najbliži stav koji je izrekla Brankica Stanković, dakle, ona je rekla 'ja neću da primim tu nagradu, meni nije jasno odakle tom čoveku pare, ali neću da bacam drvlje i kamenje na one koji su je primili. Zašto neću da bacam drvlje i kamenje - zato što je to posao ove države da ustanovi je li taj Bogoljub Karić ono, lopov, i tako dalje, ako je lopov zašto nije u zatvoru, a ako nije lopov i nije u zatvoru onda je on jedan legalan privredni subjekt, novokapitalista, bogataš kakvih ima svugde na svetu, je li tako?

Hteli smo kapitalizam, evo nam ga. Između ostalog, kapitalisti rade i to da organizuju razne fondacije, nagrade i ta čudesa da bi sebi pribavljali neki ugled. Pa pošto smo mi zemlja u kojoj je sve ne-transparentno i nije jasno je li to ovo ili ono, onda se to prebacuje na leđa novinara, pogotovo novinara kao što je Miša Vasić ili kao što je ranije bila Bojana Lekić; znači jedini je problem šta će oni

da urade. I sad ako, ne znam, prime tu nagradu oni su sve najgori. Pa ne znam, daj da vidimo da li uopšte taj Karić treba da dodeljuje nagrade i ko je kriv ako je taj Karić nedostojan da dodeljuje nagrade, nego treba možda da guli robiju i što ne guli robiju. Je l' kriv Miša Vasić?

Naprostimo imamo jedan potpuno poremećeni sistem vrednosti, ali pošto je ovo malograđanska sredina u njoj se govori samo o novcu i to je jedino što zanima i ljude koji su nam politički bliski i one koji su nam daleki, da se zašaošolji imaginacija sa dva miliona dinara, 25.000 evra ili koliko je. To je fascinantno, o tome ćemo da pričamo, a nećemo da pričamo o Mister Trećem metku, nećemo da pričamo o Željku Vukoviću. To su neka komplikovana etička pitanja, tu nema para. Neko je delegirao na ljude kao što smo mi vlastite nazore i skenira nas da li mi u njegovo ime činimo sve ono što on misli da bi trebalo, pa ako ne daj bože to ne činimo, onda smo ga izneverili. Znači, to je ostalo na novinarima, političare više niko ozbiljno ne shvata. To je problem nedostatka strukture ovog društva, problem je što se ne zna šta je ovde politika, šta je biznis, šta je vlast, šta je opozicija, zato što je sve tako izmešano. I onda su ti ostali tu neki novinari, to kad kažem novinari, to je možda dvadeset-trideset ljudi koji se onako tu nešto vrte i koji figurišu tu kao neki simboli koje jedni obožavaju a drugi mrze i onda se u zavisnosti od toga prema njima i opredeljuju i od njih nešto očekuju.

Kada je deklaracija u pitanju, bilo bi normalno da su radikali ostali usamljeni i nadglasani. Ne može deklaracija o ratnim zločinima da se donese konsenzusom, ne možeš ti da zamisliš da radikali glasaju za bilo šta normalno na ovom svetu, a kamoli za takvu jednu deklaraciju. Znači, sve ovo što se zove demokratski blok, ja ih zovem 'pobednici 5. oktobra', dakle, sve ono što 5. oktobra nije bilo na gubitničkoj strani, definišimo to više tehnički nego politički, sve to ima ubedljivu većinu u skupštini. Da je sve to selo i donelo neku normalnu deklaraciju to bi bilo odlično. Međutim, desilo se da nisu radikali opstruisali nego su demokrate opstruisale, to je vrlo zanimljivo. Svi se sad bacaju na demokrate - u njihovom predlogu se samo Srebrenica ističe, a šta je sa stradanjima srpskog naroda i tako dalje.

Pazi, postoji ova izjava Saveta ministara, to je jedina vajda od tog Saveta jedne nepostojeće države; konačno je i on pronašao neki smisao - i ta njihova deklaracija u kojoj se kaže - u Srebrenici i ne samo u Srebrenici. I to je sve što se o tome ima za reći. Dakle, niko

ne kaže da su zločini u Srebrenici i oko Srebrenice jedini zločini koji su se desili u ovom ratu, niko ne kaže da niko drugi nikoga nigde nije ubijao, daleko od toga. Pa ljudi poput nas govore i pišu o tome deset-petnaest godina, ali se radi o tome da ako ti u trenutku obeležavanja desetogodišnjice Srebrenice krećeš sa drugim imenima, sa drugim lokacijama, sa drugim događajima, ti automatski devastiraš, devalviraš, izvrgavaš ruglu jednu priliku koja za to nije. Dakle, ti na taj način zapravo etički relativizuješ stvar. E, o tome se radi i zato su DSS-ovci i radikali insistirali na tome - hajdmo sad da napravimo sve što se ikad desilo na prostoru bivše Jugoslavije.

TEOFIL
PANČIĆ

Ja sam predložio da idu dalje, da osude sve zločine koje je ikada igde u istoriji čovečanstva bilo ko bilo kome naneo, makar slučajno, greškom, nepažljivim rukovanjem oružjem; znaš ono, hajde sve ikada, od plemenskog vremena do danas da osudimo i onda smo mirni, onda možemo da kažemo - evo, pošto je Srebrenica deo svega toga, je li tako, prosto i ona je na ovoj planeti, onda smo mi obavili svoje. E, pa neće biti i neće moći. E, pošto sam znao da ne može da se usvoji deklaracija sa nekim normalnim, ljudskim tekstom, onda mi je bilo draže da se nikakva deklaracija ni ne usvaja, jer bi takva kakvu su je predlagali radikali, a i DSS-ovci, pa i Predrag Marković, koliko god je njegova formulacija bila blaža, bila mnogo veća sramota nego da se jednostavno o tome ćuti.

Znaš ono - o čemu se ne može govoriti, o tome treba ćutati. Kad kažem - ne može govoriti, mislim na - ne može govoriti na nekakav suvisao način.

Slušam neke naše vajne analitičare koji se kao pitaju - otkud sad DSS da bude tako tvrdokoran, ipak su oni bili u opoziciji i nisu odgovorni. Mislim, to je koješta, jeste DSS bio u opoziciji, ali kojoj vrsti opozicije. Oni su Miloševića uvek kritikovali zdesna, oni su uvek govorili - zašto ste stali, zašto ste uveli blokadu Karadžiću, zašto Milošević pristaje da Srbi drže 49 posto teritorije Bosne kad bi mogli da drže 71 posto, zašto je potpisao ovaj plan, zašto nije potpisao onaj plan. Dakle, to je ta vrsta kritike, tako da je meni potpuno smešna ta priča. Naravno da je DSS deo iste ratne priče iz 90-ih godina, ne u izvršnom smislu, ali da u ideološkom, potpuno ista priča. Na kraju krajeva, ja svaku priliku koristim da podsetim ljude, jer se to zaboravlja, da je DSS bio i jeste i ostaće u formalizovanim sestrinskim odnosima sa Srpskom demokratskom strankom vrlog Radovana Karadžića. Oni su prepoznali u SDS-u sebi srodne duše, što zaista o njima govori sve što je potrebno, i molim lepo.

Kao što je deo te priče, na glavu mi se više popeo Čedomir Antić, vrli historičar iz G17 plus, koji je najveći zaljubljenik u famoznu Republiku Srpsku. Valjda je Karadžić ne voli toliko koliko Čeda Antić. Mislim, to je ta priča tih šupljoglavih tobože liberalnih nacionalista i ne znam kakvog drvenog gvožđa i kako se već sve ne nazivaju, koji su s jedne strane veliki Evropejci, a s druge strane smatraju da je ovaploćenje njihove političke sreće jedna u moralnom smislu duboko nakazna tvorevina koja je apsolutno najdirektnija moguća posledica jednog brutalnog, masovnog, organizovanog, sistematskog, na veoma širokom prostoru etničkog čišćenja. Naprosto, Republika Srpska je nemoguća bez etničkog čišćenja. Prosto zamisli predratni sastav stanovništva BiH u svakom mestu i zamisli nastanak Republike Srpske - to je nemoguće. Znači, da bi nastala Republika Srpska ti moraš da imaš etničko čišćenje i to ne neko sporadično - selo A, selo B, nego sistematsko, na ogromnom prostoru. I danas meni nacionalno-proevropski liberal Čeda Antić u svakom svom tekstu, u svakom svom govoru govori o svojoj zaljubljenosti u Republiku Srpsku. Pa, mislim slušaj, kad mi to govori Aleksandar Vučić ja nemam nikakav problem, ali kad mi to govori neko ko se lažno predstavlja kao ne znam šta, imam problem. Imam problem sa Labusom kojem je to ok, sa Dinkićem kome je to ok, sa Peđom Markovićem kojem je to ok, ja s tim imam problem, sa takvim ljudima.

Ovde je hapšenje tabu, a tabu je zato što ga je on takvim napravio, on i njegovi su ga napravili tabuom, a ne zato što je zaista cela Srbija silno, možeš misliti, uzbuđena da li će da uhapse nekog Peru, Miku, Lazu, pa tako gore sve do Ratka Mladića. Ne, oni su od toga napravili tabu, jer oni imaju problem s tim, jer su to njihovi ratni idoli, nemojmo se zavaravati, za 90 posto njih to jeste tako. I neko je dobro rekao, da li je to bila famozna Karla del Ponte ili ko, da je super to sa kao dobrovoljnim predajama, ali da je ta tehnika iscrpljena i to je ono na čemu sam sve vreme insistirao pišući o tome - ljudi, Hrvatska je prošla kroz istu stvar, Hrvatska je došla do zida sa Gotovinom. Naprosto, Gotovina je neko ko neće da se preda i tačka. Pa, neće Ratko Mladić da se preda, hajde, može sutra da se preda pa me demantuje, nemam ništa protiv da se to desi, ali nešto mi ta priča nije baš ubedljiva. Znači, morao si pre ili kasnije da dođeš u onu situaciju kada ćeš ili morati da uradiš ono što je još DOS-ova vlada trebalo da uradi ili ćeš reći da za to nisi sposoban ili nisi voljan, i da odstupaš. Trećeg nema.

Da sam ja bio sve ono što su oni bili i ja bih imao problem da hap- sim nekoga kao što je Ratko Mladić, zato što bih ja onda na neki način pomalo hapsio i sebe, jer, majku mu, i ja sam nešto doprineo tome, i ja sam nešto onda bio na toj strani, pa makar iz svog salo- na, iz svog kabineta. Znači, da sam ja Koštunica ili tako neki imao bih i ja taj problem, ali bojim se da će morati da sa tim svojim du- ševnim problemom izađu na kraj.

TEOFIL
PANČIĆ

To samo trenutno tako izgleda, neće nas radikali uvesti u Evropu, jer je to pitanje standarda. Oni hoće u Evropu do onog trenutka dok mogu da se šminkaju, da ih to ništa ne košta. Čim se pokaže da za to mora malo da se žrtvuje oni neće hteti. I ove sumanute priče kako se radikalna stranka silno promenila, da su oni sad do- bri momci, zli Šešelji je jedini problem, a svi ostali su baš sjajni, pa mali Vučić sluša Dandy Warholse, pa Maja je šampion demokrati- je i civilizacije. To su sve budalaštine, kao da ne znamo ko su ti ljudi i šta stoji iza njih, koji je njihov ratni stav. Evo ti sad ovaj pri- mer sa Tomom Nikolićem u Antinu; ja mu zaista nisam držao sve- ću, ne znam da li je on tamo odgovoran za neki ratni zločin ili ni- je. Ali sama činjenica da se čovek vukljao po takvim mestima toli- ko mnogo govori o njemu i o celoj toj ekipi. Pa ne mogu oni od to- ga da se operu. Ne može Maja Gojković da kaže 'ja ne znam ni gde su Hrtkovci'. Pa, slušaj, baš mene briga da li ti znaš gde su Hrtkov- ci ili ne znaš gde su Hrtkovci, mislim, ti si visoki funkcioner stranke koja je veoma direktno povezana sa Hrtkovcima i celom tom pričom. Ne možeš ti da kažeš, tobože šarmantno 'ne znam ja ni gde je to selo', možeš misliti.

Pa, jesmo li svi mi zaboravili ko je mali Vučić? Pa, jesmo li mi za- boravili da je to ministar informisanja iz vremena čuvenog Šeše- ljevog zakona? O čemu mi govorimo; pa to su ti ljudi, to je taj svet ili polusvet. Kakvu sve bizarnu bulumentu su doveli na razne funkcije u Novom Sadu; pa mislim, o čemu se ovde govori. Oni su sad ušminkani, oni su super, oni su genijalci, oni su Evropejci, a ako kažeš da to nije tako onda si ti ekstremista. Mislim, neću da pristanem na tu vrstu ručne obrade mozga, mislim, nije tako, zna- mo ko su ljudi. Ne samo što sam ja neko zlopamtilo, nego zato što čovek može da se promeni, ali znaš, to mora nekako da se vidi. Mo- ra da se promeni njegova retorika, njegov sistem vrednosti, mora da kaže 'znaš, ono što sam radio ranije nije bilo dobro'.

Milovan Đilas je bio jedan od najvećih komunističkih funkcioner- ra, vlastodržaca, drmatora, neki kažu čak i krvnika, ali kad je on

promenio svoj pogled na svet, to je za početak imalo užasne egzistencijalne posledice po njega, on je bio na višegodišnjoj najstrašnijoj robiji. Drugo, on je rekao i napisao milion puta šta sve nije bilo dobro u onome što je radio i govorio ranije. A ti ovde imaš ljude koji bi istovremeno hteli da mislimo da su se oni silno promenili, ali istovremeno i da bude ispravno sve što su radili ranije. Znači, super je Toma u Antinu, a super je i Toma u Beogradu, super je Vučić ministar, a super je Vučić koji sluša Dandy Warholse, super je Maja koja, je l' te, ne zna gde su Hrtkovci, a super je i Maja koja se paradira po kulturnim manifestacijama u Novom Sadu. Kao da ti ljudi nemaju neki kontinuitet u svom životu, pa ako je diskontinuitet dokaži ga, a ne možeš da ga dokažeš jer ga nema, ima samo menjanja dlake, ali ne i ćudi.

Jedni imaju problem sa prošlošću, kao što sam malopre rekao, drugi imaju problem sa nedostatkom nekog političkog identiteta, utemeljenja, s nekom konfuzijom u glavi i onda zaista dolazi do toga da ti stvarno kad pogledaš Tadića, on kad i najbolju stvar radi imaš dojam da ga neko drži na koncu. Stvarno nemam apsolutno nikakvu želju da sad govorim nešto protiv njega, ali naprosto čovek ima problem sa identitetom, a pošto je on predsednik države onda taj svoj problem reflektuje na sve nas. Pa, nije on dete, nije malouman, on je čovek u zrelim godinama, on je čovek psiholog, obrazovan, zreo, svestan čovek, ne može taj čovek za nedelju dana tako drastično da menja mišljenje. Znači, da kaže onako lakonski - pa šta, ona tribina o Srebrenici, to je pravo na slobodu mišljenja, vrlo važno, bože moj. E, onda kad prikažu famozni film onda isti taj Tadić - ja sam potresen, ja sam zgrožen, to više ne može tako. Pa, čekaj, jesi ti pre nedelju dana bio drugi čovek? Pa govorimo o istom događaju počinjenom od istih ljudi i govorimo o istim onim ljudima koji to negiraju i umanjuju i relativizuju ili pokušavaju da od toga naprave nedostojnu sprdnju. Šta je to što se desilo za tih nedelju ili dve da si ti toliko fundamentalno nešto shvatio u životu? Daj bože ako jeste shvatio, makar onda znamo da će se od sada pa nadalje ponašati dostojno demokratskog predsednika Srbije. Ali bojim se da ne dođe sledeća prilika kad će on opet da preferira poziciju koja više podseća na njegovog oca nego na njega, ja se toga bojim. Nikad ne znaš, ne možeš tog čoveka da uhvatiš ni za glavu ni za rep.

BORIS TADIĆ:

Ja moram da kažem da Simpo nema samo ekonomski značaj za Srbiju, Simpo ima i bezbednosni značaj za Srbiju, Simpo je i razvoj-

ni program Srbije, Simpo je i iskaz strategije Srbije. Zato Simpo zasluži maksimalnu podršku svih državnih institucija. Ja ne mogu da zamislim južnu Srbiju, Srbiju od Niša pa naniže do granice sa Makedonijom bez Simpa. Moramo da razvijamo one privredne strukture koje nam obezbeđuju i državno postojanje na ovom prostoru. Moju podršku imate svom snagom dok god proizvodite nešto što može da nađe svoje kupce u svetu; Simpo proizvodi nešto što može da nađe kupca. Vi ste u stvari jedna zanimljiva fabrika, vi pravite nameštaj na kojem mi ovde držimo sastanak, pijemo vodu, koja je ovde pred nama i imamo prilike da pojedemo ove bombone, samo kad bi nam dozvolilo zdravlje, koje su ovde isto za našim stolom. Imate u stvari potpuno zaokružen sistem. Mene uopšte ne zanima partijska pripadnost kad je u pitanju proizvodnja, apsolutno, mi možemo da budemo iz kojih god hoćete stranaka, ali proizvodna stranka, to je u stvari politika Srbije. I zato vam ja obećavam sledeće, gde god ja idem uvek neko iz Simpa može da ide sa mnom.

TEOFIL
PANČIĆ

SVETLANA VUKOVIĆ:

Bio je ovo primer spontanog govora našega predsednika. Nastavlja Teofil Pančić.

TEOFIL PANČIĆ:

Ono što bi bio ispravan tekst ne sme da se izgovori baš tako zato što taj ispravan tekst nekako vuče na ove prokažene ličnosti, institucije, organizacije. Znaš, to su nekakve strašne Nataše Kandić, Sonje Biserko, to su neki Helsinški odbori, neki Fondovi za humanitarno pravo, neki Građanski savezi i neki Žarko Korać i neki Pera Luković, to se ne sme. To su zli ekstremisti, to su oni što mrze sve što je srpsko, to su oni što misle da samo Srbi ubijaju, je li tako. I onda ne sme da se izgovori taj ispravan tekst, daj malo da ga ipak nekako preformulišemo, a onda ga malo ukakimo i onda opet imamo problem. I oni se vrte u tom začaranom krugu. Šta mislim da je isto jako važno u vezi sa Srebrenicom i tom, ja je zovem, Srbijom posle filma. Pojavili su se svi oni grafiti po Beogradu, Nišu, ne znam gde, te Mladić heroj, Škorpioni heroji, Nož, žica, Srebrenica i tako dalje, i sad su opet svi političari strašno zgroženi i šokirani, brišu se ti grafiti, sve je to lepo, ali imamo opet jedan temeljan problem. Emituje se neki osećaj da ljudi koji tako govore i misle a verujem da ih ima mnogo u Srbiji, mnogo, da su to ljudi koji eto još nisu shvatili, eto još ne znaju, eto čak im ni film nije

otvorio oči, eto oni još ne shvataju šta se zapravo dogodilo u Srebrenici. To je sve koješta, radi se o tome da je to jedan stav.

Ti grafiti, te parole, ta mišljenja, te priče, to je jedan jasan politički stav i taj stav je sasvim lako moguće etički, moralno, kako god hoćeš, uporediti sa recimo stavovima neonacista. Šta neonacisti rade? Oni stalno negiraju holokaust, znači holokaust se nije dogodio, to je montaža zla, autokratsko komunističko, jevrejsko, cionističko, ne znam već sve čija zavera, to se zapravo nije desilo, a onako između sebe oni ne samo da znaju da se desilo, nego im je žao što se nije desilo još malo bolje, malo jače, malo potpunije, jer oni onda je l' te ne bi imali problem. Ali javno, to je negacija holokausta. Ovo ti je isto, da prikažeš još sto filmova, da ideš svakom pojedinačno da crtaš, da svakog odvedeš lično u Srebrenicu, u Potočare, opet će postojati jedan deo ljudi, to je jedna politička supkultura koja je nastala, to je svet koji naprosto negira zločin samo u tom smislu da ga je zapravo baš briga, da samo hoće da obznani svoju apsolutnu moralnu ravnodušnost. I ti ne možeš većito ići na to - pa, ljudi ne znaju, nisu dovoljno informisani, i eto, bili su zavedeni - ne, postoji jedan procenat ljudi ovde koji će zauvek to negirati, koji će zauvek biti u tom smislu na drugoj strani svega što je normalno. Mi moramo da vidimo šta ćemo sa tim ljudima, moramo da vidimo kako da ti ljudi više nikada ne predstavljaju nikoga u ovoj zemlji osim same sebe. Kako da se oni politički izoluju u jedan geto, onako kako su neonacisti u getu u Nemačkoj.

Mislim da ja čak možda nekad izgledam kao da me to ne dodiruje, nekako neosetljivo, zato što se ja ne potresam na ljude koji se ne potresaju. Zato što sam sa svim tim raskrstio još ranih 90-ih godina. Od ranih 90-ih godina imam najgore moguće mišljenje o ljudskoj prirodi pre svega. Ja očekujem sve najgore od svojih bližnjih, od dvonožnih stvorenja zvanih ljudi i onda, kad sam prevazišao taj prvi šok koji je trajao možda nekoliko godina, totalne ubijenosti u pojam, potištenosti, gubitka svake vere u to da će ovde ikad išta biti normalno - od tada imam jedan dosta relaksiran odnos jer stalno očekujem sve najgore i onda se isključivo ugodno iznećuđujem. Imam dosta ljudi oko sebe koji kažu - jao, strašno, vidi šta je ovaj rekao. Ne, pa nije strašno, normalno je, mislim, normalno je ovde gde jesmo, mi smo nenormalni, oni su normalni, oni su postavili meru stvari, mi smo odstupanje od te mere stvari i kad se jednom nekako pomiriš sa tom pozicijom da si ti taj koji je nekakva astigmatizovana manjina, onda teraš tako.

Najmanje deset poslednjih godina apsolutno se ne raspravljam sa bilo kojom vrstom neistomišljenika oko tih stvari fundamentalnih, pitanja rata i mira, života i smrti, nacionalizma i antinacionalizma i tako dalje. Inače se raspravljam oko nekih tako stvari - ova stranka, ona stranka, ovaj čovek, onaj čovek, to su sve legitime političke razlike i svetonazorne, raspravljam se o umetnosti, koja je bolja knjiga, koji je bolji film. Ali ja se o fundamentalnim stvarima apsolutno ni sa kim ne svađam, sve sam to prošao negde 94-95. i smatram da ko do tada nije shvatio šta se ovde dešava, taj ne shvata jer neće da shvati. Zato i kažem da je to stav, to sa Srebrenicom. Negiranje Srebrenice nije nedostatak informacija, to je stav. Biti Ljiljana Bulatović je takav stav, ja s tim pogledom na svet nemam ništa. Mi postojimo u nekim paralelnim kosmosima i ja nemam želju da s njima komuniciram, to su ljudi koji su za mene sa one strane morala, a da postoji zakon oni bi bili i sa one strane zakona, mislim oni bi trebalo da budu iza rešetaka, ne zato što se oni meni ne dopadaju, nego zato što su to ljudi koji su kršili osnovne zakone svakog civilizovanog poretka, što su to ljudi koji, ako nisu neposredno ubijali, onda su podsticali na ubijanje drugih ljudi, koji su bili delovi zločinačkih organizacija. Stranke koje su vladale ovom zemljom do 5. oktobra 2000. su zločinačke organizacije, ljudi koji su bili bilo šta u njima su eminentni pripadnici zločinačke organizacije. Intelektualci koji su podržavali, koji su učestvovali u tom talambasanju, novinari koji su u tome učestvovali, jesu znači sastavni deo propagandne logističke mašinerije zločinačkih organizacija. Šta ja imam s njima da razgovaram? S njima treba da razgovara sudija, a ako sudija ne razgovara, meni je jako žao, ali to nije argument da sa njima razgovaram ja.

TEOFIL
PANČIĆ

B-1

PEŠČANIK_{FM}, 24. 06. 2005.

TI DIVNI LJUDI KOJI SMO BILI

Pogledajte ovog čoveka, on iskreno laže...

Nekad moraš da se opredeliš i što je najbolje, mnogo je dobar osećaj...

Problem je u tome što se genocid ne radi u domaćoj radinosti, genocid vrše države, jer su to veliki poslovi...

BRANKA PRPA, *istoričarka*

IVAN ČOLOVIĆ, *antropolog*

NADEŽDA MILENKOVIĆ, *stručnjak za marketing*

SRĐA POPOVIĆ, *advokat*

SVETLANA LUKIĆ:

Nekoliko dana me nije bilo u zemlji i stvari su odmah vrtoglavo počele da se popravljaju. Vidim da je posle sedamnaest godina vaskrsela iz pepela visoka peć broj 1 u smederevskoj železari. Tom malom koraku za čovečanstvo, a velikom za nas, prisustvovala su sve tri samokrunisane glave koje se otimaju za srpski presto: Tadić, Koštunica i Aleksandar Karađorđević. Umesto krune, na glavi su nosili američke kacige, a na grudima, umesto ordena Svetog Save prvog reda, amblem USS-a. Koštunica je jednom rekao, ne znam tačno gde, verovatno na nekom crkveno-narodnom saboru, da Srbija ne mora da bira između kompjutera i šajkače; Srbija hoće i može da spoji te dve stvari. A kad ukrstiš šajkaču i kompjuter dobiješ oduševljenje što visoka peć ponovo gori. Ta US Steal peć je nova verzija srpskog ognjišta oko koga će se okupljati mala, ali ponosita srpska porodica. Šteta što u Smederevu nije bio i naš Matija, da opeva ovaj vaskrs peći broj 1 - magija bi tada bila potpuna.

Vidim da je Koštunica zahvaljujući našem Emiru Kusturici primio u audijenciju i Dijega Armanda Maradonu. Razmenili su dresove i izraze ljubavi, Maradona je rekao da je čuo za ratove koji su ovde vođeni i da je vatreno navijao za Srbe, a predsednik vlade ga je najpre upisao u spisak crnogorskih državljana koji žive u Srbiji, poklonio mu dres sa imenom Crnogorca Kusturice, a onda je Maradonu oslovio sa - naš dragi Dijego. Sada će naš Dijego pored onog istetoviranog Fidela Kastru na levoj ruci istetovirati i nasmejano lice našeg predsednika vlade na desnici.

Ostvario se i najplešni san predsednika parlamenta Predraga Markovića: ubuduće će ostajati sam u skupštinskoj sali. Možda jedino ne uspe da se ratosilja Nikole Miloševića. Izglasao je poslovnik po kome narodni predstavnici neće morati da se muče i prisustvuju raspravama i da se za svaki zakon vade iz skupštinske kafane. Predstavnici vladajuće koalicije i neki analitičari kažu da je to odlično, jer će moći da se donese mnogo više zakona i neće morati da se slušaju, kako kažu, besmislene skupštinske rasprave. Ako su poslanici poslanicima čist višak i smatraju jedni druge smetnjom za donošenje zakona, šta smo im tek mi. Kako su počeli, nećemo mi tražiti raspuštanje skupštine, nego skupština raspuštanje čitavog naroda.

Trenutno je skupštinska sala puna, poslanici raspravljaju o zahtevu radikala, socijalista i njihove duhovne braće iz DSS-a da se nevladine organizacije najoštrije osude zbog antisrpske kampanje. U skupštinskoj sali radikali, predvođeni jednom od najsravnijih figura srpske političke scene Aleksandrom Vučićem, postavljaju psihijatrijsku di-

jaгнозу Nataši Kandić, Vojinu Dimitrijeviću, medijima, a predsedavajući skupštine Vojislav Mihajlović na to, ljudima koji su prekoračili sve granice ljudskog i civilizovanog ponašanja, ima samo da kaže – poslaniče, prekoračili ste vreme. Sa njima je kategorija vremena ukinuta, ostao je samo prostor koji moramo da delimo, i u tom saznanju ima nečeg neutješnog.

A vi na početku Peščanika slušate direktorku Istorijskog arhiva Beograda gospođu Branku Prpa.

BRANKA PRPA:

Mislím da imamo ozbiljan problem funkcionisanja države. Kad vidite sve te silne anketne odbore koji se formiraju po raznim problematičnim pitanjima, način na koji završavaju ta ispitivanja po tim takozvanim anketnim odborima, onda shvatite da postoje ili paracentri političke moći ili paradržavni centri. Ono što je ključno, što mora da se pita svaki građanin, to je da li zakonodavna vlast, odnosno parlament, kontroliše do kraja izvršnu vlast, da li izvršna vlast takođe kontroliše neke državne institucije koje su strašno bitne za sigurnost građana i za opstanak države, jer zapravo o svemu tome nemate neku jasnu sliku.

Nema epiloga, epilog nedostaje. Predstava je fino tekla u nekoliko činova, a ne znamo kako se završila. Ona negde prestane, a gledaoci budu pušteni kućama i najčešće se cela stvar gurne pod tepih. To ne može javno da se prizna, jer kad javno priznate da ne možete da rešite neke stvari u okviru institucija koje pripadaju državi, vi priznajete da je država sama po sebi nemoćna. Dakle, stvari su očigledne svim građanima i jednostavno nemaju kraj. Posledice su katastrofalne, jer se stvara osećanje permanentne nesigurnosti, odnosno stvara se mogućnost da ti se bilo šta desi a da ti prosto ne znaš kako ćeš da ostvariš svoja ljudska i građanska prava, u bilo kom smislu. Kada izbiju nekakvi skandali na svetlost dana onda vidite da ne znate kako funkcionišu tužilaštvo, sudstvo, zatim policija, a onda ne znate kako funkcionišu vojska, pogotovo posle onog što se desilo u Topčideru. Dakle, šta je bilo sa slučajem one dvojice ubijenih vojnika, gde je to stalo, ko je odgovarao, ko nije odgovarao i tako dalje.

Kad izbiju veoma ozbiljni skandali političke prirode, svugde u svetu je normalno da ministar demisionira, bio kriv ili prav, ali prosto je skandal tih dimenzija da on mora da demisionira, a to se kod nas ne dešava. Lepo ostane ministar, sad što je izbio skandal

- nije važno. Dakle, ta vrsta jednog 'lako ćemo' sistema je vrlo opasna kada je u pitanju država. Država mora biti čvrsta struktura, država je ta koja garantuje bezbednost svojim građanima, država je ta koja garantuje pravni poredak, država je ta koja na kraju krajeva omogućava da sve ono što čini jednu ljudsku zajednicu funkcionise u svim segmentima.

Kontinuirano postoje dve Srbije. Dakle, ako se Srbija raspolutila u vreme Miloševićevog režima na dve strane, kao bog Janus, jedna strana sa ružnim a druga sa lepim licem ili jedna sa licem koje je vršilo zločine, a druga koja je branila principe humanističke civilizacije, bojim se da ta vrsta raspolućenosti traje i dan-danas. Dakle, postoji deo srpskih političkih intelektualnih elita i veoma ozbiljan deo javnosti koji zna već jako dugo šta se desilo u Srebrenici i koji su za to da se taj zločin nedvosmisleno osudi kao zločin, kao mesto, kao toponim; i postoji ova druga strana koja je postojala i sve ove godine i ona postoji i dalje u kontinuitetu, koju ja nazivam fatamorganom ili virtuelnom Srbijom, koju je najbolje razradio JUL onim cvetnim livadama, kravama koje pasu u vreme dok nismo imali šta da jedemo, dok nije bilo struje, dok smo bili bombardovani, gde se zapravo htelo da se prikaže jedna slika Srbije koja ne postoji. Tako da je prikrivanje istine ili prikrivanje prave situacije, odnosno realnosti koja je ružna postalo sastavni deo političke manipulacije. Dakle, ta Srbija iz dva dela traje i dalje.

BRANKA
PRPA

Srebrenica kao egzemplar stvara jednu bolesnu atmosferu gde vi kao u doba Miloševića morate da se uštinete, da vidite da li vi u tom trenutku sanjate ili ne sanjate kad čujete šta oni govore, to je prosto potpuno vam pameti, to je očigledna laž. Sećam se, jedanput se ranih 90-ih godina Rambo Amadeus pokazujući na Miloševića obratio gledaocima i rekao: 'Pogledajte ovog čoveka, on iskreno laže.' Mi imamo fenomen takozvane iskrene laži, oni dođu i nas iskreno lažu i to je jedna potpuno pervertirana situacija koja je opasna za posttraumatsko društvo, za društvo izašlo iz rata, za društvo koje traga za svojim identitetom. Dakle, laž je postala sastavni deo našeg života, obmana je postala sastavni deo našeg života, a to su nezdrava stanja, još od perioda novog veka kad je racionalistička filozofija postala ključ evropske civilizacije.

SVETLANA LUKIĆ:

Kod neuspelog donošenja deklaracije o Srebrenici vi vidite do koje mere ti ljudi ostaju u okviru retorike Slobodana Miloševića. Ali postoji i

određena panika da se pronađe ispravan tekst za ovakve situacije kao što je Srebrenica. I od Labusa, Dinkića, pa celom skalom do radikala, oni u suštini ne znaju koji bi to tekst bio.

BRANKA PRPA:

Stvar je prosta, to je ono ‘dobro jutro, čaršijo na sve četiri strane’. Znači, ja bih hteo da kažem, da dam jedan politički stejtment, jednu izjavu, ali tako da sve te četiri strane čaršije na neki način zadovoljim i onda je to jedan galimatijas u kojem sam sve rekao i ništa nisam rekao, u kojem sam izabrao tip govora kojim zapravo to osuđujem, kažem ‘jeste, počinjen je zločin, ali...’. I od tog “ali” ide minimaliziranje ili amortizovanje težine tog zločina. Dakle, radi se o jednoj vrsti političkog kameleonstva u kojem se ne shvata da je politika moralna kategorija, da politički moralne izjave podrazumevaju da neće sve četiri strane čaršije biti za tebe, već da će možda biti samo jedna. A ona podrazumeva stav, ona podrazumeva političko vjeruju, na osnovu čega mi kao građani i biramo partije. Dakle, ne dešava se ta vrsta moralnog političkog govora. To su kratkoročni dobici, to je jako pogrešno i to se sve vodi s pozicije dnevne politike, banalizuje se, trivijalizuje.

Čoveku prosto bude i neprijatno kad svi osude na kraju taj zločin, jer ga osude na takav način da je bolje da ga ne osude. Mislim, čuti radije, nemoj samo da osuđuješ na taj način. To je isto kao kad vas neko prisili, ono kad smo bili mali, pa sad moraš da kažeš mami ili tati ili bratu ili sestri ili prijatelju ‘izvini’ i sad ti biraš način kako da to ‘izvini’ eskiviraš, a da na neki način udovoljiš naredbi ‘sad da se izviniš’. Međutim, ipak vidim tu neke pozitivne pomake, jer sada je zaista veliki broj građana postao brutalno svestan srebreničkog zločina, načina na koji je ta cela stvar urađena, pa su čak i one partije koje su ranije bile šovinističke, našle za shodno da teškom mukom, ali ipak to osude. To je značajan pomak, iako ja to kao istoričar merim u milimetrima, dakle, ja ne smatram da će se ovde brzo desiti epohalne promene, nego onako milimetar po milimetar.

Mislim da nije pošteno prema onim ljudima koji su radili sve ove godine, ni prema onima koji su izgubili svoj život zbog toga, reći da se u Srbiji nije ništa uradilo. Treba da se kaže da je Srbija jedina zemlja u okruženju koja je imala permanentno antiratni pokret. Od trenutka izbijanja jugoslovenskog rata vi imate u Beogradu i ostalim većim centrima nešto što u kontinuitetu traje kao

antiratni pokret. On je malobrojan, doduše, ali znate, 1991. početi stvarati tako nešto je bilo opasno po život, pa ipak su se našle grupe ljudi koje su u to krenule. Razvio se niz institucija, od Beogradskog kruga do Fonda za humanitarno pravo, pa do nezavisnih medija, i niza drugih nevladinih organizacija koje su pokušale da stvore za Srbiju alternativu onome što je stvarao Milošević. I na kraju Miloševićeve vladavine Srbija je takođe jedina zemlja u regionu koja je potpuno premrežila celi prostor Srbije alternativnom, institucionalnom infrastrukturom. Na kraju imate i alternativni univerzitet, je li tako? Konačno smo mi sami izveli 5. oktobar, Miloševićev režim je srušen voljom građana ove zemlje i masovnom pobunom i jednim oblikom društvenog konsenzusa u kojem su bile ne samo političke partije tadašnjeg DOS-a, nego i sve ono što je servisiralo celu tu zajedničku ideju koja je bila jedna jedina - srušiti jedan režim.

BRANKA
PRPA

Tu su bili nezavisni mediji, nevladine organizacije, studentski pokreti, ne mogu sve da ih pobrojim. Verovatno će budući istoričari taksativno da ih nabrajaju i verovatno će biti fascinirani, jer je jedno društvo pokazalo neverovatnu vitalnost i neverovatnu sposobnost da se u uslovima rata, totalitarnog sistema, nasilja, gde ti život nije vredeo ništa, organizuje i suprotstavi. To su prosto neki rezultati koji moraju da se uzmu u razmatranje. Do koje mere je to sada dovedeno u pitanje druga je priča, ali sigurno da je ubistvo premijera Zorana Đinđića izazvalo tu vrstu posustajanja sa ove druge strane ili neke vrste dezorganizovanosti ili atomizacije. To je sada jedan drugi fenomen. Ali ja zaista mislim da je vrlo neistinito reći da se u Srbiji nije radilo ništa. U Srbiji se jako puno radilo i na kraju krajeva, Srbija ima svoje mrtve, ljude koji su se borili za te ideje i koji su ubijeni zbog toga. Nisu ubijeni zbog nekih drugih stvari, nego su ubijeni zato što su bili nosioci političke borbe koja je za njih završena njihovom smrću. Mi moramo imati poštovanje prema tim ljudima, mi moramo da sumiramo te rezultate, naše buduće generacije moraju imati neka svoja vrednosna uporišta u Srbiji, oni ih ne mogu tražiti u drugoj zemlji. A mislim da će ta vrednosna uporišta i te kako naći u 90-im godinama, pored one crne strane naći će i ono za šta mislim da će kao ljudi, kao generacija biti ponosni.

Srbija je 1990. godine imala 6 posto, a sada ima 3 posto stanovništva sa visokom stručnom spremom. Iz Srbije više ne odlazi nekvalifikovana radna snaga kao što je to bilo nekad, koja je odlazila na

zapad prosto da bi imala hleba. E, sada iz Srbije odlaze najbolji i kad iz jedne zemlje odlaze najbolji onda se postavlja pitanje - šta je ono što će u budućnosti omogućiti progres. Ako poznajemo istoriju Evrope u poslednja dva veka, onda ćemo reći da je ključna reč za istoriju Evrope u poslednja dva veka ideja progressa, a ideju progressa nose univerziteti, naučni um, dakle, ono što je stvaralačko u jednom društvu. Kad to ode iz jedne zemlje onda se vi pitate u šta ćemo mi da se pretvorimo, u Tajvan? U zemlju jeftine radne snage za svetske korporacije; imaćemo nadnicu jedan dolar, pa ćemo da šijemo za Beneton, pa ćemo biti kao deo tih bednih azijskih zemalja u kojima se radna snaga prodaje u bescenje, jer i nemaju ništa drugo osim radne snage. Oni nemaju elite, nemaju obrazovni deo populacije koji je sposoban da razvija svoju sopstvenu državu, koji nije samo deo jedne globalne kolonizacije.

To su ozbiljna pitanja, koja između ostalog podrazumevaju pitanje šta se događa sa Beogradskim univerzitetom, zašto ne uspevaju reforme u prosveti, zašto mi ne školujemo svoju decu da bi živela za XXI vek nego imamo metodologije u obrazovanju i znanja koja su primerena XIX, XX veku. Dakle, šta se zapravo događa sa svim tim mladim ljudima kojima mi ne pružamo šansu. Jedan od mojih osnovnih problema kao direktora Arhiva, a može biti bilo koje druge institucije, jeste to što meni na vrata zakucaju mladi ljudi čiji je prosek studija 9,40, koji govore pet jezika i koje ja ne mogu da zaposlim, prosto ne mogu, jer nemam to radno mesto. Ja sam budžetska institucija, sva radna mesta su pokrivena budžetom, ja ne mogu da otvorim radno mesto da bih zaposlila jednu osobu za koju mi je jasno da ima takve reference da mora da se zaposli u ovoj zemlji, da ne sme da ostane ni mesec dana bez posla, jer će iz ove zemlje da ode.

I treća stvar koja je, čini mi se, ključna jeste to što smo mi država i društvo u kojem se znanje ne poštuje. Potpuno je normalno da platite vodoinstalatera, ali recimo nije normalno da platite istoričara ako je napisao neki tekst. Znanje vodoinstalatera nije besplatno, je li tako? Jedino znanje koje se ovde smatra besplatnim znanjem je znanje koje poseduju intelektualci. To je jedna jako zabrinjavajuća atmosfera. Bez obzira na to, ja sam bila optimistična zato što je Srbija kao mala zemlja, agrarna zemlja, uspela da stvori takve intelektualne elite, takve kapacitete. Znao, takve intelektualne elite se ne rađaju u agrarnim društvima, one se rađaju u građanskim društvima. E, Srbija je uspela u dva veka da stvara in-

tektualce koji su bili potpuno kompatibilni sa evropskim intelektualnim elitama. Ako sada izgubi to svoje što je guralo poslednja dva veka, od Kraljevine Srbije, onda ona zaista postaje jedna Azija i samo tržište radne snage i ništa više.

Najviše me uznemirava pomisao da nećemo našoj deci ostaviti staze od kojih će oni napraviti magistralne pravce razvoja budućnosti, svoje sopstvene i ovog društva i države. Ja nas smatram izgnanim generacijom, mi za svog života ne možemo da promenimo ovu situaciju, mi smo posttraumatsko društvo izašlo iz rata. Sama činjenica da morate da se suočavate sa zločinima nije lagodna i nikom draga. I treba takođe da se ima u vidu da nijednom čoveku nije drago to da gleda, ali smatram da mi generaciji koja dolazi moramo da ostavimo mogućnost da se ona s tim suoči. Zna- te, nisu denacifikaciju Nemačke izvršili Amerikanci, nego nemački šezdesetmaši velikom pobunom protiv sopstvenih očeva i dedova. Znači, trebalo je da prođe dvadeset i nešto godina da bi oni došli i rekli - čekajte, šta ste vi radili, ljudi? Prosto, ostaviti iza sebe mogućnost da oni jednog trenutka saznaju sve šta se desilo. Sačuvati im ta znanja, stvoriti neke preduslove da ovo bude jedna demokratska država da bi oni izgradili jedno zdravo društvo i državu. To, bojim se, mi za našeg života nećemo dočekati, ali s obzirom na to kojom brzinom ide devastacija ovog o čemu smo prethodno govorili, ja se bojim da mi nećemo moći da ostvarimo tu vrstu perspektive za njih, jer Srbija više nema vremena, ona je sve svoje vreme potrošila.

BRANKA
PRPA

Srbija je zaista zemlja koja je potrošila svoje vreme i zato mi i radimo ovoliko ubrzano koliko radimo, verovatno smo svi pojedinačno uradili više za vreme ovog svog jednog života nego što su naši preci uradili za deset života. Prosto me je strah od tog stalnog utrivanja sa vremenom, da ostaviš, da sagradiš, da napraviš, da njima omogućiš. Strah me je zbog toga što mi napravimo nešto, izgradimo institucije, stvorimo infrastrukturu i onda dođu oni posle nas i ponovo to unište. Tako da generacije na ovim prostorima neprestano zidaju ruševine, pravi se zatvoreni krug. Zidanje na ruševinama je nešto što više ne sme da se desi u budućnosti, mi njima moramo da ostavimo kontinuitet, znači nešto mora da traje u kontinuitetu da bi oni mogli to da kasnije izgrađuju u mnogo sofisticiranijim formama. Strah me je da li ćemo mi stići da napravimo pretpostavke da oni naprave bolju državu i društvo; toga me je strah.

SVETLANA LUKIĆ:

Šta se dešava sa državama, narodima koji to nikad ne stignu da urade, nego stalno idu jedan korak napred, pa dva nazad.

BRANKA PRPA:

Oni nestanu, oni naprosto nestanu. Istorija je puna primera celih naroda, država koje su nestale. Vrlo jednostavno, vrlo brzo i vrlo lako. I kad bi se neko ozbiljno bavio činjenicom kakav je natalitet u Srbiji, koja je dinamika otvaranja radnih mesta, dinamika odlazanja najpametnijih iz ove zemlje i to projektovao u kontinuitetu od sto godina, videlo bi se da Srbije više nema. Sa ovakvom dinamikom je nema, ona će biološki nestati, ona prosto nema na čemu da opstane ili će doći do takvih minimalnih brojki da više neće biti relevantna ni po čemu. Čim se sve više i više smanjujete u bilo kom smislu, mogućnost vašeg napretka sve je manja i manja. Ipak neki kvantitet, što bi rekao g. Marks, daje kvalitet, znači morate imati neki kvantitet i stanovništva i biološke mase, dakle ljudi. Na dva miliona ljudi imate više šanse da dobijete pet dobrih književnika nego na dvesta hiljada, prosto je to statistika. To je ono što je ozbiljna opasnost za male države i male narode, jer Srbi su mali narod.

Treba pre svega tu megalomansku sliku o sebi svesti na razumne mere. To mogu da urade samo odgovorne elite, to rade veliki političari i to rade državnici. Oni koji spadaju u jednu banalnu priču rade ovako dnevno, pa danas kažu jedno, sutra drugo i onda Srbija glavinja ukруг. Umesto da sarađuje sa Haškim tribunalom pre godinu dana, ona sarađuje sada i troši svoje vreme, a vremena više nema.

SVETLANA LUKIĆ:

U prvom delu emisije slušali ste gđu Branku Prpa, a sada će govoriti antropolog Ivan Čolović. Ivan Čolović je urednik biblioteke 'XX vek' u kojoj je nedavno izašla sto pedeseta knjiga. U pitanju je knjiga 'Religija i identitet na Kosovu' Gera Dejzingsa. Dakle, slušate g. Ivana Čolovića.

IVAN ČOLOVIĆ:

Ovih dana moju pažnju je privukao jedan mali članak objavljen u *Večernjim novostima*, jedva desetak rečenica. Već naslov je bio interesantan: 'Albanci iz Zočišta očekuju komšije'. U njemu se govo-

ri o kosovskom selu Zočište koje se nalazi u okolini Orahovca i o pripremama u tom selu za povratak Srba koji su tamo nekad živeli. Vraća se četrdeset četiri porodice, ukupno dvesta dvadeset članova tih porodica. U tom članku je za mene ipak najinteresantnija bila izjava predstavnika lokalnih Albanaca, koji se zove Ruždi Gaši. Ruždi Gaši je prema pisanju tog članka rekao sledeće: 'Srbi mogu natrag, ovo je njihova zemlja, a Zočište je za sve nas sveto mesto.' Ja sam mislio da je ova njegova izjava vredna pažnje i vredna je razmišljanja o tome šta u stvari ona znači. Ovaj prvi deo, 'ovo je njihova zemlja', on nije mislio da kaže da je Zočište Srbija i da je srpska zemlja ili nešto slično tome, pre će biti da je on rekao da to pripada Srbima u tom smislu što je to zemlja na kojoj su oni živeli, koju su oni obrađivali, gde se nalaze njihove kuće i da oni sad kad se vrate s punim pravom mogu da se vrate na svoj posed. I mislim da ne treba pridavati neki veći značaj ovoj njegovoj izjavi, da je to srpska zemlja, da su Srbi dobrodošli na svoju zemlju.

IVAN
ČOLOVIĆ

Možda je zagonetniji ovaj drugi deo izjave ovog predstavnika albanskih žitelja Zočišta, tamo gde on kaže 'Zočište je za sve nas sveto mesto'. Međutim, ni taj deo njegove izjave ne predstavlja neku veliku tajnu i razumljiv je onima koji znaju da se pored tog sela nalazi srednjovekovni srpski pravoslavni manastir Sveti Vrači, koji se tako zove po zaštitnicima tog manastira, Svetom Kuzmanu i Svetom Damjanu. I šta znači ovakva izjava Gašija, znači da je to za sve nas sveta zemlja, za one koji znaju da su Sveti Vrači svetište koje su poštovali, posećivali i kome su se za pomoć obraćali i mnogi Albanci u nekom minulom vremenu, jer je postojalo u tom kraju, a i na celom Kosovu i možda i šire, ne znam tačno, verovanje u isceliteljsku moć tog manastira i njegovih zaštitnika. To je bilo rasprostranjeno ne samo među Srbima nego i među Albancima i među Ciganima. Verovanje je bilo rasprostranjeno podjednako i među muslimanima i među hrišćanima, znači predstavlja primer neke mešovite multietničke ili multireligijske religioznosti, ako se to može tako rogozbatno zvati. U nauci koja se takvim pojavama bavi to se zove mešovito hodočašće.

U tom smislu se za Zočište svojevremeno zainteresovao Ger DeJzings, Holanđanin, antropolog čiju smo knjigu nedavno objavili - *Religija i identitet na Kosovu*. Za njega je to bio primer mešovitog hodočašća, on je tamo našao da religija može da pomogne da se među ljudima uspostave veze preko etničkih i religijskih granica, jer mi imamo niz primera koji pokazuju da je religija jedan faktor

razdvajanja, konfrontacija, čak i ratova, ali evo ima i primera da religija može da bude i faktor koji pomaže da se ljudi približe preko etničkih granica, pa čak i preko tih religijskih granica, onih koje nameću religijske i teološke ortodoksije. Zbog toga je u interpretaciji Gera Dejzingsa važno i to da se vidi kako ljudi zajednički mogu da se opru pozivima da to ne čine, znači onima koji smatraju, a to su te crkvene vlasti, crkvene ortodoksije koje smatraju da treba da izraze neodobravanje zbog takvih praksi pozivajući svoje vernike da se drže svako svoje crkve i svako svojih propisanih obreda.

Ger Dejzings je bio u Zočištu 1991. godine, već tada je ta praksa bila kompromitovana, već tada nije bilo zajedničkog hodočašća Albanaca i Srba i posle toga je manastir bio srušen i spaljen. I sada mi je bilo interesantno što se u novinama nagoveštava mogućnost da će ta praksa možda zajedno sa povratkom Srba biti obnovljena. Dobro, sigurno da kad pominjem ove primere potpuno sam svestan toga da nagoveštaji da se tamo može ponovo uspostaviti zajednički život Srba i Albanaca moraju da budu uzeti sa izvesnom rezervom, jer posle svega što se tamo događalo, zaista nekom nenumerenom i površnom optimizmu nema mesta, ali ja imam utisak da se ovakvim primerima ne poklanja nikakva pažnja, odnosno da im se ne daje nikakav značaj.

I čak stičem utisak da se namerno bagatelišu ovakvi primeri, znači da se ipak neko zajedništvo tamo može ponovo organizovati i da tamo ljudi mogu ponovo zajedno u miru i sa potrebnim razumevanjem da žive. Kao da su ovi primeri nepoželjni, da se ne uklapaju u srpsku politiku, takozvanu državnu strategiju na Kosovu. I da li je onda, postavlja se pitanje, uopšte to zajedništvo srpskih i albanskih seljaka u Zočištu za nekoga interesantno, da li je to nekome potrebno, da li to neko uopšte može da uklopi u neki svoj genijalni, visokopolitički projekt takozvane državne strategije na Kosovu. I oni kao da više vole vesti o tome da se ljudi tamo mrze i tuku i kao da im takve vesti pomažu da lakše vode politiku i da lakše dođu do toga - znate, to je ta mržnja, šta mi tu možemo, to je fatalno i sad da se mi tu nekako snađemo u toj situaciji, ali nemojte uobražavati da tamo dobrog može biti.

Na istoj strani *Novosti* na kojoj je ovaj člančić od deset redova o Zočištu, pola te strane zaprema intervju sa akademikom Dinkom Davidovim koji izlazi tu sa idejom da se objavi jedan lep zbornik radova o istini o istoriji Kosova i Metohije od XII do XIII veka i da

to bude, kako to stoji u naslovu tog članka, evo, ja ga ovde imam, 'Knjiga za lobiranje u svetu'. E, ta će knjiga, kaže akademik, biti neophodni deo državne strategije u rešavanju statusa južne pokrajine. Znači, kad se ta stvar raščisti sa istinom iz XII i XIII veka, e onda će ta državna strategija da bude na zdravijim osnovama i onda će biti moguće da se suprotstavimo onome što Dinko Davidov zove šiptarskom propagandom i šiptarskom politikom, a ciljna grupa za takvo lobiranje po zamisli ovog autora, akademika, treba da budu članovi američkog Senata. Pa kad oni vide crno na belo da su u XII veku živeli na Kosovu precij gospodina Davidova reći će - izvinite, nismo znali, znate mi pamtimo dosta, ali baš XII vek... i tako.

IVAN
ČOLOVIĆ

Umesto da se zainteresuju za stvarne probleme ljudi koji treba tamo da se vrate i eto, dešava se da se i vraćaju, naše vlasti pa i naša javnost više vole da daju Srbima koji se tamo vraćaju takozvanu simboličku, ritualnu podršku, da prave priredbe, koncerte, patetične, rodoljubive, sve u znak podrške tom narodu na Kosovu. Vole te bratske poruke, pozdrave - nemojte se predati, držite se, mi mislimo na vas, evo, mi pevamo o vama, mi glumimo o vama, mi vas slikamo. I evo, najnoviji primer takvog jednog rituala bila je jedna priredba održana pre neki dan na Kolarcu. To je bio, kako sam video u novinama da se tačno zove, 'Svečani koncert umetnika sa Kosova i Metohije', organizovan u cilju prikupljanja sredstava za pomoć Kosovu, pardon, Kosmetu, jer to se više zvanično ne zove Kosovo, to se zove, brate, Kosmet. Prisutan predsednik vlade g. Koštunica, ali ono što vredi pomenuti, to je naslov te priredbe, a on glasi, nećete verovati 'Vaskrs božurne zore'.

Pobogu, šta bi to moglo biti, čovek se pita, kakav je to vaskrs božurne zore. I onda, vidim ja da u stvari to ne sluti na dobro. Hajde, vaskrs i zora to je neki optimizam, nešto tu vaskrsava, budi se ili zora rudi, međutim onaj pridev 'božurno' celoj toj stvari daje mnogo pesimističkiji izgled, jer ako se ne varam božurno je u srpskom mitu cvet iznikao iz krvi kosovskih junaka, pa bi ta božurna zora podrazumevala prilično krvavu noć, ne daj bože. Tako bi otprilike, ako se sme poezija tumačiti, ovaj pesnički naslov mogao da se protumači. Ja ga tumačim prilično nepovoljno i mislim da je to slutnja nečeg vrlo lošeg.

Ali, evo šta sve može na jednoj priredbi da se nađe i kako mogu ljudi čak na prvi pogled ozbiljni da slušaju takvu poeziju, sve misleći da se time bave visokovažnim državnim problemom Kosova. I u

svakom slučaju, mislim da bi naši političari i uopšte naša javnost mnogo manju pažnju trebalo da posvećuje ovim rodoljubivim akademikima i rodoljubivim pesnicima i njihovim priredbama, nego da više sluha imaju za ovo što reče onaj Albanac iz Zočišta, Ruždi Gaši, seljak iz Zočišta, jer i za njih, za naše političare, možda i za sve nas, to Zočište može biti lekovito. Njega bije glas da je posebno lekovito kad su u pitanju bolesti očiju, znači može od slepila da leči, pa i od političkog slepila. Tako da, eto, u ime tog zajedničkog hodočašća u Zočište ja bih završio ovaj osvrt na temu kako se vratiti na Kosovo, a da to ne bude 'vaskrs božurne zore', nego da dođu ljudi, jer tamo su živeli pa će opet tamo živeti, kako im reče ovaj komšija Ruždi.

SVETLANA LUKIĆ:

Bio je ovo Ivan Čolović, a sada ćete čuti kolumnistkinju lista Vreme, teoretičarku marketinga Nadeždu Milenković. Nadežda je inače vlasnica slogana koji ćemo jednog dana staviti na bilbord - 'Ako vam je dobro, onda ništa'.

NADEŽDA MILENKOVIĆ:

Ja sam bila kreativni direktor prve kampanje 'Ili jesi ili nisi' za Lav. Bilo mi je strašno važno da ta rečenica bude u etru i da se pričava i da je ljudi shvate, 'ili jesi ili nisi', jer mi je stvarno bio pun kufer tih izjava - on je bazično dobar čovek, ali sad, eto, malo je popustio i znate, mi svi radimo za pare, vremena su teška, šta sad ja da glumim. I godinama imam potrebu da izgovorim da makar ponekad u životu postoje situacije kada ili jesi ili nisi. Ne možeš da budeš pomalo fašista, pomalo trudan, ne možeš neke stvari da pomalo priznaješ zato što ih izgovara jedna osoba, ali ih osuđuješ kad ih izgovara druga. Moraš da se opredeliš i što je najbolje, mnogo je dobar osećaj kad se opredeliš.

Fenomenalno je kad odbiješ neki posao, nadam se ovo moji roditelji neće čuti, kad neke silne pare odbiješ i kažeš - hvala lepo, i odlično se osećaš. I iskustvo mi je pokazalo, nekako se kosmos uvek namesti, kad god sam bila tako džek, ja sam u roku od tri dana dobijala nove ponude za neki novi posao, samo kad sam rekla - ovde je moja crta, hoću da radim ako si ti meni moralno mio lik, ako nisi neću da radim, i nema tih para zbog kojih ću da radim za tebe. Predivan je osećaj, to tako pumpa čoveka, možeš posle da si gladan tri dana.

Moja drugarica Biki mi je objasnila magičnost uspeha Slobe, pa radikala, pa Karića. Ta poruka je stalno - jao, kako ste vi divan narod, mi smo nebeski narod, nas zato i mrze što smo najbolji, bre, da hoćemo mi bismo... samo nećemo. Ali stalno dobijaš jednu mnogo prijatnu poruku koja glasi - ti si super, i na tu poruku svako odgovara pozitivno. Kako da ne, pa polaskana sam što svi misle da sam ja super i da sam pripadnik nebeskog naroda. Za sve to vreme opozicija ima suprotnu poruku - bože, koje ste vi budale, ovaj vas munta, vi to ne provaljujete, krade vam izbore i vi to ne vidite. I stalno nam je opozicija govorila da smo šuntavi i naravno to je poruka koju većina nije htela da čuje. Imali su ono 'prelomi pametno'. Za jedan uski krug svog društva iz V gimnazije ili odatle već, oni kao smisle slogan, i onda se strašno čude što ostali to ne razumeju. Ja sam išla u XI gimnaziju, šta da ti kažem, ne razumem tu priču. I radikali imaju nastavak te iste priče koju mnogi ljudi vole da čuju, ali koristim ovu priliku da kažem da nije istina da oni imaju trećinu biračkog tela. Ne, oni imaju devetinu jer samo trećina izađe i postoji i dalje dve trećine biračkog tela za koje bi neko možda mogao da sedne i da smisli šta njima da ponudi.

NADEŽDA
MILENKOVIĆ

Tadić je dobar proizvod i sa njim bi se moglo puno uraditi ako ga čovek sagleda kao proizvod, odnosno uslugu, i onda imaš metodologiju: sedneš, napraviš analizu tržišta, potrošača, konkurencije, ciljne grupe i smisliš kako ćeš da im se obratiš, kojim tonom. To bi moglo odlično da se odradi. Agencija u kojoj sam bila imala je običaj da ti uvek na vizitkarti napišu funkciju malo veću, da te klijenti više poštuju, bolje se osećaš, ali naš interni dogovor je da ti nisi ta funkcija, nego je to prema spolja. I onda sam gledala kako se ljudi identifikuju, naročito sa funkcijama koje nisu razumeli kao 'art direktor'. Zbog onog direktor čovek počne da se ponaša kao direktor, a zapravo nije, on je dizajner.

Znači, ti prvo proizvod analiziraš, koliko je štetan, koliko je dobar, da li mi gasi žeđ, da li osvežava, da li je fensi, moraš da se odlučiš i onda kad kažeš 'jedinstvena stvar mog proizvoda je to', kroz slogane i sve kampanje dalje furaš to. Ali ne možeš da nemaš jedinstvenu poziciju. Kod Tadića na primer nedostaje ozbiljne marketinške brige. Kako koji izbori dođu... naravno ne uključujem se u te kampanje i ne radim ih, ali se strašno nasekiram. Poslednji put me je preplavila panika - ljudi, opet ovi neće da izađu na glasanje, opet će da pobedi onaj za koga ja neću da pobedi. Ja se toliko nasekiram da često sama radim na sloganima. Ali u

principu to zaista zahteva dobar timski, ozbiljan rad, i široku kampanju.

Suština marketinga je da pronadeš tu ključnu činjenicu koja je značajna potrošaču, a istinita je, i da je onda saopštiš sa duhom. Znači, ne da te ja ubeđujem u neku laž dovoljno puta, nego da pronađem ono što je dobra strana mog proizvoda, a istovremeno i tebi važna. Znači, naći kod Tadića jednu reč, rečenicu i onda je plasirati, ali dosledno. Šlafrok od zenane sa Đerma i to sa rasprodaje ne može da ti prođe kao večernja haljina, i onda nemoj da me zbu-njuješ.

Ja stalno imam taj problem da ću da zaboravim šta se sve desilo, ko je sve šta rekao, kakve su se gluposti ovde dešavale. Vreme prolazi, a ja višejadna ne mogu da pamtim. Pri tome, ja nemam problem sa izvinjavanjem mojih političara, kao što nisam imala problem da moj otac ode na roditeljski i da se najstrašnije ulizuje razrednoj jer ja to od njega očekujem; a on je naravno to radio i hvala mu. Njemu nije to blam, šta, deset minuta poniženja da ja ne bih imala problem koji sam zakovala. Isto tako kad biraš političare ti imaš to očekivanje da se oni umesto tebe ponižavaju tamo gde je potrebno, jer su se sami kvalifikovali da budu, ne očevi nacije, ali da imaju taj neki roditeljski odnos. Problem je u tome što su ljudi koji se ovde bave politikom većinom u stvari deca. A nisu sva deca ni simpatična ni draga, imaš onu decu starmalu koja ti idu na živce, bezobraznu, imaš decu koja su takva da će da te gurnu niz stepenice da polomiš kičmu. Većina naših političara su ta nevaspitana, bezobrazna deca.

Uvek pred izbore zamislim kandidate kao učenike u mom razredu kod učiteljice i tačno ih prepoznam. Mene baba ne bi pustila da se družim s njima, branila bi mi, tačno znam. Ni ja se sama ne bih družila s njima. Skoro sam o tome počela da razmišljam, najpopularnija poštapalica trenutno je 'znači'. Pitanja počinju sa 'znači'! Koliko imamo potrebu da nešto znači, da nešto ima uzrok i posledicu - ako vozim levom stranom u Beogradu, spičiće me kamion. Hajde, da li u životu možemo da imamo bar još nekoliko tačaka te vrste. Znaš kad smo bili deca - ko laže taj i krade, ko krade ide u zatvor, i ja sam kao i mnogi odrastala verujući da je tako. Ne da nije tako, nego nema veze sa životom. I sad imam utisak da ljudi iz puke potrebe da stvarima daju smisao govore 'znači'.

S druge strane, imaš neke ljude koji malo više misle ili bar imaju imidž da malo više misle, njihova je uzrečica 'kako da ti kažem,

kako bih rekao'. Znači, oni ne znaju kako da kažu, pa kažu 'znate, to je, kako bih vam rekao'. Mi smo stvarno u nekom čudnom prostoru, to više nije ni vakuum, i on je nekako definisan, ovo se nešto sve pomešalo: ovi koji znaju ne znaju kako da kažu, a onima, brate, njima sve nešto znači.

SVETLANA LUKIĆ:

Postoji i uzrečica 'tako je u svetu'.

NADEŽDA
MILENKOVIĆ

NADEŽDA MILENKOVIĆ:

Ne bih znala kako je u svetu, to je problem, ja se sad plašim posle svih ovih godina da ću da ispadnem glupa na prvom aerodromu ili autobuskoj stanici, gde su se pojavili neki automati koje ceo svet ume da koristi, a ja neću znati. Tako da ne znam kako je u svetu, hajde da im verujemo na reč. Da je isto ovako, mislim, jeste, i svetom vlada šljama samo što se mi bavimo ovim našim. Ja sam s ovim našim zaglavljena u nekom liftu već koliko vremena.

To što mi se ne udvaraju, to mi najteže pada. Kao ok, manipulacija se podrazumeva, prodaješ auto pa pokušava onaj ko prodaje da postigne najbolju cenu, ovaj da spusti, znači u nekim odnosima se podrazumeva da ćemo probati da prođemo najbolje što možemo po sebe. Ko je častan on računa - a da ne ugrozim drugog. Meni smeta što imam utisak da oni hoće da prođu najbolje po sebe, a da li će da ugroze mene to nikog ne zanima. Bar da se trude da mi se udvaraju, da me zavode, da pokušavaju da me makar nasmeju. Kao sa detetom, munta te i ti mu daš ono što si pre toga htela da mu svakako ne daš iz pedagoških razloga, ali ne možeš, prsneš u smeh i kao - ma, važi, vaspitavaću te od ponedeljka jer je užasno šarmantno. I meni, toliko mi nedostaje da mi neko bude šarmantan, a na TV programima vlada ogoljena bahatost - ne možeš mi ništa. Ja sam uvek bila žgoljava, nisam mogla da se svađam i bijem sa krupnijima, ali znaš šta, ostarih i ostadoh žgoljava. Mislim, oni su potpuno shvatili da im ja ne mogu ništa, ja kao javno mnjenje, kao biračko telo. Više im uopšte nije stalo, to me je sekiralo i u onim strašnim danima Miloševićevim, pa sam nešto mislila da će to da se promeni. Sad malo-malo pa se sa tim ponovo suočavam, kao - baš nas briga.

Evo, sad sebe nerviram što pričam tako uopšteno, jer treba i sutra da se probudim, da kao ustanem iz kreveta sa nekom idejom zašto bih nešto uradila. Ne volim uopštavanje, ali me strašno nervira

što se oni ne trude da me spreče da uopštavam, ne daju ti svetle primere. Ono što sam pisala u *Vremenu*, sad pričamo o zločinima, u Kragujevcu je onaj jedan Nemac rekao - neću da streljam i streljali su ga, pa takvi mi primeri fale. Što je moja baba govorila - ako me ubije, ne može da me pojede.

Prvo sam uspela da izbegnem da odgledam taj snimak i pređe me Olja u 'Utisku' i naravno odgledam i danima ne mogu da prestanem da mislim o tome. Ono što me je najstrašnije ljudski pogodilo to je ono - idi još dva koraka, i on ide. On vidi da je ovaj pre njega upucan i ide, znaš, kao - neću da se maltretiram da te posle prenosim nego idi stani tu... Hej, čoveče, da napraviš još dva koraka da te on ubije tamo gde mu je zgodno. Znaš, strašno je što se u svim izveštajima o zločinima i nesrećama uopšte, govori o žrtvama. Računamo one koji su umrli, a ne govorimo o preživelim. Ne brojimo ljude koji su preživeli - to. Nego sutradan dođe Toma Nikolić i kaže - evo, ima i ovakvih snimaka. Mislim, pa ljudi, gde mi živimo?

Danas mi je takav dan, pa se sve nešto prisećam svoje babe. Znaš, ona je imala tu divnu priču kako uvek imaš barem dva izlaza. Ako si bolestan, ili ćeš da ozdraviš ili ćeš da umreš. Ako ozdraviš super, ako umreš opet imaš dva izlaza, ili raj ili pakao. Ako odeš u raj super, ako odeš u pakao, opet imaš dva izlaza, ili će da te pojede đavo ili ćeš ti da pojedeš đavola. E, ako ti pojedeš đavola, opet je super, ako đavo pojede tebe, e tad nemaš više dva izlaza nego samo jedan, onaj kao i sva hrana. Uvek imaš barem dva izlaza, ali žalost mi stalno pristajemo da nas đavo pojede i onda se čudimo što se nalazimo u fekalijama. Ta kanalizaciona priča, kao sve je to u redu, pa šta, malo smrdi, sad kao ti si mi pa gospođa. Nisam gospođa, imam veliki nos pa mi više smrdi, samo to. I to je podsticano, nije to naša prirodna sredina, to se podstiče kroz medije, kroz javne nastupe.

Pazi, flaširani benzin. Kad su me pitali da navedem deset srpskih brendova, rekoh, ljudi, imali smo flaširani benzin. I ti i dan-danas, manje-više u svakom gepeku i dalje imaš onu flašu od kisele vode za svaki slučaj. Lopovi smo bili, krišom menjali devize i onda, kad imaš putera na glavi, kako sad ti njemu da zameriš četiri kvadratna metra. To je najbolje, tužiti Slobu za četiri kvadratna metra, neverovatno. Zato kažem, hoću da pamtim, svejedno mi je, ali da se nekad smejemo. I onda smo godinama imali - ćuti, samo da nas ne bombarduju, pa su nas na kraju i bombardovali. I opet ćuti, sa-

mo da ne pogodi baš naš kraj, da nemamo nekog lokatora u komšiluku. Kako ti padaju prohtevi - kao samo da ne pogode mene, ako mi pogode kuću, da ne budem tu. Na sve tako pristaješ, na ne znam koji više minimalni životni dohodak. I onda su se ovi samo lepo naslonili na to. Mi smo imali jedan trenutak, taj magični 5. oktobar. Kako su divni bili trenuci pred 5. oktobar, puna ulica, pa ljudi, pa čekamo, izbori, hoće biti - neće biti, koliko smo bili fini. Ja sam uživala na Terazijama, to je bio neki divan svet. Toga se povremeno prisetim pa mi se plače kad se setim tih divnih ljudi koji smo bili.

SRĐA
POPOVIĆ

SVETLANA LUKIĆ:

Govori advokat Srđa Popović. Prvo smo ga pitali šta misli o Tadićevom odlasku u Srebrenicu.

SRĐA POPOVIĆ:

Pa, ako on oseća potrebu da ide, on treba da ide bez obzira na to šta se ovde događalo. Šta će on tamo da govori, mislim da on teško da može posle svega onoga što se ovde dogodilo nešto suvislo da kaže, jer bi trebalo odmah da počne da polemizuje sa celom skupštinom, sa svim ministrima, sa predsednikom vlade, a tamo nije mesto da sa njima polemizuje. Da malo i o tome popričamo, šta se ovde dogodilo, strašno je. Strašno je prvo da oni ne mogu da donesu jednu takvu jednostavnu deklaraciju u kojoj će kazati da im je žao što je pobijeno osam hiljada ljudi, to je za njih neki problem, tu odmah počne stvar da se komplikuje i tu se vidi da je ćutanje o zločinima u stvari jedan način poricanja. Bili su dovedeni u nepriliku što su ove nevladine organizacije nešto predložile, pa su morali da se izjasne, morali su ili da prihvate ili da odbiju. Pa, pošto su videli da je nezgodno i jedno i drugo, onda su kazali - pa, mi ćemo sami da donesemo, pa se onda ispostavilo da ne mogu ni sami da donesu.

Ali ono što je posle toga došlo mislim da je još mnogo strašnije, jer posle toga je počelo da se objašnjava zašto to nije moglo da se donese. I ta objašnjenja su bila sramna i jadna i glupa i nemoralna, infantilna, licemerna, možete da ih zovete kako god hoćete. I pokazalo se da je osnovni razlog zašto to nije moglo da se donese, ono što je formulisao ministar Stojković - može to da bude opasno, kaže on, a zašto može da bude opasno - zbog tužbe BiH protiv Srbije. Drugim rečima, šta on kaže - nemojte ništa da priznajemo jer ta istina može da nam smeta na onom sudu. Tako nešto jav-

no reći je stvarno neverovatno i to kaže čovek koji sebe naziva ministrom pravde, a onda mu odgovara ovaj Dušan Petrović iz Demokratske stranke, koji je želeo da se usvoji neka deklaracija - pa, što se brine Stojković, mi nismo ni pomenuli reč genocid. Kako da vam kažem, to nije da se laže i da se sakriva, nego se to uopšte i ne krije i logika iza toga je otprilike - plaćaće svi, i krivi i nevini, to krivi u stvari kažu nevinima, pošto ćemo svi plaćati, bolje je da nas sakrivate i jatakujete nam inače ćete i vi da platite. Prete im.

A niko ne pominje, kad je reč o tom plaćanju, da kao što država naravno odgovara za štetu koju pričinu svojim građanima, po istom rezonu odgovara i za štetu koju pričinu drugima. Tu se opet javio Vuk Drašković da kaže - ta je tužba nelegitimna, trebalo bi da odgovara Slobodan Milošević i oni koji su vodili rat. Slobodan Milošević je bio predsednik republike, on je rukovodio savetom odbrane, nije on Slobodan Milošević, on je predsednik republike. Te zločine je počinila država i država će odgovarati za njih. E sad, što ćemo svi mi plaćati zato što smo imali takvu državu, pa to stvarno može nekome da se čini nepravednim, ali u krajnjoj liniji, vi odgovarate za to kakvu državu imate.

Meni se nekad ljudi čude i prigovaraju mi - pa ne mogu oni da budu odgovorni što su glasali za Miloševića. A zašto da ne, valjda su ljudi odgovorni kada glasaju ili mi glasamo a nema veze za koga glasamo i šta će iz toga da ispadne, to nema nikakvog značaja. Takođe niko uopšte i ne pominje da, kad državni organ svojim nezakonitim postupanjem nanese štetu za koju odgovara država, kao što su učinili mnogi ovde, od Miloševića pa nadalje, onda država ima pravo na takozvanu regresnu tužbu prema njemu. Država može celog života da mu naplaćuje, da pokušava da izvadi tu štetu i za to je odgovoran pojedinac. Umesto toga, mi ovde plaćamo tim ljudima da bi otišli u Hag, na primer, umesto da se stavi zabrana već sad na celokupnu njihovu imovinu da ne mogu da je otuđuju, jer jednog trenutka će možda tom imovinom morati da odgovaraju za tu štetu na koju ćemo mi biti osuđeni. To nikako nije problem, naprotiv, možemo da poklonimo auto, da im damo milion evra za njihovu porodicu, da im platimo karte da žene mogu da ih posećuju i da pričamo svima - znate šta, svi ćemo da plaćamo, bolje da ih svi branimo. To je toliko izraz jednoga i neznanja i gluposti, da je čovek obeshrabren da sa time polemiše. Ja mislim da je ovo bio jedan od jako loših trenutaka ove zemlje, to što se dogodilo sa tom deklaracijom i još više sa tim objašnjenjem koje smo posle dobili.

Dokle god vodi takvu politiku, svaka vlada će se naći u ovakvom procepu da jednu stvar mora da govori za svoje međunarodne partnere i to onda ima malo više smisla, a drugu mora da govori domaćoj javnosti od koje se plaši i za koju pretpostavlja, ja čak ne znam da li s pravom ili ne, da je još uvek duboko ogrezla u poricanju i da može da bude iritirana ako je sada pipnemo, a i možemo da izgubimo neke glasove. I to se isto otvoreno govori, kako je to nepopularno, kako je to bolno i kako oni moraju tim dvostrukim govorom da nam se obraćaju da ne bi slučajno nekog naljutili, a taj će im onda uskratiti glasove. Kad uporedite ono što oni razgovaraju sa Karlom del Ponte ili Širakom ili Bušom sa onim što pričaju nama, vi onda vidite da je tu sve protivrečno jedno drugome. I oni to osećaju kao neko svoje teško breme koje eto moraju da nose i moraju da pričaju te gluposti jer su na to prinuđeni. Ja stvarno mislim da oni jako potcenjuju i sopstvenu javnost i ovaj narod. Svi to vide i kod svih to izaziva neku nelagodu i čak neko osećanje krivice, jer vide koliko lažemo na sve strane, umesto da jedanput kažu - znate šta, ovo ne može da se krije, ovo treba da se kaže, pa ćemo da vidimo, pa ćemo da platimo šta treba da se plati.

SRĐA
POPOVIĆ

I kad smo kod tog plaćanja, te priče o milijardama dolara koje će sve da nas ojade, i one su netačne. Te se štete odmeravaju ne tako da se nadoknadi celokupna šteta koju ste nekom naneli, jer je to ekonomski nemoguće, nego je to uvek srazmerno platežnim sposobnostima dužnika. I ta šteta jednog dana, ja uopšte ne kažem ako, nego kada bude odrezana, ona će biti odrezana tako da to može da se podnese. I zar je to tako strašno da moramo da se zaglibljujemo u ovakve užasne i neefikasne laži? Te laži su čak sa jednog pragmatičnoga stanovišta sulude, jer to ne može da se radi, to je nešto što ceo svet zna. Srebrenica je jedan svetski događaj iz poslednje decenije XX veka, ceo svet zna za to. Pa, šta vredi što se sad mi prenemažemo, što pokušavamo nekako pod tepih da to sakrijemo i izgledamo ne samo zlo, nego izgledamo i stvarno glupo i smešno i cinično i potpuno neosetljivo, kao neki ljudi koji ni ne razumeju značaj tog događaja, čak ni danas.

Kad imate tako krupnu laž u glavi vi ništa drugo ne možete ni da mislite, laž vas muči stalno i samo na nju mislite. Morate stalno da radite na toj laži i naravno da ne stižete ni o čemu drugom da mislite i onda se gubite, delujete autistično, odnosno to bi više ličilo na neko paranoidno stanje u kojem smo mi već petnaest godina i stalno se održavamo u tom stanju. I to nas čini disfunkcionalnim

kao društvo, jer nas ta stvar muči. I mi bismo lako možda s tim, ali ona Karla del Ponte nas stalno podseća. Ona stalno traži nešto od nas i mi koji uvek nešto počnemo pa ostavimo, ne možemo da shvatimo kakav je to sadizam sa kojim ona radi svoj posao rešena da ga odradi do kraja. I stalno se nadamo da će neko od tih ljudi u tom svetu koji drukčije funkcioniše to nekako zaboraviti, nekako će smetnuti s uma, nekako će se umoriti pa kazati - ma, pusti ih. Ništa od toga neće se desiti, oni sutra da predaju Mladića, ona će im tražiti onog poslednjeg tamo od one petorice, šestorice koliko ih još ima, jer ona hoće da svrši svoj posao, ona je dobila mandat i njen je posao da svi ti ljudi stignu u Hag. Mi to ne možemo da pojмимо.

Na stranu to što smo, mislim, da smo i kao ljudi jako spremni sebi svašta da oprostimo. Nemamo nikakav zahtev prema sebi pa se onda ne osećamo loše ako te zahteve ne ispunimo. Mi od sebe ništa i ne očekujemo. To je nešto što utiče na društvo u celini, što koči, drži društvo u jednom smrznutom položaju poricanja i tom grču u kome se monomanički razmišlja samo o toj jednoj stvari. Trebalo je davno da prestanemo o tome da razmišljamo. Umesto da smo davno poslali te ljude u Hag, priznali šta je bilo i onda danas ne bismo uopšte toliko o tome razmišljali. Pogledajte novine, pune su tih suludih priča u kojima sve to pokušava da se zatrpa, a ne može da se zatrpa naravno, to stalno izvire odnekud.

Ovo što se desilo sa ovim snimcima mi je zanimljivo. I kad su priznavali da je ta takozvana srpska strana činila neke zločine, ovde su ljudi uspevali da o tome govore kao o nekom istorijskom faktu koji se desio pre 800 godina. Jeste, tačno je, to je bilo, a pri tom se na jedan patološki način izbegavaju ikakve emocionalne reakcije na to. Pa kako neko može hladno da kaže - jeste, tačno je, pobijeno je osam hiljada, ali hajde sada da idemo dalje. To odvajanje intelektualne sadržine priznanja od normalne ljudske emocionalne reakcije u čemu smo mi uspevali, takođe je neka patologija. I ja mislim da se to sve plaća, ja mislim da mi to sve negde na neke neprimetne načine plaćamo. I nekad sam pisao o tome da mi u stvari plaćamo time što ne znamo ko smo. Toliko lažemo da ne možemo da shvatimo ko smo mi u stvari. Nismo oni od pre Srebrenice, to je jasno, a budući da ništa ne priznajemo, onda ne znamo kako sada treba sebe da shvatimo. To je nešto čime bi socijalna psihologija trebalo da se pozabavi i tu bi se našlo odgovora na mnoge čudne stvari koje vi primećujete oko sebe.

SVETLANA LUKIĆ:

Kad ste pomenuli te reakcije, ne znam da li ste videli šta je Dorđe Mamura izjavio povodom snimaka. Prepisala sam, kaže ovako - na snimku se vidi da su samo dve osobe pucale u zarobljenike, a ne cela jedinica, treba da odgovaraju samo pojedinci. Dakle, pravni zastupnik Saše Cvjetana.

SRĐA POPOVIĆ:

SRĐA
POPOVIĆ

Imate šestoro naoružanih ljudi koji ih sprovode sa očiglednom namerom, koja se na kraju i ostvaruje, da ih ubiju, i sad imaju podeljene uloge, ali, sad govorim krivično-pravno, njihov umišljaj je zajednički - sad ćemo ove ljude da odvedemo tamo i da ih pobijemo, ko će da puca, to su podeljene uloge unutar grupe. Neko samo puca, a neko pomaže u sprovođenju. Da je neko od njih pokušao da beži, neki od te četvorice bi pucao. Ali uopšte, ta priča o pojedincima koji su činili krivična dela, pa moraju za njih da odgovaraju... prvo ne znam zašto se izgovara ta rečenica. Naravno da krivični zakon govori o pojedincima koji će odgovarati za izvršena krivična dela i šta si ti sad kazao kad si mi prepričao šta piše u krivičnom zakonu: jeste, ja sam za to, ako neki pojedinac izvrši krivično delo da mu se sudi i da se on kazni. Zašto mi to govoriš? Kojim povodom to govoriš?

Stvar je u tome što se genocid ne radi u domaćoj radinosti, genocid vrše države, jer su to veliki poslovi. Tu je potrebna logistika, tu je potrebna organizacija, vreme, ljudi, sredstva; to pojedinci ne mogu da izvedu. To može da se izvede samo sa resursima jedne države. Samo sa resursima jedne države možete osam stotina hiljada ljudi da šibnete preko državne granice; kakvi pojedinci. Potrebni su tenkovi, bageri, to je ukopavanje, iskopavanje, treba da se pale ta sela, treba da se baci onih dva miliona granata na Sarajevo, to je posao jedan. Kakvi pojedinci, nikakvi pojedinci to ne mogu, a pogotovo što vi znate da je to bio deo jedne politike. To je bio deo jedne politike koja je imala svoj cilj da etnički razdvoji, recimo u Bosni, u čemu je i uspela, srpsko stanovništvo od ostalog stanovništva i da očisti te teritorije da bi mogla da proširi granice Srbije da svi Srbi žive u istoj državi.

I ako neko sumnja u to da li je to bila politika, može da čita knjigu Bore Jovića gde se on hvali tom politikom. Kakvi sad tu pojedinci? E sada, ti koji govore o pojedincima, oni sasvim paradoksalno u svojoj glavi, ne kažu oni to nama, smatraju da oni time

brane državu, a braneći državu oni nás brane od kolektivne krivice. I sad se vraćamo na početak ovog razgovora, nismo mi krivično-pravno krivci zato što smo imali državu koja je bila kriminalac, ta država je bila kriminalac, cela država. Nisu to bili kriminalci unutar državnog aparata, ne, država je bila kriminalac koja je vodila kriminalnu politiku etničkog čišćenja i tu ni o kakvim pojedincima ne može da bude reči. Naravno, nisu svi podjednako odgovorni, jer jedni su donosili one najkrupnije, strateške odluke, drugi su donosili taktičke odluke, ali u osnovi same ideje da se etnički očiste neki prostori leži bar pristajanje na zločin, jer se to na drugi način nije moglo izvesti, nije ni izvedeno na drugi način, na taj način je i izvedeno. I sad vi hoćete da mi kažete kako je glavni krivac taj Cvjetan, koji je bilmez jedan i kome su dali pušku i rekli - pucaj na koga hoćeš, samo nemoj na Srbe, i koji je to uradio. I sad hajde, Cvjetan i niko nas drugi ne zanima. Pa, neće biti da je to tako.

Zašto je ceo politički srpski vrh u Hagu? Jesu li oni tamo kao pojedinci? Pa tamo je cela vlada, predsednici i Srbije i Jugoslavije, ceo državni vrh je tamo, koji je vodio tu zločinačku politiku. Oni su bili ta država, to je ta država koja je činila te zločine. I iz toga naravno ne proizlazi da smo vi i ja krivično-pravno odgovorni za to što su oni radili. Mi možemo svi kao građani te zemlje biti na jedan istorijski način odgovorni, i moralno odgovorni, i odgovorni pred samima sobom, jer smo bili toliko glupi da smo takvu vlast mogli da izaberemo. I da smo bili tolike kukavice da smo takvu vlast tako dugo trpeli, do 2000. godine kad je taj isti Milošević dobio dva miliona glasova. Ali mi nismo u krivično-pravnom smislu krivi. Mi smo istorijski krivi i to plaćamo na primer time što nemamo vize, a niko neće da nam dâ vize jer neće da ima sa zločincima posla, a ne zna ko je od nas zločinac a ko nije, jer ih mi iz sebe nismo izdvojili niti priznajemo da oni postoje, nego im i sada jatakuje-mo. Pa, normalno je da nas niko ne želi.

Sećam se kada su posle II svetskog rata Nemci počeli da dolaze u Dalmaciju, pa mi smo se čudili kako se usuđuju da tu plivaju i da se smeju i da piju vino. Nemci, hej, Nemci došli tu i sada na naš užas hoće da letuju. A mi se čudimo što nam niko ne da vize. Pa, ne da nam vize, ne mogu da nas vide očima. Zašto? Zato što se ponašamo ovako kako se ponašamo. Čak nas i tretiraju mnogo bolje nego što bi bilo po mom mišljenju shvatljivo, stalno nam šalju pozitivne signale. Pa dajte te, pa mi vas želimo u Evropu, pa evo, da-

ćemo vam ovo, daćemo vam ono, a mi ne, mi se ne predajemo, mi teramo svoju glupu priču do propasti.

Ako nas kažnjavaju zbog toga što mi te zločine ne priznajemo, mi ili bi trebalo da priznamo te zločine ili bi oni morali da se pomire sa zločinima, da kažu - pa, dobro, nema veze, jeste, vršili ste neke zločine pa nema veze. E, pa to ne može, jasno je ko tu može da pustiti i ako mi upadamo sve dublje u poricanje, utoliko gore za nas. To je kao kada vam kaže policajac - nemoj to da radiš, to ne sme da se radi, a ti kažeš - e, baš hoću, e sad baš hoću baš zato što si mi ti kazao, sad ću baš zato. Ko će to da plati na kraju, šta mislite? I ko tu na kraju može da se čak i slomi? Mi bi trebalo da popustimo pre nego što se slomimo, jer će to da bude novo poniženje, a ja mislim da je ono neizbežno. Da li se iko uopšte pita zašto se tim ljudima sudi, zašto mi njih tamo šaljemo? Pa, ljudima se sudi pre svega da ti krivci budu kažnjeni, da ne mogu više da rade to što rade, eventualno da se reformišu ako je to moguće, ako nije moguće - nije moguće.

SRĐA
POPOVIĆ

Ali nije svrha samo da se onaj kazni, svrha je da društvo kao celina vidi šta je zločin, ko je izvršio zločin i da je zločin kažnjen. Dakle, suđenje vodi vaspostavljanju jedne moralne ravnoteže koja je zločinom učinjena i koju celo društvo oseća kao poremećaj u svom životu. Neću da idem toliko daleko, ali mislim da je i to tačno, ja mislim da čak i krivac ima pravo na kaznu, jer jedanput kad je kažnjen nekako je i tu uspostavljena ravnoteža. On će odslužiti svoju kaznu, izaći napolje i kazaće - pa, ostavite me sad na miru, ja sam svoje platio, ravnoteža je uspostavljena i niko više ne sme ni da mi prebacuje ni da mi više natiče to na nos. Dakle, čak i to postoji. Naša vlada je sve učinila da pošalje te ljude za koje vlada implicira da su nevinini, dakle, nevine ljude da pošalje da budu kažnjeni, a da svima nama objasni da ta svrha kažnjavanja koja treba da dovede do vaspostavljanja moralne ravnoteže nije ni potrebna, jer oni nisu ni za šta krivi. Prema tome, ta osnovna svrha suđenja je ovde minirana svesno od strane vlade, sve se učinilo da društvo ne shvati i ne podrži činjenicu da zločin treba da bude kažnjen. Naprotiv. Možda sad malo tehnički govorim, ali nije uopšte ni svrha kazne ta da neki pojedinac ode u zatvor, svrha kazne je ta da se покаže da je društvo sposobno da samo sebe leči time što će osuđivati zločince. E, onda se ti ljudi s jedne strane šalju, a s druge strane se čini sve da ta osnovna svrha moralne obnove koja je sadržana u ideji suđenja ne bude proizvedena.

Često se kaže da je ovde društvo razbijeno. Onog trenutka kad je društvo pretvoreno u narod, kad smo svi postali krompiri u onoj vreći koja se zove narod, tu više nema ni društvenih uloga, ni društvenih grupa, ni svesti o tome ko kojoj grupi pripada, ni čiji su interesi zajednički, koji su interesi suprotstavljeni, ništa od toga ne postoji. I sad u tom haosu, koji je jedna anomija u stvari, koja postoji u nedostatku društva, to je nešto što mislim dodatno unesrećuje ljude, jer je time izgubljeno i ono što se zove javni poredak. I zato sada već izgleda ono doba socijalizma kao neka obećana zemlja, kao neki zlatni vek, što nema neko ideološko značenje i smisao, nego se ljudi sećaju jednoga života u kome je postojala neka pozadina, neki background, neka osnova na kojoj su se odvijali individualni životi i gde ste vi imali mapu na kojoj ste mogli sebe da nađete, gde ste u odnosu na taj background, i gde ste u odnosu jedni prema drugima. I ti su životi imali smisla. Ja mislim, to fali ljudima, što su ti životi kakvi god bili, srećniji, nesrećniji, imali smisla. Ljudi koji su išli u zatvore, disidenti, o tome ja mogu da vam kažem, bili su srećni ljudi, znali su šta biraju, znali su šta može da im se desi, prihvatili su tu cenu, znali su šta hoće, znali su šta neće, znali su ko je s njima, znali su ko je protiv njih, razumeli su zašto su ovi za, razumeli su zašto su oni protiv, njihov život je imao smisla. U jednoj ovako anomičnoj situaciji mi se krećemo haotično kao atomi, mi svi nekuda idemo, menjamo pravce, sudaramo se, ali to nema nikakvog smisla, to se zove haos.

U haosu ljudi ne mogu biti srećni jer su uplašeni. Ljudi su u haosu uplašeni i njihovi životi u haosu nemaju nikakvog smisla. Vi ne znate više ako vam se nešto dogodi zašto vam se dogodilo, je l' ste mogli da nešto uradite da se to ne dogodi, ništa od vas ne zavisi, niko vas ništa ne pita, niko se o vama ne brine i vaš život je jedan slučajan biološki podatak s kojim ne znate šta ćete i koji je možda žabama i mačkama dovoljan, ljudima nije. Ljudi moraju neki smisao da daju svom životu. Ne kažem da je to nešto objektivno, ali da imaju jedno subjektivno osećanje o tome da njihov život nekuda ide i da ima nekakvog smisla.

General Tribune
**SLOBODA
NARODU!**

Viktor Ivančić

VITA ACTIVA. PODVIZI I AVANTURE JEDNOG UHODE

(2005, str. 284, edicija DANiNOĆ, knj. 9, cena 610,00)

Kada su 2001. u Hrvatskoj otvoreni dosjei Tuđmanove tajne policije, svi su bili šokirani razmerama prisluškivanja. Ljudi su znali da ih "služba" prisluškuje, ali nisu mogli ni da pretpostave da je to rađeno toliko sistematski i opsežno. Pronađeno je više od 600 dosjea "državnih neprijatelja", od kojih je bilo 120 novinara. Zbog ovih nedela niko nije kažnjen, niti je uklonjen, niti je na bilo koji način odgovarao.

Roman Vita activa Viktora Ivančića, osnivača i urednika splitskog Ferala, nastao je kao lucidan odgovor na nasilje države nad pojedincem. Tom odgovoru, međutim, nije cilj osveta. On se sav sastoji od pokušaja da se razumeju motivi i mehanizmi - praktični i psihološki - delovanja "uhode".

Viktor je Ivančić smestio svoju pripovest u gradove koji mnogo liče na Split i Zagreb, u zemlju koja veoma podseća na savremenu Hrvatsku, ali ništa se od tih i sličnih toponima ovde pojaviti neće; sve se odvija u "bezimenom" prostoru postkomunističkog sveta, i to onog koji je tek prošao kroz strašne ratove koje su vodile šovinističko-mafio-kratske elite, uz neizbežne "zanatske" usluge sveprisutne Službe. Tako je, uostalom, kroz te rituale ratne mržnje, u Svetoj Krvi, i nastala nova Država, ona koju brani Djelatnik Edmord, onim istim žarom kojim je branio i prethodnu; dapače, utoliko većim žarom ukoliko se bolje i temeljitije mora oprava(vda)ti zbog odbrane prethodne! Ovom "dislokacijom" iz konvencionalno imenovanih i "realističkim" lokalnim koloritom ofarbanih mizanscena Ivančić postiže univerzalizujući efekat "oneobičenja" i blagotvornog odmaka od "hiperrealističkog" iliti nadrižurnalističkog efekta Olakog Prepoznavanja i prizemnog aludiranja na odveć konkretne ljude i prilike...

Teofil Pančić, *Vreme*

Saša Ilić

BERLINSKO OKNO

(2005, str. 312, edicija DANiNOĆ, knj. 8, cena 690,00)

Usredsređujući narativnu energiju istim pribirajućim zamahom što razotkriva tajnu ali i “vara” početna očekivanja, *Berlinsko okno* uz pomoć jedne lutkarske tačke i jednog oprostajnog pisma spaja burlesku i tragiku, kabare i povesnu stvarnost, i sve to povezujući naizgled epizodne aktere, koji su sve vreme bili tu, čitaocu tako reći “pred očima”, ali tek ovde izrastaju u samozatajne junake što priči daju težinu egzistencijalnog značaja. To što ovo izrastanje dolazi iz prošlosti već “bivših” ljudi, čije značenje postaje potpuno tek u svetlu “ciklične” svesti o tome da sudbina jedne gotovo zaboravljene logorašice, prethodno artistkinje iz berlinskog kabarea “Katakomba”, može poslužiti kao simboličko “okno” kroz koje se silazi u zapretane dubine istorijskog pamćenja ili pak gleda u aktuelnu istinu individualnog (samo)razumevanja, upravo to, dakle, donosi onaj presudni i pri tome u najmanju ruku dvosmišleni talas obnovljenog pripovednog patosa u Ilićevom romanu.

Tihomir Brajović, *NIN*

Sa istom ozbiljnošću koje se držao u svojoj prvoj proznoj knjizi *Predosećanje građanske rata*, Saša Ilić prilazi i novoj knjizi. Njegova proza je zgusnuta, priča popunjena, bez rupa, preletanja i površnosti, sa britkim i retkim dijalozima, te ponekim brodom i filmofilskom digresijom što sve već jesu prepoznatljivi poetički detalji. [...] *Berlinsko okno*, roman nastao pod kapom priče o Izi Fermeren, petnaestogodišnjoj devojčici koja je odbila da se pokloni nacističkoj zastavi da bi potom otišla u Berlin i tu našla posao u kabareu “Katakomba”, knjiga je koje će se nastaviti na najvažnija prozna dela domaće književnosti.

Mića Vujičić, *Danas*

Distribucija knjiga “Fabrike”: BOOKBRIDGE, *Alekse Nenadovića 16, Beograd, tel. +381 11 3440110, www.bookbridge.co.yu*

Ana Uzelac

DECA PUTINA

(2005, str. 344, edicija Reč, knj. 36, cena 780,00)

Da nema žanrovske odrednice (reportaža), kao ni beleške o tome kako je ova zanimljiva knjiga nastala, teško da bismo mogli reći zašto ona nije roman ili, svejedno, dobra zbirka priča. Jasno je da su glavni junaci ljudi koji stvarno postoje, ali, nisu li baš njihove sudbine i društvo u kome žive najjača nijansa fantastike na ovom ruskom pejzažu koji je u isto vreme i priča i životopis i reportaža i studija. [...] Dovoljan je samo jedan pasus, pa da shvatimo da *Deca Putina* nisu ogledalo u kome vidimo samo sliku današnje i malopredašnje Rusije, već je to živa Rusija, u našim očima, u našim rukama, u krupnom planu, sa ledenim dahom koji izbija iz korica knjige. Lirski pogled koji nudi bezbroj deskripcija, objektivizira se kroz pažljivo odabrane reči, kroz bogat jezik, koji je u potpunoj

harmoniji sa slikom pred kojom se nalazimo. Nema fotokopiranja stvarnosti. Stvarnost je tu na minus dvadeset.

Mića Vujičić, *Danas*

Deca Putina odlično su - a bez stilskeg razmetanja - napisana knjiga, značajki obavljen posao, ispisan u jednoj prevashodno anglosaksonskoj tradiciji žurnalizma koji ide dalje od površnog i pojavnog. Pitam se šta bi cinični Viktor Jerofejev rekao da je pročitao? Verujem da bi bio bar onoliko zadovoljan koliko će zbog nje biti nesrećni oni koji bi radije na Rusiju i dalje gledali iz infantilne perspektive "srpskih posala". No, da je Ana Uzelac za takva "srpska posla" i njima primerene kriterijume ikada marila, ne bi se nikada ni upustila u avanturu koja je - između ostalog - rezultirala ovom izuzetnom knjigom.

Teofil Pančić, *Vreme*

FABRIKA KNJIGA, Knez Danilova 55a, Beograd, tel. +381 11 3224577
Distribucija: BOOKBRIDGE, Aleksa Nenadovića 16, Beograd, +381 11 3440110

EDICIJA REČ

STOJAN CEROVIĆ: *Izlazak iz istorije 1999-2004* (2004, 424 str., cena 695,00). Izlazak Srbije iz istorije, onako kako ga u svojim tekstovima opisuje Stojan Cerović, jeste zapravo formiranje svesti o velikom porazu posle kojeg jedna zemlja (narod, država) nema više pravo da pretenduje na posebnu ulogu, nego samo može da prati glavni tok i tempo koje određuju neki drugi. Paradoksalno, tek priznavanje te činjenice otvara mogućnost za izgradnju vlastite budućnosti.

KRISTOFER R. BRAUNING: *Obični ljudi. 101. rezervni policijski bataljon i konačno rešenje u Poljskoj*, s engleskog preveli Aleksandar Kerenji i Emil Kerenji (2004, 348 str., cena 710,00). U danas već klasičnoj istorijskoj studiji *Obični ljudi*, objavljenoj 1992. godine, Kristofer Brauning ne piše samo o tome šta su Nemci činili da bi se desio holokaust, već i o tome kako su se oni od običnih ljudi preobrazili u aktivne učesnike zločina ogromnih razmera.

KSAVIJE BUGAREL: *Bosna. Anatomija rata*, s francuskog prevela Jelena Stakić (2004, 240 str., cena 570,00). Knjiga *Bosna. Anatomija rata* značajan je doprinos razumevanju jednog sukoba koji obiluje paradoksima. Bugarel se distancira od politikoloških i diplomatskih pristupa, kao i od stanovišta zasnovanog isključivo na primeni međunarodnog prava, koji preovlađuju u raspravama u Francuskoj. Bugarel glavne elemente za svoje objašnjenje sukoba traži pre svega u samoj Bosni, u unutrašnjim protivrečnostima te složene zemlje.

JASNA DRAGOVIĆ-SOSO: *"Spasioci nacije"*, s engleskog prevela Ljiljana Nikolić (2004, 414 str., cena 845,00). Knjiga prati putanju oživljavanja srpskog nacionalizma unutar 'beogradske kritičke inteligencije', od njenih početaka u pedesetim pa sve do devedesetih godina XX veka; i pokazuje kako je potpuna konsolidacija srpskog nacionalizma prihvatanjem nedemokratskog pristupa u rešavanju nacionalnog pitanja od strane srpskih 'disidentskih' intelektualaca sprečila 'kritičku inteligenciju' da ponudi uverljivu političku alternativu Miloševićevom režimu.

SINIŠA MALEŠEVIĆ: *Ideologija, legitimnost i nova država*, s engleskog prevela Slobodanka Glišić (2004, str. 514, cena 990,00). Knjiga daje komparativnu analizu dominantnih ideologija i modela legitimizacije u komunističkoj Jugoslaviji, kao i u državama nastalim iz nje - Srbiji i Hrvatskoj. Analizom rada državnih aparata - masovnih medija i obrazovnih sistema - autor ističe ključnu ulogu ideologije u podupiranju identitetskih preobražaja koji su se odigrali u Jugoslaviji posle 1945, i u Srbiji i Hrvatskoj devedesetih godina XX veka.